

ISTEN TENYERÉN

REGÉNY

IRTA
BALÁZS BÉLA

LAPKIADÓ RT. KIADÁSA, 1921
CLUJ-KOLOZSVÁR

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2023
ISBN 978-963-417-532-2 (online)
MEK-21483

TARTALOM

AZ INDUS HERCEG

ANDREA KÍSÉRTETE

ISTEN TENYERÉN

A KOLOSTORBAN

EGY IDEÁL SZENVEDÉSEI

A FÁJDALOMFA, A FEHÉR PARÓKÁK ÉS KLÁRA VÁLASZTÁSA

Meleg volt már akkor Budapesten, mert május volt. Orgonahervadás és jázminvirágzás között való idő. Akkor történt, egy késő délután, hogy valamely fiatalember odatámaszkodott háttal a zsigmondtéri villamosmegálló vasoszlopához. Akárcsak lógott volna rajta. (Mert hosszú, sovány tagjai mintha kicsit lobogtak volna a szélben.) Nem volt rosszul öltözve, de mintha mindene ki lett volna gombolva. Aztán vörös haja is volt. Meg a kalapját is a kezében tartotta összesodorva és hadonászott vele, mint egy karmesteri pálcával. Ezért sokan utána fordultak, de ő nem vette észre. Különben is úgy támaszkodott ama vasoszlophoz, ott a zsigmondtéri megállónál, mint aki egyedül a szobájában felöltözve hever az ágyán és a mennyezetet nézi.

Akkor egy fiatal hölgy jött keresztül a téren. Kicsike volt és vékony, elegáns egyszerűséggel öltözött, mégis nagyon feltűnő volt és a tömegben messzire látható. Mert olyan volt mint az egyetlen egyenes vonal az utca tétova gomolygásában: kicsi, kemény felkiáltójel. Valami szigorú, szinte katonás volt könnyű járásában, mely hasította a fáradt emberek rajzását, mint egy támadás.

Néhány lépéssel a vasoszlop előtt fölemelte a fátyolát és megállt. Nyilván a vöröshaju fiatal-embert akarta jobban megnézni. (Keskeny arca sajátságosan fehér volt, mint a tiszta, bágyadt-szinű porcellán.) Nagy, átlátszó, szürke szemei mozdulatlan komolysággal tűztek a fiatal-ember arcára. De az csak a fejét ingatta, mint aki magában énekel és nem vett észre senkit. A hölgy keskeny szőke szemöldökei erre ráncba húzódtak. Kicsiny, szigorú gyerekarcán valami megerőltetett keresésnek kifejezése jelent meg. És így nézte.

Egyszer csak észrevette a fiatalember és két nagy, szeplős kezét felemelve utána nyúlt, holott úgy sem érhetne el.

- Klára! - kiáltotta boldog, meglepett mosolylyal. - Klára! - (A hangja hálásan meghatott volt.)

- Jó napot, János - mondta a hölgy csendesén és odament hozzá.

- Már régóta itt állsz és nézel rám?

- Igen.

- Mért nem szólitottál?

- Meg akartalak nézni.

- Mért Klára?

- Hogy ismerjelek - mondta a hölgy egyszerűen, komolyan.

A fiatalember erre zavartan mosolygott és lesütötte a szemét:

- Hát az arcomat csak ismered?

- Tegnap láttalak először. És...

- És mi? Mért ráncolod a homlokodat?

- Most idejövet, mikor a villamoson ültem, féltem, hogy nem foglak megismerni.

- Klára! - kiáltotta a vöröshaju fiatalember szemrehányó szomorúsággal és világoskék szemei megnedvedtek.

- Igen. Ez így volt - tette hozzá a hölgy.

- No és mindjárt megismertél?

- Persze. De nem tudom...

Megint megakadt és porcellánfehér homlokán megjelent az éles ránc.

- Mit nem tudsz?

- Nem tudom, hogy nem mentem-e volna melletted el, ha tegnap meg nem ismerkedünk. Azt hiszem, ha észre is veszlek... talán tovább mentem volna.

- Hát hiszen, ha tegnap Sternbergéknél nem... akkor csak természetes.

- Természetes? - az asszony lassan csóválta a fejét. - Annak meg kell mutatkoznia. Nem?

- Hogy érted ezt?

A kis hölgy akkor fehér glacékezyüs kezével a fiatalember keze után nyúlt:

- Gyere János - mondta - menjünk sétálni. Azt hiszem, hogy erről nem jó beszélni.

Erre János lehorgasztotta nagy fejét és Klára kézenfogva átvezette a téren az Ürömi-utca felé.

János sápadt, csontos, sovány arca idegesen vibrált és a vállát is gyakran rándította, mintha viszketne. És ha ment, még inkább olyan volt, mintha csak a szél hajtotta volna tagjait. Klára azonban messzire látható volt. Egyetlen egyenes vonal az emberek tétova sűrűjében.

Az Ürömi-utca sarkán három utca fut össze. Ezért ott megálltak.

- Merre menjünk János? - kérdezte az asszony.

János meglepetten nézett a komoly fehér arcba és idegesen felnevetett:

- Milyen furcsán kérdezed ezt.

- Mért furcsán?

- „Merre menjünk” „Merre menjünk” - ismételte János komédiásan tragikus hangon. - Úgy kérdezted, mintha az őserdő közepén állnánk eltévedve és az életünk függne rajta.

De Klára csak nézte őt változatlan csendes komoly arccal:

- Merre menjünk, János? - kérdezte még egyszer.

Erre az idegesen rángatta a vállát és hangosan nevetett.

- Jó, nem bánom - kezdte hadonászva. - Tehát a dzsungel kellős közepén vagyunk és élelmiszerünk elfogyott. Most hidegvér és megfontolás. Fegyvered töltve? Hogy is van Verneben? Az iránytűt kézbe! - (Nyugtalanul, hadarva beszélt.) - Tehát figyelj. Ezen az utcán felmegyünk és az első saroknál befordulunk balra. Nos és ha ez megvolt, akkor egy sarkot megyünk és ott jobbra fordulunk. Vigyázat! A következő saroknál megint balra fordulunk. És így tovább. Ehhez mit szólsz? Minden saroknál fordulunk. Egyszer jobbra, másszor balra. Ha-ha-ha...

De nyugtalan nevetése szorongva halkult a fehér arc változatlan komoly tekintete alatt.

- Gyere - mondta az asszony egyszerűen és bement az Ürömi-utcába.

János csodálkozva és kissé megdöbbenve nézett utána:

- Milyen jól tudsz te játszani, Klára - mondta bizonytalan mosollyal.

- Gyere János - szólt vissza Klára, anélkül, hogy megállt volna.

Azután jártak az óbudai kis, öreg házak között és minden saroknál befordultak. (Egyszer jobbra, másszor balra.)

- Beszéltél a férjeddal? - kérdezte János egy idő múlva lesütött szemmel.

- Igen.

- Megmondtad, hogy engemet szeretsz?

- Nem.

- Miért nem, Klára.

- Mert ezt nem tudom.

János megállt és nagy kezeivel a levegőbe kapva valami értelmetlen mozdulatot tett.

- Nem tudod, hogy szeretsz-e? - kérdezte elszorult torokkal.

- Persze, hogy szeretlek, János. De hiszen te nem így értetted.

- Hát mit nem tudsz?

- Én sok embert szeretek. De ezek mind csak érzések.

- Nem értelek.

- Nézd János, az embernek annyi érzése van. De hogy melyik úton induljon az ember, annak valahogy meg kell mutatkoznia. Nem?

- De hát mit mondtál? - kérdezte félénk gyermekszomorúsággal. - Mit mondtál akkor a férjednek, hogy ha így... ha tegnap semmi se történt?

- Tegnap csodálatos dolgok történtek, János.

- Ma már az arcomra alig emlékeztél.

- Ez igaz. De tegnap este az apám öngyilkosságáról meséltem neked. Tudod-e, hogy én tegnapig nem tudtam, hogy az apám öngyilkos lett? Az anyám sohase mondta meg és más talán nem tudja. De mikor tegnap veled beszélgettem, ez egyszerre világos lett. Te abban a nagy vörös fotelben ültél. És én azon megismertem azt az alkonyipirt, amit akkor, tizéves koromban a Balatonon láttam. Azon a napon. És egyszerre megértettem mindent és úgy meséltem el neked, mintha mindig is tudtam volna. Pedig először láttalak téged. Arra a kisgyerekkori álmra a kék tóval és a sok arany narancssal először emlékeztem tegnap. Hiszen el tudtam neked mondani egész gyerekségemet. Akkor, ott előtted, emlékeztem rá először. Ez nagyon csodálatos volt, János. És az is, hogy hirtelen felálltam, és odamentem Sternbergnéhez és azt mondtam neki, hogy én okoztam a fia halálát. Sohse beszéltem még erről vele... Ezt mind elmondottam Kálmánnak, ahogy tudtam. És hogy aztán egyszer csak az utcán jártunk és tegeződtünk. Aztán egy gázlámpa alatt álltál és én akkor nagyon szomorú lettem és megcsókoltalak. Körülbelül ezt mondhattam el, János. Mert csak ennyit tudok.

Hangsúlytalan egyszerűséggel beszélt, mintha csak arra vigyázott volna, hogy valami ki ne maradjon.

- És mit felelt a férjed? - kérdezte János halkán, lágy, könnyes hangon.

- Kálmán mosolygott. Különben mindig mosolyog, ha komolyan beszélek vele. Ahogy betegeinek panaszát hallgatja. Nagyon szomorú volt. Azt mondta, hogy a nyáron majd a tengerpartra utazunk. Hogy talán Norderney jó lesz. De én megmondtam, hogy ma délután hozzád jövök, mert meg kell mutatkoznia.

- Megmutatkoznia? Minek?

Klára megragadta a férfi kezét: - Gyere János. Gyere, sétáljunk csak. Gyere kedves.

És így mentek tovább. De a következő saroknál megállottak.

- Itt jobbra kell fordulnunk, - mondta Klára.

- Menjünk fel ezeken a rossz lépcsőkön?

Csodálkozva nézett rá az asszony. - Hiszen muszáj - mondta. - Minden saroknál muszáj. Most jobbra van soron.

És már indult is felfelé a lépcsőkön. János bizonytalanul nevetett.

- Hogy megfogsz te minden bolondságot - mondotta - ami az embernek úgy eszébe jut.

Akkor Klára megállt a lépcső közepén és ránézett. János pedig elfordította a fejét, mintha egy markolás elől térne ki.

- Mért félsz, János? - kérdezte csendesen, komolyan. - Ne félj. Adjad a kezed.

Úgy mentek tovább, kéz-kézben, a görbe kis utcákon. Kis fűszeresboltok mellett haladtak el, melyeknek kirakatában citromok voltak cifrázott tarka selyempapíroson. Pinceműhelyek mellett, melyekből hűvös enyvszag ütött fel. Kis kávémérések ablakára nagy kiflik voltak festve és félmeztelen, szurtos gyerekek ültek az utca közepén. Később pedig kis kertek következtek, melyekben nagy vörös és kék üveggolyók csillogtak az esti napsugárban.

És beszélgettek csak úgy, ahogy sétálók beszélgetnek: találomra a házakról, melyek előtt elhaladtak. János halvány, sovány arca vibrált, mint egy tónak kiszolgáltatott, meztelen tükre. Kék szemei nyugtalanul jártak és felakadtak minden dolgon. Mosolygott, félig nyitott szájjal.

- Keressünk lakást magunknak - mondta. - Ez nem jó. Ebben a házban nagy beteg fekszik.

- Te azt látod?

- Igen. Nézzed az ablakait. Olyanok, mint a megtört szemek.

- Hát itt mit látsz?

- Ebben a házban gonosz ember lakik. A kapuja úgy van csukva, mint egy összeharapott száj.

De egy fehér kerítés előtt hirtelen megállt János.

- Mit látsz? - kérdezte Klára és figyelmesen követte János nagy kék tekintetét.

- Látod azt a kis házat ott a kertben? A verandát a lámpával?

- Igen.

- Hogy les ránk - sugta János. - Ez a ház keres és vár. Ebből valaki elment. Nem tudják, hová. Ez a ház itt lapul az út mellett lesben, mint egy éhes állat.

- Gyerünk tovább - rezzent fel Klára megborzongva. - Nekünk is keresnünk kell.

- Ha egy ember nézne így rám - mondta János elgondolkodva - ugye odamennék hozzá és megszólítanám? Házakban csak lakni lehet vagy elmenni mellettük.

- Vajjon az emberekkel is nem így van-e? - kérdezte Klára.

De János csak fejét csóválta és nem felelt. Aztán tovább mentek.

Már a városnak legvégére értek. Ott düledező palánkok mögött bozontos, vad telkek voltak, rajtuk nagy szemétdombokon csillogott a hó alól előkerült sokasága tavalyi dolgoknak. Kék fazekak, kályhacsövek, tányércserepek. Egy rongyos kalap fiatal fagyallevelek között. Egy szék tépett nádfonatán vastag, szőrös hernyó melegedett. Egy cipőtálp mellett pedig egy fényesre kopott rézkrajcár tündökölt a napban boldogan.

Amint azonban a következő sarkon befordultak, egy szép, tiszta fehér házat láttak szemközt. És mindketten egyszerre megálltak. A kapuja felett nagy aranybetűs cégtábla ékeskedett:

GÁCS IMRE ASZTALOSMESTER

Szép, új cégtábla volt, modern írással. Kétséggel fiatalember tulajdona. A nyitott ablakon keresztül kopácsolás hallatszott és gyalu suhogása a kemény fán. Kellemes baritonhang énekelt:

Ki tanyája ez a nyárfás,
Nem hallik be a kurjantás.
Vagy alusznak, vagy nem hallják,
Vagy talán nem is akarják.

A zsindeyes háztetőről, mint egy nagy galambdúc, egy rátoldott mansard könyökölt le. Világossárga, vasalt batisztfüggöny volt tiszta, nagy ablakában.

- És az a kis szobácska ott fenn? - kérdezte Klára.

Akkor egymásra néztek és egymásra mosolyogtak furcsán, szégyenlősen, mintha rajta kapták volna egymást. De János arca hirtelen elszomorodott. Valami szórakozott fáradtsággal nézett körül.

- Te Klára - mondta. - Mentél már úgy el idegen ház előtt, avval az érzéssel, hogy saját otthonod mellett még el?

- Nem. Én nem ismertem az otthonérzést. Gyerekkoromban sem.

- Hát én sem ott, ahol laktam.

- Hanem?

Erre János elpirult és lesütötte a szemét. - Csak úgy - mondta - vannak az embernek néha ilyen hangulatai.

- Mikor érezted te ezt János?

- Egyszer két év előtt - felelte szégyenlősen mosolyogva - Svájcban utaztam. Egy éjszaka a vonaton aludtam. Hirtelen felriadok és félálomban kinézek az ablakon. Egy tó mellett mentünk. Egy tavat láttam sápadt holdfényben. Fekete sziklákat, fekete óriásfenyőket egy ezüst csik körül. És kicsi, magányos viskót.

- Az hol állt, az a ház? - kérdezte Klára nagyon figyelve.

- Feljebb a lejtőn. Egy réten.

- Milyen volt?

- Én voltaképpen csak egy sárga lámpafényt láttam egy kis ablakban. És az volt az. Igen. Mint a kés vágott szivembe a honvágy.

- Leszállottál?

- De hiszen a robogó vonaton történt! Egy pillanatig ha tartott az egész. Azt se tudom, hogy hívták azt a tavat.

- Az első állomáson leszállhattál volna - mondta Klára ráncolt homlokkal. - Mikor esett ez még meg rajtad?

- Egyszer egy kép volt egy könyvben. Valami német kisváros. Nem tudom melyik. Talán csak fantázia volt. Keskeny magastetejű görbe házak. Sok kőlépcső. Kőkockás tér és hársfák...

- A közepén kőkút egy női szoborral és sok galamb - folytatta az asszony.

- Honnan tudod Klára? - kérdezte csudálkozva.

- Én is láttam egyszer azt a képeskönyvet.

Klára egy ideig lehajtott fejjel gondolkodott. Gyenge szél birizgálta hamu-szőke hullámos haját. Aztán felnézett Jánosra:

- És ez a ház? - kérdezte komolyan.

János nem felelt, csak szégyenlősen mosolygott.

- Gyere - mondta Klára és a kapu felé indult, mely fölött Gács Imre szép cimtáblája lógott.

- Hova? - kérdezte János meghökkenve.

- Fel, abba a kis szobába.

- De hiszen laknak benne.

- Mégis meg kell tudnunk, hogy mi van itt? - mondta az asszony és ment tovább a kapu felé.

János bizonytalanul követte és a vállát vonogatta, mintha viszketne. De közelebb érve egyszer csak tapsolni kezdett:

- Nézd, cédula van a kapun! - kiáltotta nagy örömmel. - Biztos a mi szobánk kiadó.

A kapura valóban félvörös színű levélpapír volt szögezve két rajzszöggel és hosszú esetlen betűkkel rá volt írva, amint következik:

Tizta buttorozot szoba
kiadó elsső májusra
Dorn Lujza műhimzönő

A napfényes utcáról a kapualjba, mint valami sötét barlangba léptek be. A locsolt földszagu homályban fantasztikus dolgok derengtek. Balról egy nagy mángorló meredő óriás kövei, jobbra tetőig érő gerendák és deszkák sűrűsége. De az alagút tulsó nyílásán valami nagy fehérség világított be az udvarról és a kellemes bariton szólott:

Nem zörög a zúgi malom,
Mert a zúgását nem hallom.

- Gyere Klára, gyere gyorsan - örvendezett Szegedi János.

És beléptek a nagy fehérségbe. Az eresz alatt végig a falhoz támasztott gyalult fehér deszkák vakítottak és sűrű fenyőillat füstölgött belőlük a napban. Csillogó gyaluforgácstól volt habos hófehér a föld is. Az udvar közepén pedig egy nagy cseresznyefa állott teli virágjában.

- Van szerencsém hölgyeim és uraim. Mivel szolgálhatok?

Az illatfelhő közepéből a bariton hang köszöntötte őket és hunyorgó szemmel akkor láttak meg egy zöldkötényes fiatalembert a gyalúpadnak támaszkodva. Jól táplált, erős, nagy ember volt az. Pomádés fekete haja gondos frizurába kenve, bajusza angolosra nyírva és szájába aranyvégű cigaretta. Magabiztos, jóindulatu testi gyönyörűség szélesedett mosolygó csinos barna arcán.

- Szolgálhatok valamivel, hölgyeim és uraim? - ismételte pincérudvariassággal és fölényes barátságosan szemlélte a jövevényeket, különösen Klárát, méltányló szakértelemmel.

- Ön az asztalosmester? Ugye? Gács úr? - kérdezte János.

A pomádés haju csinos fiatalember összezsápta bokáját és táncmesteri meghajlással bemutatkozott:

- Gács Imre asztalosmester.

És külön Klára felé könnyed bókkal: - Gács - mondta kurtán.

- Szegedi János tanár vagyok - örvendett János és kezet nyújtott.

- Oh kérem, pardon, mesterember vagyok, nem szégyen, de piszkos a kezem.

- Nem baj az Gács úr, nem baj.

Akkor Gács úr leoldotta a kötényt, mely alól élesre vasalt nadrág derült ki és megtörülte a kezét.

- Parancsoljanak hölgyeim és uraim. Szolgálatjára.

- Milyen erős szaguk van ezeknek a deszkáknak - csudálkozott János.

- Ez boróka fenyő, kérem szépen.

- És evvel a szaggal így bejön az erdő a szobába? Nem borzasztó, hogy az ember a bútoraiban mindig a megölt, megcsönkített fákat szagolja?

- Na ja, na ja, - mondotta Gács úr egy oldalpillantást vetve Klára kócsagtollaira, mihez tartás végett.

- A kiadó szobát szerettük volna megnézni - igazította helyre a beszélgetést Klára.

- Ú-ú-úgy? Ja ú-ú-úgy - kiáltott fel Gács és nagyot csattantva combjára nevetni kezdett.

- Miért nevet? Talán nem kiadó a szoba?

- Oppardon, oppardon hölgyeim és uraim. Majd meg tetszik tudni. Kiadó kérem, hogyne volna kiadó, ha Lujza kisasszony kiadja. Mára ketten is voltak itt. Majd meg tetszik látni. Hahaha.

Szép fekete szemeiben huncut jókedv csillogott és piros ajkai közül erős nagy fogak fehérlettek ki, mint a jó keményfa.

- Nem ön adja ki a szobát?

- Hát az enyém volna a ház, enyém volna a szoba is. Enyém a szomszédház is, meg a kert is, minden. De csak tessék megtekinteni hölgyeim és uraim, ha a Lujza kisasszony kiadja. Majd ő megmutatja. Csak tessék kérem. Hahaha.

János is nevetett. Elpirult és nevetett az asztalos arcába bámulva, mintha tudná, hogy miről van szó.

- Gyerünk nézzük meg - mondta Klára.

- Tessék parancsolni. Ezen a falépcsőn tessék. Jó lépcső. Ne tessék félni. Én csináltam. Ott azon a kis zöld ajtón tessék kopogni. Csak jól tessék kopogni. Kicsit nagyot hall a Lujza kisasszony. Hahaha.

Míg Klára meg János felkapaszkodtak a meredek lépcsőn, letről kemény kalapácsütések ritmusára megcsendült a bariton:

Erre gyere, amerre én
Úgy is tudják, hol lakom én
Erre gyere csak
Majd megcsókollak
Úgy is tudják, hogy az enyém vagy.

Gács Imre asztalosmester énekelt és nevetett. A műhelyből pedig szerény füttyel kísérte egy politurosképű suhancinas és alázatosan vihogott közbe.

Odafent a kis ajtón rózsaszínű levélpapiros volt négy rajzszöggel kiszögezve:

DORN LUJZA
MŰHIMZÉS, MŰSTOPPOLÁS

Kopogtak. Nem felelt senki. Megint kopogtak és vártak. Csend.

- Otthon van kérem - szólt fel az asztalos. Tessék csak kopogni hölgyeim és uraim. Ne tessék félni. Hahaha.

De mielőtt újra kopoghattak volna, hirtelen kulcs fordult a zárban. Lépést nem hallottak belülről. Nyilván már rég állt ott valaki az ajtó mellett.

Valami homályos szobafélébe léptek és nem láttak senkit.

- Jó napot kívánok - köszönt hangosan János, de senki sem jelentkezett.

- Ejnye - csodálkozott - hát valaki csak kinyitotta az ajtót?

- Be tetszik jönni, vagy nem tetszik bejönni?! - csattant fel erre egy haragos gyerekhang a sötét sarokból. Ijedten léptek beljebb és a következő pillanatban bevágódott mögöttük az ajtó, hogy a vakolat porzott a falról, aztán kétszer ráfordult a kulcs.

- Jó estét kívánok, kérem - kezdte a sötétben János, de valaki felrántott egy függönyt.

- Itt a szoba! - lökte ki a haragos gyerekhang mint egyetlen szótagot.

Akkor arany színű levegőbe léptek, mert a mansard földigérő ablakának sárga csipkéin keresztül beszinlett az alkonyat és arany sárgák voltak a falak, a szentképek, az óriási lombfűrész kalitka a sarokban, a gondosan lesimitott tiszta ágy, mely fölött nagy barkacsokor volt kötve egy Máriakép alá. És az asztalon is arannyal himzett brokátok heverték a himzőráma mellett és egy nagy skatulyában haragosan izzó színes selyemgombolyagok katonás rendben sorakoztatva. Szigorú rend, zsarnoki rend volt mindenütt és tiszta hűvös vasalt satinszag az arany levegőben.

János és Klára összenéztek, aztán összemosolyogtak, aztán megfogták egymás kezét és körülméntek a szobában az ablakig. Ott megálltak és kinéztek.

- Ott nincs mit nézni. Tessék megnézni a szobát és kész!

Meglepetve fordultak meg. Az ajtófélfához támaszkodva állt Dorn Lujza az aranyködben, mint egy hosszú szoknyába öltöztetett gyerek. Gyönyörű kis arcocskája körül haragosan borzolódott a szőke haj és finom ajkait dacosan összeszorította. Klára figyelmesen, hosszan nézte.

- Mit tetszik engem nézni? Kell a szoba, vagy nem kell a szoba és kész.

- Maga haragszik ránk kisasszony? - kérdezte Klára csodálkozva és mint a harang, olyan volt a hangja.

A hosszuszoknyás gyerek arca lángvörös lett.

- Ki haragszik? Mi van nekem haragudni való! Nézd csak! - mormogta lesütött szemmel.

- Mi nem akarjuk kivenni a szobát Lujza kisasszony. Mi csak azért jöttünk fel, hogy kissé megnézzük.

- Hát tessék menni.

Akkor Klára odalépett hozzá és megfogta a műhimzőnő finomujju kis babakezét:

- Ne küldjön még el Lujza kisasszony. Engedje meg, hogy kicsit itt maradjunk. Nézze, mi erre sétáltunk és boldogak voltunk, azután megláttuk ezt az ablakot és azt gondoltuk, milyen jó volna itt lakni, mert a mi boldogságunk éppen ide való. Maga még nem gondolt ilyet? Azt mondtuk: gyerünk fel és kóstoljuk meg, hogy később gondolhassunk reá. Hogy emlékezhessünk, mintha itt laktunk volna. Van ebben valami rossz, Lujza kisasszony?

A kis himzőnő hirtelen felnézett. Ibolyakék szemei riadt csodálkozással izzottak Klára arcába, aztán megint lekapta őket. Nem szólt, csak idegesen szipákolt. Finom rózsaszín orrcimpái remegtek.

Aztán leültek az asztal köré és nézelődtek a szobában.

- Miért üres ez a szép kalitka? - kérdezte János. - Nem volt benne kanári?

- Volt. Kidobtam az ablakon.

- A kanárit? Mért?

- Csak! - felelte Dorn Lujza és lesütött szemmel szurkálta a tűpárnát.

- Be szép itt - mondta Klára. - Miért költözik el? Talán drága a szoba?

- Nem drága.

- Hát miért megy el?

- Csak! - felelte Dorn Lujza és szurkálta a tűpárnát.

- Pedig Gács úr, úgy látszik, nem nagyon törődik a szoba kiadásával.

- Az persze! - csattant fel a kis himzőnő, de nem nézett fel. - Mivel törődik az ilyen lump? Az nem bánna, akármiféle személy gyünne be ide. Az képes. A télen is olyan nekivaló csirkefogó lakott itt, aki a műhelyből lopta a drága fát. A műhelyből volt képes. Igen, ez kellene neki, aki jávorfával fűt. Az.

- Hát Lujza kisasszonynak kell törődnie ezzel?

- Hát ki törődik itt vele? Talán az a lump, aki lakk-cipőben járkal és sétatálcával? Az egy szolid iparosember? Nem fog ide bejönni nekem akármilyen személy. Tudom én azt, aki szeretne ide beköltözni. Nem is egy.

- És magának van joga intézkedni?

- Majd én azt kérdezem tőle! Kezét csókolom majszter úr!

Klára mosolyogva figyelte a dacosan biggyedt kis zsarnok száját:

- De ha valaki tőle veszi ki a szobát - kérdezte - akkor mi lesz?

- Ide ugyan be nem jön. Én vagyok a menyasszonya és kész.

- A menyasszonya?

Klára átnyult az asztalon és megfogta az indulattól remegő kis kezét.

- Lujza kisasszony! Akkor mért megy el?

- Csak!

Klára nem kérdezte még egyszer, csak simogatta a kezét. Így hallgattak és a csendbe beszivárgott a bariton az udvarról. Dorn Lujza arca összerándult.

- Elmegyek én, el én. Énnekem ne énekeljen egész nap szerelemről. Igen, szerelem, szerelem és mindig csak szerelem. Az kell az ilyen lumpnak.

Klára hirtelen elkomolyodott. Figyelmesen és komolyan nézte Dorn Lujza haragos kis babaarcát.

- Mért haragszik a szerelemre, Lujza kisasszony?

- Csak!

- Mondja meg nekem Lujza kisasszony. Kérem. Nekem azt tudni kell.

A kis himzőnő megint felvetette egy pillanatra a fejét, riadtan és csodálkozva. Nagy tiszta, világosszürke szemek néztek rá vissza egyszerűen és komolyan.

- Én egy szolid lány vagyok, kérem - dohogott -. Nekem ne jöjjön ilyen élvezésekkel. Mi tizen voltunk és kenyeret vacsoráltunk és semmit, kérem. És minket vasalóval vert az anyánk, ha csak úgy élveztünk. De tiszteltük is az anyánkat. Az én bátyám harmincéves, kérem, de az még nem volt egy moziban, meg egy kávéházban. Az nem képes. De ez a lump? Ennek kiáll a zsebéből a pénz, kérem. Mert pesti butorosok is vele dolgoztatnak, mert ilyen műasztalos Pesten sincs, ez Bécsben tanult, kérem, mert ez mindent tud. Kiáll ennek a zsebéből a pénz. De ő azt hiszi, hogy az nekem imponál? Én tizenöt évtől fogva egyedül élek a munkámból. Nekem nem kell az ő pénze. És hogy én járjak vele bálozni a tánciskolába, hogy nézzem, hogy fut utána az a sok személy? Hogy én vegyem fel az ő selyemruháját, hogy velem hengegjen? Az én anyámnak egy blúza volt, kérem, télen-nyáron. Én egy szolid lány vagyok. Nekem ne jöjjön ilyen élvezésekkel.

- Megbántotta magát?

- Ez kérem? - mondta Dorn Lujza gyűlölettel. - Hiszen ez úgy beszél, mint a méz. Ez mindig: Kezit csókolom kisasszony, és parancsol aranyos. Hengeg, hogy ő milyen finom. De nekem ne csókoljon kezét. Nem is úgy nevelt minket a mi édesanyánk.

- De hát mi a baj?

- Semmi baj, kérem, semmi baj. Talán ő azt hiszi, hogy mindenki mindjárt meghal érte. Mert mindenki fut utána, kérem, mindenki. Nincs ezekben semmi szégyen. Kiszaladnak a házból, mert olyan gyönyörű ember, mer olyan szépen énekel, mer olyan jól keres, mer olyan kedves,

- Dorn Lujza hangja reszketett a gyűlölettől - és mindenki szereti, kérem, ezt az embert, mindenki, mindenki, mindenki!

Két nagy könnycsepp hullott az ölébe.

- Azt hiszi ő, hogy mindenki meghal utána, úgy hengeg, hogy már más nem is ember? A Braun úr feljött hozzám vasárnap délelőtt, a fűszeres Braun úr a sarkon, tisztességesen jött fel, kérem, hogy megkérje a kezemet, mert tudja, hogy én egy szolid leány vagyok és tudok a munkához. És mi van ezen nevetni való, kérem. Mi van azon csúfolni való, kérem? Hogy a Braun úr kopasz, meg petróleumszagú? Hát kérem, aki egész nap a boltban dolgozik, az petróleumszagú. Az én apám meg csirizszagú volt, mert az cipész volt kérem. A Braun úr is egy szolid, csendes ember, az nem énekel egész nap a szerelemről. És mit csináljon a két kis árvájával, hogy a felesége meghalt? Hát, ha ő utána nevet a Braun úrnak és azt hiszi, hogy érte mindenki meghal, akkor én sétálhatok a bátyámmal karonfogva, ha egyszer Pestre jön. Mer az az én bátyám. És muszáj azt nekem megmondani? Nézd csak! Ő parancsol nekem? És itt sétálunk a kapu előtt és ő csak nevet? Azt hazudja, hogy tudta, hogy csak a bátyám, pedig nem tudta, mer soha se látta. De ő csak hengeg, hogy mással már nem is lehet sétálni? Mer azt hiszi, hogy mindenki meghal utána és csak nevet? Hát majd megmutatom, hogy kidobom az ő kanáriját és elmegyek innen. Gyűjjön ide az a vereshajú. Tudom, az gyünne!

- Hát nem szereti magát Gács úr igazán?

- Mit bánom én, szeret vagy nem szeret!

Klára mosolyogva nyult át megint az asztalon:

- De mikor maga is szereti, kedves Lujza kisasszony!

- Eh mit, szerelem! Az csak olyan élvezés!

Klára megdöbbenve állt fel. Elhalványodott.

- Csak élvezés? - ismételte halkán. - A szerelem csak élvezés? - Aztán Jánosra nézett.

- Klára - felelte János szomorú szemrehányással a néma tekintetre. - Klára!

De Klára ráncolt szemöldökkel nézte mozdulatlanul és János a himzőnő felé fordult, hogy védekezzenek.

- Lujza kisasszony - kezdte - egész élete boldogságát...

- Boldogság, igen - vágott közbe Dorn Lujza. - Szegény embernek dolgozni kell. Mi tizen voltunk testvérek, mi nem élveztünk boldogságot!

- De kedves Lujza kisasszony, ez nem bűn, erről nem tehetünk. Csak azért, mert jó? Azért dobja el magától? Ez az Isten ajándéka. Szabad ezt visszaútasítani? A természet akarja, hogy szeressünk valakit és az Isten rendel hozzá, hogy ott a helyünk nála. Nem?

Klára most a kis himzőnő felé fordult:

- És ha Isten rendelte?

- Úgyis elmegyek - szúrkalta Dorn Lujza a tűpárnát. - Úgyis elmegyek.

Akkor az udvarról a legújabb kuplé dallama szivárgott be lágyan:

Szeretnék ilyenkor ott lenni nálad,
Mikor az est mesélni kezd
Hogy álomba én ringatnálak...

Dorn Lujza kék szemeit elfutotta a könny.

- Úgyis elmegyek - szipákolta.

Klára odament hozzá és megfogta a két kezét.

- Hát kiadná ezt a szobát, Lujza kisasszony? - mondja. Most nekünk kiadná? Ha biztosan tudja, hogy ez csak élvezés?

Két nagy forró könnycsepp hullott Klára kezére.

- Úgyis elmegyek - ismételte a kis himzőnő leszegett fejjel.

- Kiadná nekünk? Nézzen meg, elég rendes emberek vagyunk?

- A nagysága, látszik, hogy egy rendes hölgy - felelte csendesen sirdogálva.

- Hát én - kérdezte János mosolyogva, de kissé nyugtalanul.

- A nagyságos úr, az is egy olyan.

- Milyen?

- Olyan - mondta Dorn Lujza a szemeit törölve.

- Lujza kisasszony, mi kivesszük a szobáját. Jó? Mintha a miénk volna, csak nem laknánk épen benne, mert elmentünk utazni. És néha megnézzük, hogy itt van-e még? Jó?

- Csak tessék, kérem, szívesen - sirdogált Dorn Lujza.

- Isten vele, Lujza kisasszony.

Akkor a kis himzőnő villámgyorsan lehajolt és megcsókolta Klára kezét, aztán az ablakhoz szaladt.

- Ne tessék annak semmit se mondani.

Klára még megállt az ajtóban és visszanézett az alkonyodó szobára, a sárga függöny előtt Dorn Lujza finom kis szilhuettje sötétlett:

- Hadd nézzek még egyszer körül - mondta. - Hiszen hazulról megyek el. A mi szobánktól búcsuzunk. Nézd János.

Az udvaron már csend volt. Fajramt. A kis borzas inas söpörte a gyaluforgácsot és polituros képén ünnepélyes komolyság sötétlett. Gács Imre a műhely ajtajában állt egy esti újsággal a kezében, de nem olvasott. Gallér volt rajta, vörös selyemkravátli és benne aranyozott tű, patkót és zsokésapkát ábrázoló. Igen komoly volt ő is.

- Jó estét, Gács úr, Isten vele - üdvözölték őt elmenőben.

De az asztalos csupa hideg meghajlással felelt.

- Alászolgája - mondta utóbb még kissé epésen és a szeme szögletéből megvető gyanakvással nézett a távozók után. De mikor már a sötét kapualjban voltak, köhécselt és utánuk kiáltott:

- Talán himzést tetszettek rendelni?

- Nem rendeltünk semmit, Gács úr - kiáltott vissza János.

- Mert ugyan sokáig ott tetszettek lenni - kiáltotta az asztalos gúnyosan. - Talán bizony a szobát is ki tetszettek venni?

Akkor János visszament az udvarba és megfogta Gács úr kezét az újsággal.

- Kedves Gács úr, higgye el, hogy nincs semmi oka haragudni ránk. Mi nem is akartunk itt lakni. Csak úgy... játékból néztük meg.

- Hát... hm... - köhécselt az asztalos zavartan, - lehet kérem az... és lesütötte a szemét.

De mikor János eltűnt megint a kapualjban, még egyszer utánakiáltott:

- Tanár úr kérem!

Azután utána szaladt és a sötét kapualjban könyökkel meglökve Jánost, boldogan sugdosott.

- Hát csinos egy nőcske, mi? Hát van annak intelligenciája is kérem, tanár úr. Lehet avval társalogni. Avval lehet kérem, estig is... - és a kapuig kísért Jánost.

Klára már odakint állt az utcán. Lehajtott fejjel állt mozdulatlanul.

- Mit gondolkodol olyan nagyon, kedves - kérdezte János.

Klára összerezzen. Aztán felnézett rá különös, gyanakvó, kereső tekintettel.

- Gyere - mondta. - Gyere gyorsan.

Megragadta János kezét és húzta maga után, sebesen, szinte futva.

Ez az utca már a szabad mezőbe nyílt. Ott kiléptek a város partjából a füves zöld hullámba. A hanyatló nap rézsutos sugarai egy távoli fásor óriás árnyékrácsát fektették le a rétre.

Egy dülőúton mentek fel a dombra. Klára húzta Jánost kezénél fogva, mintha valami határozott célja volna és percre pontosan kellene megérkeznie. János nyugtalan lett és szorongva botlott a kövekbe.

Odafenn a domb tetején - voltaképpen nem volt ott semmi sem, csak egy bot a földbe tűzve és arra egy csomó szalma kötve - ott megállt Klára. Aztán nagyon lassan szemközt fordult Jánossal és a szemébe nézett. A finom, fehér homlokról, a keskeny gyerekarcról sugárzott valami, ami nagyobb volt, mint az arc: valami fehér láng, elszánt lelkesedés. Így nézett János szemébe.

- Mit akarsz, Klára?

Az asszony nem felelt. Csak nézte. János elpirult és lesütötte szemét:

- Mit akarsz?

- Mondjad meg nekem János - szólalt meg fojtott, konok, követelő hangon - hogyan mutatkozik az meg, hogy a szerelem csak élvezés-e vagy Isten szándéka, mely útunkat mutatja?

- Hogyan mutatkozik meg?

- Igen. Hogyan mutatkozik az meg, hogy nemcsak érzés, mint a többi érzés? Hogyan mutatkozik meg?

A hangja szilajon fellobogott. Kis teste meredeken kinyúlt, mintha ágaskodott volna.

- De hiszen ezek belső dolgok - hebegte János félénken. - Azt az ember maga érzi.

- De én nem érzem, János. Én csak annyit érzek, hogy szeretlek. És ha én most visszamegyek Braun úrhoz a petroleum-boltba, akkor is szeretni foglak. De semmi sem változott.

- Nem értelek, Klára.

- Nem tudom, nem tudom jobban megmondani! - nyögött fel az asszony gyötörten és hirtelen vad zokogás szakadt ki belőle, mely egész kis testét megrázta, mint a hideglelés. A fogai összeverődtek.

- Klára, Klára - kiáltott János rémulten és ügyetlen nagy kezeivel az asszony után kapott. - Klára, az Istenért! Mi bajod?

Erre Klára még sirva simogatni kezdte János kezét, remegve, gyöngéden:

- Ne félj, János - mondta lágyan, szomorúan. - Kedves, jó. Hiszen nem tehetsz róla. Majd még... Gyere ülünk ide. Ülünk ezekre a kövekre. Hiszen még ráérünk. Gyere.

És leültek ott a kőrakásra a szalmacsutakos bot tövében és tágranyitott szemekkel meredtek át a sötétedő budai hegyekre, melyek mögött éppen lement a nap és égő bronzszínű lett az ég.

Így ültek ott sokáig. Némán és szorongva, vártak és várva meredtek a sötét budai hegyekre. Talán másfél óráig is.

De az este úgy borult le, mint máskor. Lent a völgyben a Duna csikja halványodott és a város kormos füstfelhője alól kivillogtak az első sárga lámpák. Azután megjelent az első hűvös-hegyes kis csillag odafent a sötétzöld égen. - Később harangozni kezdtek valahol.

Klára fázósan megborzongott.

- Harangoznak az óbudai plébánia tornyában - suttogta János.

- Vecsernyére harangoznak - suttogta vissza Klára.

Aztán megint csak ültek és tágranyitott szemekkel vigyázták a fekete budai hegyeket.

- Haza kell mennem, - mondta Klára nagyon halkán.

Aztán megint csak hallgattak. Besötétedett. Már csak az agyagos dülőút világított sárgán a fekete mezők között, és lekanyarodott valamerre Szent-Endre felé.

- Hova menjek haza? - nyögött fel hirtelen Klára. - A szobánkba, Dorn Lujzához? Vagy a kis házba a svájci tó partján. Vagy a német kisvárosba, amelyik csak egy képeskönyben van?

- Legszívesebben kézenfognálak - felelte János búsan - és elindulnék veled ezen az úton. És csak mennénk, mennénk, vissza se néznénk. El. Egészen.

- De hiszen nem megyünk - mondta az asszony fázósan, vacogva.

- A lelkem megy el most ezen az úton.

- De mi nem megyünk utána - mondta Klára fáradtan. - Eleresztjük a lelkünket, hogy menjen, magunk pedig visszafordulunk nélküle.

Mint a forró, fájó vér, úgy öntötte el a férfit ez a hang.

És János egyszerre felugrott. - De már mért ne mehetnénk el ezen az úton, ha ezen van kedvünk menni? - kiáltotta hangosan, izgatottan.

- Hiszen nem lehet - felelte az asszony fáradtan, lekonyult fejjel.

- Ezt én nem értem! Ezt nem értem. Mért ne mehetnénk el ezen a dülőúton Szent-Endrére? - ordította János egyre izgatottabban és az ökleivel hadonászott.

Erre Klára felfigyelt. Felnézett rá vigyázó, riadt szemekkel.

- Mert nem lehet - mondta óvatosan, halkán. - Mit csinálnánk mi Szent-Endrén?

- Ezt nem értem! Ha most odahúz a lelkem. Mért nem megyek! Ki tiltja? Mért nem megyek? Nem értem! - (Két kézzel belemarkolt lobogó hajába.)

- Holnap tanítanod kell a zenedében - mondta Klára a lélegzetét visszafojtva. - Hiszen neked állásod van.

- Az semmi. Az még csak néhány hét. És ha teszem - beteg volnék? Hát ez csak fontosabb?

- El fognak csapni, - mondta Klára halkán és szemei János arcába kapaszkodtak.

- Hát aztán! Csapjanak el! Az igazgató szerint éljek, vagy a lelkem szerint?

- De énnekem családom van, János. - (Klára hangja remegett.) - Kötelességeim vannak. Sok fájdalmat okoznék.

- Az anyád gondját viselné a gyerekek. A férjed is megvigasztalódnék.

- Nem. Tudom, hogy kétségbeesnének.

- De hátha lélek nélkül még vissza hozzájuk? Mi? Akkor úgyis elhagytad őket! Úgyis! Úgyis! - ordította János.

Klára felállt. A finom homlokról, a keskeny gyerekarcról sugárzott valami, a sötétbe, ami nagyobb volt, mint az arca: fehér lángú, elszánt lelkesedés.

- János - mondta hangtalanul, lélegzet nélkül, akadozva. Nincsen pénzünk. Miből fogunk megélni?

- Van pénzem. Van egy százasom. A pénztárcámban is van még aprópénz. Van egy arany-órám. Ez három hétre is elég. Aztán majd dolgozunk és keresünk. Majd zongorázok a moziban. Vagy valami egyebet. Nem fogunk éhen halni. Olvastad te már valaha az ujságban, hogy valaki Magyarországon éhenhalt volna, hogy csakugyan az éhségtől halt volna meg? Pedig arról csak irtak volna a lapok? Nem is lehet éhenhalni, ha az ember nincsen befalazva. Hiszen nem történhetik semmi. Mitől félnek hát az emberek? - (egyre izgatottabban ordított és hadonászott. Fekete karjai forogtak a csillagos ég alatt, mint egy szélmalom). - Mitől félnek? Mért félnek az emberek? Mért nem mennek oda, ahova menni akarnak? Megbolondultak?

Klára térdei inogtak. Két öklét görcsösen összeszorította: - nincsen ruhánk - mondta alig hallhatóan. - Se fehérnemünk, se szappanunk, se fogkefénk.

- Az semmi. Azért még hazamehetünk gyorsan. Bepakoljuk egy hátizsákba. Nekem van otthon egy nagyszerű hátizsákom. Valami igazoló írás is kellhet. Valami születési bizonyítvány. Nekem van egy fényképes vasúti igazolványom. Meg egy pár cipő kell. Törülköző kell. Igen. És egy termophor kell. Igen. És holnap... egy termophor...

Hirtelen megakadt, aztán szétvetette a karjait és felordított: - Nem! Semmi! Semmi! Semmi! Mostan, most gyere!!

Akkor zengő sikoltás szakadt ki Klárából, mint a karcsú láng. János csak ordított. Felriadt denevérek rebbentek a sötét mező felett. Messziről kutyavonítás felelt.

És kézen fogták egymást és elkezdtek futni. Ordítva futni lefelé a dülőúton az esti síkság felé. Odaát a Rákos fölött éppen akkor kelt fel az óriás rozsdavörös hold.

Másnap délelőtt tíz óra tájon Sternbergéknél még takarítottak. Csapódó ajtók és tologatott bútorok lármája közé a szőnyegek porolása durrogott bele az udvarról. Senki se hallotta, hogy csengettek. Harmadszor vagy negyedszer szólt a csengő vékonyan és ingerülten. Végre az egyik szobaleány, akit leküldtek, nevetve felrántotta az ajtót és majdnem nekiszaladt egy magas, elegáns urnak. A küszöbön állt. Szigorú, szemüveges, idegesen játszott vékony arany óraláncával.

- Jesszusom - hőkölt vissza a lány.

- Jó napot kívánok. Kérem, beszélhetnék Sternbergné önagyságával.

- Kérem... kérem szépen - hebegett a cseléd - a nagyságos asszony még öltözködik.

- Kérem legyen szíves mégis bejelenteni. Majd megvárom - mondta az úr és névjegyet adott át. Aztán megállt az előszobában, felgöngyölt szőnyegek, egymásra rakott székek, tollseprők, ismeretlen ellenséges grimaszai között. Mereven állt, mindkét könyökét idegesen az oldalához szorítva, mintha irtózott volna, hogy valamihez hozzáérjen. A nyitott ablakon udvarszagu légvonattal cselédviháncolás és konyhaedények csörömpölése verődött be.

Sternbergné a hálósobájában fehérneműt számolt. Az ötvenéves, formátlanul kövér, óriási asszony a csipkés fésülőköpenyben energikus, friss mozgékonyssággal rakosgatott.

- Huszonnégy nappali ing, tizenhét hálóing. Most a nadrágok. Nézzük a nadrágok. Na, was ist schon wieder? - förmedt a belépő szobaleányra és kikapta kezéből a névjegyet.

Dr. Lorx Kálmán neve állt rajt és egy dombornyomású kis címer a sarkában.

Akkor Sternbergné felhúzta vastag fekete szemöldökét és kis bajuszkával árnyékolta ajkait csücsörítve füttyentett.

- Ojjé, ojjé - mondta a kezeit rázva, mintha megégette volna. - Ojjé, ojjé. Hát ültesse le a méltóságos urat, foglaltassa helyet a szalonban, - kezdte el hirtelen hadarni. - Mindjárt jövök. Einen moment. Szaladjon. De rögtön megyek. Maga - mondta a másik szobaleánynak, - vegye ezt a névjegyet, vigye be Ágota kisasszonyhoz. Csak odaadni. Hogy ez az úr jött. Szaladjon. Mondja meg a kisasszonynak, hogy Szegedi tanár úr ma nem fog eljönni tanítani. Szaladjon. Huszonnégy ing volt, tizenhét hálóing. Majd később tovább. Ojjé, ojjé.

Kis pufók, párnás kezeivel gyorsan végigtapogatta tömött frizuráját, melynek feketéjében jobboldalt tenyérszéles ezüst csik fehérlett és átsietett a szalonba.

A másik ajtón éppen akkor lépett be Lorx Kálmán.

- Lieber Herr Professor, hozta Isten - nyujtotta felé mindkét kezét Sternbergné.

- Kérem foglaljon helyet. Megbocsát, hogy csak így fogadom peignoirban. De ha magának olyan sürgős, hogy ilyenkor jön vizitbe, mikor nem szokás, nekem se muszáj finomnak lenni és magát vártni. Ugy-e különben tiszta vagyok, meg vagyok mosdva és ezt a peignoirt is meg lehet nézni. Egy öreg asszonynak nem muszáj már szebbnek lenni. Igaz?

Öblös nagy hangjától meleg és teli lett a szoba. - Üljön le kedves tanár úr. Mindjárt becsukok és akkor csend lesz és beszélgethetünk.

Avval gondosan becsukta az ablakokat, valószínűtlen gyorsasággal mozgatva roppant tömegét alig látható lépésekkel, mintha rejtett kerekeken járna. És a reggeli utca lármája halk ablakzörrenő zsongássá tompult a harmadik emeleti Biedermayer-szalomban.

- So, jetzt haben wir Ruh. Mért nem foglal helyet tanár úr?

Lorx megállt a szoba közepén sárga glacé keztyűvel a kezében, magasan, mereven, mint egy exotikus sárga madár. Gondosan borotvált finom ráncu arca szabályos volt, sőt szép is. Csak nagyon hegyes álla, vékony éles orra emlékeztetett madárra és kemény vonásainak merevsége. Még a szája is alig mozdult beszéd közben.

- Kérem, bocsásson meg nagyságos asszonyom, - szólalt meg simán, kimérten és valami olajos folyékonyasággal - hogy ilyen lehetetlen időben rontok be önhöz. Igazán módfelett resteltem, de...

- Mindenesetre üljön le - dörgött a szavába Sternbergné.

- Óh köszönöm - mosolygott Lorx keskeny, szellemes száját alig hajlítva - köszönöm. Már ülök is - mondta, a nadrágját kissé felhúzza a térde felett. - Különben, hogy van nagyságos asszonyom? A kis Ágota már egészséges?

- So, so. Még köhög egy kicsit.

- De már kijár? Ezeket a szép meleg napokat fel kell használnia. Mert igazán gyönyörű idő van.

- Hallja, kedves tanár úr - mondta akkor Sternbergné és okos meleg szemei aggódva kerestek valamit az orvos sápadt mozdulatlan arcán. - Én azért ülök itt ilyen illetlen negligében, mert magának nagyon fontos mondanivalója van. De ha maga az időről fog beszélni, én mindjárt nagyon fogom magamat szégyelni. És azt csak nem akarja?

- Óh, óh kérem. Orvos előtt igazán nem volna indokolt ez a szégyenkezés. Egyébként igaza van. Valóban eléggé fontos dologban jöttem, illetve nekem fontos és igen különös dologban, illetve, ahogy vesszük... Semmiesetre sem akarnám túlságosan igénybe venni az idejét...

Elhallgatott egy percre és levette aranykeretes szemüvegét, mely alól a szem környéke az arc többi részénél fehérebben, és puhábban, valami egészen más, valami gyámoltalan gyermeki kifejezéssel derült ki. Aztán kivette zsebkendőjét, lassan szétbontotta és nyugodtan törülgetni kezdte szemüvegét.

- Hát kérem - mondta finom, maliciózus mosollyal - be kell önnek jelentenem nagyságos asszony, hogy... hogyis mondjam... a feleségem tegnap megszökött.

Sternbergné hirtelen lehajolt és megragadta az orvos kezét.

- Pfui doch, Herr Professor! - mondta megindult részvéttől még jobban elmélyült hangon. - Így ne mondja!

- Hiszen ügyebár ez csak olyan szólásmód - felelte Lorx arisztokratikus kezeit ideges rándulással visszahúzza. Ellenkezőleg, hangsúlyoznom kell, hogy Klára tegnap délben jóformán előkészített erre a cselekedetre.

- No, mert az nem is hasonlítana hozzá.

- Nagyságos asszonyom nem látszik meglepettnék?

Lorx bizonytalan gyors pillantást vetett Sternbergnére.

- Már én magvoltam lepve, mikor behozták a névjegyét. Mondhatom, hogy odavágtam a szép vasalt nadrágokat.

- Szóval mégis volt oka szokatlan látogatásomat kombinálni valamivel, ami...

- Allerdings. És mindjárt meg is fogom mondani, nehogy azt higgye, hogy nagyon sokat tudok. Klára tegnapelőtt nálam volt és megismerkedett Szegedivel, no és nem kellett nagy pszichológusnak lenni, hogy az ember meglássa, hogy nagyon nagy hatással voltak egymásra. Ágota figyelmeztetett rá. És ha az ember tudja, hogy Kláránál mindennek mindjárt konzekvenciája van, wie pedant sie darin ist, akkor lehetett már mindent várni.

- A feleségemnek akkor önnel is volt egy, úgylátszik, különös beszélgetése.

Sternbergné jóindulatu kövér arca hirtelen elsötétült és megkeményedett.

- Ezt is mondta magának? Das sieht ihr ähnlich!

- Nem mondott semmi részletet, csak olyasmit, hogy sirt és bocsánatot kért. Semmi mást. Látom, hogy nagyságos asszonynak kellemetlen ez a vallatás és kérem, hogy legyen elnéző, de...

- Kedves tanár úr, azt meg kell magyarázni, hogy valaki tudni akarja, hogy mi történt a feleségével. So sehr modern sind wir noch nicht. De legyen nyugodt, hogy az a beszélgetés nem tartozott erre a dologra. Az egészen más volt.

- Hiszem, nagyságos asszonyom. És én beszélgetésük tartalmát akkor sem kérdezném, ha másként lett volna. Engem inkább a formája érdekel egy bizonyos okból, amelyre mindjárt rá fogok térni. De előbb engedje meg, hogy valamit megjegyezsek. Én nem férji minőségben jöttem el önhöz. Per absolute megengedhetetlennek tartanám, hogy mint olyan családi intimitásokkal molesztáljam. Erre kizárólag az jogosít fel némiképen, hogy mint orvos fordulok most nagyságos asszonyomhoz.

- Csak nem akarja nekem mondani, hogy a felesége megbolondult? - förmedt fel Sternbergné.

- Egy kis türelmet kérek, nagyságos asszonyom, - mondta Lorx finoman mosolyogva. - Talán nem ilyen egyszerű a dolog. De magyarázatul még előre kell bocsátanom, hogy ügyebár - és egy pillanatra megakadt és lesütött szemmel forgatta ujján a cimeres pecsétgyűrűt - feltételezheti rólam, már mesterségemnél fogva is, mint pszichológus, hogy megértéssel viseltetem az emberi lélek iránt és megítélésemben nem vezetnek inferiorus szempontok, mint teszem a féltékenység. Úgyebár. Én mint orvos tudom leginkább, hogy milyen souverain joga, higienikus érdeke minden léleknek a saját törvényeit követni... Úgyebár... Azonkívül túlsokat volt az emberi lélek témám, semhogy másként tudjam az ilyet nézni, mint objektív szemlélő, ügyebár...

Akkor Sternbergné megint megfogta az orvos kezét.

- Kedves jó barátom - mondta nedves szemekkel - ne beszéljen ilyen túlokosan egy ravasz öregasszonynak. Sie haben's nicht nötig.

Lorx idegesen húzta megint vissza a kezét. - Nem fontos - mondta maliciózus mosollyal, - hogy ezt elhiggye, nagyságos asszonyom. Csak annyit higgyen kérem, hogy okom van aggódni, mint orvosnak aggódni Klára sorsa miatt és hogy kizárólagosan ezért élek vissza türelmé-

vel ilyen szokatlan időben... Orvosi kötelességem, hogy... Mi a véleménye a feleségemről? - kérdezte hirtelen felkapva a fejét.

- Kláráról? Nem az, hogy bolond.

- Oh, hiszen bolond, nem bolond... Tudjuk, ugyebár, hogy ezek mennyire tág és bizonytalan fogalmak. Hiszen ugyebár egyikünk sem felel meg egészen a normál típusznak.

- Nem kedves barátom, mégse bolond. Maga egy híres pszichiáter és be fogja bizonyítani. De én a szkeptikus Sternbergné vagyok és nem fogok magának segíteni.

Lorx kissé beharapta a szája szélét és egy pár percig hallgatott előrehajtott fejjel, nézve a térdei közé. És akkor magas, sovány tudós homloka fölött ritkuló szalmaszőke haja alól kilátszott a rózsaszínű fejbőre és ebben is volt valami gyermeki.

- Gondolhatja, - szólalt meg végre ingerülten hangsúlyozva a szavakat, - gondolhatja, nagyságos asszonyom, hogy engem csak megnyugtathatna, ha feleségem teljes egészségében bizhatnék. Ez ugyebár természetes. És ugyebár magától értetődik. De viszont önnek is vannak olyan tapasztalatai, mint a tegnapi beszélgetés.

- Kérem doktor úr, hagyjuk ezt!

- Csak mint típuszt emlitem kérem, - folytatta Lorx hideg konoksággal. - Csak azért említem, mert történt már ilyesmi önök között egyszer boldogult Béla fiával kapcsolatban.

Sternbergné felugrott, hogy az egész szoba megmozdult bele.

- Tanár úr, - mondta fojtott indulattal, - én egész szívemmel hallgatom magát. De ezekről ne beszéljünk. Ich habe meine Gründe. Hát nem akarom, na! - csapott az asztalra hirtelen. Aztán végigment egyszer a szobán.

- Bocsásson meg, - mondta mikor visszajött elváltozott hangon. - Bocsásson meg egy öreg barátnénak. Tudja, Klára nem bolond. Inkább kegyetlen - mondta lágyan, szomorúan.

- Kegyetlen?

- Igen. Aus Naivität, mint a gyerekek. Mint a pedáns emberek is. Ő morálisan pedáns. Sie hat den direkten Blick. És az nagy baj.

- Hogy méltóztatik ezt érteni?

- Ő mindig csak azt látja, ami ott van egy szituációban. Más semmit. És ott akar rendet csinálni. Mindjárt az egész világban. Sie lässt sich keine Zeit.

- Látja, nagyságos asszonyom, látja, - élénkült fel erre Lorx, - látja, ez kitűnő megfigyelés. Mondhatnám precíz meghatározása egy döntő szimptomának. Valóban így van. Klára izoláltan látja a dolgokat, nem érzékeli azok összefüggését a valóságban. Ez pedig voltaképpen a tudatnak egy szűkülése. Olyan ugyebár, mintha a látótér szűkülne meg, a szellemi látótér szűkülése... Pardon, nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy befejezzem. Hiszen az ön megfigyeléseire is támaszkodom. Tehát - folytatta egyre izgatottabban - megállapíthatjuk, hogy itt a realitásérzéknek nagyfokú hiánya forog fenn és ez ugyebár az imbecillitás egyik jellemző tünete. Ne tessék megijedni e szavaktól. Ez a legzséniálisabb embernél is előfordul. Sőt azoknál leggyakrabban. De mindenesetre egy csökkent ítélőképességet jelent. Pardon... Engedje meg nagyságos asszonyom, hogy itt régi éveken át tett megfigyeléseimre hivatkozzam. Azonkívül mesterségem is volna ugyebár. De hiszen feleségem élete rendkívül evidens kórtünetet mutat. Mindenekelőtt ugyebár terheltnek mondható.

- Aber ich bitte Sie...

- Édesanyja hat évvel ezelőtt majdnem ideggyógyintézetbe került.

- Tudom. Volt valami nagy skandalum ott Kolozsváron és a familia az intézetbe akarta vitetni. De hiszen ezt éppen a tanár úr akadályozta meg?

- Nos igen, - mondta Lox az ajkát kissé beharapva, - Klára kérésére tettem, akivel éppen akkor ismerkedtem meg. Olyan veszélyes nem volt a dolog, hogy... De ügyebár kérem, egészen normálisnak nem volt mondható Almády és ahogy Klára ott az anyja mellett élni volt kénytelen, annak szükségképpen deformálnia kellett szellemét. Méltóztatik talán tudni - folytatta Lox egyre gyorsabban beszélve, mintha attól tartott volna, hogy félbeszakítják - méltóztatik talán tudni, hogy Klára otthon kolostori életnél is magányosabb, zárkózottabb életet élt. Apja halála óta jóformán senkivel sem érintkeztek. Sem nyilvános iskolába, sem társaságba nem járt. Kérem, az utcára is alig jártak ki. Kérem, naphosszat otthon, csupán az anyja társaságában volt és mindig olvasott, olvasott. Ez kérem olyan lelki életmód, mely menthetetlenül a donquichotizmus bizonyos formájához vezet. Mert ügyebár, mit látunk? Az olvasmányokkal telített fantázia képet, sőt gazdag képet alkot magának a világról. Ez a kép egységes és homogén és sehol nem ütközik egy cáfoló vagy korrigáló realitással, mert hisz el lévén zárva, nem is találkozik a realitással. Mi következik ebből? Ugyebár az következik, hogy ez a meg nem zavart homogén, de irreális kép megszilárdul és az öntudatból kivész a dualisztikus eszmélet-forma, mely minden egészséges lélek alapformája: a szubjektív és objektív élmény megkülönböztetésére való képesség. Hogy népszerűbben mondjam, Klára nem érez különbséget álom és valóság között, ennek a különbségnek létezéséről sem tud, számára a világ csupán álom, mert éveken át csupán álomban élt és a valósággal nem is találkozott. Kövessük már most ezt a processzust fejlődésében - folytatta konok hévvel - ügyebár kérem, ha ez a tisztára szubjektív világkép egyszer megszilárdult és a duális eszmélet lehetősége megszűnt, akkor már hiába fogja a beteg a realitást tapasztalni. Egyszerűen nem fogja percipálni annak különböző voltát, nem fogja észlelni, hogy az más törvényű, más konstrukciója valami, mert hiszen ügyebár, éppen a különbség élményhetősége hiányzik belőle. Mit tesz tehát? A tapasztalt valóságot átformálja, bekapcsolja képzeletvilágába és ami nem alkalmazkodik, azt az öntudat alá nyomja. Vagyis a realitást, mint olyat, többé percipálni nem képes. Quod erat demonstrandum. - Fejezte be hangosan, élesen.

Sternbergné megdöbbenve nézte az orvos diadalmasan csillogó szemét és felállt, óriási kövér mellei asztalmasan ziháltak a felindulástól, a fésülőköpeny csipkéit emelgetve.

- Borzasztó - mondta kezeit kulcsolva - Lieber, lieber Freund, ez borzasztó!

- No azért még nem olyan veszedelmes a dolog, hogy katasztrófától kellene tartani.

- De igenis veszedelmes, nagyon veszedelmes, kedves barátom. Nem a Klára állapota, hanem a magáé.

- Ugyan -

- Kedves jó, jó, kedves tanár úr, miért akarja maga mindenáron, hogy Klára örült legyen? Mért kell ez magának?

- Én? Ez igazán különös idea. Roppant különös idea. - Lox idegesen mosolygott. - Nagyon különös. Mit méltóztatik gondolni? Hogy én internáltatni akarom a feleségemet, mert engem elhagyott? Nagyságos asszonyom, javíthatatlanul romantikus. Valóban úgy nézek én ki, mint egy XVII-ik századbeli zsarnok? Ez nagyon humoros. Nem, nagyságos asszonyom. Hangsúlyoztam és fenntartom, hogy Klára állapota nem rejt közvetlen veszélyt magában, hogy nagyon sokan sétálnak közöttünk előbbrehaladott stádiumban.

- Hát mért kell magának akkor, hogy ő örült legyen?

- De kérem, kérem! Igazán különös. Mért akarnám ezt! Hiszen ellenkezőleg, aggódom miatta. Ugyebár orvosi aggodalmaimat fejeztem ki beszámíthatóságával szemben. Hiszen ez inkább megértést és megbocsátást involvál az orvos részéről.

Sternbergné csóválta a fejét.

- Hiába - mosolygott Lörx gúnyosan, keskeny száját alig hajlítva. - Nagyságos asszonyom meg van róla győződve, hogy kétségbeesett féltékenységekben...

- Azt nem mondtam, hogy féltékeny.

Lörx felkapta a fejét, mintha megszúrták volna. - Hát mit mond?

A mosoly csúnya harapós grimasszá torzult az arcán.

- Semmit. Csak nagyon szomorú vagyok. - Csóválta a fejé Sternbergné.

Lörx levette a szemüvegét, mosolyogva törölgette és az ablak felé tartotta.

- Valóban már nem tudom, mivel vigasztaljam meg nagyságos asszonyomat, hogy miattam ne aggódjék. Igazán roppant humoros szituáció. Hogyan képzelel ön egy modern pszichológus féltékenységet, aki abban nevedett, hogy az erotikus vonzások pszichológia adottságát ismerje és respektálja. Aki minduntalan látja pszichológiailag determinált cselekedetek irracionálisát, melyek tehát semmiféle értékelést nem foglalhatnak magukban, ugyebár. Absolute semmiféle. Megtámadhatja ilyesmi egy modern pszichológus önértékét? Ugyebár épp oly kevésbé, mintha a felesége nagyon megkívánja a kalarábét. Hát, megkíván egy férfit. He-he-he - nevetett Lörx. És idioszinkráziája van a céklával szemben és a férjével szemben. C'est la nature, nagyságos asszonyom. C'est la nature!

Sternbergné egyre csóválta a fejét.

- Apropos... apropos - folytatta Lörx kis pauza után, figyelmesen vizsgálva szemüvegét. Ismeri nagyságos asszonyom közelebbről azt a kalarábét?! Szegedi urat...

- Na endlich! - fújta ki magát Sternbergné. - Mért nem kérdezte mindjárt? Ezt akarta maga mindjárt kérdezni.

- Kérem, kérem. Ugy látszik, ismét hangsúlyoznom kell, hogy engem Szegedi úr kizárólag Klára sorsa miatt érdekel, ami ugyebár érthető. Kizárólag, mert Klára miatt aggódom, érdekel, hogy...

- Az nagyon tisztességes és nagyon jó, nagyon, nagyon jó ember - vágott szavába Sternbergné valami különös fájdalmas meghatottsággal. - Én mondhatom magának, mert én ismerem. Zongoratanító nálunk, egy év óta és minden nap itt van. Ágotát tanította. Ach Gott!

- Csupán azért érdeklődöm nagyságos asszonyom, ugye megbocsát, mert én mintha hallottam volna már a nevét, de valami botrányos dologgal kapcsolatban. Persze nem tudom, hogy ő-e az?

- De ő az, igenis, - mondotta Sternbergné vastag szemöldökeit ráncolva. - Igenis ő az. Nem kell úgy vigyáznia. Tavaly egy konzervatóriumban volt egy skandalum és Szegedit elbocsájtották.

- Ugyebár érthető, ha közelebbről érdekel ez az eset és indiszkréciónak sem tekinthető. Mégis tudni szeretném, hogy Klára miféle emberrel...

- Én egyet fogok magának erről a dologról mondani és az legyen elég. Az a lány, aki miatt az a skandalum volt és Szegedit elcsapták, az az én lányom, Ágota. És én akkor rögtön megfogadtam Szegedit házitanítónak. Azóta minden nap járt hozzánk. Genügt Ihnen das zur Beruhigung?

- Érdekes, igazán érdekes. És nagyságos asszonyom azt hiszi, hogy egy tizennégy éves lányt lehet...

- Azt csak bízsa az édes anyjára, kedves tanár úr - szakította félbe Sternbergné indulatosan. - Übrigens - mondta erőt véve magán. - Szegedi tanár úrról még csak azt mondhatom, hogy rendkívüli műveltségű, érdekes fiatalember és nagyon nagy művész.

- Minderről meg voltam győződve nagyságos asszonyom, hiszen feltételezhető volt, hogy Klára nem akárkit... Nos, engem inkább jellembeli sajátosságai érdekelnek, annál is inkább, mert mondom, hallottam egyet-mást, nem tudom persze, hogy mennyiben igaz, hogy már egy másik iskolából is elcsapták...

- Sie haben schon Zeit gefunden utána járni?

- De kérem, nagyságos asszonyom...

- Különben ha tudni akar valamit Szegediről, legjobb lesz, ha a lányomat kérdezi. Ő ismeri legjobban - mondta Sternbergné, aztán az ajtó felé fordult. - Ágota, gyere be Ágota!

Lorx felugrott. - De mi jut eszébe, nagyságos asszonyom. Csak nem fogunk egy gyerekkel ezekről a dolgokról beszélni. Nekem - mondta izgatottan és epésen - mindenesetre túlságosan komoly ez az ügy, semhogy ilyen különös tréfákba belemehetnék.

- Kedves barátom - mondta Sternbergné megint avval a fájdalmas meghatottsággal, - elhiheti, hogy nekem is nagyon, de nagyon fontos ez a dolog. És higgye el, hogy Ágotának még fontosabb. Különben úgyis hallgatózik. Hát akkor már be is jöhet. Ágota! Komm doch herein!

Akkor lassan lefordult a kilincs, de nem nyílt ki az ajtó. Aztán lassan nyilni kezdett az ajtó egy arasznyira, de nem jött be senki. Aztán egy arasznyi résen betolódott lassan egy erős, gömbölyű váll, fehér bluzban, meg egy rövid ujjú izmos barna kar, aztán egy rövid, kék lüszter szoknya széle és alatta egy még formátlan, vastag, nagy bakfislábikra. És végre megjelent a fehér ajtó mögött egy fél fej. Borzasan göndör, fekete copf, egy melegen sápadt creolszin félarc, melyből vörösre sírt, nagy fekete szem lángolt bele a szobába egyenesen az orvosra tűzve, aki érezte, mint egy harapást.

- Bocsásson meg nagyságos asszonyom, - mondta Lorx idegesen - most távoznom kell. Nem fogja nekem rossz néven venni, hogy egy ilyen félszeg és nevetséges szituációba nem vagyok hajlandó...

- Úgy is hallgatóztam - mordult meg a félszáj az ajtó mögött durcásan. Lorx kissé elpirult és úgy tett, mintha nem hallotta volna.

- Csókolom a kezét nagyságos asszonyom. Bocsásson meg az alkalmatlanságért, melyet okoztam. Szerettem volna... - akadozott és reszketett a hangja. Ő maga is reszketett. Sternbergné ijedten szaladt hozzá.

- Aber lieber Freund, mért akar elmenni? Kérem, kérem, maradjon még. Nem engedhetem így el. Higgye el, hogy Ágota nem olyan gyerek már. De ha magának kellemetlen, elküldöm. Ágota, menj a szobádba. Csukd be az ajtót.

De a félarc nem mozdult és az izzó, nagy fekete szem mozdulatlanul szegződött az orvosra.

- Nem igaz, hogy János tanár urat elcsapták a másik zenedéből. Az hazugság - mondta a félszáj haragosan komikus mély, kissé rekedt hangon. - János tanár úr végigtanította az évet és vizsgáztatott. Csak szeptemberbe ment el. És az is a birkózás miatt volt. Mert János tanár úr olyan gyerekes és birkózott a fiukkal és épen bejött az igazgató. Minden baja azért volt neki, mert olyan gyerekes.

- Na lássa - mondta Sternbergné mosolyogva. - De most menj, Ágota, ha mondom. Lorx bácsi nem akarja, hogy itt legyél.

- Nem kell elküldeni a kis Ágotát, nem kell - mondta Lorx. Láthatóan reszketett az ajka. - Én úgyis elmegyek. A klinikára kell mennem. Csókolom a kezét.

- De kedves Lorx, um Gotteswillen - szaladt utána Sternbergné.

Akkor Ágota hirtelen kilépett az ajtó mögül.

- Lorx bácsi - kiáltotta hangosan, fájdalmasan, hogy Lorx ijedten megállt.

- Lorx bácsi - mondta lángvörös arccal, csendesen, de mindig erősen az orvos szemébe nézve.

- Szabad nekem délután elmenni a kis Bocóhoz?

- Szabad kedves Ágota, mért ne szabadna? - felelte Lorx már az ajtóban türelmetlenül, gyorsan.

- Szabad holnap is elmenni hozzá? Szabad nekem sokat, mindig, mindig a kis Bocóval lenni?

- szakadt ki belőle szenvedélyesen, fájdalmasan és pufók vad cigányarcán csurogtak le a könnyek.

- De kérem, mért ne, kérem, - dadogta Lorx zavartan.

Akkor Ágota hirtelen odafutott az orvoshoz és két izmos kezével görcsösen a karjába markolt.

- Lorx bácsi, Lorx bácsi... ne haragudjon rájuk!... ők olyan... olyan boldogok!

Aztán hangosan zokogva az orvos mellére borult. Alig lehetett levenni onnan.

Délután öt óra tájt a francia kisasszony kopogtatott Lorx dolgozószobáján. Az első kopogtatásra nem jött felelet.

- Monsieur - szólalt meg ijedt, szomorú kis hangocskája. - Il y a une lettre pour monsieur - aztán behunyta a szemét és úgy várta a feleletet.

Mert Lorx dél óta benn volt a szobájában és azóta semmi nesz. Amint hazaérkezett, bezárkózott, ebédelni se jött ki. A feje fáj, mondta. Nem is rendelt délután. Három órakor Sternberg Ágota volt ott és beszélni akart vele. Bár szobalány és kisasszony állták útját, szigorú útasítás szerint, mégis utat tört magának a dolgozószoba ajtajáig, azonban hiába kopogtatott rajta. Visszament hát a kis Bocóhoz, aki a nagyanyjával képeket nézett.

Lorx odabenn feküdt a diványon mozdulatlanul. Az ablakredőnyök le voltak eresztve. A szivarfüstszagú homályban az íróasztal és az alacsony, széles bőrfotelek sötétlő tömbjein kívül alig volt egyéb látható: egy könyvszekrény üvegjének, egy dohányzóasztal rézveretének bizonytalan lidérces csillogása. Csak a mély bőrdivány egyik végében egy égő cigaretta parazsa, a másik végében egy nagyon hosszú, nagyon hegyes pár cipő derengő sziluettje.

- Monsieur, il y a une lettre pour vous.

Akkor Lorx hirtelen felugrott. Az ajtó előtt még állt és várt egy ideig, aztán egy keskeny résen kinyújtotta pecsétgyűrűs, sovány fehér kezét a levélért. Még az ajtónyílás világosságánál megnézte az írást, aztán bosszúsan dobta az asztalra és visszafeküdt. De egy óra múlva mégis elolvasta. A levél szálkás, meredek betűkkel volt írva és így szólt:

„Kedves Lorx bácsi!

Nekem okvetetlenül beszélni kell a Lorx bácsival még máma. Okvetetlenül! Kérem ne mondja a szobalánynak és a mademoisellenek, hogy nincs otthon, mert én tudom, hogy otthon van és ha ezek velem ki fognak kezdeni, én mindakettőt fölpofozom, azt mondja meg nekik. Muszáj nekem rögtön beszélni a Lorx bácsival. Nekünk nagyon komoly

beszélni valónk van. Lorx bácsinak nagyon fáj a szíve Klára néni miatt, nekem meg fáj a szívem János tanár úr miatt. Ezért mi úgyis összetartozunk. És ne szégyeljen velem összetartozni, édes Lorx bácsi. Én nem vagyok már olyan kis lány. Majd meg fogja látni. Nagyon sokat kell mondani. Nem igaz, hogy János tanár úr csókolt meg engem, hanem én őt. Az a Karthauzi úton volt egy kiránduláson és a többi lány is ott volt. Én nem szégyenlem. Majd elmondok mindent. Ne legyen igazságtalan velünk édes Lorx bácsi! Az érzelemmel nem szabad igazságtalannak lenni. Kérem, úgy kérem drága bácsi, ne haragudjék rájuk. Ha látta volna őket egymással beszélni, nem haragudna. Mi sohase leszünk olyan boldogok! De nekem még ma muszáj Lorx bácsival beszélni. Mert én voltam János tanár úr lakásán délelőtt és Teréz néni mutatta, hogy János tanár úr nem vitt el semmit magával a szöktetésre! (Az az ő gazdasszonya). Csak úgy ment el! Biztosan Klára néni sem vitt semmit magával. Se törülközőt, se fogkefét, se fehérneműt! Hát az lehetetlen. Legalább egy hátizsákjuk volna! És talán pénzük sincs! Nem arról kell most beszélni, hogy Klára néni normális vagy nem normális, hanem, hogy vigyük utánuk ami kell? Én holnap reggel elutazom utánuk, hogy mindent elvigyek. Mert én gondolom, hogy hova mentek. Biztosan a Ránky Alice nénihez mentek; mert ő Klára néni barátnője. Ha most haragban vannak is, mégis az az ő barátnője. Klára néni mondta egyszer. Én meg fogom őket találni. Ezért muszáj nekem okvetlenül beszélni Lorx bácsival. Vacsora után kilenckor felmegyek.

Sternberg Ágota”

AZ INDUS HERCEG

Fehér nagy telihold állt a Duna fölött és a tejfehér víztükör felhajlott elébe, mint egy óriás ragyogó híd a sötét föld fölé. Odaát az ujbpesti sziget fűzfái ezüst extázisban reszkettek, de az aquimcumi parton fekete jegenyék álltak megvilágíthatatlanul: nagy fekete jegenyeoszlopok áztak a fehér holdvízben. Alattuk pedig melegsagú orgonabokrok sötét szigete suhogott a mezőket vakító végtelen holdtenger közepén.

Ott, az orgonabokrok alatt ültek összeölelkezve. Nézték a Dunát és az ujbpesti szigetet és Klára csendesen beszélt.

- Ha arra az időre gondolok, homályos zöld fényt látok először. Akármire emlékszem, azt valamilyen színű világításban látom. A nemrég történt dolgokat is. Tegnap találkozásunkra gondoltam és Sternbergné szalonját láttam és benne az embereket. Alkonypiros volt minden. Az a piros fotel, melyben ültél, világított, mint a napnyugta és pirosak voltak tőle az arcok és ruhák. Így fogok most már mindig emlékezni erre... ha Kolozsvárra gondolok, homályos zöld fényt látok. Rekkenő nyárban csukott zöld zsalugáterek mögött zöldhomályu csendes szobákat. Mert egész nap be voltak csukva a zsalugáterek. Nappali utcára alig emlékszem. Sohase mentünk ki nappal. A zöld lécek közé szorult izzó, kemény szikrázás: az volt a nap. De odabent puha, csendes, zöld homály volt mindig, mint a víz alatt. Emlékszem a felmosott sárga padló nedves szagára. Ott jártunk ketten anyával fehér pongyolákban, hangtalanul. Én a derekát fogtam át, ő nyakamat. Így jártunk lassan végig a szobákon órákhosszat, némán. A hálósobában egy földigérő nagy tükör volt az ajtóval szemben. Ott mindig szembe jött a két fehér alak a sötétből s anya sokszor állt meg a tükör előtt:

- Látod ott vagyunk ketten - mondta. - Ez vagy te, meg én. Almády Malvin és Almády Klára. És sokáig nézte.

Anyát nem ismered. Vézna, kis asszony. Szomorú, ijedt, nagy fekete szemei vannak. Mindig olyan, mintha reszketne. Fél az emberektől és naphosszat hallgat. Mióta Bocó megszületett, azóta vele beszélget, ha egyedül vannak. Néha hallgatom a szomszéd szobából, mint egy ismerősen csengő, idegen hangot. Kíváncsian és vágyódva. Mert akkor régen borongott valami felettünk, ami némitotta. Valami borzasztó, amit ma sem tudok még. Az apám. Én nem ismertem. Csak annyit hallottam, hogy megölte magát. Ha anyát kérdeztem, magához ölelt és simogatva befogta szemem. - „Várj még” - mondta - „várj még.” Azután nyugtalanul fürkészve nézett rám, nagy szomorú szemeivel: „Boldog vagy Klára?” - kérdezte, - „mondd, mondd, boldog vagy?” Kérdezte újra meg újra szenvedélyesen és türelmetlenül, amíg nem feleltem valamit.

Sétáltunk a szobákon keresztül a csukott zsalugáterek mögött. Nem mentünk sehova és hozzánk se jött senki. Voltak ugyan ismerősök és nagy rokonság is. De apám halála óta így volt. Még a cselédek is alig voltak láthatók nálunk. Inkább magunk végeztük a szobabeli munkát.

Emberek... azok a könyvekből jöttek hozzánk. Sok könyv volt. Egymással szemben ültünk anya meg én fehér pongyolákban és olvastunk. Óh, hogy olvastunk. Emlékszem a lapok hűvös illatára és arra a kábító, borzongató édességre, mely belőlük áradt. Gyakran megcsókoltam a könyvet és az ajkammal édes ízét éreztem a papirosnak. Az volt az élet. Ott minden összefüggött. Meg lehetett állni, visszalapozni. Ez volt a fő. Alice ugyan azt mondja, hogy az életünk eseményei is megmaradnak valahol és vissza lehet lapozni. Alicet biztosan ismered névről. Ránki Alice, a festőnő. Nekem unokanővérem. Az egyetlen barátnőm, aki akkor lakott néha nálunk. Majd róla is beszéllek.

A könyvekben volt sok ember. Azok velünk éltek. A könyvespolc volt az elvarázsolt erdejük, elsűlyedt városuk. Sokat álltam előtte és néztem a könyvek hátát, mint egy láthatatlan nyüzsgésű hangyabolyt és gondoltam, hogy belül a könyvek oldalán megnyílik egy kis ajtó és az emberek ott átjárnak egymáshoz, mert ők is mind ismerik egymást. Mert én mindenikről mindent tudtam és ez volt a természetes. Az, hogy az ember nyitva él. Mért is rejtőznének, úgy-e? Én éreztem, hogy jó nekik az, hogy én a lelkükbe látok és egyik se szégyelné magát. Mért is szégyelné? Nagyon csodálkoztam később, hogy az emberek takaróznak és hazudnak és elbújnak egymás elől. Mért? Inkább akarnak egyedül lenni? Ha a regénybeli embereknek nem volt baj, hogy én láttam őket, mért gondolják mások, hogy az baj?

Tizennégyéves koromban történt is valami, mikor vizsgáztam. Mert én otthon tanultam, de vizsgázni az iskolában kellett és ott négy-öt napig sok lánnyal voltam együtt. Egy Vajkó Margit nevű szimpátikus szép lány mellett ültem rendesen. És emlékszem, a negyedik osztályos vizsgám alatt történt, hogy az egyik szünet közben, mikor Vajkó Margit kiment, én a könyvei közt keresgélve egy füzetre akadtam, amelyre az volt írva, hogy: „Napló”. A Vajkó Margit naplója volt. Elkezdtem olvasni. Később bejött Margit és ahogy ezt meglátta, kirántotta kezemből a füzetet és kiabált és szidott engem szemtelennek, tolvajnak, aztán sírva kirohant és elpanaszolta a tanítónőnek. A tanítónő szelid, öreg néni volt. Bejött és kihívott engem a katedra elé. Az egész osztály rám nézett halotti csendben. De én nem voltam megíjvedve, csak nagyon csodálkoztam.

- Maga olvasott Vajkó Margit írásaiban. Hogy lehet ilyen kíváncsi?

- Mert az a Margit naplója volt - feleltem. Erre az egész osztály nevetett.

- Ejnye, ejnye - csóválta a tanítónő a fejét. - Ha ezt tudta, mért olvasta el mégis?

- Mert én szeretem Margitot és ismerni akartam őt jobban.

A tanítónő erre mintha zavarba jött volna és az osztályban is csend lett.

- Szép, szép - mondta - de mért nem kérte meg Margitot előbb.

- Nem volt az osztályban.

- Mert lássa, ő nem akarta.

- De mért nem akarja? - kérdeztem kíváncsian a tanítónőtől. Aztán Margit felé fordultam, aki ott állt az első padban és tőle is megkérdeztem. - Mért nem akarod, Margit?

Margit nem felelt. Lángvörösén állt ott lesütött szemmel és emlékszem, hogy sok lány elpirult.

- Mert azt senki sem akarja, - mondta a tanítónő türelmetlenül. - Az emberek nem szeretik, ha az ő magánügyeikre más kíváncsi.

- Mért? - kérdeztem a tanítónőt.

Erre aztán megharagudott, pedig szelid, jó nő volt és szigorú prédikációt tartott illemről, miegyébről. A kérdésekre nem felelt.

... Nem jól tudom sorjában elmondani, mert nem sorjában látom, hanem mindenütt egy képet. Látom, mint a szobák zöld homályát, látom a két fehér alakot a tükörből szembejönni, Almády Malvin és Almády Klárát. És Alicet is látom. Tizennyolc éves óriástermetű, mint egy Riesenfräulein és az álmért küzd. Mert Alice azt mondta, hogy az ember két életet él: ébren és álmában. És hogy ez széttépettség, elátkozottság és hogy ezt a falat át kell törni, hogy megváltuk az álmot. Ezen dolgoztunk. Minden este erőlködtünk, hogy ébren aludjunk el, éber öntudattal figyelve. És hogy úgy keljünk reggel, hogy mindent magunkkal hozunk. Sokat beszéltünk álmainkról és arról, hogy a dolgok mit jelentenek: a bútorok és minden

tárgy. És hogy milyenek volnának, ha itt volna a másik élet is. Órák hosszat beszélgettek anyával. Alice jobban tudott vele beszélni, mint én. Mert én nem tudtam semmit se kitalálni, képzelni és nem is szerettem, ha egyszer így mondták a dolgokat, egyszer úgy.

Volt nekem akkor egy álmom. A verandán ültem a fikuszok alatt és sütött a hold. (Nagy üveges verandánk nyílt az udvar felé és abban gyönyörű öt nagy fikusz állt. Majd két méterese). Ott ültem álmomban és a nagy ezüsten csillogó ablakokon beömlött a holdfény. De olyan sűrű volt és nehéz az ezüst fény, hogy nyomta a mellemet. És a fikuszok borzasztó nagyok és feketék voltak. De olyan feketék, nagy nehéz leveleikkel, hogy a szívem fájt tőle. Valami mérhetetlen szomorúság jött belőlük. És az egyik fikusz mellett állt Alice és ő is egy fikusz volt. Olyan volt, mint rendesen babos nyári ruhájában, mégis egy fikusz volt ő is: sötét és szomorú. És egyszer azt mondja nekem: „Ereszd el a kötelet, ereszd el a kötelet”. És akkor én eleresztettem egy csónak kötelét. A fikuszok alatt egy folyó volt és rajta egy csónakban az anyám. És a csónak elúszott. De mintha nagyon magas hegyen álltam volna: a folyó egész mélyen lent volt és a csónak rajta egész kicsi és az anyám olyan kicsi és messze volt, hogy a szívem elszorult tőle. És ez mind a fikuszok miatt volt... Akkor azt mondja Alice: „A nagy öreg ember sír.” És én benéztem az ebédlőbe egy kerítésen keresztül. Ezüst hideg-kemény holdfénylécetek között és ott ült az öreg ember egy kövön és sírt. És ez mind a fikuszok miatt volt...

Reggel sírva ébredtem. Még ingbe kimentem a verandára. Ott voltak a nagy fikuszok és vastag, domború leveleiken zsírosan csillogott a nap. De megismertem az éjszakai fekete fikuszokat. Még ott volt az a mérhetetlen, nehéz szomorúság valahol a levelek árnyékában.

Sokat beszélünk Alice-szal és anyával erről. Hogy itt van valami a fikuszokkal, ami ránk tartozik és amit meg kellene érteni. Hogy egy előbbi életünkben mindehez közelebb voltunk, mert minden dolog álruhában van, mert más alakban találkoztunk már velük elmúlt életekben. És hogy a fikuszokra most rá kellene ismerni.

Elhatároztuk, hogy ezt az álmot visszahívjuk. Hogy esténként ha feljött a hold, kimegyünk a verandára. Én odaülök, ahol akkor ültem és Alice a fikuszok mellé áll, mint akkor a babos ruhában hogy minden úgy legyen. Így felkényszerítjük majd a többi is. Három estén csináltuk ezt. És már éreztem, valami közeledik. A holdfény sűrű lett és nehéz és a nagy öreg ember már ott volt. Már közeledett minden.

De a harmadik nap Alice mást gondolt és nem akart kijönni többet. Azt mondta, hogy egészen hiábavaló, pedantéria, mert a dolgokkal úgy sem lehet csinálni semmit. Azok olyanok, mint a bútorok a lakásban. Arravalók, hogy elrakjuk, felaggassuk a holminkat, a lélekhalminkat. Mert a lélek nem győzné hordani magát és elszóródnék, elkallódnék a java. De az isten azért bútorozta be a világot fákkal, virágokkal, hegyekkel, minden dologgal, hogy bennük a lelkünket elrakhassuk. Rájuk látjuk, rájuk érezzük a lelkünket. Hogy a fikusz is csak ilyen fogas, azt mondta.

És az előbbi életünk? - kérdeztem. - A fikuszokat most cserben hagyjuk?

Ez fájt nekem és megzavart. Nem szerettem az ilyen bizonytalan, rendetlen tétovaságot. Azóta nem is csináltam vele együtt semmit. Én azt szeretem nézni egyszerűen, ami van.

Igy volt az indus herceggel is... Az indus herceg! Ezen fordult meg az egész életünk. Az a katasztrófa törte össze a zöld homályt, mint egy üvegharangot.

Az indus herceg... A Rákóci-kertben szoktunk volt találkozni vele. Mert vacsora után sétálni mentünk. Pontosan félkilenckor indultunk mindig, mikor éppen leszállt a nap és a házak előtt locsolták a forró földet. És mindig ugyanazt az utat tettük ki a Rákóci-kertben a platánsoron végig a sporttelep mellett... Láttál már vidéki sétateret János? Olyan elfelejtett, alvó, szomorú

kert volt. Most úgy látom, mint egy óriási pókháló alatt. Szárazon zörgő, poros ákácok, szétmállott rózsák szirma az úton, vörös-violaszín esti por az ég alján és himbáló szúnyog-felhők és harangozás.

És látom a hosszú, hosszú platánalleét és már egész messzi a végén az indus herceget, amint szembe jön velünk. Mert abban a parkban olyankor nem sétál senki rajtunk kívül, csak ő. Egy magas, elegáns úr. Barna arca, erős sasorra és kis őszes barkói voltak a halántéka alatt. A homlokán egy nagy forradás. Szép elefántcsontnyelű botjával sétálva, jött közelebb és akkor anya a mondat közepén is elhallgatott. Az úr ránk nézett. Rám is, de inkább anyára. Nagyon komolyan, meleg, szép, barna szemekkel. Úgy ment el mellettünk mindig. Anya szorosabban fogta a karom és én éreztem, hogy ez valami.

- Ki ez az úr? - kérdeztem.

De anya mosolygott és azt mondta: „Nem mindegy az neked? a név? minek tudni? Nem finomabb, szebb így messziről? Gondold, hogy egy indus herceg. Egy messze lakó indus herceg, aki itt inkognitóban jár. Jó? Gondoljunk valami szépet, érdekeset róla.” És unszolt, hogy gondoljunk mesét az indus hercegről, aki bennünket megnézni jött el: Almády Malvint és Almády Klárát és ha valami veszedelemben volnánk, segítené rajtunk.

Én nem tudtam mesét kitalálni és nem is szerettem az ilyen gondolásokat. De én úgy éreztem a szemét, mintha ismerne bennünket. Valami figyelmes, őrző szeretet volt a nézésében és rejtett köszöntés, mikor mellettünk elment.

Az indus herceg... Hozzá tartozott a nyáresti sétánkhoz, a Rákóci-kerthez, ahhoz az egész élethez. Télen is láttam néha a színházban Hoffman meséinél. Anya nagyon szerette Hoffman meséit és minden előadására elmentünk. Az indus herceg is ott ült mindig egy földszinti páholyban egy nővel. Az a felesége volt. Egyszer a barcarola jelenet alatt felnéztem oda. Az indus herceg nem a színpadra nézett, hanem anyára. Az arca fehéren derengett a páholy sötétjében. Anya reszketett. És emlékszem, hogy anya akkor otthon sírt: - „Úgye jó Hoffman-nak, hogy Stella elmegy? - mondta. - „Úgye jobb így, szebb így, szebb így?”... és sírt.

Kevéssel azután történt a katasztrófa. Egy nap anya elment kora délelőtt és nem jött haza délre. Délután sem jött meg. Szalasztottam utána a cselédet, telefonáltam, sehol sem látták. Este lett, vártam a vacsorával. Kilenc után halk zajt hallok a hálósobából, mintha valaki lábújjhegyen járna benn. Benyitok, hát ott áll anya a sötétben. Nem is értem, hogy tudott úgy belopódzni, hogy ne vegyem észre. De miért lopódzott? És már régen lehetett ott a sötétben. Mikor beléptem összerereztem, gyorsan hátat fordított, mintha el akart volna bújni.

- Anya az Istenért, mi baj? - kérdelem és felcsavarom a villanyt. - Hol voltál, mi történt?

Eltakarja arcát és nem felel. Akkor odamegyek, magamhoz ölelem és le akarom venni a kezét az arcáról, de ő a mellembe rejti, mint a gyerekek. Végre sikerül magam felé fordítani. Fehér, mint a fal. A szemeit összeszorítja, a foga vacog. Szégyelte magát! De ilyen szégyenkezést, ilyen kétségbeesett, rémült halálos szégyenkezést még nem láttam.

- Anya, mi történt? - kérdelem.

Erre simogatni kezdi arcomat.

- Ne, ne, félj - mondja szepegve. - Ne félj Klára. Édes, szép, nagy lányom, ne félj!

- Nem félek anya, - szoltam rá szigorúan - de mondd meg, mi történt?

Erre elkezdett sírni és kért, hogy ne nézzek rá, ne nézzek úgy. Hogy ő szívesen elbújt volna, hogy nem is akart hazajönni, de hát hova menjen? És mit csináljon, hogy ne lássák meg rajta? Nem bírja. Hagyjam őt elbújni, ne nézzem mindig és ne jöjjön be cseléd. Meg, hogy ő beteg.

Megmérhetem, meg is nézhetem a pulzusát. Csak hagyjam őt most elbújni. Aztán lefeküdt a divánra, a párnák közé fúrta a fejét és zokogott.

Kimentem a másik szobába és leültem az ajtó mellé. Néhány perc múlva megjelent anya.

- Klára! - kiáltott utánam.

Leírhatatlan rémület tárgyalt nagy fekete szemében.

- Itt vagyok - mondta vacogva - bejöttem. Nem bújok el. Nem szabad egyedül lenni. Nem szabad, nem szabad egyedül lenni. Itt vagyok, gyere sétáljunk.

És sétáltunk a szobákon végig, ahogy szoktunk. A kihült vacsora ott állt az asztalon. Éreztem, hogy beszélni akar. Vártam. De csak sétáltunk, sétáltunk és anya nem beszélt. Megálltunk a tükör előtt is.

- Nézd ott vagyok - mondta. - Úgye az én vagyok, Almády Malvin. Sírok, nézd. És te is sírsz. Ott állsz az anyád mellet Almády Klára és te is sírsz. Úgye ez van, ez most van. Ott látszik a tükörben. Sírunk.

Így beszélt és megint sétáltunk. Anya csendesen nyöszörögve jajgatott és egyre izgatottabb lett.

- Klára - kérdezte hirtelen - tudsz-e te valamit, amit senki más nem tud? Mondd, történt már veled valami, amit nekem se mondtál el, se Alicenak, senkinek? Ami csak a te fejedben van? Mondd, lehet azt elbírní? Lehet egyedül tudni valamit, egészen egyedül...?

Én csak hallgattam és vártam, hogy beszéljen. Anya küzködött, hogy hangosan zihált a melle.

- Nem tudok beszélni - sírt fel egyszerre. - Nem tudok, nem tudok. Sohasem tudtam beszélni. És most vége. Nincs már mit mondani, jajdult fel. Nincs már semmi és nem volt semmi, semmi, semmi!

Hirtelen kiszakította magát karomból, néhány lépést elment, úgy fordult vissza. Az arca eltorzult az erőfeszítéstől.

- Meghalt! - szakadt ki végre belőle. - Meghalt, meghalt!

- Ki halt meg? - kérdeztem. De akkor már tudtam is. Egymásra néztünk és én tudtam, de mintha az első perctől fogva mikor a sötét szobában láttam állni anyát, tudtam volna: az indus herceg halt meg.

És akkor abban a percben láttam az egész életünket, a zöldhomályu csendes szobákat, az esti parkot, a hosszú platán-alléet és messze, egész messze azt az embert. Láttam, mint száguldó gyorsvonatból egy suhanó éjszakai tájat: a mi életünket, hogy elsuhanunk mellette, hogy alig láttuk, hogy nem is volt. Mert titokban volt. Mert nem volt sehol lehorgonyozva. És most vége. Mert meghalt az indus herceg. Valami szörnyű, titokzatos bűnnek a hidege csapott meg.

- Gyere, öltözzünk feketébe - sírt fel anya, - öltözzünk feketébe, mert látni kell, lát valamit. Látszania kell, hogy valami volt.

Kértem, hogy feküdjön le inkább, nincs értelme, hogy éjszakára öltözzék át. De nem akart. Izgatottan széthányta a szekrényeket, gyászba öltözött és számomra is keresett valamit. De nekem nem volt fekete ruhám.

- Úgye csináltatunk holnap reggel neked is - mondta. - Úgye te is gyászolod majd, nem fogod szégyelni. Te nem titkolsz, nem szégyelsz soha semmit, te nem félsz. Úgye fogod nekem hordani a gyászruhát, hogy lássák, hogy mások is lássák, mert látni kell, valamit látni kell.

Meg kellett ígérnem. Anya egyre izgatottabb lett. A fején összekulcsolt kezekkel járt fel-alá és valami titokzatos rettegés nőtt benne. Azt kérdezte, honnan tudni azt, hogy most nem álmodunk. Hogy én biztosan tudom-e és mi annak a bizonyossága.

- De legalább ketten vagyunk - mondta - és van tükör is. De ha valamit csak én, csak én tudok - mondta kétségbeesetten. - Hol van az, meddig van az? Most még itt van. Ott fekszik kiterítve, meg lehet nézni. De holnap elviszik. És akkor mi marad? Hol lesz valami nyom! Hiszen nem volt semmi. Minden csak az én fejemben. És ha én megőrülök, vagy elvesztem emlékezőtehetségemet? Vénységemre elvesztem. Vagy holnap elcsúszom a lépcsőn, a karfába ütöm a fejem és elvesztem? Holnap egy karfa, egy karfa megölheti az egészet és akkor semmi, semmi, semmi!...

Így beszélt. Folyton beszélt. Odakünn lassan hajnalodott. Már annyira ki volt merülve, hogy megcsuklottak térdei. Végre rávettem, hogy feküdjön le egy kicsit.

Másnap délelőtt gondosan felöltözött gyászba. Fátyolt kötött és nekem is mondta, hogy öltözzem, mert elmegyünk. Tudtam, hogy a ravatalhoz akar menni. El is indultunk. Anya, szegény úgy bűjt, lapult hozzám, mintha el akarna rejtőzni mögöttem. Mikor a Kriza-utcába befordultunk, megláttuk a fekete posztóval beaggatott kaput. Sok ember állt előtte és koszorukat vittek és gyertyákat. Anya összerázkódott és felzokogott. Néhány arramenő megfordult és bámészkodott. Erre anya arcára rántotta a fátyolt, megfordult elkezdett futni. Alig tudtam utolérni. A szemeit összeszorította, a foga vacogott, az a kétségbeesett, szörnyű szégyenkezés folytatta, amelyik este, mikor én megláttam.

És mentünk vissza, hazafelé. Egyszer csak egy kapu előtt hirtelen megáll.

- Gyerünk fel Kércsyékhez - mondta dacosan felvetett fejjel.

- Miért - kérdeztem, mert nem igen jártunk hozzájuk. - Ép most menjünk?

- Igen, épen mostan - felelte anya. Lássák ők is. Igy lássanak. Kérdezzenek. Igen!

És kezemnél fogva berántott a kapun. Felmentünk az emeletre és csöngettünk. De amint az ajtó mögött lépések hallatszottak, anya rémülten felkiált:

- Nem, nem! - és szalad le a lépcsőn!

- De anya, az Istenért, - mondom - ezt már mégse lehet - és szaladok utána, hogy visszahozzam. - Anya, kijön már a cseléd. Meglátnak.

Hiába volt. Anya rohant le. A szobalány kijött, áthajolt a karfán és utánunk rikácsolt:

- Ki az? Micsoda dolog ez kérem, micsoda szemtelenség?

De anya csak rohant le, el is esett és megütötte fejét a karfában. De tovább rohant. Otthon lefeküdt a diványra, a párna alá dugta fejét és úgy feküdt mozdulatlanul vagy két óra hosszat. Mikor kihoztam, hogy ebédeljen, azt mondta:

- Nézz rám, Klára. - Meglepően nyugodt, biztos volt a hangja. - Nézz a szemembe. Gondolod-e, hogy örült vagyok, vagy csak egy kicsit zavarodott? Az éjjel nagyon izgatott voltam, tudom. De nézz meg most. Azt meg lehet látni arcból, szemből.

És felém fordította fehér arcát. Teljesen megváltozott, végtelen szomorúság égett nagy fekete szemeiben, de a nézése olyan tiszta volt, olyan biztos és erős, mint még sohasem. Valami nyugodt, nagy elszántság sugárzott le arcáról.

- Nem vagy örült, sem zavarodott - mondtam neki, - tudom.

Attól fogva másnap délutánig, a nagy beszédig, nem váltottunk szót. Délután leveleket írt: meghívókat másnap uzsonnára, sokat és szét is küldte mindjárt. A cselédek csodálkoztak,

mert még sohasem volt nálunk nagy társaság. Mindjárt hozzá is láttunk a készülődéshez. Anya is kint segített a konyhában. De nem szólt. Mintha megnémult volna.

Éreztem, mint a szélcsend nehéz fülledtségében, hogy valami lesz. Éreztem, hogy valami egészen különös valami nagy, sorsomat eldöntő dolog fog történni. De emlékszem, hogy egészen nyugodt voltam, sőt boldog. Valami határtalan bizalom volt bennem. Meghatott és mégis vidám ünnepélyességgel diszitettem az asztalt. Mintha igazán ünnepre készültem volna.

Jöttek a vendégek. Én fogadtam őket egyedül. Anya a hálósobában maradt. Kulcsolt karokkal, lehajtott fejjel járt fel-alá odabent. Várta, míg mind együtt lesznek. És jöttek egymásután. Többnyire rokonok, de mások is. Emberek, akikre alig emlékeztem, sőt volt, akit sohasem láttam. Hangos, szeleskedő asszonyok, nagyképű férfiak. Lehettek vagy húszan. A szobák tele lettek, a zsáruk nyitva voltak. Éreztem: most, most gázolják szét a zöld homályt.

- Hogy vagytok? mit csináltok? csakhogy titeket is lát az ember! És az anyád? Hol van kedves anyád?... - kiabáltak, tolongtak és mindnek az arcán leplezetlenül irónikus kárörvendő várakozás türelmetlenkedett.

- Képzeld csak drágicám - szólít meg Krécsyné - tegnap délelőtt becsengettek hozzánk valakik és mikor a szobaleány kinyitott, hát elszaladtak, mint az utcagyerekek. Nevetséges, úgy? De képzeld csak, az a liba azt merte állítani...

- Mi voltunk azok, Krécsy néni - vágtam a szavába. - Anya meg én.

Nem tudom mit akart felelni erre, mert torkán akadt a szó. Akkor lépett be anya a szobába és egyszerre csend lett. Talpig feketében állt ott az ajtóban és körülnézett. Fehér arca szinte világított. Fájdalom világított karikás nagy szemeiből és valami hatalmas nemtudom mi, amitől mindenki zavarba jött. Az arca beesett, ráncok mélyedtek összeszorított szája körül és mégis volt valami üde, leányos rajta, amitől dobogott szívem és forró lett az arcom. Oh, gyönyörű volt.

Aztán lassan, nyugodtan körülment a szobában, mindenkivel kezet fogott, helyet kínált és az emberek csendben az asztalhoz ültek, mint a megijedt iskolásgyermekek.

- Kínálj Klára, kérlek, - mondta nekem és maga is kínált tortát, gyümölcsöt. Az emberek motyogtak, hogy „kérem”, „köszönöm” „elég már” - de olyan csend volt a nagy asztalnál, hogy csak a tányérok csörögtek.

Egyszer csak harangszó kondult be a nyitott ablakon, a minoriták templomában harangoztak. Anya megvonaglott, mintha megütötték volna, az arca eltorzult. De csak egy percre. Aztán felállt, mereven maga elé nézett a tányéjára és beszélni kezdett. Eleinte halkán, monotonan, akadozva beszélt. Kurta, elharapott mondatokban.

- Kedves vendégeim, akarok valamit mondani nektek. Azért is hívtalak meg. Bizonyára csodálkoztatok rajta. Most még jobban fogtok csodálkozni. Az nem baj. Csak azt lássátok, hogy ép és tiszta ésszel beszélek. Mert az a fontos, az nagyon fontos. És hogy ezek nem számárságok. Ti nagyon jól tudjátok, hogy én okos és komoly asszony vagyok. Gabi jól tudja régebbiről és Baumhorn is. Én is meg tudom mondani az okát és értelmét mindennek világosan. Nem vagyok szónok, de majd megmondom.

Egy percre elhallgatott. Kínos csendben, lesütött szemmel ültek az emberek. A szobaleány egy tállal a kezében állt meg a szoba közepén, szégyenlősen elfordított fejjel, mozdulatlanul. A minoriták tornyáról bekongott a harangszó.

- Csak azt akarom mondani... megmondani - hirtelen megrezzent és behunyta a szemét. -

- ... Harangoznak - mondta alig hallhatóan - harangoznak... Halljátok?... Ezt úgye mind halljátok, ez van, ez most történik. Harangoznak... Borsody Dénesnek harangoznak. Most viszik

ki Borsody Dénest. Ezt is mind tudjátok. Az ujságban is benne volt. Tegnapelőtt meghalt hirtelen, szívszélhűdésben. Ezt nem csak én tudom. Most viszik végig az utcán... most... a felesége megy mögötte és azt mindenki látja, hogy ő mögötte megy. És én? Engem itt nem látott volna senki. Azért mondom el most nektek. Ti mind ismertétek Borsody Dénest, de nem tudtátok, hogy én is ismertem, hogy nagyon jól ismertük egymást még Pestről. Senki nem tudta. Nem is köszöntünk egymásnak. Senki ezen a világon, senki se tudta, csak mi ketten. És most ő meghalt. Most én egyedül tudjam? De nem lehet egyedül tudni valamit. Mert álom lesz belőle. Képzlődés lesz belőle, ami mindennél igazabb volt. Bűn egyedül tudni valamit. És ha elfelejtem? Holnap elesem a lépcsőn, a fejem beleütöm a karfába és elvesztem a memoriámat? Akkor vége lesz? Vége, mint egy buboréknak? Mikor legfontosabb volt, az egész élet volt, minden? Mert ugye, amíg ő is tudta, addig létezett, mint egy láthatatlan híd kettőnk között. De őt most kiviszik, elviszik! A híd leszakadt! Nem tudhatom egyedül! Azért mondom most meg mindnyájotoknak, amit senki sem tudott. De megmondanám a piacon is. Ha akarjátok holnap a piacon is megmondom, hogy szerettük egymást. Tizenöt év óta. Még Pesten. De neki felesége volt és gyermekei, nekem meg férjem. Egymásé nem lehettünk. Azt gondoltuk, ha nem lehet minden, ne legyen semmi. Maradjon minden gondolatban, úgy tisztább és teljesebb és szebb lesz. És ne tudja senki, csak mi ketten. De azért ne gondoljátok, hogy nem volt semmi. Volt! volt! Mert azért jött ő Kolozsvárra. És így éltünk. Együtt éltünk. Igenis együtt. Ti nem láttátok, de így volt, itt volt a mi szerelmünk. Ennyi elég. A többi nem tartozik rátok.

Anya keze úgy reszketett, hogy kopogott az asztalon.

- És most csak beszéljétek és botránkozzatok, most pletykáljátok, vicceljétek. Az jó, az jó nekem, az megszabadít, mert akkor van, akkor létezik, akkor valósodik.

Riadtan és vadul nézett körül, mert a vendégek egyszerre mozgolódni és sugdosódni kezdtek: „Jaj istenem, mi ez?... Malvinka... szegény... jaj gyerünk”. A legtöbben felálltak, néhány szék felborult. A szobalány ott állt a tállal a kezében, elfordított fejjel, mint egy szobor. A nyitott ajtón benézett a szakácsné és idegen cselédek is. A kövér Baumhorn doktor fölényes aggodalmas arccal közeledett anyához és karon akarta fogni, de én már ott álltam. Anya belém kapaszkodott és mellbe lökte Baumhornt.

- Mi lelt? - kiabálta reszketve. - Mit ugráltok, mitől féltetek? Nem vagyok örült, hát higgyétek el, hogy nem vagyok? Maradjatok az Istenért! Meg tudom magyarázni logikusan, hogy mindenkinek meg kell értenie. Egész világosan és logikusan tudom. Hát hallgassatok ide. Nem szabad, hogy örültek tartsatok. Hát hallgassatok meg!! - kiáltotta kétségbeesetten, hogy mindenki ijedten állt meg, ahol éppen volt és megint csend lett.

- Nem szabad, hogy örültek gondoljátok, mert akkor hiába volt minden, akkor nem hiszitek és én megint csak egyedül vagyok vele. Kicsit izgatott vagyok, az igaz. De az érthető is. Hanem meglátjátok, nem vagyok örült. Kérlek, kérlek, kérlek, - könnyörgött megcsukló hangon - maradjatok még, hallgassatok ide.

Nagy könnyek csorogtak végig arcán.

- Hát azt hiszitek, hogy nekem nem borzasztó így beszélni, meztelenre vetközni előttem? De muszáj! Értsétek meg, muszáj vezekelni és elégtételt adni. Mert én elloptam egy életet. Gyáván magamba bujva elálmodtam Dénes elől, amihez neki is jussa volt, akkor, mert ő tudta, ő látta a szememben, ha elment mellettünk a Rákóczi-parkban. De most temetik, eltemetik a másikat, aki még tudta láthatóvá látni? Most mi maradt életemből? Egy gondolat a koponyámon belül? De én nem eresztetem, azt akarom, hogy az létezzék a világban, a valóságban, mint egy hegy, melyet mindenki lát. Értsétek meg. Egyedül lenni bűn és ezért vezekelni kell. És nem bírom a fejembe tartani az egészséget, nem bírom agyamba őrizni, rettegve éjjel, nappal,

hogyan elvész. Hegy legyen, melyet mindenki lát, hatalmas örök hegy, hogy az emberek földjén én is alája fekhessenek pihenni, pihenni, behunyt szemmel pihenni...

Anya felzokogott és az emberek megint mozgolódni kezdtek. Néhányan kimentek már. Mások engem cibáltak, félre akartak hívni, hogy beszéljenek velem. Baumhorn folyton mormogott valamit a fülembe.

Akkor anya még egyszer utánuk kiáltott kétségbeesetten.

- De higgyétek el, higgyétek el, amit mondtam. Ez nem képzelődés. Ez igaz. Nem vagyok őrült. Igazán volt valami. Nem hiszitek? Hát ebbe halt bele az uram. Ezt is megmondom. Ez csak valóság? Ez ölte meg Almády Vilmost. Én, én öltem meg! - sikoltotta magánkívül.

Erre nagy rémület és zűrzavar támadt. Az asszonyok jajgattak, valamelyik el is ájult és egy perc múlva üres volt a szoba. Még az ajtót is betették. És ott álltunk mi ketten a terített asztal előtt, rajta voltak még a torták, a gyümölcs mind érintetlenül. Ott álltunk ketten összeölelkezve Almády Malvin és Almády Klára és sirtunk. A minoriták templom harangja kongott be a nyitott ablakon... Soha, János, soha azelőtt nem voltam olyan boldog. Akkor sülyedt el a zöld álmohomály. Kiléptem a valóságba. Akkor fordult az utam feléd. Másnap kiderült, hogy csakugyan szanatóriumba akarják csukni anyát. Akkor küldték fel hozzánk Kálmánt, hogy ezt csinálja meg. Így ismerkedtem meg vele. Addig csak azt tudtam, hogy ideg orvos, egyetemi tanár és hogy nagyra tartják, de én soha sem láttam. Emlékszem, mikor először belépett az ajtón, arra az új, ismeretlen és érthetetlen érzésemre, hogy ellenség. Nem azért, mert anyát akarta elvitetni. Az én ellenségemnek éreztem. Pedig udvarias volt, aztán belém is szeretett és elvett feleségül és én nagyon szerettem. Mégis, azóta megmaradt az érzésem, végig: szeret és talán élni sem tud nélkülem, de ellenségem. Ő erről nem tudott soha.

Délután hat órakor jött fel és éjfél is elment, mikor elment. Nagyon nehéz volt meggyőződnöm, hogy anya egészen normális és semmi baja sincsen. Voltaképp nem is sikerült. Folyton reálitás-érzék csökkentségéről beszélt és arról, hogy a természeti és szociális adottságok nem determinálják anyát. Ugye hihetetlen, hogy olyan okos ember, mint Kálmán, milyen izolálva látja az egyes jelenségeket. Csak közvetlenül, a környezet életéhez viszonyítva nézi, hogy ott szokatlan és váratlan, hogy avval nem függ organikusan össze. De hogy a saját lelke, multja mennyire determinálja anya cselekedetét, hogy szigorúan összefüggő belső életének milyen elkerülhetetlen konzekvenciája volt, azt nem látja. És hiába magyaráztam neki. Valami ingerült, ellenséges védekezéssel vitatkozott. Már rég nem anyát akarta elvitetni. Engem akart meggyőzni minden áron. Vacsorára terítettek és neki szemmeláthatóan nagyon kínos volt, hogy az első vizitet ilyen hosszúra nyújtja. De nem tudta abbahagyni. Éjfél is elment, mire elment. De másnap délután megint eljött. És attól fogva minden nap. Órákhosszat ült nálam, pedig nem jól érezte magát. Nyugtalan és izgatott lett mindig. Minden szavam idegessé tette. Naiv gyermeknek mondott, tudatlannak. Ingerült maliciával beszélt és bántani akart.

De én már akkor nagyon sajnáltam, nem tudom miért. Éreztem, hogy ironikus mosolya, nagy tudománya, roppant munkája egész élete alatt, mint egy bezárt, mély pince, valami nagy félelem sötétlik. Valami félelem, titok...

Már akkor az első percben kezdődött az ő kétségbeesett harca ellenem. Az ellen, hogy nekem ezt megmondja. De ha nem szeretett volna, akkor sem tudott volna nélkülem megenni. Szüksége volt rám. Éreztem, hogy a sorsa vagyok.

És aztán otthon hagyta anyát, sőt nagyon exponálta magát érte. Csak az én kedvemért tette. A meggyőződése ellen az én kedvemért. Mert engem szeretett. És én elfogadtam. Tudtam, hogy nekem van igazam és anya megmentéséről van szó. De mégis a bűne lettem, tehát az övé lettem. Itt valamit jóvá kellett tenni. Ugye nem hagyhattam így magára. És szeretett, én meg

tizenkilenc esztendő voltam és nem láttam még embert miattam szenvedni. Így lettem a felesége...

Talán csak azért ragaszkodott hozzám, mert azt a vitát akarta eldönteni. Egy vitát, melyben én nem érveltem, csak voltam. És ő ez ellen küzdött... Óh különös, nagyon különös dolgok történtek aztán. Egyszer meg akart ölni... Talán bűn volt, hogy hozzámentem. De a sorsa voltam neki és magamnak nem volt sorsom. Lehet, hogy mégis bűn volt. De most már nem félek, János. Most itt vagy és most már mindenért vezekelhettek, mert most már van miből fizetni.

ANDREA KÍSÉRTETE

A hold magasan állt már és a párás ég fehér volt, mint egy derengő hómező. De az árnyékos földön volt egy suhogó orgonabokor. Az alatt feküdt János hanyatt, elnyújtózva. Klára ölébe fektette fejét, úgy nézett fel az orgonafa lombjába. Mert ott a holdfehér ég alatt, kicsi, fekete levélszívek remegő zürzavara nyüzsgött. Azt nézte János, a kis fekete szívek remegő zürzavarát és halkán, izgatottan beszél, mint nyugtalan álomban hánykódva.

- Klára, mondd, neked nem fáj multat mesélni? Nem fáj-e, mikor beszéltél, hogy volt idő, mikor nem voltunk együtt? Ott álltok az anyáddal ölelkezve terített asztal mellett az üres szobában és harangoznak. És én nem vagyok ott? Hogy lehet az Klára? Mert mi lesz most már velünk a régiekkel, a régi mivelünk? Azok sohase fognak találkozni, Klára?

Tizenhét éves voltam és olyan, mint az erdőn eltikkadt. Aztán előrementem az időben, hogy forrást keressek. De a tizenhét éves, az ott maradt. Azt ott hagytam tikkadtan és az vár. Nem lehet visszamenni? Nem lehet megitatni? Ő már nem kap feleletet, ő már nem tehet semmit jóvá?... Mondd, Klára, nincs itt valami borzasztó elhagyás, valami árulás? Mondd, mi lesz a multtal? Az nem érkezik meg soha?...

Ott áll még minden sorban és vár. Klára, hol a kezed?... Ugye itt vagy? Szorítsd meg a kezem... Félek. Mert most úgy vágyódom utánad, mintha nem volnál itt. A tizenhét éves szívem fáj most!...

Akkor kimentem a makkos erdőbe és a fák közé álltam, mert nem akartam tovább ember lenni. És az én tizenhét éves szívem idefáj, most, mert te multat meséltél, mikor még nem voltunk együtt. Mert az én multam nem mulik, Klára. Minden ott van még és vár. Oda el kell mennünk, halottak fekszenek ott, de Andrea mindig felül a koporsójában és a Cukker Árpád is felül és nevet. Valahogy el kell oda mennünk, hogy magadhoz vegyed tizenhét éves szívemet is, hogy kivegyed Andrea kezéből, meg a Cukkeréből...

Úgye másoknak messzi van a multjuk és a mának kapuja rá van zárva? Nálam tárva a kapu és benéz minden, ami volt. És most bejönnek rajta mind, mint a kísértetek a vérre... Andrea felül a koporsójában és rám néz... rád néz... Klára! Te rád néz!...

Itt vagy és a mának nyitott kapuján kilátszol messzire, régre, Andrea lát és a Cukker is lát téged, meg a Gera, meg a házmaster, mind!...

Óh, a tizenhét éves!... Ott áll most a Tiszaparton és nézi a holdat, a halovány vizet és a fekete tutajokat rajta. És a füzesbe a sötétbe néz, mert ott lát valamit, amit nem lát. Mert mindig van még valami... Ott áll a tizenhétéves. Sovány és hosszú. Kinőtt nadrágja csak bokáig ér és a hátulja is rövid, nagy csontos csuklója kilátszik.

Ott áll és hallgatja, hogy a békák ungatnak messzi és egy alvó slepp kormányrúdja nyikorog. Egyedül, éjjel. Csak a dolgok vannak körülötte. A dolgok. Igen, azok olyan borzasztóan *vannak*. Úgy *léteznek*, olyan hevesen, követelően, túrhetetlenül! Elé állnak, hogy valamit csinálni kellene, de nem tudja, hogy mit.

Reggel elkésett az iskolában, mert odamenet egy halom téglát látott valami épülő ház előtt. Olyan pirosak voltak, mint a hús a reggeli napban. Elment mellettük, de azok a téglák csak ott voltak: négyszegletesek, pirosak. Ott voltak. Hiába ment tovább. Azzal az nem volt elintézve. És az iskola kapujából vissza kellett fordulnia, pedig nyolc óra volt már, hallotta a csengetést. De a téglák ott voltak. Ott voltak. Vissza kellett menni hozzájuk. Körüljárta és megérintette. Már melegek voltak a naptól. Az újjai pirosak lettek. Egy napszámos rászólt. Akkor elpirult és elszaladt... nem tudta meg, mi az a téglákkal.

És hiába kóborolt éjjelenként a kongó, sötét utcákon. Tiszavásárhely földszintes, eperfás utcáin. Hiába jöttek éjszaka közelebb a dolgok, egész közel. A nagyszemű házak, a hadonászó fák, a sürgönydrótok, és rajtuk a hold. Közeljöttek, köréje tolongtak, mint egy izgatott tömeg, amely akar valamit. De ő nem tudja, mit. Hadonásznak, tátong a szájuk, de ő nem hall semmit. Süket. Igen, süket! Tűrhetetlenül érzi és rémülten néz körül. Tolongnak, ott vannak, léteznek hevesen hadonázva, szájukat tátogatják. Nem érti, futni kezd, fut, fut, végig az üres, sötét utcán. Talán valamit utól lehet érni? Mert minden lassan megy és lekésünk. Mert itt van már minden, az összes dolgok, itt van a világ és mi lekésünk.

Aztán hirtelen megáll és megfordul... Más valamit kellene tenni. Igen, ezt érzi mindig, ez az ő állandó nyugtalanító, kínos érzése: hogy más valamit kellene tenni. Ezért hagy mindent félbe. Mert ő is kezdett bélyegeket gyűjteni, de az üres album ott fekszik a zongora alatt, a kóták között. Lepkéket is gyűjtött. Kilenc lepke van a drága üveges szekrényben, melyet karácsonyra kapott. Az anyja szidja érte, hogy nem tudja, mit akar, hogy jellemtelen és soha se lesz belőle férfi. Mindenki azt mondja, mert sokszor szavát se tartja meg.

De hirtelen jön rá. Sétál egy társasággal, vidáman beszélgetve és egyszerre elhallgat. Gyötrő fájdalommal nyilal belé, hogy más valamit kellene csinálni. És búcsú nélkül elszalad.

Az iskolában történt egyszer felelés közben. Az igazgató is benne volt. Kihívták a négy legjobb tanulót. A Czukkert is meg őt is. Éppen ő felelt. Simán, gyorsan, hangosan beszélt. Második Józsefről. A tanár büszkén kérdezett egyre tovább. És egyszerre minden ok nélkül a szívébe szúrt valami: mintha elhurcolnák. Elhurcolnák, valamire máshova. Elpirúl, szégyenli magát, még próbál beszélni... Második József... Második József... Mintha egy kapuba tolnák be, ahol odabenn ül Második József és a vármegyei nemesség. Nem tud, nem akar bemenni. Dadog. Az igazgató aggódalmasan kérdi, hogy talán rosszul van? Nem, nem - mondja szégyenkezve, aztán hirtelen megfordul és kimegy az osztályból. A kalapját sem viszi magával.

Úgy ment ki kalap nélkül a Tiszaparra. Ráment a kikötött tutajokra. A síkos fatörzsek csobogva, hintázva sülyedtek a lába alatt. Leült a legszélsőre és nézte a lassú piszkos vizet. Sárga habot úsztat a Tisza, letört galyakat lassan karikázva, egész teknőt, meg egy döglött macskát. A forró levegőben érzik a szaga. Nagy napos csend van most és delet harangoznak... hehéééja!... hallatszik messziről. Vontatók hujjántanak. Egy magányos dereglye halad lassan felfelé és a vontatókötél paskol a vizen. A dereglye kis árboca hegyesen, magosan mered a végtelen szikes tápéi rét fölé, ahol a földön fekszik az ég... Hehéééja! messziről, hosszan, elnyujtva... Mért fáj ez úgy. Talán ez az, amit érteni kellene?... Mert itt van minden együtt. Készen, nyugodtan hever a napban és csendesen vár, mint a delelő csorda. Ő még nem tudja mit kellene tenni. Itt van minden és nem tudja. Hiába jött ki az osztályból. Mit fog mondani a tanár úr?

- Halló Szegedi! Szegedi úr! - kiáltotta akkor valaki a háta mögött a partról.

- „Szegedi úr?” - Igen engem hívtak. Most is hallom még néha. Akkor összehúztam magam és úgy tettem, mintha nem hallottam volna. Mert ez a Czukker volt. A Czukker Árpád. Mit akar az tőlem? Nem barátkozott velem. A Czukker senkivel sem barátkozott, csak a nagy Gerával, mert ők ketten jöttek Kiskunmajsáról. Czukker a korcsmáros fia, Gera meg a cséplőgépészé. Nagyon okos volt, a legjobb matematikus az egész iskolában, de mindenkit kicsúfolt és hencegett. Áruklodott is.

- Halló, Szegedi úr! Mért tesz úgy, mintha nem hallaná? Maga tíz méterre van innen és az emberi hang normális légköri viszonyok mellett három-négyszáz méterre érhető. - Így beszélt a Czukker mindig. - Említsem-e, hogy önnek kitűnő füle is van, hiszen ön zenei életünk egyik kitűnősége. Fordítsa hát felém fejének kifejező felét és nyilatkozzék.

Égett az arcom, úgy szégyeltem magam. (Borzasztóan tudtam szégyenkezni.) Visszafordultam és mégis úgy tettem, mintha csak most venném észre.

- Óh, maga az? - mondtam szinte alázatosan. - Nem akar ide jönni kicsit? Itt nagyon jó.

Czucker Árpád ott állt a parton egy kivetett horgony mellett dohánysárga, tintafoltos ruhájában, melynek minden zsebe tele volt tömködve könyvekkel. Kicsi volt, és széles, szinte négyszögletű. Mintha púpos lett volna. Pedig csak nyaka nem volt és kicsi, kerek, fekete feje mélyebbre süppedt széles vállainál és úgy forgott mindig jobbra balra, mint egy veréb feje. Avval csúfolták, hogy egész hátra tudja fordítani.

- Köszönöm szíves meghívását mon ami - mondta maliciózan körülményes módján. - Én nem vágyódom akrobatáknak és légtornászoknak dicsőségére, én nem sétálok ingóbingó rózsabimbó tutajokon. Minden testi produkció a szellem rovására megy. A test dolgát ma már gépek végzik. De erről is lehetne részletesebb dialógust folytatni, ha ön tisztelne meg látogatásával itt Gera szilárd hátán, ahol együtt haza peripatetizálnánk, mivel hogy érkezett ama ceremóniának ideje, melyet a köznép nem áll ebédnek nevezni.

Engedelmesen felálltam és kimentem a partra. Czucker kis szemei csillogtak, mint fekete parázs. Valami diadalmas káröröm csillogott bennük.

- Lássá kérem, ön gyenge ember, felette gyenge ember. Könnyen szuggerálható. Tudtam, hogy ki fog hozzám jönni. Be van vezetve a noteszbe, hogy könnyen szuggerálható. De az nem baj. Nem a tartozik, hanem a követel rovatba iktattatott. Mert ime a kérdés: mi szuggerálja az embert? Ön így fogja fel és tükrözi a kozmikus erőket, ellentétben ércjellemű és egyszerű lelkiületű kollegáinkkal, akik egyáltalán nem fogják fel. Nemde a fejlett agyvelő is gyenge, mert sűrűn barázdálódik, ellentétben kollégáink és szeretve tisztelt tanáraink szilárd-erős agyvelejével, melybe nem nyomható semmiféle barázda. Már régebben odakonkludáltam, hogy az ön gyengesége egy magasabbrendű eszmélet és így jutottam végül mai napon arra a végeredményre, hogy önt felszólítsam: legyünk barátok.

Meglepve néztem fel. Megszoktuk már a Czucker körmönfont, csufolódó okoskodásait. De ez nem volt csufolódás. Szűrő, kis szemei lelkesen csillogtak és vékony hangja tiszta volt és erős. És azt mondta: „legyünk barátok”. Ez olyan, mint egy meleg ölelés. Megnedvesedtek a szemeim és kezet nyújtottam:

- Szervusz Árpád.

- Pardon, excusez - mondja Czucker, szőrös csuklója kis kezét visszahúzza. - Pardon. Engedje meg, mon ami, hogy két dologra felhívjam figyelmét. Az első az, hogy nem fogunk sem tegeződni, sem parolázni. Nemeskeblű tornázkollegáink mind tegeződnek és paroláznak. Ezt igen alacsonyrendű társadalmi formának tartom. Szellemi szövetségben levő barátokhoz ez nem méltó. Másodszor hibának tartom, hogy rögtön elfogadja barátságomat. Mert lássa, mon ami, én régóta pontosan ellenőrzöm a dolgot. Lássá kérem itt van hű noteszem. - Czucker egy gyűrt és piszkos fekete viaszosvászon noteszt húz elő. - Lássá kérem. Keressük csak meg az „Sz” betűnél. „Szegedi”... „Szegedi” - mondja és az ujját nyálazva lapoz. - Szegedi. Ime itt van az ön törzslapja. Ime: tartozik és követel; a hibák és az erények. Óhajt betekinteni? Hát nézzük, például: „szentimentális, mindenki barátkozását rögtön elfogadja”, Nos, mit szól hozzá? Ez már egy éves bejegyzés. Igaz, hogy ezt ellensúlyozza a követel rovatban mindjárt mellette ez: „Nem ragaszkodik. Nincsen hűségelőítélete.” Itt különben egy kis kettes szám látható. E számokkal a tulajdonságok fontosságát és fajsúlyát óhajtottam jelezni. Amint láthatja, mon ami, ezek már tavalyi, hetedik osztályos bejegyzések.

- Már két év óta tanulmányoz így engem? - kérdeztem én zavartan és meghatva.

- A vakáció leszámítandó. Tehát pontosan tizenhat hónap és három hét. Nemde? Helmholtz vagy Koch jóval kisebb fontosságú dolgokat, sokkal több ideig vizsgáltak. Tehát az ön részéről sem kíváncsi, holmi szentimentális felfokozás. Csak azt óhajtanám, hogy diskuráljanak róla. Látogasson meg ma este szerény wigwamomban. (Talán észrevette a követelrovatban annak helyeslő megállapítását, hogy ön éjszaka kószálni szokott.) Jőjjön és győződjék meg róla, hogy a mi együletünk meg van oldva. Ez bizonyára gyorsan fog menni, mivel hogy én már levezettem. Önnek csupán át kell néznie. Nemde? -

Akkor történt. Akkor mély szégyenkezéssel éreztem meg a Czukker mély érdeklődését irántam, mint valami új hatalmat életemen és ijedt megrendüléssel éreztem meg benne magamat. Hogy én is vagyok. A Czukker noteszében már tizenhat hónapja és három hete létezem. Hogy létezem, mint a fák, mint a piros téglák, mint a dereglye és nem tudom, hogy ez mit jelent.

Hehééééjja! - hujántották a vontatók egész messziről. És mentünk fel lassan a tiszavásárhelyi, rothadt dinnyeszagu rakodón. A Czukker Árpád meg én, a tizenhétéves.

- Igen, mon ami, tizenhat hónap és három hét. Ebből elesnek az éjszakák és a délutánok legnagyobb része, tehát voltaképpen néggyel osztandó. Mindamellett igen hamar megállapíthattam, hogy az ön érzései nem konvencionálisak. Nagyon sokáig olyan volt a képlet, hogy azt kellett hinnem, hogy ön gyáva. Hogy fél az érzései szerint cselekedni és azért cselekedetei nem szabadok. Hogy nem meri orronütni a társadalmat és az determinálja magát. Bár az ellenkezőjére is volt néhány 1-es vagy ½-es kitevővel ellátható adat. A ma délelőtti azonban kitűnő volt. Elsőminőségű orronütése az iskolai kényszerűségnek, továbbá szeretvetisztelt osztályfőnökünknek, nem különben imádott igazgatóknak. Mert az, hogy felelés közben egyszerűen otthagya kedves második Józsefünket...

- Rosszul lettem - mondtam elpirulva.

Akkor Czukker megállt és villogó kis fekete szeméit rám szögezte:

- Rosszul lett, mon ami? Valóban? Óh, óh, óh! Becses figyelmét elkerülte törzslapján ama bejegyzés, hogy ön hazudik, mert szégyenli érzéseit. Ez a tartozikba volt először, de azután átvezettem a követelbe, mert nyilvánvalóvá lett, hogy ön evvel belső szabadságát óhajtja védeni. De énnekem, mon ami, mért hazudik? A többiekkel szemben érthető, bár nem mindig helyes. Azok el is hitték, hogy ön rosszul lett, de én siettem felvilágosítani nemeskeblű osztályfőnökünket, hogy ön nem volt rosszul, hanem ez önnek egy szeszélye volt. (Így voltam kénytelen magamat kifejezni az ő nyelvén). De mivel ez hihetetlen volt kevés barázdájú szép agyvelejének, tehát bátor voltam azt állítani, hogy ön megmondta azt előre, hogy felelés közben szó nélkül távozni fog.

- Micsoda? - kérdeztem elképedve, de inkább félelmet éreztem, mint felháborodást. - De hiszen ez nem igaz.

- Pardon! Be fogja látni, hogy lényegét tekintve ez igaz és én igazságot hazudtam -

- De hiszen be fog irni az osztálykönyvbe és szabályszerűt kapok! Miért mondta ezt?! -

Azért, mon ami, hogy ön egyéniségének vonalában élhessen. Hogy tetteiben is felszabaduljon a társadalmi determináció alól. Erre a kísérletre feltétlenül szükségünk van. Amint ezt ön is be fogja látni, ha majd elméletemet kifejtettem. Jogom pedig azért volt ehhez, mert akkor már elhatároztam, hogy önnel szövetségre lépek és mint barátja élhetem adott esetben az ön életét is. Remélem, helyesli e felfogásomat a barátságról?

Vékony éles hangjában káröröm csengett és lelkesedés. Így vette akkor Czukker Árpád kezébe életemet.

A wigwam. Az egész kint van a Tiszatöltésnél. Nagy, alacsony, gerendás szoba. Ott laknak a majsaiak: a Gera, meg a Czukker. Sűrű, keserű pipafüstben elveszve egy ernyőtelen petroleumlámpa vörös lángja pislog. A sarokban egy karosszékekben ül a nagy bivaly. Az a Gera neve. Nagy csontosarcu, öregebb fiú. Mindig ott ül és pipázik és nem szól. Az osztályban sem beszél az soha. Azért bukott csak meg tavaly is, mert röstelt beszélni a vizsgán. De neki mindegy. Ott ül a sarokban és pipázik és iszik. A Czukker apja sok bort küld be Majsáról. A nagy asztal közepén az üveg légyfogó, melyben mindig zörögnek a legyek a sárga ecet felett. A légyfogó mellett a könyvek: a Czukker filozófusai és matematikusai. Rongyos, borbaázott könyvek, melyekbe fekete lyukakat égetett a Czukker cigarettája. Az ablakon meleg ganaj-szag dül be, mert az ablakok egy vásári szálló udvarára nyílnak. Ott állnak a tanyai szekerek a sötétben. Odaát a kocsmából csörömpölés és nyávogó hegedűszó hallik. Néha kidördül az ajtó és egy sötét alak támolmog ki a falba fogódzva. Akkor a kivetődő fénycsík a szekerek alá világít, ahol nagy szűrőkbe csavarodva alszanak emberek. Aztán megint sötét lesz. De egy lámpás jön himbálva a kocsiszín felől. Az a Mari. A lámpás megvilágítja kövér öklét és fehér karját vállig. A többi nem látszik.

Ott ül a Czukker a füstben. A vöröslángu petroleumlámpa belesüt csillogó szemeibe. Szőröcsuklójú kis kezeivel hadonászik. A falon az árnyéka kaszáló nagy árnyékpók.

- Igyék, mon ami. Meg kell tanulnia felhasználni eme égi nedűt. Ezt a kémia alkoholnak nevezi és igaza van. Ez a zsiradékot oldja, mon ami, de nem csupán a zsiradékot, hanem a szellem determinánsait is és ezért hathatósan segít a tett felszabadításában.

És iszunk. És Czukker elmondja elméletét a szabad tettről. Elmondja, hogy szabad akarat nincsen, amint azt a psychologia kimutatta. A természetben pedig akarat sincsen egyáltalában. Mert csak okozatiság van. Minden állapot az előttevalóból következik szükségszerűen, tehát nincs mit akarni. Minden állapot teljesen és pontosan levezethető az előbbiből, vagyis virtualiter megvan már benne. Történt-e tehát valami új? Van-e valaminek saját létezése? Nincs!

A természetben nem történik semmi. Az állapotok az okozatiság során visszatolhatók egymásba, mint egy kínai skatulya. A természet nincsen. Felirtunk egy törtet: $\frac{12}{4}$. Ha végrehajtom ezt a műveletet, az eredmény: 3. De más ez mint a tört? Történt itt valami új? Létezik ez a hármas külön létezéssel? $3-\frac{12}{4}$ -el. Ugyanannak egy más írásmódja csak. A három nincsen időben a $\frac{12}{4}$ után. Tehát semmi se történt. És az egész természet az első sejt képletének végrehajtott művelete csak. Tehát nem létezik az időben. Persze, hogy ez a semmi még mindig folyamatban van! Vannak végtelen műveletek. Szép kis végtelenség! $\sqrt{2}$! Ez a természet szimboluma. Ha millió évig folytatom is a műveletet, az csak $\sqrt{2}$, ami volt. Semmi sem történt és az idő illúzió. De már most! Már most megjelenik a természetben az ember, a homo sapiens. Az is csak kifejtett képlet, végrehajtott művelet és nincsen saját létezése. De van akarata! Ez tagadhatatlan. Vannak erős akaratu és gyenge akaratu emberek. Persze ez az akarat determinált, ez is az okozatiság törvényének van alávetve. Azt akarjuk, hogy $\frac{12}{4}$ három legyen? Kell ezt akarni? Ámde ez a nevetséges illúzió idézi elő azt az optikai csalódást, hogy valami történik, tehát, hogy idő van. Ezért látjuk a természetet létezőnek. És most? Most jön a nagy kérdés. Okvetlenül azt kell-e tennünk, amit akarunk? Nincs-e az emberi szellemben lehetőség a lázadásra, a szabadulásra? Jó, - mondjuk - az akarat nem szabad. De ha az ellenkezőjét tenném? Nem lehet-e itt valamit eltépni? Felszabadulhat-e a tett?

A nagy árnyékpók vadul kaszált a falon. Czukker kis kerek feje egyre mélyebben sülyedt a vállai közé.

- Itt nagyszerű kísérletekről van szó. Kísérletekről, melyek feldönténék elsősorban az Istenhipotézist. Mert addig a legeggyűgyűbb vallásnak is igaza van. Kötve vagyunk, tehát *hiposztazálunk* valamit, ami köt. De aki letépné a köteléket? Ha szabad tetteket tehetnének, melyek

nem okozatok, melyek saját magukban léteznek? Ha kilépnénk az okozatiság láncából az igazi időbe? Akkor, mon ami, akkor feltárulna a természet pusztá művelet volta. Szét-foszlanék, elsüllyedne, visszadugnók a skatulyába! A természetet és a társadalmat és minden műveletet! Mert az idő, mon ami, az idő, felette különös dolog. Ürítse poharát, mon ami. Én a teoretikus vagyok, tehát nem lehetek egyuttal kísérleti objektum. De ön alkalmasnak látszik. Ha nem félne egyéniségének vonalában élni és orron ütné a determináló társadalmat. Aztán kísérletezhetnénk a természettel. De több alkoholt kell használnia, mon ami, sokkal több alkoholt. Az oldja a zsiradékot és az okozatiságot. Mert az idő, mon ami, felette különös dolog.

Czucker szemei villogtak, mint egy ketrecét tépő vadállaté. Mellette a kis vörös petroleum-láng pillog a sűrű füstben. A nagy bivaly mozdulatlan arccal fujja egyre a sötét sarokból. És ott ülök én is. Sápadt arccal és remegő szájjal mondom el először másnak félelmemet a dolgok miatt. Azt, hogy valaminek talán történni kellene. De hogy akkor másvalamit kellene csinálni. De mindig úgy van, hogy másvalamit. Miért?

A Czucker az asztalra ereszti állát úgy néz rám lesve, szűrő szemekkel.

- Valóban, mon ami, a tettek adva vannak számunkra, mint a szavak a beszédhez. Valóban csak a bizonyos számu tett létezik, meghatározott tettkincs, mint ahogy szókincs van. Össze lehetne állítani egy tett-tárat. Sőt mi több kellene, ez volna az akadémia legmélyebb pályatétele. Ez az adott tettkincse a társadalomnak már determinál, megköt, korlátoz, mint a szavak a szellemet. Valóban így van. De a nyelv is fejlődik, mon ami. Új szavak készülnek új fogalmak számára. Gondoljon dicső Kazinczyokra. E poharat ürítjük reá! Nem érzi-e mon ami egy tettujítás mulhatatlan szükségét? Nem heviti önt ez a gondolat? Új tettek, új érzések kifejezésére: szabad tettek! Tettujító Kazinczyvé kell lennie, mon ami! Alkoholt rá! Én vagyok a teoretikus és ön a gyakorlati megvalósítója!

Csend. Legyek zörögnek az ecetes üvegben és odaát nyávog egy hegedű. A sötét udvaron az istálló felől egy lámpás himbál közeledve. Egy kormos kövér öklöt világít meg és feljebb egy kart vállig. A testnélküli kar a lámpással közeledik.

- Jövel Aspasia jövel! - Csapkodja az asztalt a Czucker. - Légy társunk e symposionban!

És bejön a Mari. Takarító cseléd a szállóban. Ilyenkor mindig bejön. Leteszi a lámpást az ajtó mellé és a falhoz támaszkodik a hátát kicsit megdörgölve rajta, mitől megring a széles puha csipőjén a ráncos parasztszoknya és duzzadt mellei a rosszul begombolt piszkos katonabluz alatt. Ilyenkor mindig bejön felvarrni, ami leszakadt gomb van, hogy megfoldozza, ami akad. A kötője egyik sarkát feltűzi az övébe, mert lucskos a mosogatástól.

- Óh, lejts közelebb dicső hölgy és köszöntsd új vendégünket, a tettek Kazinczyját. Ön, mon ami, ama balhitben ringatódzik, hogy e hölgy nem érti szómat, mivel ronda konyhaszolgáloi külseje vagyon. Oh Aspasia, nyilatkozz meg tehát. Kazinczy mikor született?

A Mari lesüti álmodó, barna szemeit és széles piros szája szégyenlős boldog mosolyra húzódik.

- Kazinczy Ferenc 1759-ben Érsemlyénben mint régi nemes család sarja született. Meghalt 1831-ben, elragadta az élők sorából.

Áhitatos monoton hadarással mondta, mint egy misztikus imaformulát.

- Ime! E tudományt derék Dudics kollégánknak hálálja meg számos nászéjszakával. Mert Aspasia ama női ideál, aki szellemi kincsért teste kincsét adja cserébe! Aspasia! - ordítja Czucker - Amo!

- Amo, amas, amat - ragozza Mari megindultan égnek fordítva szemeit.

- Ime! A nagy bivalynak szerelmi záloga. Oh jer ölembe. Édes konyhaillatok lengjenek körül. Nézd ama ifjut Aspasia. Az az én barátom. Franciául?

- Mon Ami - feleli engedelmesen odaengedve testét Czukker kezeinek, csendes alázattal, ahogy gombjait felvarrja, cipőit tisztítja s ahogy odaadja magát a művelt diákoknak mindnek, akik ez alkalomra rákapván, rejtett értelmű finom úri tudományokkal kiemelik durva, homályos parasztseléd életéből.

- Az én barátom az istenek választotta Aspasia! Engedd meg, hogy kezemet szoknyádba rejtve felhívjam figyelmedet arra, hogy ő tudja a legszebb verseket. Szebbeket, mint Blau, ama czenk, akit öleléssel boldogítasz.

Mari sóvárgó, előre hálás kutyaszemei átnéztek hozzám: - Maga is iszik? - kérdi anyás, szelid szemrehányással. - Minek az? Paraszt embernek való az, nem olyan finom deáknak. Ezek mégis mindig isszák azt a bort.

Aztán mellém könyököl és puha, meleg vállát a vállamhoz dörzsöli: - Maga is tud verseket? - sugja ábrándos, testi kéjességgel. - Hosszu verseket? Maga melyikbe jár?

- Hohó, mon ami, ön úgy látszik, ellenzi Aspasiánkat. Helyeslem! Követel! Beírni a követelbe! Ez egyéniségének vonalába esik... - és már írja is, ceruzáját nyalazva, a kis viaszosvászon noteszbe.

Támolyogva megyek hazafelé. Körém tolonganak a nagyszemű, sötét házak, és a hadonászó eperfák. Én is hadonászom és hessegetem őket: csak egy művelet vagytok, négyzetgyök kettő! De egyre sűrűbben, egyre izgatottabban tolonganak. A hold a háztetőkön gurul mögöttem, mint egy ezüst karika. Most vége a házsornak, most le fog esni, összetörik. Négyzetgyök kettő. Hopp!! A hold ugrik. A hold átugrik a szemközti háztetőre, mint egy ezüst macska és gurul utánam...

Akkor kezdődtek a „kísérletek”: mindent másképp csinálni, mint ahogy szokás, ellenkezőjét annak, amit magam is akarok. Valahol kiugrani a nagy egyforma menetből, valahol kibújni az életrend csukott kerítésén. Kezdődtek a bolondságok: benyitni idegen lakásokba és leülni az asztalhoz, vásárnapdéli korzón keresztbefeküdni az utcán. Kezdődtek a csödületek, a csúfolások. Czukker mindig ott állt az utca tulsó oldalán, dohányzárga tintafojtós ruhájában, a sok könyvvel a zsebében és messziről nézte izzó, éhes, ellenőrző szemekkel a „kísérletet”. Ő teoretikus volt. De engemet rámmutató karok erdeje vett körül. És tanári konferenciák előtt álltam könnyes szemmel, szótlanul és bosszus aggodalmas fejek csóváltak. Rámmutató karok, csóváló fejek zajgó erdeje lett a világ. Egyre hangosabb egyre fenyegetőbb. Mint a riadt lelkendező vad ugrottam neki a kerítésnek és próbáltam valahol kibújni. Az anyám sírt.

És egy napon csend lett. A leányegylet jótkony hangversenyén Bach A-dur Sarabandéja alatt csend lett a világban. Halotti csend. Attól fogva nem fenyegetett, nem tolongott körém, nem üldözött semmi. Mert akkor minden meghalt. A tiszavásárhelyi leányegylet jótkony hangversenyén. De talán már délután kezdődött. Négy órakor egy hölgy jött hozzánk, egy kékruhás hölgy és anyámmal beszélt. Az üvegajtón keresztül néztem őket és már akkor éreztem, hogy lesz valami. Aztán bejöttek hozzám mind a ketten mosolyogva, mintha valami titkot tudnának. Végtelen jóságot, titokzatos ígéretet éreztem belőle. A hölgy felkért, hogy kísérjem Wertheim Andreát az esti koncerten, mert a tervbe vett kísérője hirtelen beteg lett. Ugorjak be helyette. Bach A-dur Sarabandéját fogja hegedülni. Pirulva és meghatottan vállaltam. A darab könnyű, ismertem, meg is volt nekünk.

Anyám mosolyogva kísérte ki a kékruhás hölgyet. Soha még ilyen gyöngédnek, ilyen jónak nem láttam az arcát.

Wertheim Andreára gondoltam, de nem tudtam felidézni az arcát. Nagyon ritkán láttam. Néha az Erzsébet-kertben, mikor keresztülhajtott két fekete lovashintójuk, ha apjával, vagy az angol kisasszonnyal kikocsizott. Csak kocsin volt látható. Én egyetlen egyszer láttam a földön állni. Egyszer kertjük nyitott ajtaján keresztül, kék iriszek között. És az természetellenes volt és nyugtalanító. Mert úgy is járt, mintha bizonytalanul inogna gyenge bokáin. Vékony, hosszú alakjának meredek, gögös tartásában volt valami óvakodó, virágszerű magávaltehetetlenség. Mintha voltaképp nem járásra született volna és nem volna otthon a testében.

Mások is ritkán látták, mások is csak úgy meséltek róla romantikus, sejtelmes tisztelettel. Mert Wertheimék nem érintkeztek senkivel. Beszélték, hogy milyen gazdagok, hogy hány gőzmalmuk van vidéken, hogy Andrea Párisból kapja azokat a ruhákat, melyekben amúgy is exotikus megjelenése még idegenebb volt Tiszavásárhelyen. Meg hogy csodaszépen hegedül. És még valamit rebesgettek egy nénjéről, aki híres operaénekesnő volt, mindenféle sötét kalandokon ment keresztül és titokzatos módon eltűnt. És hogy azóta élnek ilyen visszavonultan. Mert Andreát félti és őrzi az apja. Pestre a zeneakadémiára is azért nem engedi, pedig nagy jövője volna. Olyan természetes volt az is, hogy Andreának hívták. Nem lehetett volna közönségesebb neve.

Hét órákor még keresett a Czukker, de elbújtam előle, hogy meg ne lássa gondos kiöltözöttségemet. Éreztem, hogy ez árulás. És nyolc órákor találkoztam először Andreával.

Az „Arany Sas” nagyterme mellett a kis tálaló volt a „művészszoba”. Sűrű meleg felhője rózsaszín és fehér parfümös, puderes nőknek gomolygott, zsibongott ott szorongva. Piszkos tükör, selyemsuhogás, frizurák, kótapapiros, koszorúk, szalagok. Igen, az a sok koszorú és aranynyomású szalag okozta talán, hogy már akkor temetés jutott az eszembe: ravatal. Nagy sötét babérkoszorúk voltak.

A szoba tulsó végében, az ablakmélyedésben állt Andrea. Megint virágok között láttam meg. Egyedül állt ott egyenesen, mozdulatlanul, mint egy pálma. A többiek egymás lábára léptek, de ő mintha saját külön térben, légüres, hideg térben állt volna. Valami nem tudom miért szép, egyszerű fehér ruha volt rajta fekete csipkével a vállán.

Beléptem az ő terébe. Bemutattak. Hosszúujju virágpuha keze nem fogott és nem szorított, kicsúszott a kezemből. Akkor néztem először az arcába, de nem láttam arcot! Nem. Mintha valami gyönyörű alkonyi tájképbe néztem volna bele messzire, messzire elbámészkodva egyedül egy hegytetőn. Az első percben nem éreztem, hogy az valaki, másvalaki, szemközt velem. Már ez is ijesztő volt. Különös és kísérteties... Ez máskor is előfordult azután... Kreolsápadt, görög fej, tompafényű fekete haj a halántékra fésülve. Óriási, óriási koromfekete szemöldökök összeérő boltívei. Alatta gyenge lila udvar folytatja a szemöldökök íveit két teljes, nagy mély árnyéku körré és azok közepében mélyen, mélyen, mint valami éjszakai erdő mélyén két halványkék szem. Külön élő, nagy végtelen rajta minden. Oh gyönyörű, gyönyörű alkonyi tájkép... Andrea...

Csak mikor megszólalt, merült felszínre az arca. Akkor láttam meg azt az óvakodó ajkbiggyesztő, melegharagos durcásságot és azt az idegenkedő, ideges virágborzongást, amely... Tudod ki emlékeztet rá? Ágota! A kis Sternberg. Külsőségekben alig hasonlít. De van itt valami, ami ugyanaz, ami talán utánam jött? És mégis egész más. - Oh sok mindent kell még nekünk megfejtenünk, Klára.

Nem emlékszem, hogy mi volt még: akkor este: hogy mit beszéltünk. Voltaképp nem történt semmi. Ott állt velem szemben a dobogón és a rossz gázlámpa pillogó lángja lobogtatta fehér, hosszú haját. És hegedült és rám nézett. Teli, zengő, szép tónussal játszott és rám nézett. Szinte elfordult a közönségtől és sápadtkék szemei kigyulladtak és rám nézett egyenesen a szemembe.

Azután vége volt és tapsoltak. Voltakép nem történt semmi. Igazán semmi. Csak mikor már kinnt voltam a folyosón, akkor éreztem, hogy fáj a szívem. Csak ennyit. Fülemben zengett még a Sarabande, Andrea hegedűje és valami sohasem érzett, mérhetetlen szomorúság facsarta össze a szívemet. Először csak ezt éreztem és semmi mást. Ezt a végtelen, elhagyott, sivatag szomorúságot.

Lementem az utcára. És akkor már csend volt. Fülemben zengett a Sarabande, Andrea hegedűje és az volt a csend. De még mindig nem tudtam, miről van szó. Csak csodálkoztam: miért vagyok olyan szomorú? Mintha egyedül lennék a világon. Igen, mintha mindenki elhagyott, mindenki meghalt volna? És akkor ismertem rá a csendre, hogy halotti csend! Igen, mintha csak halottak közt járnék a kongó sötét, eperfás utcákon. Azt képzeltem, hogy csupa halott fekszik. És többé nem tudtam szabadulni ettől a képtől. Láttam őket az ágyakon, ravatalokon behunyt szemekkel, fehéren. És fáj, fáj a szívem, mintha már én volnék az egyetlen élő. Azután kiértem a Tiszaparra. Fekete slegek gunnyasztottak ott, párás hold alatt derengett a fűz és az is távolodott. Andrea hegedűje szólt és a fűzspartu Tisza is távolodott, sülyedt messzebb-messzebb - oh, hogy fáj a szívem. - Ha mindenki, mindenki meghalna, gondoltam - és akkor hirtelen fagyos rémülettel világosodott belém, hogy nem ez fáj! - Ha mindenki meghalna. Nem azért vagyok szomorú, hanem azért, hogy ezt olyan könnyen el tudom képzelni, hogy folyton képelem, hogy szívesen képelem - igen. Hogy voltaképp meghalhatna mindenki, hogy én mégis megvolnék. Hogy elhagyhatna minden: én elereszteném - hogy én hagytam el őket.

Andrea hegedűje zengett és a Sarabande melódiája körém fonódott, körém épült óriás, csendes, bűvös templommá, melyben egyedül voltam, elérhetetlenül. Minden messze volt és már elsülyedhetett, meghalhatott volna. És ezért meg is halt. Láttam. Koporsókat láttam, ravatalokat, sírokat, halálos csendet és magamat egyedül... Mérhetetlen nagy, csendes szomorúság feküdt a szívembe.

A makkos erdőnél álltam akkor a dorozsmai vámnál és pitymallott. Hűvös, hajnali szellőben berzenkedő ákácok alatt egy kocsi haladt kifelé. Közönséges, sárga parasztszekér volt, fiatal legény ült a bakon nagy cifra szűrbe gubózva. Lépésben ballagtak a lovak és a legény énekelt.

Által mennék én a Tiszán ladikon
Ladi, ladi, ladikon,
Ott lakik a, ott lakik a galambom,
Ott lakik a galambom.

Énekelt a hajnali ákácok alatt és ez úgy fáj, hogy elindultam az ének után. Elindultam, mint álmomban. Mentem a csendesen haladó kocsi mögött, mintha a világból, az életből mennék ki... a halottak közül. Csillogott a szikes puszt a felkelő napban, a szekér nyikorgott és a legény énekelt.

Fehér rózsá, kék nefelejts, ibolya
Nyilik az ablakába.

És én mentem utána. Azt hiszem harmadnap kerültem vissza Tiszavásárhelyre.

Minden csak később derült ki, lassanként. Az, hogy én voltaképpen elbujdostam akkor, mert nem mertem ismerősökkel találkozni. Féltam a próbától, attól, hogy megölöm őket, (mert így is lehet mondani). Avval, hogy halottnak gondolom, képzeletben megölöm. Ellenállhatatlan kényszer volt ez. Akárkivel találkoztam, mindenkit. Egy ember állt velem szemben és mozgott és beszélt. És én ránéztem és nemsokára láttam hanyattfeküdni a ravatalon, behunyt szemekkel, fehéren, némán. Iskolatársaimat, tanárait, minden ismerősemet és rokonomat.

És láttam magamat mellettük élni érintetlenül. Láttam, hogy úgyis megvagyok: hogy nem is igazán fáj. Ez volt a borzasztó.

A Sarabande zengett hatalmas éneklő csendet terítve körém és én egyedül álltam benne elérhetetlenül. Csak később vettem észre, hogy ilyenkor Andrea is ott állt velem, a halottak felett fehéren, óriásan, mint egy torony és rám nézett. Vonója roppant ívekben kaszált és minden elmerült körülöttem. Ez volt a krák!

Őt is, Andreát is megpróbáltam megölni, de nem tudtam. Már feküdt szépen, kiterítve fehér ruhában kék iriszek között. De mindig felült, azután felállt, egyre magasabbra, magasabbra nőtt, toronymagas óriás kísértet és lobogott úgy, mint akkor a rossz gázlámpa fényében. És csak akkor éreztem meg a nézését. Nem a hangversenyen, csak később, mikor így láttam. Akkor ismertem rá a szemében arra a mérhetetlen szomorúságomra. Hogy onnan jön, hogy ő is tudja a halottakat, a csendet és engemet, mindent. És hogy ő hívott ide.

De mindez voltaképp már nem is nyugtalanított. Csak egy volt szörnyű: az anyám. Hogy nem mertem az anyám elé kerülni, hogy gondolni sem mertem rá. És végül mégis őt is meg kellett ölnöm. Láttam holtan kiterítve: mindent a legkisebb részletig. A fekete koporsót, a temetést, a koszorúkat (sötét babérkoszorúkat) és az aranybetűs szalagokat. Láttam a temetőt, a nyitott sírt, a sáros göröngyöket, mindent. És láttam magam fekete ruhában a koporsó után menni és a sír mellett állni és rémülten figyeltem, hogy mit érezek... Semmit! Ez is lehetne! A Sarabande zengett, Andrea állt a sír felett és nézett rám és hívott. Ez is lehetne.

Csak hogy itt egy kínzó, irtóztos nyugtalanság maradt. Mert ha egy idegen emberrel vagyok így, az mindegy. De ha valaki velem lakik, simogat, megölel, örül és sír miattam, értem dolgozik, az anyám, az én húsom... és ha meghalna én mégis úgy állnék a sírja mellett? Hát akkor ki ő, mért van mellettem, „éppen ez az ember”. (Így mondtam.) Irtózó gyanakvással néztem, figyeltem az üvegajtón át, rossz lelkiismerettel. Ez szörnyű volt.

Csak napok múlva mentem el a wigwanba. Ott semmi sem változott. Az ernyőtlen petróleumlámpa vörös lángja, a sűrű, keserű füstben a légyfogó, az összepörkölt könyvek, a Cukker pókárnyéka a falon. Ott volt a nagy bivaly is a sarokban, meg a Mari is, aki akkor a latin praepositioverseket tanulta: „Ante, apud, ad, adversus...” Mintha százéves álomdermedésben ültek volna ott mély víz alatt, jég alatt. Olyan szörnyű csend volt ott is. Nehezen és rossz lelkiismerettel beszéltem, de azért elmondtam mindent. Mari sápadva vetette a keresztet, mikor a halottakról volt szó.

- Irgalmas, szent szűz anyám - hebegte. - Ilyen az, aki esztét veszti szegény. - És megsimogatott.

Cukker a fejét vakarta és nagyon rosszalta a dolgot. Megállapította minden kétséget kizáróan, hogy ez szerelem és elmondta erről való elméletét, mely szerint ez a természet ravasz eszköze, hogy a legteljesebb függésbe hozza az embert. Tehát meg kell hódítanunk Andreát, hogy mi uralkodjunk rajta. Misem könnyebb. Andrea nézéséből megállapítható, hogy ő is belénk szeretett. Tehát teljesen leigázni, mert a nőkkel, a nőstényekkel, akiknek átlag csak 1240 gramm az agyvelejük, nem szabad másképpen szóba állani.

- Tehát szerelem - gondoltam megnyugodva, bágyadt örömmel, mikor kiléptem az utcára. Mert ez addig voltaképpen nem jutott az eszembe. Fájt nagyon a szívem, de ez a halottak miatt volt. Tulajdonképpen nem vágyódtam Andrea után, nem kíváncsi voltam hozzá. Ám ha az ember szerelmes, akkor abból mindenféle következik. Elmentem hát az ablaka alá, mert ez vele jár.

Kis balkonos, kertes villaszerű ház volt az a Szekfü-utcában. Egy gázlámpa állt előtte és bevilágított a lefüggönyözött ablakokba. Sokat sétáltam ott és próbáltam elképzelni Andreát

benn a házban. De csak egyféleképpen tudtam látni: óriás, bágyadt szemeiben mérhetetlen szomorúsággal rám néz és hív és vár. Mert már minden meghalt és elsülyedt és egyedül vagyunk este egy végtelen, néma pusztaságon.

Másnap levelet kaptam az apjától, Wertheim Jakab úrtól. Meghívót: minden hétfőn és csütörtökön zenedélután van náluk, vegyek részt. A levél éppen csütörtöki napon érkezett és én akkor délután mindjárt el is mentem. Még korán volt, négy óra se volt. Nem ismertem a szokásokat. Inas vezetett be egy pompás szalonba, mely tele volt szőnyegekkel, képekkel, szobrokkal, vázákcal, pálmákkal. Valami homályos, bonyodalmas erdősűrűsége volt annak a szobának. Wertheim úr jött szembe a szobrok és pálmák bozótjából. Őszhaju, hajlott ember, fáradtan, alig hallhatóan beszélt, hogy Andrea leánya nagyon el volt ragadtatva zongorázásomtól és rendkívül tehetségesnek tart. Hogy mindjárt be fog jönni, hogy nagyon örülnek.

Mintha beteg lett volna. Pergamensárga arcán valami nagy szenvedés szomorúsága látszott. Erről eszembe jutott másik lánya, az operaénekesnő, akiről mesélik, hogy eltűnt - végül azt mondta, hogy bocsássak meg egy percre, mindjárt beküldi Andreát.

Azután egyedül maradtam a szobrok, képek, vázák zürzavarában és vártam. A Sarabande zengett, a szívem fájt: Andreát vártam. Azt vártam, hogy be fog lépni fehéren, csendesen és rám néz. Óriási árnyékos szemeiben az a nagy szomorúság lesz, a mi szomorúságunk, amellyel hívott, amely kihívott az emberek közül, amellyel hazavárt... Meg fog állni az ajtóban, sokáig nézünk egymásra némán, aztán közeledik és felém nyújtja a kezét, mert egyedül vagyunk a halottak között és aztán valami lesz. Ő tudja a Sarabande titkát. Minden meg fog változni.

Halk, ingerült szóváltás hallatszott, aztán hirtelen erőszakosan felcsapódott az ajtó és belépett Andrea.

Most ide hallgass Klára, mert különös dolgot fogok elmondani, valamit, amit máma se értek még és ami megfélemlítette egész életemet. Én akkor nem hittem kísértetekben. Mi a Czukkerrel szigorú természettudományi alapon álltunk. Voltaképp máma sem hiszek. - De ide hallgass...

Belép Wertheim Jakab leánya, akit ő beküldött - (hallottam a veszekedést) - és nem Andrea volt. Ez nem szójáték, vagy költői kép. Nem Andrea volt. És úgy se értsed, hogy nagyon elváltozott, hogy alig hasonlított ahhoz, akit a koncerten láttam. Ellenkezőleg. Ijesztően, kísértetiesen hasonlított hozzá ez a leány, aki nem Andrea volt. Nem ő volt. Mert úgy-e mit jelent az, valakire ráismerni? Az nem összevetés, mérlegelés, egy emlékhöz hasonlítás eredménye, hanem úgy-e az, hogy egyszerűen meglátom, minden változó vonáson és formán keresztül éppen őt.

És én láttam, hogy az, aki ott bejön, az nem Andrea. Tisztán és bizonyosan láttam. A hasonlóságon keresztül láttam, mint egy maszkon, Andrea maszkján keresztül, a szemnyílásokon keresztül.

Ideges rémület fogott el. Egy lány jött felém. Mi ez? Andrea kísértete? Felugrottam, de nem tudtam szólni. És az a lány, akit nem ismertem, odajött hozzám. Boszús, kelletlen sietéssel jött. Hosszu ujjú, hüvös keze kicsúszott a kezemből, mint egy hulláé. És az a lány gyűlölt engem. Az első pillanatban éreztem. Óriás, koromfekete szemöldökei idegesen remegtek és bágyadtké szemei hunyorítva, gyanakodva néztek haraggal és gúnnyal. Gyűlöl: egy idegen szobában egy idegen leány. Miért? Ki ez? És hol van Andrea? Kábultan és szótlankul álltam. Mintha álmodtam volna. Mintha álmodtam volna, hogy tévedésből idegen helyre nyitottam be.

- Jó napot - szólalt meg kurtán, dölyfösen. - Bocsásson meg, hogy váratтам. Még öltözködtem. Tudja, nem szokás ilyen korán jönni, ha az embert jourra hívják.

Durcás, felvetett ajkakkal úgy beszélt, mint egy elkényeztetett, nevetetlen gyerek. És nem nézett rám. Mindig félre nézett.

- És tudja, köszönni is szokás. Rendes, egyszerű emberek, mint mi vagyunk, azok szoktak. Talán meg van sértve? Vagy talán megkukult? Mért nem nyitja ki a száját? Nó, tudja, maga csakugyan jó alak!

Így beszélt nyersen, hirtelen, parasztosan. Mintha szándékosan, büszke, arisztokrata termete ellen, ritka párisi ruhája ellen, finom, álomszép arca ellen, csak azért is beszélt volna így. És mindig félre nézett.

- Nó, hozott valami muzsikálni valót? Nézzük... - mondta parancsolóan, aztán türelmetlenül rántotta fel vékony vállát. - Nem hozott? Hát nyissa már ki a száját. Igazán sikerült figura... Eh, hát üljön a zongorához. Játson valamit, vagy improvizáljon. Maga nagyon szépen improvizál. Azt akarom hallani. No... egy, kettő... Jaj, hát így akar báméskodni egész este! Tudja, maga nehéz eset.

Így beszélt. Kábult álomréműlettel, tehetetlenül hallgattam. Nem moccantam. Mint a hideg jégverés kopogtak rajtam a durva szavak. Ki ez? Mért goromba? Mért gyűlöl? De valami fájdalmas-forrón belémnyilalt: az intimitása. Nem úgy beszélt velem, mint idegen új ismerőssel.

Türelmetlenül, indulatosan toppantott, aztán mintegy vad nekiugrással hirtelen felém fordult. - Mit pózol maga, mondja? Mit affektál nekem! - (A homloka kipirult a haragtól. Csak a homloka.) - Azt hiszi, én felülök azoknak a stikliknek, amiket drága barátjával, a Czukkerrel csinálnak, meg annak, hogy három napig elcsavarog és az anyját ijeszti? Az nem kunszt!

(Hát tudja a Czukkert, meg a három napot is tudja? Mindent? Honnan tudja? Mert én csak néha láttam őt kocsin. Talán Andreát is tudja? De ez nem ő.)

- Maga éppen olyan ember, mint más ember! Miért nem viselkedik rendesen? Miért akar feltűnni? Mit teszi magát nevetségessé?

Remegett a hangja a haragtól.

- Nó tudja, nem szeretnék a maga mamája lenni. De magában is ha volna egy kis böcsület, hát jobban kímélné azt a nagyszerű asszonyt, aki úgy szereti magát.

Most komoly, forró szemekkel nézett.

- Maga nem is tudja, hogy micsoda mamája van. Milyen nagyszerű, kedves, finom, művelt asszony. És mennyit dolgozik magáért. Tudja, nem érdemli meg.

(Az anyám? Honnan ismeri az anyámat is? És milyen gyöngéd lett a hangja. Valami lappangó, az anyám felől kerülő melegség ért hozzám. És ez nem Andrea!)

Kábult álomréműlettel néztem. Ott állt a zongorára könyökölve, elfordított fejjel, hosszú fehér nyakát meghajtva profiljának súlyos szépsége alatt. Antik szobor. És abban a pillanatban, hogy elhallgatott lepárolgott róla szavainak nyersessége. És mintha ő maga is eltűnt volna. Csak egy titokzatos szobor állt ott a szoba sok szobrai között és én úgy néztem, mint egy csodás alkonyi tájat: egyedül. Egyedül, egy hegytetőről messzire kinézve. Mintha nem volna élő valaki szemközt velem.

De akkor elkezdett grimaszokat vágni. Fintorgatta gyönyörű orrát, a száját félrehuzta. Tépte, marcangolta szépségét. Úgy, mint nyers beszédjével. Nem akart szép lenni.

- Mit bámul rám? Talán tintás az orrom hegye? Ugyan üljön már le a zongorához és nézzen kicsit a kótába, az okosabb lesz. Micsoda komédiák ezek. Én megmondtam a papának, hogy maga nekem nem kell, de ha már itt van, hát erőltesse meg magát és viselkedjék úgy mint más rendes ember. Tudja, megmondom magának, hogy ha itt együtt lesznek az emberek, ne fixirozzon megint úgy, mint a koncerten, hogy már oda akartam vágni a hegedűt. Igen, igen, mit ugrál? Az mondom, ne bámuljon úgy rám, hogy az egész publikum azt nevesse. És ajánlom, hogy menjen egy szemorvoshoz és vizsgáltsa meg a szemét, mert nagyon hamar könnyezik. Ajánlom a Dufeket. Délután négytől hatig rendel. Még ráért volna elmenni, mielőtt idejött. Akkor talán nem fog koncertteremben a pódiumon sirni. Nem szégyenli magát? Egy fiu sohase sir.

Kábult álomcsudálkozással hallgattam, tehetetlenül. Aztán ajtók nyitak, vendégek jöttek. Fiatalemberek, lányok, korombeliek, olyanok is akiket ismertem. Csudálkoztam, mint álomban, hogy ezek együtt vannak és ismerik egymást. Mert én azt hittem, hogy Andrea csak messziről látható, túl a kerítésen, kék iriszek között. De ez nem Andrea.

Hangos beszéd és nevetés lett. Gyanakodva néztem utána, a szemeken keresztül a maszk mögé néztem. Magas, vékony alakja hirtelen ideges mozdulatokkal cikázott a vendégek között, természetellenes, nem emberi járással, mintha nem volna otthon testében, maszkjában! Úgy beszélt velük is, akikre nem haragudott, durcás, biggyesztett ajkkal, groteszk nyerséggel, mint egy elkényeztetett, neveletlen gyerek. És egy cukorrózsaszínruhás, görbeorru leány szaladt utána, mint egy alázatos kis kutya. És megjelent Wertheim Jakab úr is. Ott járkált körül hajlott háttal, sárga arccal. A gazdag ember, akinek sok malma van. Ő hívott engem ide. Miért? Talán ő tud mindent, talán ő csinál mindent? Mi van a másik leányával?

Meggyújtották a lámpákat és jegeskávét hoztak. A cukorszínruhás nagyorru lány hozzám jön sietve, fontos arccal és süteményt hoz.

- Andrea küldi - sugja bizalmas mosollyal, boldogan, hogy Andreától megbízást kapott. - Azt üzenteti, hogy ne legyen olyan málé és ne felejtse el enni. Boldogan és bizalmasan mosolyogtam vissza.

Aztán hangoltak. A kis cukorszínruhás ütögeti az á-t fölöslegesen sokszor és hangosan. Á-á-.

Mintha álmodtam volna, hogy tévedésből idegen helyre nyitottam be és most jönnek, rám néznek idegenül, haraggal és gúnnyal. De a sütemény?

Á-á-.

Andrea is itt van, de nem itt. Valahol vár szomoru hívó, végtelen tekintettel.

Á-á-.

A fal mellett lapulva sompolyogtam az ajtó felé. Már elértem, már ki akartam surranni. És akkor megzendült Andrea hegedűje. Andreáé, azé, aki a Sarabandét játszotta a hangversenyen, aki anyám sírja felett állt magasan fehéren.

Tudtam, hogy rám néz, hogy avval a nézéssel néz rám. Nem mertem még visszafordulni, de éreztem nézését mint egy markot a torkomon.

Zongora is szólt, cselló is. De Andrea hegedűje kitepte magát a trióból, kilépett belőle, mint a ruhából meztelenül a szoba közepére: Andrea.

Felnéztem. Ott állt a zongora mellett. Ő. Nem az, aki az elébb felém jött, mikor egyedül voltam a szobában. Az másvalaki volt, valóságosan, testében más, első pillantásra felismerhetően. De most Andrea állt ott magasan a sok ember fölött, lágyan-biztos mozgású testben otthon. És rám nézett és egymásra ismertünk. Egyenesen, mindenkin keresztül én reám nézett, mintha senki sem lett volna a szobában, meztelenül, egészen. És mosolygott. (Talán mikor a

süteményt küldte, már így mosolygott.) Rám mosolygott fájdalmasan, tudóan, bocsánatkérően és belehajtotta fejét a hegedübe, olyan puhán, olyan megadóan, olyan énnem. És a nézése! A nézése olyan volt, mint egy segélykiáltás.

Elindultam feléje. Csak úgy elindultam. Aztán nem tudom pontosan, hogyan volt. A szoba közepéig jutottam. Ott álltam a szoba közepén és körülöttem tolongott vihogva az egész társaság. A fiúk, a sok bakfis, meg két idősebb hölgy is.

Andrea eltűnt, a zene is elhallgatott. Vihogtak és csúfoltak. Kérdezték, rosszul vagyok-e, mért sírok? Azt mondták Hamlet, meg zseniális, érdekes és nem tudom miket. Megjelent Wertheim Jakab halálsárga arca is. - Valami baj van kérem? - kérdezte.

És hirtelen közénk toppant Andrea. Dölyfösen hátravetett fejjel, durcás szájjal. A homloka lángvörös volt. Egy égő pálma. Durván félre lökte az apját és a kis cukorszínruhást és mindenki alázatosan utat nyitott neki.

- Rögtön hagyjátok békében Szegedit. Mit szekirozzátok? Olyan, amilyen. Neki szabad. Ha olyan volna, mint ti, akkor rosszul is zongorázna. Hagyjátok békében. Maga meg mit ijed meg ezektől? Mért olyan gyáva? -

A csoport oszlani kezdett, én még ott álltam egy helyben. Ez megint a másik volt. Hova lett Andrea? A másik még ott állt mellettem elfordított fejjel.

- Menjen haza - súgta haragosan. - Rögtön menjen haza. - Aztán ő is ott hagyott.

Az előszobában álltam még egy ideig a kabáttal és a kalappal a kezemben. Hirtelen kinyílik az ajtó és kijön ő. Gyorsan elmegy mellettem, mereven hátravetett fejjel, mintha észre se venne és benyit a másik ajtón. De a küszöbön megáll.

- Várjon a kertben - mondja fojtottan, gyorsan annélkül, hogy hátranézne.

Vártam a kertben. Kicsi sűrű kert volt. Nagy öreg fenyőfák álltak összebujva fenyegetően és sötéten mint a sziklák. Mert már esteledett. Vörös volt az ég és hűvös szél fújt bizonytalan zizegést, zörgést a bámuló bokrok mögött.

Á - á hallatszott le a hangolás a nyitott balkonajtón, elnyújtva. Mint hosszú, vékony fehér szálak ereszkedtek le a hangok és a levegőben szétnyultak s befönték a sötétedő kertet, mint finom fehér pókháló.

- Á - á -

Sokáig vártam a kapura meresztett szemmel. Egyszer kavicscsikorgást hallok a hátam mögött. Ott állt tiz lépésnyire, a fenyők alatt, fehér kasmirkendőbe burkolózva. Ott állt és nem jött közelebb. Végre indulatosan toppant:

- Gyűjjön már onnan - súgja haragosan parancsolva. - Azt akarja, hogy az egész banda a balkontra gyülekezzen bámészkodni?

Aztán előttem ment a sárgakavicsos kanyargós úton, és fehér kendője világított a fenyők alatt. Aztán az iriszekhez értünk. Az iriszek már feketék voltak és lassan egész lassan ingottak szimatolva az esti szélben. Ott megállt.

- Csak azt akartam magának mondani, tudja, hogy ne jöjjön többet hozzánk.

Fojtott hangon, elfordított fejjel beszélt és az iriszeket tépdeste.

- Magával nem lehet tisztességes társaságban együtt lenni. Maga menjen csak a Cukkerhez. Odavaló. Hozzánk ne jöjjön. A papa majd hívni fogja, akkor írjon valami kifogást. Többet ide ne jöjjön. Érti? Köll ez énnem? Nem akarom többet látni!

Elhallgatott, de ott maradt. Ott állt háttal, a fehér kendőben és hosszú ujjai mint fehér vad hernyók tépték a sötét iriszeket. Odafenn egy Grieg szonátát játszottak.

Végre, hosszú idő múlva megszólalt halkán: - menjen.

Megint hosszú hallgatás. Aztán újra megszólal még halkabban.

- Csak tanuljon és gyakoroljon rendesen. És böcsülje meg a mamáját. Mert olyan asszony nincs több.

- Andrea! - szakadt ki akkor belőlem. - Andrea!

- Menjen! - sugta ijedt haragosan.

- Andrea, én szeretem!

Erre hirtelen és vadul felém fordult: Fúj, nem szégyenli magát?

Kreolsápadt arca világított a félhomályban. Fehér gyűlölet világított rám.

- Persze! Ezt gondolhattam volna. Ez még hiányzott. A művészethez ez is kell. Elő van írva. Oh, milyen érdekes, oh milyen poétikus! Oh, oh! A trubadur!

Gyűlölet és gúny sziszegett rám: - Ugye ez nagyon alkalmas romantikus póz. Honnan venne hangulatot a komponáláshoz? Remélem jó sikerrel használja. Tessék kérem, ne zavartassa magát. Hanem csak messziről, kérem, csak egész messziről.

- Andrea - mondtam neki. - Miért csúfol, én nem komponálok.

- Jé! Nem komponál? Pedig ahhoz volna tehetsége. Hát verseket ír? Ahhoz kellek magának?

- Nem, nem nem, - jajdultam kétségbeesetten. - Én nem írok verseket. Én ezt nem akartam, nem kerestem.

És elmondtam neki mindent, ahogy tudtam. Reszketve és dadogva, de valahogy elmondtam. Azt is, ami a dolgokkal volt, meg hogy valami mást kell csinálni. Mert minden hozzá tartozott ahhoz, hogy én őt szeretem. A Czukker is, a négyzetgyökkettő és a tettujítás is. És elmondtam, hogy mi történt, a koncerten. A halottakat, hogy minden meghalt és hogy ő állt anyám sírja felett és hegedült. Csak a kísértetéről nem beszéltem. Mert az ott állt előttem sápadtan világítva az esti kertben a fekete iriszek között és felhúzott okos szemöldökkel nézett rám hidegen, gúnyosan és mosolygott és tudtam, hogy ez nem ismer és hiába minden.

- No lássa hisz ez kitűnő. - Mondta okosan, értően. - Hiszen ez kész költemény. Mért nem írja meg? Az eleven dolgok például. Érdekes, rejtett pantheizmus. És a halottak igazán kitűnő szimbólum. Mért nem írja meg? Mért nem gyakorolja magát a versírásban, ahelyett, hogy komédiázna? A versírást is meg kell tanulni, mint a hegedülést, vagy a suszterséget. Mért olyan izgatott és mit ugrál? Magának nagy fántáziája van és azt nem elégíti ki tiszavásárhelyi környezete. - Magyarázta fölényesen. - Ez az egész. Maga költő, tehát semmiféle cselekvésben nem tudja magát soha teljesen kifejezni. Ezért érzi mindig, hogy másvalamit kellene csinálni. Hát ne csináljon semmit, hanem költsön, írjon. Mire való ez a sok komédia és izgalom? Csak nyugodtan, csak természetesen, csak egyszerűen. Voltak már költők maga előtt is. Igen nagy költők. De azok tanulták a mesterségüket, azok dolgoztak és nem komédiáztak.

Igy beszélt. Fölényesen, okosan, hidegen, kicsinylően. Sápadt arcáról gúny és gyűlölet fehérlett. És mindent látott és mindent értett. Kegyetlenül értette. Mindennek megvolt a közismert neve és minden olyan természetes, olyan egyszerű, olyan közönséges lett és az én nyugtalanságom olyan oktalan és nevetséges.

- Nem, nem, nem - hebegtem közben folyton és rémülten húzódtam vissza magamba. De késő volt. Ő mindent látott, okosan és mosolyogva és agyonértette. Hullahideg, fehér kísértetkeze utánanyult mellembe hidegen és elért, megfogott mindent, letépte gyökeréről és elvette tőlem.

Akkor letarolva, kifosztva valami végső maradék kétségbeeséssel neki ugrottam és megragadtam a kezét:

- Andrea! Hazudsz, hazudsz! Mert nem te beszélsz, mert nem vagy Andrea, nem az vagy, aki a koncerten rám nézett! Hol van az, aki fent a zongoránál rám nézett? Hol van a másik, az igazi, hol van? Andrea!

Ami erre történt, azt nem tudom elmondani. Valami megfoghatatlan és iszonyatos. Hirtelen megéreztem a kezét a kezemben olyan hidegen, hogy fájt, mint a jég. És hirtelen megláttam arcát. Nem, nem lehet elmondani... A fekete kert és a fekete iriszek - valami fekete mélység - nem tudom. Elejtettem a kezét és elrohantam.

Odakint a sarkon éppen meggyújtották a gázlámpákat. Ott álltam még egy ideig kábultan, gondolat nélkül, üresen.

És akkor a kert fekete fenyői mögül megszólalt a Sarabande, Andrea hegedüje. Soha úgy hegedülni még nem hallottam.

Ami aztán volt, az talán nem is volt. Talán csak egy nehéz álom, lidércnyomás. Mert úgy egymásra fekszik, összekavarodik, mint a felhő.

A wigwamban megbeszéltük a dolgot. Czukker nem hitt kísértetekben és nevetséges számárnak mondotta az egészet. Egyszerűen arról van szó, mondta, hogy Andrea magasabbrendű lélek, mint ez a tiszavásárhelyi csöcselék és ezért nem mutatkozik meg előttük valódi egyéniségében, mert úgy sem értenék. Tehát álmodort vesz fel, mint egy álarcot. Ennyi az egész. Csakhogy énnekem elárulta magát, mert belém szerelmes. De mivel, hogy én még csak tizenhét éves vagyok és szegény, ő meg már tizennyolc éves és gazdag és ezért úgy sem lehetne a dologból semmi, tehát előlem is elrejtőzik újra meg újra és játssza a gorombát és gyűlölködőt. Ez igen egyszerű. Mert hiszen többször elárulta magát. A süteménnyel is, meg hogy a kertbe lejött. És honnan tud mindent? Ő már régen figyel minket és kémei vannak. Egyszerűen le kell tépni róla az álarcot. Még pedig nem társaságban, mikor előre felkészült, hanem váratlanul kell meglepni egyszer, mikor egyedül van igazi mivoltában és épen rám gondol.

És micsoda nevetséges szentimentálítás az, hogy sírok? Egy nő miatt! Igyak inkább. Ilyenkor inni kell. Különben is az egésznek csak én vagyok az oka, mert nem tudok jól vitatkozni. Kitűnő érveket lehetett volna felhozni az ellen, amit a fantáziáról és költészetről mondott. Itt ugyanis a filozófia és költészet egymáshoz való viszonyáról van szó, mellyel Andreácska nincsen tisztában. Csak lett volna ő ott!

Ittunk. A korcsmából vad kurjongatás és dübörgés hallatszott át. A Mari is ott ült velünk. Nagy puha, meleg testét hozzám támasztotta vigasztalásul. Részvétellel és szomoruan azt adta, amit adhatott.

- Hej, haj - sóhajtott egyre-másra - bizony hullanak könnyeik szívük fájdalmában - mondta elmerengve. Ő is sírt.

Sokat ittunk. Éjfél tájban felálltam: - Most alszik - mondtam - álmodik. Most szabad a lelke és nincsen Wertheim Jakab igájában. (Mert Wertheim Jakab a sárga arcú varázsló - talán nem is apja - aki kényszeríti, hogy igazi mivoltát elrejtse előlem.) Ha most hallaná hívásomat, ha most kiáltanék érte, ha álmából hívnám ki, mielőtt magára vehetné álarcát?

És elindultunk a Szegfű-utcába, széles éjszaka volt. Ijesztő állat, felhők rohantak el a hold alatt és a sarki gázlámpa nagyon lobogott. Emlékszem, hogy az ablakok mögül elővillantak a lehúzott fehér függönyök, mint a ház meztelen, eleven húsa.

Féltem. A Czukker megállt a tulsó saroknál. (Ő teoretikus volt.) Én benyomtam a kertajtót. Nem volt bezárva. Hideg zúgás és suhogás vett körül. Ijedten fordultam hátra. Mintha Andreát láttam volna fehér kendőben, a fenyők alatt állni. A kavics hangosan csikorgott a lábam alatt, mintha a fekete bokron, fekete álarc lett volna és mind az egész kert csupa Andrea.

- Andrea! - sikoltottam fel rémült hívással, hogy megtörjem a varázst. - Andrea!!

Az üres utca visszhangzott. Összekuporodva vártam. Ott volt a balkon és mellette nyitva volt egy ablak. De nem onnan vártam. Az iriszek felől fog jönni, fehér kendőben. A kert zúgott és sistergett az erősödő szélben. Fáztam.

- Andrea! - kiáltottam mégegyszer szomorúan, bizonytalanul.

Akkor egy kemény ütés érte fejemet és valaki hátulról megmarkolt.

- Hát itt mi lösz? Micsoda lösz itt?

A Wertheimék házmestere volt. Ingbe, gatyába, csapzott hajjal, csurgó, álmos szemekkel.

- Micsoda lösz itt? Micsoda lösz itt? - kiabált rekedten és megint rám vágott. - Micsoda lösz itt?

De a mikor harmadszor emelte fel az öklét, valaki elkapta a karját. A házmester megtántorodott és eleresztett engem.

- Rödér! - üvöltötte mint egy megkéselt állat.- Rödér!

Erre tompa nehéz csattanás hallatszott. A házmester előreeresztette kócos fejét és kétszer lassan körbe járt, mintha keresne valamit a földön, aztán csendesen lefeküdt a kavicsra. Nem esett. Előbb térdre, aztán könyökre, lassan szépen lefeküdt.

- Jó lesz odább állni. - Szólalt meg a nagy bivaly mély, meleg hangja mellettem.

Nem csodálkoztam rajta, pedig nem láttam, hogy velünk jött volna. Karonfogott és húzott ki a kertből.

A Czukker már nem volt sehol. Szúrós porfelhőket hajtott a szél az üres utcán, nagy papirosok röpködtek a levegőbe és a gázlámpa zörgött. Wertheiméknél világos lett néhány ablak és ajtók nyitogatása hallatszott a házból. Az utca sötét végiben pedig kard csördült meg, és csizmakopogás közeledett: rendőr!

Gera futva húzott engem magával. Sötét utcákba ugrottunk be mint fekete kutakba. Éles rendőrsip és csizmakopogás mögöttünk. Egyszer hirtelen meghallottam saját lihegésemet és ez ébresztett rá, hogy mi van: rendőrség, konferencia, érettségi, anyám sír és Andrea! Andrea haragszik, hogy szomorítom az anyámat, ő szereti az anyámat!

Gera húzott maga után. Végre a wigwamhoz értünk.

- Az udvarba! - dörögte Gera és belökött a ganajszagu lucskos szállóudvarba a vásáros-szekerek közé. Láthatatlan kocsirudak döftek belém a sötétben, kutyák morogtak rám a szekerek alól és a szél, a szél vonított a háztetőn.

Az utcáról zavaros kiabálás. Ablakon zörgetnek. Keresztül töröm magam a kocsirudak között és benyitok az ajtón a Mari kamrájába az istálló mellett. Sötétség, meleg, füledt cselédágyszag, hallom az ágy nyikorgását, egy nagy test álmos lassu fordulását.

- Rendőrök - mondom reszketve, elfulladva.

Aztán meztelen, puha, nehéz karok ölelnek át a sötétben anyásan, részvétellel, oltalmazón. Aztán egy átmelegedett durva inghez ér a kezem. Kábuló fájdalommal még belémnyilal, hogy más, másvalamit kellene csinálni. Aztán egy forró, nagy asszonytest zsibbasztja el rémületemet.

- Hány óra lehet már? - kérdezte a Mari, jóságoslágyan suttogva és magához ölelt.

Másnap délelőtt a Czukker gratulált. Szürke esős vasárnap délelőtt volt. Vacogott a fogam. Talán már akkor lázas voltam. A Czukker gratulált nekem az Aspasiához gúnyosan és diadalmasan, mintha valamiben legyőzött volna, és közben kérdezte hogy nem vettem-e észre Andreát a balkonajtóban, mert ő mintha látta volna, sőt bizonyosan látta.

- Bánom is én! - mondtam összeszorított fogakkal és vad, sötét lázadás fakadt fel bennem valami ellen, ami most ítél rajtam. A Mari is ember - mondtam - és én nem bánom! A Mari is ember, mint más ember. Mint akárki. Igenis! mint akárki! És én őt nem szégyenlem és azért is, azért is!

És visszamentem a kamrába és kihúztam a Marit, aki éppen fészülködött, hogy jöjjön. Jöjjön velem karonfogva végig az utcán. Most rögtön. Azért is, azért is.

A Mari rémülten védekezett. Hogy ő elsülyed a szégyenletiben, hogy kibeszélik, hogy agyonveri a kocsmáros, ne tegyem csúffá!

De én azt mondtam neki, hogy ő is ember és én őt nem szégyenlem. Rázott a harag, mint a hideglelés. Talán ölni is tudtam volna. És húztam a Marit, ki az utcára. A Czukker hátulról tolta. Az emberek megálltak és röhögtek. Mari a kötényébe temette az arcát és könyörgött, hogy eresszem el, mert a templomból jött éppen a nép. A Czukker átment a másik oldalra.

Akkor kocsi fordult be a sarkon. Két fekete ló. A Wertheimék hintója. Andrea ült benne egyedül. Sohasem szokott arra kocsikázni. Az út is alkalmatlan, felvágott és gödrös. A szép lakkos hintó nagyokat ugrott rajta.

És én ott álltam a Marival és körül a röhögő nép. Andrea óriási szemei rám néztek. Ahogy vitte a hintó, úgy fordította utánam a fejét. Végre egészen hátrafordult és úgy nézett vissza rám amíg eltűnt.

Andrea utánam jött!

Délben letérdeltem az anyám elé, ölébe fektettem a fejem és sírva bocsánatot kértem mindenért. Megfogadtam, hogy ezentul rendes leszek, nem csinálok bolondságokat és hogy nem fogok több fájdalmat okozni neki, soha többé! Igazán, egész lélekkel fogadtam. Meleg, alázatos könnyes megenyhülés volt bennem és olyan csend s békés öröm a szívemben, amilyen soha azelőtt. Andrea utánam jött!

Még anyám előtt térdepeltem, ölébe hajtva fejem és sirdogáltunk csendesesen, boldogan, mikor a Czukker kopogott. Ott állt az üvegajtó mögött és a görbe homályos ablak undok grimasszá húzta szét az arcát. Anyám idegesen kapaszkodott belém.

- Mindjárt visszajövök - mondtam neki - mindjárt édesanyám.

A Czukker kiment a lépcsőházba és én utána.

- Mon ami - mondta - egy eseményt kell tudomására hoznom, egy faktumot, hogy úgy mondjam.

Zavarban volt. Kis kerek feje behúzódott vállai közé. Éreztem, hogy elsápadok és nem tudtam, miért.

- De mindenekelőtt szeretném, ha kifejtené nekem néhány szóval elméletét a halálról.

- A halálról?

- Igen. Sajnálatos előítélet volna az ön részéről, ha túl szentimentálisan fogná fel. Mert, nemde, csupán az öntudat szűnik meg, melyért többnyire nem kár. Viszont a sejtek és a test szerves vegyületei csak azután kezdenek igazán élni. Nemde. Az oszlás a sejtek lázadása. Mint egy megnyílt zsilipen indulnak el gazdag, erjedő, eleven fejlődésnek és felette szűk antropocentrikus nézőpont, mely ezt pusztulásnak mondja.

Valami különös, komoly gyöngédség volt a hangjában. Aztán megfogta a kezemet. Ezt még sohasem tette.

- Mi történt?

- Aspasia gyufát ivott.

- Mi?

- Foszfor és kén oldatot készített a köznép módjára és megitta.

- Miért?

- Mert csúfolták az utcában és a kocsmáros megverte és kidobta.

Kirohantam, úgy ahogy voltam kalap és felöltő nélkül. Ugyanazokon az utcákon futottam végig, melyeken az éjszaka. Hallottam a kopogást a hátam mögött. A kocsmá előtt sok nép tolongott, mert a mentőkocsi már ott állt és éppen hozták a Marit az udvaron keresztül. Úgy hozták, mint egy zsákot. Azt mondták él még. Az egyik karja lelógott és a földön húzta maga után. Piros kartonszoknyája felgyűrődött és kilátszottak nagy, kövér, piszkos térdei. Rájuk esett az eső és végigcsurgott a combjain.

Nehéz volt. Nem tudták beemelni a kocsiba. Akkor odajött a nagy bivaly és megfogta gyöngéden, szépen, mint egy gyermeket. A Gera sötét arca olyan jó volt, olyan szomorú. Csodálkozva néztem őt és valami tompa irigység fájt. Mért ő szomorú? Mért ő? Hiszen én öltem meg. És a Gera szomorúsága hatolt át eszméletlen dermedtségemen, mint egy forró szűrő.

A Mari már a kocsin feküdt arccal éppen felém fordulva. Egy igazi halott, - gondoltam. És akkor megrándult és kinyitotta a szemét. Éppen rám nézett. Üres, homályos szemmel nézett rám. Aztán megvonaglott habos, elferdült szája. Mintha mosolygott volna.

- Mon ami - lehelte hallhatóan. Aztán megint behunyta a szemét. A kocsi elindult.

Hogy aztán estig mi volt, azt nem tudom. Nyilván az utcákon jártam a falak mellett, mert vakolatra emlékszem. Hideg, átázott vakolat ízére. Vizes vakolatra a körmöm alatt és a bőrömnön. Már akkor lázas lehettem.

De az este ott álltam megint a dorozsmai vámnál. Hideg ólmos esőt vert az arcomba, csupasz fejemre a vihar és a fekete makkoserdő csörgött és nyikorgott körülöttem.

Az az út volt, melyen elindultam a hajnali szekér után, az ének után, Andrea hegedűje után, a lelkem után. Arra az útra ráismertem. Valami bágyadt, szívszorító reménység volt, hogy talán - talán erre?

És akkor egy lámpát láttam a sötétben.

Egy himbáló piros lámpás közeledett az éjszakában. Megvilágította a tartó öklöt és feljebb a kart a vállig. Himbált és közeledett, egy kar a lámpással a suhogó, lucskos sötétben, közeledett nőtt és óriás ívekben himbált.

Nem féltem. Vártam. De aztán eltűnt a lámpás. És én akkor azt mondtam:

- Nem. Nem akarok!

És leléptem az útról, be az erdőbe a fekete fák sötétjébe. A mélygyökerű, fekete fák borzolódtak az esőben, suhogtak a szélben. A mélygyökerű fekete fák, fekete görbe hullókarokkal csavarodtak össze a sötétben, mint egy óriási lény vonagló belei, melyek most fel fognak engem szívni. A fák! Gondolattalanul, időnkívül, büntetlenül örök törvény alatt, a sötétben létezőn: fekete fák.

Ázott, hervadt lombszag csapott fel a földről kábítón nehezen, mint a mélység lehelle. És én beleereszkedtem a mélységbe. Szétvettem a lábam, hogy süppedjen, nőjön bele a földbe és széttártam a karom, hogy meredjen ággá és akkor kidobtam magamból valamit. Valamit, ami szabad volt, ami akart, ami felelős volt, ami fájt. Kidobtam és odaadtam magam az erdőnek. Ott álltam szétvetett lábakkal és tárt karokkal mozdulatlanul a fekete fák között szélben és esőben és vártam. Vártam a földalatti gyökerek fojtó karolását és a fekete ágak körémfonódását. Vártam az akaratlan, felelőtlen, büntelen, nagy törvényt: a sötétségét. Óh fának lenni! Fának lenni!

És már éreztem belemeredésemet valami nagyobbba. Már éreztem a lehelő lombot: végső pihenő belenyújtózásomat egy nagy magnetikus erő örvényébe. Már éreztem mélyről, mélyről a sötét gyökeret felnyomulni a lábamba, aztán a derekamba vastagon, aztán a fejembe.

Két nap múlva tértem eszmélethez. Anyám ült az ágyam mellett meg a nagy bivaly. Úgy láttam őket, mint egy fátyolon keresztül és nem szóltam hozzájuk. Anyám mindig ott volt. A Gera is többször. Czukker nem jött egyszer sem. Tudtam, hogy ő a beteget nem tartja embernek és szerinte nem azonos az egészséggel, avval akivel ő barátkozott. Őt nem is vártam. De egyszer egy délután sárga napfény uszkált a szobában, mint az aranyhalak az üvegben és akkor mint egy aquarium üvegjén át Andreát láttam. Az anyám kezét fogta. Ezt láttam, de sohasem kérdeztem anyámtól, hogy csakugyan ott volt-e?

Nagyon lassan gyógyultam. Az érettségim az őszre kellett halasztani. Azon a nyáron egyedül voltam az anyámmal otthon. A majsaiak haza mentek, Wertheimék fürdőbe utaztak. Anyámmal voltam egyedül és akkor ismerkedtem meg vele. Majd erről még beszélek egyszer. Érettségi után rögtön feljöttem Pestre és a következő esztendőben meghalt az anyám. Sohasem kérdeztem meg tőle, honnan ismeri Andreát? Pedig bizonyosan ismerte.

Aztán Pesten a zeneakadémián és aztán a tanárságom... Sok minden van még majd elméselem azt is egyszer... De az mind már csak következmény volt. Andreát még egyszer láttam (illetve talán kétszer), mert lementem ugyan néha anyám sírjához Vásárhelyre, de Andreát sohse láttam. Azt hiszem, hogy olyankor az utcára sem jött ki. Hanem négy év múlva az első és különben utolsó koncertemen. Egész este éreztem, hogy ott van. És a végén, mikor a publikum egy része már kiment és egy csomó ott tolongott a pódium körül, akkor hátul, ahol már üres volt a terem és sötét, az utolsó előtti sorban ott ült megkuporodva, hogy ne vegyem észre. Nagyon komoly és szomorú volt az arca. Mint egy anyának, akinek beteg a gyereke. Nem tudom, mért éppen ez a hasonlat nyilalt a szívembe, már akkor ott a pódiumon. Lerohantam, beszélni akartam vele, de akkorára eltűnt.

Sikerem volt és az ujságok dicsérték, de én nagyon jól tudtam, hogy ez nem az igazi... És Andrea arca! Egyetlen egy szakértő, jó kritikát kaptam. Harmadnap egy névtelen levélben. Részletesen darabról-darabra. Csak kitűnő muzsikusi írhatta. A lényege az volt, hogy „elmosottan és anyagtalanul” játszom; „fantasztikusan”. (Ezekkel a szavakkal) A technikám felületes és nagyon sokat kell még tanulnom. Meg voltam róla győződve, hogy Andrea írta ezt a levelet. Most is azt hiszem még.

Teljesen igaza volt és én azt nagyon jól tudtam. De ezen nem lehetett segíteni. Ezért nem is adtam több koncertet, hanem tanár lettem. Képtelen voltam rá, hogy napi öt-hat órát

gyakoroljak. Nem lustaságból. De a zongorám az ablak mellett állt és én valahányszor a kóttába néztem, mindig azt éreztem, hogy most, most megy el valaki az ablak alatt, aki az egészet megfejtene és akkor minek már a zene is? Kimondhatatlan kín volt magamat egy munkába mint valami keskeny alagutba beleszorítani. És a többi, minden ami még van és lehetne, mint ha véresen szakadt volna le rólam mint a testem tagjai. Borzasztó keskeny minden emberi dolog! Egészen használhatatlan voltam. És még egy baj volt: a tájképek. Én minden muzsikához, melodiához valami tájképet látok. A muzsika felidézi, jelenti azt a tájképet: az ő maga. De ha az ember előtt megnyílik egy ilyen vidék, fájóan intim környék, melyre nem tudja honnan emlékezik és melybe hazatér mint hosszú száműzetésből, hát lehet azt *gyakorolni*, taktusként, trillánként és futamonként gyakorolni? Nem. Nem tudtam dolgozni és mint tanár is megbízhatatlan voltam. Nagyon haszontalan ember vagyok én Klára és már nem tudtam, hogy mitévő legyek, mikor te végre megjöttél.

Mégegyszer láttam Andreát. A budai zenedében tanítottam akkor és óráról jövök be egyszer télen délután. Régi ház és nagy boltos, homályos kapualja van. Éppen mikor oda beérek, akkor fordul be a kapun egy karcsu, magas, fekete szilszkin bundás lefátyolozott nő. Andrea volt. Biztosan ő volt. Egy pillanatra megálltam. A szilszkin-bundás alak villámgyorsan a kapu sötét szögletébe huzódik és ott meglapul. Azt hihette, hogy nem vettem észre, mert mindez egy másodpercig sem tartott. Aztán megyek előre. A kapuhoz érek, a szilszkin-bundás ott lapul a sötét sarokban. (Ha a karomat kinyújtom, talán elértem volna). És én merev arccal nézek magam elé és kimegyek. Vagy tiz lépés múlva megállok és visszafordulok. Mégis meg kell nézni, hátha csakugyan Andrea? (Ezt mondtam magamban, pedig mikor a kapunyílásban megjelent biztosan tudtam, hogy ő az). Visszamentem és elmentem a sötét sarok mellett megint mereven előre nézve és felmentem a lépcsőn, mintha odafent felejtettem volna valamit. Mikor visszajöttem, már nem volt ott senki.

Andreát nem láttam azóta. De gyakran láttam nőket, akik... hogy mondjam... hasonlítottak hozzá, hanem mintha tőle jöttek volna. Vagy mintha álarcban ő maga volna. Gyakran ért olyan tekintet, hogy hirtelen Andreát éreztem, hogy követ, hogy ellenőriz. Említettem már a kis Ágotát is, úgy-e? Körül voltam véve... De te most magadhoz vettél Klára... Adjad a kezéd... Sok minden volt még... De már szétgurul ahogy az öledbe szórom... Most te tartsad... Ugye nem mertem elindulni a lelkem után? Mert Andrea letépte a gyökeréről és mert körül voltam véve és mert Mari lámpája himbált az úton... De most kint vagyok, nálad vagyok... Klára!...

ISTEN TENYERÉN

Valahol messze a harmatos mezőben egy láthatatlan kasza pengett és fehér hajnali szelek zúgatták a berzenkedő fákat édes ízű vízszagot hozván a Duna felől.

A pomázi országúton ballagtak ketten a magas jegenyék alatt álmosan, összetámaszkodva mint a részegek és karcsu árnyékuk kifutott messzire a katángvirágos árkon túl a jegenyék árnyékai mellé. Mert a nap épen felkelt.

- Nagyon álmos vagy édes? - kérdezte János. (Átvirradt, sápadt arcán világítottak a szeplők és tágult, mámoros szemei tükrözték a napot) - Álmos vagy édes? - kérdezte az asszonyt, aki fejét a vállára hajtotta és ide-oda fészkelődött.

- Üm... ümm - gügyögött Klára. Aztán arcát a szélnek fordította és belemosolygott. - Kedves szél - mondta félálmban.

- Hunyd be a szemed édes, majd én vezetlek. Így is lehet aludni. Nemsokára falut érünk és keresünk jó szállást. Hunyd be a szemed édes.

- Nem hunyom - duruzsolt Klára a férfi vállán. - Én is nézni akarom a mást.

- Mit akarsz nézni édes?

- A mást. Hogy más lett a világ. Mert ugy-e tegnap elsülyedt és most minden megváltozott? Én is nézni akarom.

János csodálkozva és fürkészve nézett körül a párás mezőn.

- Persze hogy más! Csak meg kell jól nézni. A maszk szemnyílásain keresztül kell nézni. Látod, hogy más arc van mögötte? Mert az semmi, hogy a hegyek és a fák nem változtak. De ha most azt mondom „hegy!” az most nem csak a maszknak szól. Ha azt mondom: fa! Hallod? Fa! fa! Ez keresztül üt a maszkon. Ez eléri! Ez ő!

János megállt egy szép jegenye előtt és símogatta a törzsét.

- Te is Klára! Fogd meg, símogasd. Tegnap még papírmasé volt. Most igazi. Nem érzed? Meleg!

- Fa! - mondta Klára álmosan símogatva szép jegenyét. - De ugy-e akkor nekem se kell visszamenni a Braun úrhoz a petroleumboltba? Ugye nem kell? - hízelkedett Klára bóbiskolva. - Ne kelljen!

János lehajolt és a kezével megveregette a földet. - Te is Klára. Hajolj le. Tapogasd meg. Érzed, hogy föld? Ez nem köd. Ez igazi valóság. - János toppantott és nagyot ugrott. - Föld! Föld! - kiabálta gesztikulálva.

Aztán tovább ballagtak az országúton összetámaszkodva mint a részegek és árnyékuk a nedvesfekete szántáson mászott utánuk a jegenyék végtelen árnyéklétráján.

- Ugye - szólalt meg Klára - mi most kimentünk az osztályból és valami mást csinálunk?

- Kimentünk! - vetette fel János a fejét és borzas, nagy vörös haja lángolt a szélben. - Most kint vagyunk! Kint, kint, kint!! - kiabálta. - Klára, kint vagyunk szabadon: Isten tenyerén! Nincs igazgató, nincs család, nincs pénz, nincs semmi! Szabad az út, szép országút! Mehetünk. Mehetünk ahova akarunk. Akarsz erre jobbra keresztül menni a mezőkön és mindig csak arra menni? Arra a kémények mögé? Csak mondd, mert lehet. Akarsz oda felmenni a hegyek közé? Ahova akarsz. Nincs igazgató. Mehetünk a lelkünk után.

- Ugye jó? - suttogta Klára a férfi vállán. - Most ugye rend lesz. Nem lesz kétféle. Csak ami igazán van.

- Te vagy igazán! - mondta János és megállt hirtelen, mintha megijedt volna. Aztán szembe fordult Klárával és riadt csodálkozással nézte kék felöltőjét, mely még mindig oly gyüretlen rendes volt, mintha most vette volna fel és nézte kócsagtollas kalapját, a szélben lobogó fátylát. Aztán hozzányult óvatosan, ahogy a vakok tapogatnak és a gyerekek.

- Te vagy igazán - mondta álmélkodva.

És tovább ballagtak összetámaszkodva, mint a részegek. Pacsirtatrillák szikráztak a levegőben és fiatal méhek ringatóztak a himbáló, kék katángvirágokon. És félértelmű, mámoros szavaik is tétován, himbálva lengtek át egymáshoz a melegedő szélben.

- Ugye jó? - duruzsolta Klára. - A csuhás is idejöjjön a San Marco kolostorból. A fjordparti ház is idejöjjön. Minden itt legyen. A tizenhétéves is. Elmegyünk érte együtt és hazahozzuk. Jó?

- Világ! - mondta János a napos mezőt nézve. - Világ! Házunk, kertünk, édes otthonunk! Miért féltünk tőled? - Kerek szeméből kicsordult a könny.

Akkor a Római-fürdő felől kocsi közeledett zörögve. Egészen messze volt még és egészen kicsike, de a vasalása már idecsillogott, mintha égtek volna a kerekei. Ők csak ballagtak. Lábuk előtt az útról pici lepkék kék szírombokrai porzottak fel és ragyogó aranylegyek zúgva mint csillogó fémsörét.

- Kedves - mosolygott Klára félálmában a férfi vállán. - Most már azt is tudni fogjuk, mi van a téglákkal? Szép piros téglák!

- Tudni fogjuk!

- Talán ezek a jegenyék az én régi fikuszaim - folytatta Klára. - Az nem lehet?

- A fáknek gyökerük van - mondta János. - Nekik nem kell kitalálni, hol vannak otthon... Milyen tiszták a fák!

- Azért akartál te is fa lenni?

- De most már mi is otthon vagyunk - tette hozzá János.

- Azért lehet már hozzánk jönni. Dorn Lujza hozzánk jött. Ugye? - kérdezte Klára.

Akkor odaát a Dunán egy hajó bukkant elő a sziget mögül: távol kis, fehér, zakatoló hajó és valami muzsikát szaggatott el róla a szél és hozott a jegenyék alá.

- Nézd hajó.

- Banda van rajta.

- Talán vasárnap van?

A távoli, kis hajón egy réztrombita csillant meg és tüzelt a napban, mint a fáklya.

- Talán vasárnap van?

Így beszéltek tétova, mámoros szavakkal és ballagtak a pomázi úton, melyen kétoldalt óriás jegenyék sötét oszlopsora zúgott a langyos szélben. De Klára el-elaludt János vállán és olyankor megbotlott.

- Várjuk be azt a kocsit édes és kérjük meg, hogy vigyen be a faluba. Álljunk meg. Hiszen nem tudsz már menni szegénykém.

Egyfogatu, könnyű úri bricska közeledett, különös citromsárgaszínű. Magas szépformájú pej húzta erős trappban és a csillogó vasalás és szerszám ezüst szikrázásba borított kocsit, lovat.

- Látod-e, már lassít. Bennünket látott meg, azért lassít - örvendezett János. - A kocsis ül rajta egyedül, hát felvehet. Ez értünk jön! Tudtam, hogy ez a kocsis értünk jön!

- Az nem kocsis - figyelte fel Klára.

- Válszami gazdatisztféle lehet.

- Az nem gazdatiszt.

- Csakugyan olyan az arca, akár egy szerzetes papé: Ez talán egy álruhás, aki most értünk jön.

- Nézd, megállt. Nem akar idejönni - mondta Klára egyre figyelmesebben.

- Azért állt meg, hogy menjünk már oda. Gyere!

- Haragosan néz rá - mondta Klára.

- Dehogya! Mért haragudnék?

- De haragszik.

- Hát mégse kérjük meg? - ingadozott János.

- A Dorn Lujza is haragudott rá - mondta Klára. - Gyere!

És kéz kézben mint a gyerekek elindultak a citromsárga bricska felé, mely húsz lépésnyire megállt az úton.

A bakon egy furcsa kis zömök ember ült. Barna bőrkabátja és csizmája miatt nézte őt János gazdásznak. De az arca félreismerhetetlenül könnyek közt élő ember szellemi munkában átdolgozott arca volt. Nem illett a kezébe a gyeplő. Hatalmas, dudoros homloka, mint egy vad hegyvidék, éles sasorrán nagy feketekarimás pápaszem, mely mögöl nyugtalan kis szemek szűrtak ki. Száraz, szálkás gót faszobrok haragos aszkétafejeire emlékeztetett. És az egész arc lefelé keskenyedve kis deres szakállba hegyesedett, hogy tiszta háromszög formája volt akár egy mértani ábra.

Mozdulatlanul ült a bakon gyeplős kezét olykor utána eresztve a fejét kapkodó szép pejnek és szigorú szűrő tekintettel vizsgálta a közeledőket.

- Jó reggelt kívánok - kezdte János kissé bizonytalanul nézve fel a mértani arcba. - Nem volna oly szíves bennünket a legközelebbi faluig elvinni?

A pápaszemes kis ember a bakon nem felelt, hanem homlokát felhúzza, majd a szemöldökeit ráncolva, előre-hátra mozgatta sárga, meredek sörtehatját. (Kalap nem volt a fején.)

- Csak azért kérjük - folytatta János elpirulva - mert - - (itt zavarba jött, mert nem tudta, hogyan nevezze meg Klárát) - mert ő - mondta végre ujjal rámutatva - nagyon fáradt.

A sárga hajsisak hirtelen egészen előrehúzódott.

- Hogy kerülnek maguk ide? - szólal meg végre morcosan. A hangja száraz és erős, kissé rekedt hang volt, mint a népszónokoké.

Akkor János, aki eddig bizonytalan volt, most boldog, sugárzó bizalommal nézett fel a háromszögletű arcba. Hiszen ha kérde, akkor meg lehet mondani és akkor mindent tudni és érteni fog és egyszerű lesz. És mondta is:

- Az este kint sétáltunk Óbudán és úgy éreztük, hogy ha most a lelkünk után mennénk, akkor nem fordulnánk vissza haza, hanem elindulnánk ezen az úton ketten világba és nem törődnénk semmivel. Hiszen ilyet érez az ember, nem? De mi azt mondtuk, hogy akkor ezt meg is kell

csinálni, ha nem akarunk hazugan élni. És elindultunk. Azután a Dunaparton mentünk egyideig. És most feljöttünk az országútra, hogy bemegyünk Pomázra.

A pápaszemes ajaktalan keskeny szája mérges mosolyra torzult:

- Ejha! Ez szép volt! És maga fiatalember ezt a költeményt mindenkinek mindjárt elszavalja, akit elől-utól talál? És nem fél, hogy bekísérik?

- Ha igaz, akkor meg is lehet mondani. Nem? - szólalt meg akkor Klára János kezét fogva és világosszürke nagy szeméit csodálkozva emelte fel az idegenhez.

A pápaszemes erre rácsapott a bakra és elkezdett hangosan nevetni: erőszakos, köhögő, keserű, ijesztő nevetéssel.

- Nem visz magával? Csak a szomszéd faluig? - kérdezte szorongva János.

A háromszögletű arc erre megmerevedett.

- Felszállni? - mondta bántóan, keményen. - A lelkük után? A kocsira? Hogy is volt az csak? Szabad kérem még egyszer pontosabban? Úgy volt, hogy elmennek, vagy úgy, hogy elkocsiznak a lelkük után?

János elpirult és lesütötte a szemét. De Klára felelt:

- Úgy volt, hogy megyünk.

- Úgy! Akkor ne tessék mindjárt az első kocsira felkéredzkedni - rivalt rájuk a pápaszemes. - Alice Ne! - ordított rá dühösen a lovára.

A szép pej felkapta a fejét és a sárga bricska csörögve elindult.

- Mért búsulsz kedves? - kérdezte Klára mosolyogva, Jánost. - Hiszen igaza van. Nem?

- De te oly fáradt vagy és a falu még messze van és -

- Ugye nem azért búsulsz? - szakította félbe Klára mosolyogva, szomoru gyöngédséggel. - Te szégyenled, hogy még nem ismernek ránk, hogy még vannak idegen emberek. És félsz is, hogy ez rosszat jelent? Ugye kedves?... No gyere üljünk le ide az árok szélire. Nézd, milyen szép virágok vannak itt.

Leültek az árok szélire és Klára János ölébe hajtotta keskeny fehér gyermekarcát. - Alszom egy kicsit, míg Alice visszajön - mondta behunyt szemmel csendesen. - Alicenak hívják azt a szép lovat? A Dorn Lujza is ki akart dobni. Emlékszel Dorn Lujzára?... Szép tarka selyem gombolyagok voltak ott... Egy kalitkája is volt... Szegény kanárit kidobta...

Így duruzsolt Klára egyre halkabban és elaludt. János pedig a kocsi után nézett. Izgatottan és szívdobogva figyelte, hogy a bricska egyre kisebbedik és néha már percekre eltűnik, a porfelhőben. Aztán látta, hogy lépésre lassít és megáll. Még mindig áll! Vissza fog fordulni!... Aztán látta, hogy a kocsis hirtelen felugrik és ostorral vágja a lovat, dühösen, kétszer, háromszor... és a bricska száguldva eltűnik.

Elszorult szívvel ijedten nézett le Klárára, - hogy ő látta-e? - De Klára aludt. Az ő ölében aludt csendesen, magát egészen rábízva. Két kezével a térdébe fogódzkodott olyan védtelen gyermek bizalommal, hogy János szemét elöntötte a könny.

Jó, hogy nem látta eltűnni a kocsit - gondolta, valami magányos fájdalmat vállalva. Te csak aludj, gondolta, te csak aludj. Azért nem lesz baj. Van száz koronám és egy aranyórám. És aztán majd csinállok valamit. Te csak aludj ismételtette mindig. Pedig ezt fájt mondani. Mert evvel külön vette magát. Ez magányt jelentett. Ettől súlyosodott és keményedett benne valami. Ettől olyan láthatónak érezte magát a nagy, végtelenül nagy napos mezőben: olyan

egyedül. - Te csak aludj, - tért mindig vissza álmos kábulásába. Te csak aludj - és homályosan fájt, hogy evvel valami árulást gondol... Milyen jó, hogy Klára most nem látja őt. Ez elől aztán behunyta a szemét és magára eresztette a nehezedő álmot.

Kocsizörgésre ébredt fel hirtelen. A sárga bricska közeledett vágatában.

- Klára... Klára! - ujjongott az asszonyt költögetve, - jön a koci!

- Az Alice visszajött? - dünnyögte Klára álmosan feltápáskodva.

A pápaszemes, sörtehaju kis ember majdnem beléjük hajtott az árokig kerülve, mikor fordult. Szinte mintha szándékosan.

- Szálljanak fel - mondta aztán szárazon, gorombán és ők beszálltak a citromsárga bricskába.

- Mégis visszajött az Alice - mondta Klára mosolyogva, mikor a koci elindult.

- Azt nem! - mordult hátra a kis pápaszemes és a sörtesisak megmozdult a fején. - „Mégis” itt nincs. Maguk voltaképen ott maradtak az úton. Magukat voltaképp otthagyták. Ott is fogják hagyni mindig... míg egyszer be nem kísérik.

- De hát mégis visszajött az Alice - kötekedett Klára mosolyogva boldog biztosságban míg újra elhelyezkedett János vállán és behunyta a szemét.

- De nem azért jött vissza! - kiáltotta mérgesen a kis pápaszemes éles bagolyprofilt mutatva, ahogy félig visszafordult. - Nem azért!

- Miért? - Mosolygott Klára. - De mégis visszajött, - mondta még halkan és aztán a suhogó reggeli szélnek fordítva arcát elaludt.

- De nem azért - vágott rá a bakra dühösen a sörtehaju. - Véletlen! Véletlenül kíváncsi vagyok valamire, azért vettem fel magukat. Ha az nem volna, miattam ugyan... Lélek zárandokai!

- Mire kíváncsi? - kérdezte János szolgálatkészséggel.

- Ráérünk. Ne siessen fiatalember. Ráérünk. Mert ne gondolja, hogy ezekben a falvakban olyan könnyen kap szállást. Itt nincsenek turistákra berendezkedve. Tudja itt csupa olyan furcsa ház van, amiben csak lakni lehet. Nem átutazók számára vannak. Csak lakni lehet bennük. Ezek olyan házak... Még egy kicsit itt fognak maguk ülni.

János nem beszélt többet. Nem értette a furcsa kis zömök ember haragját. De bízó, boldog meghatottsággal érezte, nem úgy haragszik, mint aki idegen. Aztán mégis, mégis itt ülnek a sárga, finom bricskán és az viszi őket valahová. Ez már a másik élet.

Nagy sötét jegenyék zúgtak el mellettük, komoly processzióban és a mezőkön fiatal szénakazlak ragyogtak mint a napban felhígult föld buborékai.

- Azt maga mondta tegnap este - szólalt meg hirtelen a pápaszemes. - Jó mondás.

- Mit mondtam?

- Hogy kár, hogy a házakban csak lakni lehet. Ott mondta a Derék-utcában a piros tornácos kerti ház előtt.

- Honnan tudja? - álmélikodott János.

- Ne örüljön, nem mirakulum. Csak onnan tudom, hogy ott voltam. Ott álltam véletlenül a szomszéd kapuban és hallottam.

- Igen - emlékezett János. Vadszőlő futott fel a kis piros tornácra és egy égszínkék cseréplámpa csillogott ki az útra.

- Hát aztán - rándult meg a sörtesisak - mi köze magának ahhoz a tornáchoz, hogy ilyen meghatottan fuvolázik róla? Csak azt mondja meg, hogy miért fuvolázik? Megáll egy ház kapujában érezni és képzelni, mint ahogy egy vak koldus megáll verklizni.

János csodálkozva nézett a mérgelődő pápaszemesre.

- Azért álltam meg, mert megállított. Mert megszólított, mint egy ember az utcán. Fogjam be ilyenkor a fülem és szaladjak el?

- Fogja be a fülét és szaladjon el! - rivalt rá a kis mérges.

Aztán elhallgattak. Mert János félt egy kicsit ettől az érthetetlen, furcsa haragtól, mely mint valami ismeretlen veszedelem sötétlett feléje és mégis vonzotta legbelül.

- Mondja csak! - ütötte fel a fejét türelmetlenül a pápaszemes. - Hogy is volt az csak avval az emlékek ott. Maga mondta, hogy most csinálják. Hogy este van és ég a kék cseréplámpa, hogy is volt csak tovább?

- Csíkos abroszt láttam és virágos kőkorsót - mesélte János hűségesen - és egy sápadt asszonyt, aki beszél valakiről. Valakiről, aki eltűnt.

- Nagyszerű! És Amerikába? - kérdezte a pápaszemes.

- Talán Amerikába.

- Az már nem fontos - dörögte, aztán hirtelen egészen hátrafordult és kis szürke szeméit, melyek az erős üveg mögött egész kiugrottak az arcából, János szemébe szúrta. Egy ideig így nézte fürkészve mozdulatlanul és csak aztán szólalt meg.

- Nagyon megijedne, ha azt mondanám, hogy ez igaz? Mi? János sápadt ideges arca megrándult.

- Mert igaz - folytatta a pápaszemes. Minden igaz. A piros csíkos abrosz is, meg a virágos kőkorsó is. S az egész festőiség igaz. Nos? Mit szól ehhez? Én tudom, hogy igaz, mert ott laktam a szomszédban sokáig. Nos? Most büszke az intuitiójára? Vagy mit érez? Mert még az is igaz, hogy ott valaki eltűnt. Sőt még az is igaz, hogy az asszony meséli. Mindenkinek meséli, akár kérdik, akár nem. Nos, mit szól ehhez?

János lesütötte a szemét, mintha szégyelte volna magát ezért.

- Azelőtt félttem tőle - mondta halkan - sok volt és nem tudtam vele mit csinálni. Annyi mindenfélét láttam. Sok ember jött közel. Bedült az ablakon... elborított. És nem lehetett mindenre felelni, mindent elviselni, vállalni.

- No és ezután majd lehet.

- Igen - felelte János nagy kék szemét a sörtehajura nyitva. - Mert most már nem lesz semmi idegen. Mert tudja én úgy gondolom, hogy most már akármivel, akárkivel találkozni, egy közös sorsunk lesz vele amugyis. Nem tudom egész jól megmagyarázni, de hiszen maga ért, ugye? Teszem, ha azelőtt így hirtelen beléláttam egy életbe, akkor úgy éreztem, hogy az kötelező és részt is kell vennem benne. Ugye ez természetes. De eddig úgy volt, hogyha oda akartam csatlakozni, le kellett térnem eddigi útamról. És ez mindig újra és újra. De ugye ha az ember így *kiment*, ahogy mi, így *kiment* - hiszen tudja - akkor az *egésznek* adta magát oda egyszerre, igaz? Akkor a közepébe lépett. Nem kell egyenként és külön csatlakoznia mindig új utat választva. Hiszen maga ezt érti! Nézze: ezelőtt, ha az emberbe beláttam, ha akaratlanul is, mégis meg kellett ugye mutatnom magamat is. Vagyis mindig újra meg újra barátságot kötni, újra meg újra kinyitni magam. De ugye, ha az ember így „kiment” ahogy mi, akkor *nyitva van*, mindig, mindenkinek nyitva, így él: nyitva és akkor nem kell minden egyes esetben újra mérlegelni és vállalni és elfogadhat mindent!

- Óriási!! És mért gondolja ezt fiatalember, ha szabad kérdeznem?

- Mert ez így van, ha az ember a lelke után megy. Nem?

- Hehehe! - A sörtehajú pápaszemes kis ember nevetett, epésen, vadul, köhögve nevetett. - Óriási! Óriási! Hehehe.

- Hallja, fiatalember - fordult aztán vissza háromnegyed profilba. - Hallja, maga csakugyan azt hiszi, hogy ezt lehet: mindent és mindenkit? Mi? Maga még örül is neki, hogy annyit lát, mi? Maga, ha eltéved az erdőben akkor az iránytű helyett a távcsövet venné elő, hogy még nagyobb vidéken ne tudjon eligazodni? Hallja fiatalember. Befogni a fület! Érti? Hogy ne halljon tulsokat. Betapasztani, mint Odysseus hajósaiét. Dugót belevetni. Érti? És a szemet behunyni fiatalember. Bevárni, hogy a pillák között se kandikálhasson ki. Legjobb azonban kiszúrni. Késsel kiszedni mind a kettőt!!

- De mért? - kérdezte János megborzongva az idegen vad hangjától.

- Mert mindenkinek csak egy dolga van. Mert kiki a maga mesterségét folytassa!

- De hát mondja, szabad nekem elhárítani magamtól, amit Isten hozzám küld?

- Isten? - ordított fel a pápaszemes és felugrott a bakról. Az orrlukai felfuvódtak a dühtől és kis hegyes szakállá reszketett? - Isten!! mikor ült vele a kávéházban? Mi? Nem szégyenli magát.

János arca kipirult. Borzas vörös hajával olyan volt, mint egy kigyulladt fáklya. - Nem, nem szabad elzárkózni. Mert minden lélek egy kiáltás, hívás, melyre felelnek és jönnek a dolgok. És csak az jön, ami rokon. A lélek a testét is hívta talán, hogy megszülessék és bizonyára hívja az életét, mely készen várja az úton, hogy éljen benne. Nem lehet igaz, hogy idegen és véletlen dolgok ragadnak a lélekre. Mert nézze, hogy lehetne az akkor, hogy minden összefügg és olyan egyértelmű? Hiszen az élmények egymás arcába világítanak és egymásra ismernek, mint a testvérek?

- Bravo, bravo fiatalember! Ezt nagyon szépen mondta, lássa! Sőt igaza van! Mit szól hozzá? Igaza van! Összefügg és egyértelmű. Hiszen ez a legszebb ebben a hangulatpancsban. Ez a nagy ragasztóművészet. Maguknak mindig sikerül egy egész összefüggő lelkivilágot össze-
ragasztani, még egy világot berendezni a világ mellé. Most kettő van. Hogy a valóságot lehessen egyikből a másikba rejteni. Most urak vagyunk kérem. Két emeleten lakunk. Van egy jól berendezett kényelmes lelki emeletünk, hangulatokkal kipárnázva. Igen. Hogy hamis címet adhassak, ha egy kis baj van.

- De nézze, hiszen mi épen azért indultunk így el, mert nem akartuk, hogy kétféle legyen. Nem akartuk, hogy legyen egy külön valóság és külön rejtve ami a lelkünkben van. Hiszen épen így nem lehet élni. Nem akartunk másképp élni, mint ahogy éreznünk, nem akartuk mindig az egyiket elárulni a másikért!

- Óriási! A fák kitépik a gyökereiket és elindulnak vándorolni. Szép mese! Ejnye, de szép mese! Egyszerűen kiszedik a gyökereiket és waltzereznek. Ejnye de kár, hogy azok a gonosz erdészek nem értenek a poézishez. Képzelve csak, azok ilyenkor azt mondják: kidültek és feltüzelik.

- Nem igaz! - János hangja remegett. - Nem igaz, hogy nem élhetünk a lelkünk szerint. Az emberek csak gyávák és nem tudják, hogy nem történhetik semmi bajuk. Egy baj van csak: a krákon élni, hazugan élni, nem a lélek valóságát élni, lemondani legmélyebb, legtisztább, legszentebb vágyainkról. Lássa mi nem féltünk és még maga is felvett a kocsijára.

- Nem! - mordult közbe a pápaszemes.

- De igen! És még ha igaz volna is. Akkor is inkább kidölni, mint földhöz ragadva számítani, hogy mit lehet és mit nem lehet.

Mig János beszélt a háromszögletű arc lassan egészen hátrafordult és fogcsikorgó, harapós mosollyal gúnyosan fixirozta.

- Óh, óh - szólalt meg affektált szelídséggel. - Óh Isten ments, hogy kidöljünk? Mindjárt kidölni? Hiszen sűgok magának egy titkot, hiszen óvatosak vagyunk és magasztos lelki vágyainkkal csak épen annyira lazítjuk fel a gyökereinket, hogy ne kelljen tovább nőni. Mert ugye egy helyben nőni az fárasztó és unalmas. Mi? Főképen unalmas. De ha legmagasztosabb, legszentebb vágyainkért hagyjuk abba, ugye ki vethet akkor valamit a szemünkre? Le se mondunk róluk és ki sem dölnük. Így a legjobb kérem. Legmagasztosabb vágyainkkal terelhetjük el a legjobban a figyelmet kevésbé magasztos kötelességeinkről. Igaz? Hiszen ez a legraffináltabb életművészet. A végtelenség fájása a legjobb csillapító szer mindennapi kötelességek csúnya viszketése ellen. Kozmikus borogatások a lelkiismeretre. Legjobb recept. Biztos hatás. Szavatolt!

- Ne, ne beszéljen így! Kérem, kérem, ne beszéljen így - könyörgött János remegő hangon, mint egy gyerek. - Maga úgy áll velem szóba, hogy nem hisz nekem. Ne így beszéljünk. Két utas találkoztunk és bízzunk egymásban és beszéljük meg az utat, hogy merre lehet menni. Ha nem hisz nekem, akkor hiába beszélünk. Nézze én ezt mondom: Nem szabad az ideálomból engedni, csak azért, hogy könnyebben megfelelhessenek neki. Én azt mondom, hogy kedvesebb nekem a szigorúan ítélkező bűnös, mint a toleráns korrekt ember.

- Ez az! Ez! Épen ez az Antikrisztus tanítása. Épen a szigorú gazemberek az ő emberei. Otthon vagyunk!

- De nézze az Istenért - fakadt ki János kétségbeesve - igaz vagy nem igaz, hogy él bennünk képe a jóságnak, a bizalomnak, a nyíltságnak?

- Nagyon is él! Gyönyörű képe, fennkölt képe!

- Igaz vagy nem igaz, hogy ez csakugyan gyönyörű, magasabbrendű, értékesebb, tisztább, szeretnivalóbb?! És hogy igazabb és tisztább volna a lelkünk szerint élni? Hát mondja!

- Hogy a fenébe ne volna igaz!

- Hát akkor szabad azt nem akarni, lehet azt nem akarni, a jobbat, a szebbet? Ha látjuk, ha érezzük?! Mondja!

Akkor a pápaszemes meghúzta a gyeplőt, hogy Alice nagyot fűjva lépésre lassított és aztán a fejét hányva a legyek elöl ballagott tovább a fehérizzó országúton.

Klára felébredt és pillái alól mosolyogva nézte, hogy még mindig a kocsin van, kint Isten arca előtt és a pillái alól nézte meleg gyöngéd mosollyal a pápaszemest, aki karjára fűzte a lazára eresztett gyeplőt és egészen megfordult.

- Hogy szabad-e azt a jobbat és szebbet akarni, kérdezi? Felelek: nem szabad! Nem szabad fiatalember! Foglalkozott maga a bibliával? - kérdezte most először minden gúny és harag nélkül, komolyan. - Bizonyára nem sokat. Költők nem veszik nagyon komolyan a bibliát. Gondolkodott már az Antikrisztuson? Érdekelte már az a probléma, hogy az Antikrisztus Krisztus igéjét hirdeti, Krisztus cselekedeteit cselekszi, hogy semmi, de semmi különbség nincs köztük és mégis ő a Sátán, a nagy kísértő? Ugye nem gondolkodott még?

János csodálkozva és nyugtalanul hallgatott.

- Látta, a régi ördög az nagyon együgyű és otromba fráter volt. Szőrösen és feketén jött lompos farkkal és szarvakkal és sötét-romantikus bűnökkel akart letéríteni a tisztesség útjáról.

Ő még avval csalogatott, hogy a bűn édes. Ő még kincscsel, kéjjel, hatalommal csalogatott. Elavult rossz módszer! Ki bukik ma ebbe bele? Hanem az ördög erre átöltözött és megjelent fehéren és fennköltén a legszentebb ideálokat mutogatva és megszólaltatta Dosztojevszkyt, az ő prófétáját. „Óh ti tisztességes emberek” - mondta - „milyen bűnös még a ti tisztességtek is, milyen szálnalmas féldolog. Ez még nem szeretet, ez még nem jószág! Ide nézzetek! Nézzétek Szonját, Miskint, Aljosát. Ez a jószág, ez a szeretet! A ti tisztességtek semmi. Minek is ragaszkodtok hozzá? Dosztojevszky sok szeretnivaló csirkefogója nem ragaszkodik hozzá! Ők tudják, mi az igazi jószág. Nézzetek engem!” - mondja az Antikrisztus és egy végső ragyogó célt mutatva ellankasztja a félúton fáradókat, akik a távoli ragyogást csodálva szépen leülnek feleúton és magukat és kis tisztességüket eleresztik, ezek az erkölcsi Oblomovok! Ez az Antikrisztus! Ez az Antikrisztus, fiatalember! Krisztus ígéit hirdeti, Krisztus cselekedeteit cselekszi és semmi, egyáltalában semmi különbség nincs köztük. Csakhogy éppen hamarabb jön, mint a Paraklet, csakhogy éppen egy kicsit korán jön, mikor a fák még nem nőttek még ki a köteles nőnivalójukat és fennkölt dolgokról hegedül nekik és Dosztojevszky-val regényeket írat nekik, hogy táncolhatnak legyen és tépjék fel gyökereiket! És semmi, de épenséggel semmi különbség közte és Krisztus között nincsen. Talán csak annyi, hogy valamicskével még fennköltebb és nagyszerűbb Krisztusnál. Egy icipicit édesebb. Egy kis cukoríze van talán.

- Nem, nem! - rázkódott össze János. - Nincs igaza. Nem lehet igaza.

- De én azt hiszem, hogy igaza van, szólalt meg akkor Klára felülve és finom szőke szemöldökeit felhúzta, mint két figyelő feszülő kis íjat.

A pápaszemes meglepetve nézett Klára fehér, szigorú gyerekarcába. Két egyszerű, tiszta szürke szem nézett vissza rá olyan világosan és átlátszóan, hogy lesütötte a szemét és hirtelen előrefordult:

- Azt hiszi? - dörmögte aztán a szakállába. - Hiszi azt, hogy választani kell és hogy le kell mondani a legszebből, a legjobbról?

- Választani kell - felelte Klára, - de lemondani nem szabad. Mert nem tudom, hogy mit kaphatok még vissza. Pedig amiről lemondtam, az elveszett. De tudom, hogy csak azt szabad csinálnom, amit igazán akarok, amit egészen vállalok és bírok.

- Ezt tudja? - fordult profilba a pápaszemes. - Akkor azt is tudja, hogy ha választunk, akkor nincs Millionenumschlungenség? Hogy akkor csak egy kis szűk út marad és még jó, ha azt végig tudjuk járni? Tudja, hogy választani annyi, mint bünt választani?

- Én már választottam bünt - mondta Klára. - Én tegnap elhagytam a férjemet, hároméves kislányomat és öreg édesanyámat és elmentem Jánossal. Ugye, aki választott bünt, annak már nem kell félnie az Antikrisztustól?

A hangja olyan nyugodt, egyszerű és tiszta volt, mint átlátszó szürke tekintete.

Akkor a sörtesisak lehúzódott a homlokra. - Elment? És be is zárta maga mögött az ajtót?

- Be.

- Riglivel, kulccsal és a kulcsot el is dobta?

- El.

Akkor a pápaszemes megint előre fordult és meghúzta a gyeplőt.

- Elmenni az még nem minden - morogta alig hallhatóan. - Alice ne!... Mikor az ember nem tudja, hogy mit kaphat még vissza... Elmenni... Az még nem minden... Alice!

Aztán magába roskadva mintha valamin töprengett volna, kaparta le az ostor végével a vastagfejű lólegyeket a szép pej remegő hátáról. A kocsi csendesen zörgött, a szíjszerszám nyikorgott és a jó országúti porszag melegedett a levegőben.

- Minket Szegedi Jánosnak meg Almády Klárának hívnak - mondta Klára, visszafeküdve János vállára. - Magát hogy hívják?

- Schneider... az az hogy... hát nem bánom... Schneider Henrik.

- Schneider úr - mondta Klára gyöngéden és mosolyogva nézett fel Jánosra.

- Schneider úr - ismételte János meghatott boldogan visszamosolyogva.

Aztán sokáig hallgattak.

A kocsi csendesen zörgött, a szerszám nyikorgott és jó országútporszag melegedett a levegőben.

Egyszer csak felugrik Schneider úr és az ostort dühösen bevágja a tokjába.

- Hát akkor mit akarnak tulajdonképpen?! - ordította - mit szaladnak világgá? Mi köze ennek ahhoz, hogy szeretik egymást?

- Annak tegnap meg kellett mutatkoznia - mondta János - és így mutatkozott meg. Mert amit az ember csak gondol, az nincsen igazán. Az az Antikrisztus. Mert valaminek meg kell változni.

- Na és most mi lesz? - dühöngött Schneider úr. - Mi lesz? Most nem maradhatnak nyugton, hogy megtalálták a helyüket, most elindulnak kalandra a „lelkük után”, hogy legyen megint kit otthagyni és rázárni az ajtót. Mi?

- Mért otthagyni Schneider úr? - kérdezte János izgatottan. - Mért otthagyni? Most mi valamennyi emberrel együtt leszünk. Most kinn vagyunk a világban, nyitva, nyitva mindenkinek mindig! Hiszen mondtam! Most nem hagyhatunk el senkit, mert többé soha be nem csukódunk. Mi most már mindenkivel együtt akarunk lenni, nyitva! Mi baj lehet ebből?

- Megint maga beszél, kedves Millionenumschlungen! Hogy mi baj lehet? Hogy mi bajt csinálhat az a lélek, amelyik kiáltás, hívás? És még nyitva is, mi? És még egy grammofontölcsért is elébe, hogy jó messzire hallassék a kiáltás, hogy csak nyájastól jőjjenek, mint a pillék a lámpára, szegény kis szomjas lelkek, akikre tulajdonképpen nem is kíváncsiak, akikkel nem fognak törődni, mikor majd azoknak legjobban kell.

- De nem Schneider úr, nem! Nem én kiáltok, mikor a lelkem hív. Ezt nem én csinálom és akarom, mint ahogy a szívem verése se rajtam mulik. Ez mélyebb törvény, mint az ember. Ez a lelkek természetes vonzása, egymáshoz hazavágyása.

- Hát tessék vigyázni és distanciát tartani.

- Hát lehet az? Szabad azt? Egymást nem látni lehet. De amint megéreztek egymást, nincs megállás többé. Attól a pillanattól fogva feladattá lettünk egymásnak, mert akkor már elindultunk egymás felé. Istent lehet nem látni és lehet egyesülni vele...

- Már megint a kávéházi Isten?

- ... De nem lehet distanciát tartani, nem lehet vele óvatos jóviszonyban lenni. Hiszen minden lélek segélykiáltás. Segélykiáltást hallok, ha egyáltalában meghallom. Minden lélek ha látom, egy fuldokló kezenyújtása! Hát lehet nem utána ugrani egy fuldoklónak?

Schneider úr akkor megint hátrafordult és felrámolt a homlokát.

- Hogyne lehetne - mondta epés nyugalommal, mint aki valami kegyetlenségre készül. - Hogy lehet-e, az tehetség kérdése. Azt kérdezze fiatalember, hogy szabad-e utána ugrani? És akkor azt felelem, hogy nem szabad!

- Utána ugrani a fuldoklónak? - döbrent fel János.

- Igenis, fiatalember. Nem szabad... utána ug-ra-ni a fuldok-ló-nak - szótagolta Schneider. - Mert ugrani, fiatalember, az nagyon könnyű. Maga az iskolában is biztosan nagyon jó ugró volt. Úgy néz ki. Hipp-hopp hurrá! És bent vagyunk a folyóban. De hogyha a mentés nem megy olyan hipp-hopp mindjárt, ha nehéz és hosszú és magunknak is szájunkig ér már a víz, akkor hipp-hopp elengedjük megint az ipsét.

- De nem engedjük - jajdult bele János.

- Elengedjük fiatalember, óh de mennyire elengedjük. Az pedig nagyobb bűn, mint érte se ugrani. Inkább tudja, hogy egyedül van, minthogy még a hitében is csalatkozzék.

- De nem, nem, nem engedjük el! - vergődött János. - Mért hisz csak a rosszban Schneider úr?!

- Rossz? Nem vagyunk mi rosszak fiatalember, csak olyan jóindulatuak! Olyan hipp-hopp lágymeleg jóindulatuak és mindenféle vállalkozunk, amit nem tudunk tisztességesen végigcsinálni. No de mondjuk, hogy nem engedi el a fuldoklónak a kezét. Mondjuk, hogy feláldozza az életét. Hipp-hopp feláldozza! De vajjon feláldozná-e lassan is? Ne egy folyóban fuldoklót gondoljon. Majd én mondok magának példát fiatalember. Gondoljon valakit, aki egy ágba kapaszkodva lóg egy mélység felett. Az ág már kicsit hajlik, kicsit repedezik, de még nem nagyon. És ezt maga már messziről látja. Látja, hogy az ág még nagyon jól tart. És maga még el is mehetne másfelé észrevétlenül. Hiszen az ág talán nem is fog leszakadni. És jöhet még másvalaki, aki segítséget nyújt a lógónak. Mindezt ráér meggondolni. És azt is, hogy ha egyszer kezet nyújtott annak a lógónak, azt majd nem lehet egyszerre hipp-hopp lerántani, hanem azt tartani kell. Érti, fiatalember, mit mondok? Tartani kell. Tartani, napokig, évekig az egész életen át. És akkor aztán nem is lehet többé világgá menni kalandra és nyitva élni mindenkinek, mert ott kell maradni és tartani azt az egy lógót. Nos, fiatalember, így is feláldozná az életét? Mi? Viszont gondolja, hogy szabad az olyan embernek segítségre vállalkozni, aki azt feltételekhez köti? Mi? Segítés az?...

- De mondjuk - folytatta Schneider egyre nyugtalanabbul valami konok, izgatott kegyetlenséggel - mondjuk, hogy nem ejti el, hogy tartja egész életén át. Egyebet se tesz, csak tartja a lógót. Akkor már azt hiszi, hogy minden rendben van? Mert hiszen feláldozta az életét, többet csak nem tehet? Csakhogy akkor jönnek a kérdések! A kérdések fiatalember! Mért tartja a lógót? Ez a kérdés jön először. Maga most azt hiszi, hogy ez már nem ide tartozik. Nagyon is ide tartozik. A maga esetéről beszélek. Mért tartja a lógót és mivel tartja? Ez a kérdés. Aztán, hogy szabad-e tartania? Érti? Hogy szabad-e? Kötelességérzetből tartja? Mi? Csak azért, mert azt hiszi, hogy bűn volna elejteni? Akkor csak a kezével tartja, akkor el kell eresztetni! Vagy sajnálatból tartja? Vagy hiuságból tartja? El kell eresztetni! Lehet, hogy pillanatnyi lelkesezésében egyszer rávasaltatta a kezét a lógóéra, hogy el ne eresztthesse többé, még ha akarná is. A lassu áldozatból így ravaszul egy hipp-hopp áldozatot csinált, mert nem bízott magában. De akkor csak a kezével tartja, úgy, hogy még oda se kell gondolnia. Akkor el kell vágnia a kezét! Le kell vág-ni tőből érti! Mert a kezével tartotta csak, nem a lelkével, nem az érzésével tartotta. Hazudott! Érti! Hazudott! Mit gondol fiatalember, ha mindenki a mélységbe zuhanna, akit érzésünk egy pillanatra elejt? Ha nem bizhatnók néha jó kézizmainkban? Mi? Ha a lelkünk szerint volna? Igenis fiatalember, ha a lelkünk szerint volna, ahogy maguk akarják és nem a kezünk szerint? És ha így van, szabad-e akkor nekünk a lógót tartani? Nem tanácsos-

sabb meg se fogni a kezét? Egy lógóét se! És ha már könnyelműen megfogtuk, nem kell-e rögtön elereszteni? Leejteni a mélységbe? A lelkünk szerint?

Félelmes kétségbeesett vadság lángolt ki Schneider háromszögletű arcából, melynek ráncai, mint dühös piócák görbültek és vonaglottak, hogy a pápaszem valósággal táncolt az orrán.

János szívét valami homályos, forró szájalom szorította össze. Meg akarta fogni Schneider kezét, de mégse mert hozzányulni.

- Schneider úr - szólalt meg végre félénk gyöngédséggel - Schneider úr mondja, milyen viszony van mi közöttünk?

- Tessék?

- Mert tudni szeretném, hogy csak ez a kettő van-e? Hogy odaadom egész mivoltomat mindenestől, vagy elmegyek idegenül és némán? És mi ketten Schneider úr? Ne forduljon el. Feleljen. Ugye ez nem életszövetség és mégis nagyon találkoztunk? Valami mégis történt. Mi történt itt? Milyen viszony van két vándor között, akik magányos hegytetőn találkoznak egy órára és lelküket megnyitják egymásnak, jobban mint valaha is azelőtt, akit egész életükkel tartanak? Ők ugye nem tartják egymást. Ők csak megmutatkoznak. „Itt is van ember, még sem vagy egyedül.”

- És ha aztán a vándor véletlenül nem tűnik el örökre, ahogy megígérte, hanem véletlenül odaköltözik a szomszédba lakni és aztán találkozunk vele minden nap? Akkor folytatjuk a dolgot? Akkor nem ismerjük többé? Vagy barátságot kötünk vele, illetve házasságot, ahogy egy véletlenül elcsábított lányt kell néha feleségül venni? Mi?

- De van egy harmadik fajta emberviszony is. Nem találkozhatunk-e az életben úgy, ahogy hegytetőn két vándor találkozik, akik egymás nevét sem kérdik meg és mégis nagyon mély, nagyon komoly igaz viszony van közöttük? Ez nem személyes intimitás, mert csak a végső dolgokról van szó. Valami kozmikus sorsközösség érzése. A másik ember, a másik vándor, az utitárs, az ismeretlen mindenségben, aki tudja, hogy közös utat járunk. Lássam nekem vannak ilyen barátaim, akikkel nem barátkozom, csak számontartjuk egymást, mert az élet közös nagy kalandjában együtt veszünk részt, együtt vagyunk a világon. És milyen sokféle viszony van még barátsággal és szerelemmel egyenrangú, aminek nincsen neve sem. Hiszen az rettenetes rabság és szegénység volna, ha mindnek az életemet kellene leköteleznem? Lássam mi ketten is úgy találkoztunk: két ember a világban. Ez nem vállalás és nem tartás. Ez csak megmutatkozás. És utitársak, hogy úgymondjam emberkollegák, embertársak leszünk most már mindig. És ha néha magunkba leszünk is, mégsem egyedül.

Jánosnak nedves lett a szeme és kinyújtotta a kezét Schneider felé. De az úgy tett, mintha nem vette volna észre. Hirtelen nagyot rántott a gyeplőn és megállította a kocsit.

- Alice, hó! Embertársak? Azt mondta, hogy embertársak? Alice, hó!! - Schneider lassan, körülményesen a fékezőre csavarta a gyeplőt. Aztán átvette egyik lábát a bakon és úgy fordult egészen János felé.

- Azt mondta, hogy embertársak? Ugye olyanok, akik függetlenül és szabadon élnek egymás mellett? Mi? Nem lógnak egymáson és nem ragadnak, mint az enyves szivacsok! Nem ragadnak!?!... Költse fel önagyságát!

- Mért költsem fel?

- Mesélni akarok valamit embertársakról. Költse fel!

- De olyan fáradt szegény!

- Költse fel!! - rivallt rá akkor Schneider olyan hangosan, hogy Klára felébredt.

- Mi az? Miért haragszik Schneider úr - kérdezte mosolyogva.

- Mesélni akarok valamit arról az emberről, aki a pirostornácós házból eltűnt. Persze most már jobb volna aludni. De megszegték, most már egyék is meg. A maga véleményét akarom tudni.

- Hallgatom, Schneider úr. - Mondta Klára felülve és szemöldökei között megjelent a finom, kis szigorú ránc.

- Az az ember, - kezdte Schneider köhécselve, félrefordított fejjel - az az ember, tudniillik kissé különös módon jutott a feleségéhez. Jolánnak hívták az asszonyt. A név nem szimpátikus. De ő jószívű, derék, finomérzésű nő volt. Ép az, hogy semmit se lehet ellene mondani. Semmit! Mondom, az volt a megállapodás köztük, hogy úgy élnek egymás mellett, ahogy az imént mondta: teljes belső függetlenségben, mint „embertársak”. És az asszony nem is tett ez ellen semmit. Voltaképen semmit. Hát mondom a legfinomabb nő, akit ismerek. Nem mondom? Ott laktam a szomszédban, azért tudok mindent...

Itt Schneider hirtelen elhallgatott és Klára felé fordult.

- Várjunk csak. Tisztában van maga avval, hogy aki meghallgatja egy ember történetét az ítélt is, akár akarja, akár nem? Ítélt, ha nem is szól, ha grimaszt se vág? És mikor ítélt, akkor részt vesz a felelősségben elköveti az illető bűnét vagy megmenekül, de többé nem állhat félre?

- Mikor felültünk a kocsijára, tudtam, hogy részt fogunk benne venni - mondta Klára. - De miért mondja, hogy ez másnak a története? Hogy maga csak a szomszédban lakott? Mért mondja ezt? - kérdezte csodálkozva.

Schneider félre kapta fejét. - Úgy, úgy. Tehát maga azt hiszi?... Illetve maga tudja, hogy rólam van szó. És ez igen szánalmas és nevetséges komédia? Mi? Hát jó. Találkoztunk magányos hegytetőn és megmutatkoztunk... Kérem! Ahogy parancsolják. Azért az szimbólikusan igaz marad, hogy a szomszédban laktam. Például annak a lakásnak volt egy bizonyos illata (hiszen minden lakásnak van). Egyébként nagyon kellemes illat volt, de én mindig éreztem. Két év múlva is. Az utolsó napig, mindig megütött, ha beléptem, mint egy idegen lakásé. Szóval a szomszédban laktam. Legyenek türelemmel, ha kissé zavaros leszek. Nem szoktam meg az elbeszélést. De most már kezdjük előlről az elvi alapjainál, mert különben nem lehet megérteni. Rajzokkal kezdődött az egész. Szimbólikus alaprajzokkal. Berlinben a Café Princess-ben ültünk négyen magyarok egy kerek márványasztal körül minden éjszaka és arra rajzolgattunk. Négyen voltunk. Egy költő, egy gróf, egy orvos meg én. Nevek ugye nem kellenek. Én azért voltam akkor Berlinben, mert akkor szó volt róla, hogy ott rehabilitálnak filozófiából. Persze nem lett belőle semmi. A költő egész fiatal volt. Kezdő író volt, akinek még nem jelent meg semmije. Egész pályáját, célját még messziről, egy perspektívában látta és még az egésznek értelmét kereste. A gróf volt a legöregebb, jóval öregebb minálunk. Kopasz is volt. Valamikor otthon mozgalmas politikai életet élt. Képviselő volt, talán miniszter is. Mindegy. De aztán történt vele valami különös dolog. Az most nem tartozik ide. Azóta visszavonult és furcsa különc lett belőle. Az, hogy odajárt közénk a Café Princess-be már eléggé feltűnő különködése egy magyar mágnásnak. No meg, hogy komoly tudós lett belőle. Tudniillik kulturhistóriával foglalkozott: kosztümökkel. De volt neki más furcsasága is. Egyébként mindhármunkat az orvos hozott össze. Mint az ő barátai ismerkedtünk meg és ő volt a Café Princess-beli asztaltársaság centruma. Nem mintha ő vitte volna a szót. Ő egyáltalában nem beszélt. Sőt jóformán nem is élt. Az életével sem mondott semmit, csak negatívumokat. Se ambíciója, se célja, se munkája, nem volt. A mesterségét sem űzte. Bennünket hallgatott, a mi életünket nézte, meg talán másokét is, ez volt az egész. Igazi geometriai centrum volt: maga láthatatlan. A szobájában még könyv se volt. Egy se! Azt hiszem toll és tinta se volt. Csak annyit sejtettünk, hogy okkult tudományokkal foglalkozik. Éreztük is a boszorkányságát. De sohase kérdeztünk tőle semmit. Egyszerű, kerek, paraszt arca volt. Mert

paraszt volt csakugyan. Arról a vidékről való, ahol a gróf birtokai vannak. Eredetileg is a gróf barátja volt. Ama különös eset alkalmával találkoztak és azóta együtt maradtak. Mondom nem volt rajta semmi különös. Én úgy találkoztam vele, hogy egyszer egy nagyon nehéz órámban a Tiergartenben leült mellém a padra. Eleinte észre se vettem. Azután valahogy elkezdünk beszélni az időről, hogy milyen hamar hervadnak az idén a fák. Aztán elmondtam neki filozófiámat, aztán az egész életrajzomat. Pedig ez nekem nem szokásom. Ámbár most is azt csinálom. Most történik másodszor. Ő nem kérdezett. Azt hiszem tiz szót is alig mondott... Szóval ő volt a kapocs közöttünk. Valahogy úgy, hogy egymásban azt szerettük legjobban, hogy őt szeretjük. Ezt látta mindegyikünk a másik legjobb kvalitásának. Ez volt a legbelső, titkos összetartozásunk. Mert különben igen különbözők voltunk, amint az a rajzokból mindjárt ki fog tűnni.

Tehát a Café Princess-ben ültünk minden éjszaka a márvány asztal körül. Utálatos hely volt. Modern, artisztikus, szecessziós kávéház. Pirosvirágos fekete selyemmel volt bevonva minden. A falak, a székek, a pamlagok. Pirosvirágos fekete selyemből voltak a fülkék függönyei és a lámpák ernyői. Mert persze minden lámpán ernyő volt. Mint valami előkelő kokott tompított fényű, suhogó homályu toilettszobája. No és a közönség! Szmokingok, monoklik, mélyen kivágott ruhák, parfümök. És a zsírosfényű puffadt német arcok abban a világításban. Mint a vizihullák. Mi csak Herr Alfred miatt jártunk oda. Herr Alfred a primása volt annak a kvintettnek, mely a Café Princess faragott galeriáján játszott. Egy fiatal, alacsony púpos konzervatorista, nagy hegedűművész volt, akit a nyomor és rossz természete juttattak a Café Princessbe.

De Herr Alfred ott a galerián lázongott. Elátkozott királyfi volt ő, aki nem birta elviselni, hogy fel ne ismerjék. Kiordított a maszk mögül. Minden új vendég, aki a kávéházba belépett és még azt hihette, hogy ő csak olyan közönséges kávéházi muzsikussal, megalázóval volt neki, halálos ellensége, akit le kellett győznie. Arra lecsapott játékaival, mint a karvaly. Mert észre kellett őt vennie mindenkinek rögtön. Egy percig sem volt szabad senkinek úgy ülnie ott, hogy észre ne vegye, ki játszik a galerián. Mindenkinek fel kellett oda néznie, meglepve és megilletődve. Mindenkinek zseniroznia kellett magát, azért, hogy ő, Herr Alfred, ilyen ronda kávéházban kénytelen játszani. Kétségbeesett csata volt ez. Vad birkozás, erőszakos hódítás az éjszaka minden órájában újra, meg újra. Herr Alfred az existenciájáért harcolt. Persze játszania kellett mindenféle trivális waltzereket is. De ha olyasvalaki lépett a kávéházba, aki zeneértőnek látszott, akkor Alfred úr megvető sértő mosolylyal nézett végig az illetőn: „Te persze most lesajnálsz engem”... aztán, mintegy véletlenül, briliáns futamot vágott bele és variálni kezdte a témát a legfantasztikusabb, legnehezebb díszítésekkel. Kócos szőke haja lobogott, haragos szemei villogtak és mikor sikerült, mikor valóban elcsendesedett a kávéház és mindenki megilletődve nézett fel hozzá és zsenirozta magát, akkor fitymáló mosolylyal hátat fordított.

Egyszer egy hosszúhaju művészképű blazirt nézésű férfi vetődött be nagyobb társasággal. Herr Alfred hegedűje közéjük vágott, a be nem avatottak közé. A társaság elcsendesedve hódolt be, de a hosszúhaju arcáról nem mulott le a blazirt, ironikus mosoly. Herr Alfred birokra kelt vele. Legszebb, legnehezebb darabjait vette elő. Még soha sem játszott ilyen szépen. Dühödten rázott valami láthatatlan kerítést. A kávéházban halotti csend lett. Akkor eljátszotta a „Chaconnet”. A hosszúhaju blazirtan mosolyogva kevergette a teáját, aztán kanállal csöngetett a pincérnek. Akkor Herr Alfred lejött a galeriáról. Sápadtan, a hegedűvel a hóna alatt, ideges, púpos mozdulatokkal keresztülment a kávéházon és odaállt az ismeretlen társaság asztala elé. Ijedten húzták félre a székeket. Herr Alfred szó nélkül dacosan, felvetett ajakkal odanyújtotta a hegedűjét a hosszúhajúnak: „Tessék! Csinálja jobban, ha tudja”. Az meglepve és ijedten nézett rá. Valamit hebegett, hogy nem érti miről van szó. Aztán kisült, hogy nem is muzsikussal, sőt nagyot hall, majdnem süket. Kínos história volt.

Ez az egész különben nem tartozik a dologra. Mondom, hogy nem tudom jól elbeszélni. Bár az is lehet, hogy a dologra tartozik, mert nem lehet tudni, hogy mi stimulálta a mi beszélgetésünket a Café Princess-ben.

Minden éjszaka ott ültünk az egyik pirosvirágos feketeselyem fürkében, a tompafényű, ernyős lámpa alatt és ott rajzoltunk a márványasztalra. Herr Alfred lázongó hegedűje csatázott felettünk. És mondom, hogy ezekkel a rajzokkal kezdődött. Szimbolikus alaprajzok voltak. A Café Princess-ben ugyanis kizárólag arról volt szó, hogy hogyan kell élni. Mert ha az ember idegenben van, akkor madártávlatból látja az egészet. És ez a distancia egyelőre fel is menti az embert, hogy rögtön szaván foghassák. Azonkívül Bója kényszerített rá, hogy mindig ilyesmiről beszéljünk. Bójának hívták az orvost. Bója pusztán néma jelenléte kényszerítette az embert, hogy megvizsgálja minden dolgát, hogy megnézzék mi van legbelül legmélyen. Csak egyszerűen hallgatta az embert és nem lehetett másról beszélni. De talán nem is csak Bója okozta. Hiszen ugye most is mit csinálunk? Talán valami földrengés van mostanában, valami lélekrengetés és mindenki leszalad a pincébe megnézni, hogy tartanak-e az alapok.

- Megmozdult a krák - szólalt meg csendesen János.

- A krák? Lehet. Talán megmozdult a krák. Szóval a Café Princessben a realitás problémájáról volt szó. A márványasztal négy egyforma körcikkre volt osztva. A költő körcikkében pontok voltak: sok pont, melyekből sugarak indultak ki. Ezek a sugarak középen találkoztak és egy hálózattá fonódtak. A pontok a lelkeket jelentették, a belőlük kiinduló sugarak a lélek belső vagy magányos látását, a háló pedig jelentette a társas vagyis külső látást, az empirikus világot. És a költő azt mondta: Csak a belső látás igaz, az a realitás. Tehát az ő fantáziája, az ő költészete eszerint nem is fantázia, nem is költészet, hanem az igazi végső valóság. Az empiria pedig az csak káprázat, álom, semmi. Ott ült szénfekete göndör nagy hajával, égő fekete szemekkel, melynek fehérje mindig véres volt. (Kreolsápadt, pattanásos cigányarcát is mindig véresre kaparta). Az izgalomtól reszkető kézzel húzta a pontokból a sugarakat.

- Sternberg Béla! - kiáltott fel Klára.

- Ismerte?

- Nagyon jól ismertem.

- Lám, lám - mormogott Schneider. Milyen kicsi a világ. Vagy talán van egy emberfajta, amelyik összefut a földön, mint az olaj a vizen!?... Szóval ismerte Sternberget. Maga biztosan igazat is adott neki. Az empiriát tagadni és mégis benne élni akarni, mi? Ő különben nagyon megjárta evvel, szegény. Egy év múlva Pesten beleszeretett egy nőbe.

- Nyári Ilonába, az operaénekesnőbe - vetette közbe Klára.

- Ezt is tudja? Mindent tud? Akkor erről nem sok mondani való van. Nyári Ilonát is azzal az ő „belső látásával” nézte. De Ilona szegény eleven és empirikus ember volt és nem vállalta ezt a látást és Sternberg föbelőtte magát.

- Akkor nem voltam Pesten - mondta Klára ráncolt szemöldökkel. - De mi lett Nyári Ilonával? Csakugyan nyomtalanul eltűnt?

- Nem tudom - felelte Schneider kurtán, elfordított fejjel. Elhiheti, hogy neki se volt könnyű.

- Maga ismerte?

- Úgy... igen... találkoztam vele.

- Én nagyon szeretnék vele találkozni.

- Miért?

- Mondanivalóm van neki. Meg akarom neki mondani, hogy Béla miért ölte meg magát.

- Maga biztosan tudja?

- Biztosan tudom.

- Persze ő is elmondta a históriáját magának. Hát csak gyűjtse a históriákat. Most az enyémet hallgassa végig, mert azzal tartozik... Tehát hol is hagytuk abba? Igen... hát mondom ezt rajzolta Sternberg Béla a márványasztalra és belehalt. A gróf, az sokkal szebben rajzolt. Valóságos művész volt. Hosszu, szabálytalanul hullámzó, görbülő vonalat húzott a kör-cikkelybe, melynek így magában semmi értelme nem volt. De keresztvonalakkal aztán részekre osztotta és íme minden két-két keresztvonal között egy emberi arc profilja jelent meg, pregnáns, eleven profilok. A szabálytalanul hullámzó vonal tovább folytatódott végtelenül, értelmetlenül. De mindig újabb és újabb keresztvonal újabb arcokat vágott le belőle. Ez világos! A hullámzó vonal az emberi öntudat. Ugy-e? A keresztvonalak az időt jelzik. Az utolsó keresztvonal tehát a jelen és múlt határa. Ami azon innen van, vagyis a jelenben, az megfoghatatlan, hibrid, nincs is igazán. Csak a múlt formált, tehát existens. Csak a multnak van meglátható arca, az sűrűsödik csak megfogható realitássá! A kosztüm az a realitás! A lélek multja, kikristályosodása, lerakódása, megmaradt realitása. A test nem fejez ki semmit és szükségkép hazudik. A kosztüm az egyetlen megbízható emberi dokumentum. Ez volt a gróf világnézete. Már most ugy-e, eszerint élni mit jelent? Ugye teljes passzivitást és nihilizmust. Egyszerűen tagadni, az nem megoldás. Megfutni a bűn elől, az nem megváltás. Persze volt neki erre oka. De hát... szóval az én rajzaim sokkal egyszerűbbek voltak. Én párhuzamos vonalakat húztam. Ezek jelentették a kategóriákat, melyekben az emberek élnek. Csak párhuzamos vonalak és semmi más! Áthághatatlan kategóriák. Mindenkinek van egy útja, egy feladata, egy Werkje. Az amiért valaki minden egyebet fel tud áldozni, az az ő kategóriája, az az ő realitása. Az áldozat a kritérium. Most azon az úton végig kell menni az utolsóig. Érti? Az u-tol-só-ig! Mert éppen ebben az utolsóban van a realitás. És minden mást feláldozni. Vagy-vagy! Vállalni a választás bűnét. De az utolsóig. Mert ez a döntő. Ez persze bűn. Hát bűn! Buddha vagy Krisztus vagy Szent Ferenc nem éltek egy ilyen feladat szűk kategóriájában. Ők mindent és mindenkit szerettek. De mindent és mindenkit az utolsóig! Tudjuk mi magunkat a tigrisnek odaadni a nyulért? Nem tudjuk! Hát akkor ne beszéljünk jóságról, akkor ne tegyünk úgy mintha. Akkor csináljuk azt, amit végig tudtunk csinálni az utolsóig. Ne sétáljunk át egyik kategóriából a másikba, hogy aztán egyet se kelljen végigjárni. Ne akarjunk nyomorék kis kezünkkel mindent markolni, hogy minden kihulljon belőle, mert akkor kiokádlok az én számból! De főképen ne csapjuk be az embereket lágy jóindulatunkkal és ha nem adtuk oda magunkat a tigrisnek értük, akkor ne hitessük el velük, hogy szeretjük őket és ne engedjük, hogy ezt feltételezhessék rólunk. Aki megtalálta a maga kategóriáját, az vállalja a maga bűnét. De egészen, a legutolsóig, értik? A legutolsóig!

Schneider Henrik hirtelen elhallgatott és elfordult. Valami dolga akadt a gyeplővel, bár Alice igen békésen állt és csak a fejét hajtogatta le a földig és vetette megint magasra, csillogó felhőjét a legyeknek felszórva.

- Bója mit rajzolt? - kérdezte János.

- Semmit - felelte Schneider Henrik kissé rekedten.

- Mért?

- Semmit se rajzolt. Azt mondta, még nincs mit rajzolni. Még nincs lelkünk, tehát a Werkjét sem tudhatjuk. Még nem tudjuk, hogy mi a jó, tehát nem ítéldhetünk és nem választhatunk. Még minden útban van, még minden fontos lehet. Hogy ezek csak éretlenül letépett gyümölcsök és minden tragédia istentagadás. Isten választ, nem mi. Ezek olyan bizonytalan theozófus beszédek. Várni! várni! Ha valaki úgy tud élni, mint ő, akkor lehet. Ő különben sem

lehet mértéke más embernek. Ez valami egészen különös. Más szájában ez aztán úgy hangzik, mint Jolánéban. Jolán is azt mondta mindig, hogy nem szabad válásztani, mert minden érdekes mint élmény, minden lehet szép és finom és hangulatos és nem szabad egyoldalunak lenni.

- Kicsoda Jolán? - kérdezte János.

- Hát nem mondtam? Az a sápadt asszony, aki a piros tornácos házban ül, a tornácban, ahol a csíkos abrosz van, meg a kőkorsó és aki mindig arról a férfiről beszél, aki onnan eltűnt. Mindig meséli, mindenkinek. Akár kérdik, akár nem. De most majd egyszer én is mesélek...

Egy éjszaka a Café Princesse-ben Bója egy levelet adott nekem, hogy olvassam el. Nem emlékszem, pontosan, hogy miről beszéltünk épen. Az emberek kártékony és veszedelmes utopizmusáról, gondolom. Az a baj, mondtam, hogy a nagy, örök szerelmet, a szent barátságot mindenki természetes jussának tekinti és minden viszonyában ezt keresi és várja. Ha vállalnók a magánosságunkat, mondom, mindjárt nem volnánk olyan egyedül. Ha nem követelnénk egymástól olyan sokat, nagyon jól meg tudnánk egymással élni.

Ekkor Bója nagyon furcsán nézett rám, sokáig és erősen, ahogy sohase szokott. (Furcsa szemei is vannak.)

- Mit nézel? - kérdem.

Akkor kivette zsebéből azt a levelet és szó nélkül ideadta. Kellemes, érzékeny, finom női írás volt. Svájci bélyeg. Zürichből jött.

- Mit csináljak vele? - kérdem.

- Olvasd el.

Eloolvastam. Egy nő meséli benne öt év történetét. Nem tudtam kicsoda és hogy Bója honnan ismeri. Természetes volt az, hogy neki mindenki elmondja az életét. Hosszu, tizenkét oldalas levél volt. Keserves szerelmi história, melynek vége csalódás, rezignáció és egy törvénytelen gyerek. Nagyon szomorú volt. Nagyon... Kissé talán túl költői módon volt elmondva... de azért mindent összevéve őszintén és becsületesen. Azt írja, hogy most már nem kell neki semmi. Hogy fotográfus és megkeresi a kenyerét és nem akar egyebet, mint tisztességgel felnevelni a fiát. (A fiáról nagyon kedves és megható apróságok voltak a levélben.) Legjobb volna, mondja, ha most férjhez mehetne valakihez, akit hasonló sors ért, aki nem akarna tőle semmit, nem követelne lelket, mély érzést, belső közösséget, csak épen tisztességes útitárs akarna lenni, embertárs, mert úgy könnyebb élni. Igen épen ezt a szót használta, hogy embertárs. Azonkívül írja, amíg az ember egyedül él, mégis ki van szolgáltatva kóbor érzéseknek. De az ilyen útitárs torlasz volna öközte és az élet között. Békés és biztos magányt jelenthetnének egymásnak.

- Látod ez nekem való feleség volna - mondom mosolyogva.

- Akarsz vele megismerkedni? - kérdezte Bója komolyan.

- Nem - feleltem akkor én is egyszerre elkomolyodva. - Ha megismerkedem vele és úgy veszem aztán feleségül, akkor mégis az a látszata, hogy megtetszett nekem és azért teszem. Irni fogok neki még ma éjjel és megkérem a kezét. Így látatlanba. Hogy tisztességes ember, azt kiolvasom a levélből és a többihez nem lesz semmi közöm.

Még azon az éjszakán megírtam a levelet Zürichbe. Megírtam, hogy bár nem hasonló sors okozta, de ugyanúgy gondolkodom, mint ő. Filozófus vagyok, egy nagy munkán dolgozom, egy új etnikai rendszeren és hogy belső lelki közöm nekem csak a munkámhoz van, az emberekhez nincsen és nem is akarom, hogy legyen. Akar-e az én „útitársam, embertársam”

lenni, hogy így egymás független magányát jobban biztosítsuk? Megírtam, hogy van egy kis vagyonom, anyagi gondjaink nem lesznek.

Két héttel azután találkoztunk Pesten és három nap múlva meg is esküdtünk és kiköltöztünk abba a kis óbudai, pirostornácos házba.

Jolán tetszett nekem. Már nem úgy értem, hogy külsőleg. Ugyan csinos volt, majdnem szép. De épen ennek nem nagyon örültem. Ez talán inkább nyugtalanított kissé. Vékony, beteges testcskéje volt, hosszúkás arca, melyet a halántékra simított dióbarna haj még keskenyített. Az arcának ez a valószínűtlen keskenysége is ingerelt később. Valami olyan minden részen-repedésen átférő volt benne. Aztán nagyon hosszú pilláju, bágyadt szemek. Általában ez a puha bágyadtság, fáradt szomorúság volt a legláthatóbb rajta. Sötétkék bársonyruhát viselt fehér csipkejabotval és csipkemansettával. Ezt azért mondom, mert sohasem hordott más ruhát. És egész jellegében volt valami bársonyos, a haja, a szeme, a hangja bársonyos. Nagyon halkan, szeliden, bársonyosan, kissé énekelve beszélt. De azért sokat. Legtöbbet a hallgatás szépségéről.

Önöknek feltűnik, hogy haraggal beszélek róla? Igen. Azt is tudom, hogy igazságtalan vagyok. De ezt is mutatni akarom. Mert ez is jelent valamit. Mért vagyok igazságtalan?

Akkor különben még nagyon meg voltam elégedve. Egyszerű volt és becsületesen tárgyilagoss, ahogy vártam tőle. Azon a napon csak két dolog ütött meg kissé. Az egyik, hogy az anyakönyvvezetőtől lejövet azt mondta halkan és ábrándosan (bár mondom ez az ő állandó, természetes hangja volt) azt mondta: hogy voltaképp milyen szép és előkelő dolog is, hogy két ember így tud szövetkezni. Mért volt úgy meghatva ettől? A másik pedig, hogy kijelentette: hogy mennyire örül, hogy én filozófus vagyok, mert ő maga nagyon szereti a filozófiát és maga is foglalkozott vele. Ebben persze nincs semmi és ez igaz is volt. De hát...

Szóval beköltöztünk a pirostornácos házba és Jolán hozzálátott az „új otthon” amint ő nevezte, a berendezéshez. Egész nap dolgozott. Hiszen ezért is csak hálás lehettem neki. De már akkor nyugtalanított az a lelkesedés, az a tulzott hév, amelylyel csinálta. Szép legyen, kedves legyen, jól érezzem magam! Egész nap járt fel és alá halk, korcsolyázó, térdben süppedő járásával. Ez is olyan bársonyos volt. (Kissé ludtalpu volt, azt leplezte evvel.) És már akkor éreztem valamit csak úgy futólag persze, mikor ezt a szakadatlan halk munkáját láttam, mintha valami pók fonná hálóját. De mondom, egészen izolált külön szobám volt kettő is és Jolán mindent úgy rendezett, hogy ne is lássuk egymást, csak az étkezésnél. De ha kívánom, be is tálaltat a szobámba. Hogy csak én jól érezzem magam! Hogy ne is érezzem a közellétét. Hiszen igaz, hogy ez volt a megbeszélrt program. Igaz! De ezt úgy hangsúlyozta, úgy tüntetett vele olyan... olyan áldozatkészen, hogy provokálta az ellenmondásomat és nem is voltam annyit egyedül, amennyit tulajdonképpen szerettem volna. Mondom, ez nem Jolánon mulott. Illetve nem azon, amit tett vagy mondott. Ő forszírozta a programunkat. Csakhogy olyan alázatosan, olyan... Például lábujjhegyen járt és szegény Károlynak (Károlynak hívták a kis fiát) moccannia sem volt szabad, ha azt hitte, hogy dolgozom. (Nem tudom, hogy csakugyan mindig azt hitte-e.) Ebben a folyton létrehozott csendben, ebben a mindig látható láthatatlanságban jobban éreztem őt, mintha... Persze Jolán evvel is csak jót akart. De az, hogy a saját életét így egészen számomra rendezte be, az valahogy nem volt a megállapodás szerint. Jolán azonban nagyon jól érezte magát. Tulságosan jól. Ez már az első időben ingerelt. Szerény volt és csendes és állandó bágyadt szomorúságát is megtartotta. Ha bejöttem az ebédlőbe, pont tizenkettőkor mindig Károllyal ölelkezve találtam: Mater dolorosa! Egy bársony Mater dolorosa. (Ha véletlenül korábban jöttem, akkor nem.) De mégis volt valami tüntető megelégedettség benne. Valahogy mintha mutatni akarta volna, hogy többet kapott, mint amennyit várt! Szokása is volt, hogy minduntalan megállapította: milyen szép ez vagy amaz... „Milyen szép most, hogy így együtt ülünk a tornácon a lámpa alatt, hárman.” Mindent

jelenetté látott és bekeretezett. Ez talán a fotografus volt benne? Mintha csak azt mondta volna: Most tessék egy percre mozdulatlanul maradni. Odaragasztott minden perchez, melyben együtt voltam vele. De hangsúlyozom, hogy mindez csak a levegőben volt. Jolán korrekten és a megállapodás szerint viselkedett. Nem lehetett semmit a szemére vetni. Nem követelt a maga számára időt. Sőt biztatott minél több munkára és érdekelte, hogy mennyit végeztem. Tulságosan is. Már avval, hogy olyan fontos volt neki a munkám, valami felelősséget váltott ki belőlem. De inkább az öröme ingerelt, az a meghatott öröme, ha munkám haladt, ha valami elkészült. Mert ebben az örömében volt valami... valami, mintha neki is része lett volna benne. Valami elháríthatatlan befurakodás a dolgaimba. Mert az őszinte örömét csak nem háríthatom el? Ha finom, fehér kezeibe vette a kéziratomat és meghatottan nézegette és simogatta a papírost... igen, mintha rekompenzációt látott volna a munkámban, jutalmat valami áldozatért. De hát miféle áldozatért? akartam én valamit tőle?

Már a legelső időben kezdtem érezni, hogy minden szerénysége, visszavonultsága, bársonyossága mellett kezd hozzám tapadni, bársonyosan ragadni kivédhetetlenül (mert hiszen ez csak a levegőben volt, abban az ibolyaparfümös levegőben, mely mindig megütötte az orromat.) És ez egyre fokozódott. Egyre közelebb, közelebb jött, egyre jobban tapadt. Pedig ő néha még jobban visszavonult és néha szinte elkerült. De ezt is minnek?

És egyszer csak látom, hogy új frizúrája van. Én nem teszek rá megjegyzést. Igaz, ő sem. Csak ül velem szemben az asztalnál és szégyenlősen mosolyog. És attól fogva azt hiszem, minden két hétben más frizura. Igaz, hogy szép haja volt. És hát mért ne szórakozzék evvel? Az is igaz, hogy ő sohasem kérdezte: tetszik-e? Csak szégyenlősen mosolygott. De engem ez a mosoly is izgatott, ez a szomorú, gyáva, bocsánatkérő mosoly. Mért? Mért? Mitől félt? Mért kért bocsánatot? Hát nincsen minden rendben? Oh, nem volt kokett. Azt nem lehet mondani. De mért rettegett úgy tőle, hogy egyszer fésületlenül vagy rendetlenül lássam? Mitől félt? Ott voltam, a férje voltam, embertársa voltam... mit akart még?

Ő nem mondta, hogy akar valamit. Sohase mondta. Inkább mindig azt: hogy csak érezzem jól magam. Csak én! És lassan láthatatlanul anélkül, hogy viszonyunkon vagy az életünk rendjén valami változott volna, rám hengeredett valami fullasztó nem tudom mi, rámtapadt mint egy telesirt vizes zsebkendő.

Egyszer egy szép régi medaillon tűnt fel a mellén. Megnéztem.

- Nem ismeri? - kérdezte mosolyogva. - Hiszen mindig hordom.

Ez hazugság volt. Sohase hordta. Lehetetlen, hogy ne vettem volna észre. (Nagyon figyelmesen megnéztem mindig.) Eleresztettem a medaillont és visszaültem a helyemre, nem akartam többé erről beszélni. De Jolán folyton a medaillonnal babrált. Ebéd után azt mondja avval a szomorú, bocsánatkérő mosollyal:

- Nem érdekli, hogy ki van benne?

Nem mondhattam, hogy nem érdekel és Jolán megmutatta egy férfi arcképét.

- Ki ez? - kértem gépiesen.

- A Feri - mondja ő hosszú pauza után.

- Ki az?

Jolán rám néz hosszupillájú bágyadt szemével, aztán elfordítja a fejét.

- Mért mondja, hogy nem tudja? Erre nincs szükség - mondja alig hallhatóan, bársonyosan suttogva és a kezével megérinti a kezemet.

- De hát nem tudom! - fakadtam ki. - Nem tudom! Sejtelmem sincs!

- Siltzer Ferenc - mondja ő lesütött szemmel.

- Sohse hallottam ezt a nevet!

Erre Jolán felnéz mosolyogva. (Ez egész új és megdöbbentő vonás volt az arcán.)

- Ejnye, milyen rossz memóriája van! - mondja. - Ilyen felületesen olvasta Bója levelét?

Akkor eszembe jutott, hogy ott csakugyan olvastam. Ez volt az a bizonyos svájci férfi: Károly apja.

Jolán nevetett. És attól fogva napokig vidám volt. És még napok múlva is, minden alkalommal untig célozgatott rá, hogy nekem milyen rossz memoriám van. És mindig nevetett. Valami érthetetlen okból örült ennek. Szinte sugárzott! Egész megváltozott és már ez nagyon nyugtalanított. Vagy tiz nappal azután egy este sétáltunk lent a Duna mellett. Hallgattunk. Jolán megint komoly volt és szomorubb mint valaha.

- Milyen szép a hold! - mondja aztán és egy hirtelen mozdulattal tisztán láttam, valamit bedob a vízbe. Hallottam a csobbanását.

- Mi az? - kérdem.

- Semmi - mondja Jolán lelankadt fejjel, halkan.

De közben én már ráéseméltem az egész mozdulatra és tudtam, hogy a medaillont dobta be a Dunába...

- Mit dobott be? - kérdem még egyszer szórakozottan.

- Semmit... hagyja... Egy kavicsot. - Pedig nekem látnom kellett. Hiszen egyáltalán nem rejtve csinálta. Nem gondolhatta, hogy nem láttam. Hiszen akarta, hogy lássam.

Akkor ébredtem rá, hogy mi történt!! Hogy Jolán odaragadt és lóg rajtam! Lóg, mint az a lógó a mélység fölött. Hogy hiába volt megállapodásunk a belső distanciáról, lelki függetlenségről, hiába tartottuk be ennek összes formáit. A lélek ragadós! A lélek ragad, minden elven és házirenden keresztül ragad.

És attól fogva, lehet, hogy már rémeket láttam. Fülledt, ragadós volt az ibolyaparfümös levegő a házban és ragadós a sötétkék bársonyruha. Pedig Jolán korrekten viselkedett. Sőt, mintha észrevette volna, hogy valami baj történt, még sűrűbben hangsúlyozta, hogy „ne törődjem vele.” Hosszúpillájú szemhéjai idegesen rebegtek: „Ne törődjem vele.” Szomorúan, alázatosan mondogatta: „ne törődjem vele”. (Mintha benne csengett volna: „akármi történik is.”) Csak én jól érzem magam! Csak én, csak én!

Akkor már minden türhetetlen volt. Hogy nem engedte be a cselédet a szobámba és maga takarította, nehogy a cseléd a kézirataimat összekeverje. Izgatott, hogy olyan kitűnően tudta, hogy minek hol a helye. Honnan tudta? És miért tudta? Mért?

És az, hogy mindenre gondolt. Hiszen ez igazán nem nevezhető üldözésnek. De soha egy ingemről egy gomb nem hiányzott! Véletlenül se! Mindig magamon éreztem figyelmét. Persze, hogy ez nem tolakodás. De mégis valami könnyes szemrehányást, valami vádat éreztem benne. Talán nem volt igazam. De a levegőben volt valami néma kétségbeesett kapaszkodás, ragadás, lógás! És ez a beteges, sovány testecske, az a sápadt, szomorú arc, az a hallgatás, mely terrorizálja az embert, hogy gyöngéd legyen hozzá!

Nem birtam nyugton megmaradni otthon. A vacsorákról is elmaradtam. Jolán sohasem tartóztatott. Még csak nem is kérdezte megyek-e, vagy hová megyek? Csak épen, hogy nem is kérdezte. Csak épen, hogy ha lent a Dunaparti vendéglőben vacsoráztam, akkor véletlenül mindig arra sétált. Nem tüntetően, nem jött közel. Egész messzi a sötétben jelent meg egy

percre az alakja és eltűnt. Már azt hittem, hogy csak vízió, hogy csak én látom messzi a sötétben néma szomorú alakját. De hát mért láttam?! Az én lelkiismeretem nem lehetett rossz. Mért lett volna rossz? Én nem ígértem többet!

Azután elkezdtem társaságba járni és nem dolgoztam rendesen. Akármilyen későn jöttem haza, Jolán szobájában égett a lámpa. Ha hajnali négykor jöttem is, Jolán még virrasztott. Mikor a kertajtót nyitottam, akkor hirtelen elaludt a lámpa. Mert nem akarta, hogy lássam. Nem akarta! De a kertajtóból már odalátni az ablakára és ezt ő nagyon jól tudta. Soha egy szóval, egy célzással sem mondta, hogy aggódik miattam. Csak nem aludt, mikor én oda-jártam. Aztán gyorsan elfújta a lámpát. De én akárhol voltam, azt a lámpát láttam. Éreztem, szomorú, ibolyaparfűmös, bársonyos hangját, hogy vár és virraszt...

Azt hiszik maguk, hogy a vámpírok rettenetes fenevadak! Oh nem! A vámpírok szelidek, bágyadtak, szomorúak, bársonyosak és némák és némán, szeliden lógnak, bársonyosan lógnak az emberen!

Még egy veszedelem kóválygott abban az ibolyaszagu levegőben. Jolán gyereket akart! Bizonyosan tudom. Pedig nem szerette a gyerekeket. Akárhogy ölelkezett Károlylyal. Az se azért volt. Hát mért akart még egy gyereket? Mért?

Nem bírtam tovább. Beszélni akartam vele, hogy tisztázzuk a mi viszonyunkat. De Jolán rebegő szemhéjakkal ijedten védekezett. Hogy minek beszélni? A szó, a fogalom olyan durva és elveszi a hangulatok himporát! És a nuanceok és a lelkek muzsikája és a fotográfia!! Az emberi viszonyok - mondta - olyanok, mint a finom velencei kristályok. És mutatta szép, finom kezével a levegőben a kelyhek finom formáit és a kezeit is mutatta ugyanakkor. Törékenyek - mondta - és vigyázni kell rájuk.

- De bizony - mondom - földhöz kell vágni! Hogy törjön össze ami törékeny és csak az maradjon meg, ami erős.

És ekkor Jolán egészen szerényen és szeliden és halkán valami megjegyzést tett a filozófiára, valami alig észlelhetően ironikus fitymáló megjegyzést. Hogy a filozófia nem a legmélyebb. Mert a lélek és a muzsika és a fotográfia. A filozófia kiszámítja Istent és azért sohasem élheti. Ezt én mondtam neki nem is olyan sokkal azelőtt. Ezt mindig csinálta, hogy így visszamondta nekem a saját szavaimat. De kinosabb volt ennél az, hogy minden de minden elejtett szavamra emlékezett. Az egész életemet, minden percemet fogta az emlékezetében. Én pedig szakadatlanul néma vádnak éreztem, hogy elfelejtem, lényegtelen semmiségeknek éltem, azt ami neki fontos esemény volt...

Szóval mondom az a diskurzusunk filozófiai vitává fajult, magam se tudom, hogyan és nem tisztáztunk semmit. De attól fogva olyan rémült, gyáva, alázatos volt minden hangja, minden mozdulata, hogy fojtogatott, hogy ordítani szerettem volna, hogy néha majd az arcába vágtam azért, hogy mindig simogatni kellett, gyöngédnek lenni!

És egyszer azután bementem hozzá és azt mondtam, hogy néhány nap múlva Berlinbe kell utaznom, egy könyvem kiadása miatt. Ez igaz volt. De ő tudta, hogy nem erről van szó.

- Jó lesz magának ott megint a régi környezetben - mondta félénken és szomorúan mosolyogva. - Majd én becsomagolok.

És rögtön hozzálátott. Igen, rögtön hozzálátott, de másnap beteg lett. Valóságosan, klinikailag kimutathatóan beteg. Két orvos is megállapította. Súlyos influenzát, sőt tüdőgyulladástól féltünk! Negyven fokos láza volt. Ezt nem lehet csinálni. De ő nem akart lefeküdni, ő csomagolni akart! Hogy Istenem, Istenem, hogy rösteli. Most nekem ilyen zavarokat okoz. Megjegyzem, hogy magam nagyon jól be tudtam volna csomagolni. Erőszakkal kellett ágyba fektetni, mikor összeesett és vigasztalni és gyöngédnek lenni. És persze nem utaztam el!

És most jön valami. Amíg nem látta, hogy maradok, addig avval a rebegő szemhéju, alázatos, gyáva nézésével követte minden lépésem, mint egy megvert kutya. De mikor megmondtam, hogy nem utazom el, egyszerre megváltozott. De egészen megváltozott. Valami ragyogó diadalmasság fénylett fel az arcán.

- Szegényke - mondta fölényes, jóságosan leereszkedő kedvességgel. - Szegényke, itt kell miattam maradnia.

„Szegényke!!” Ebben a tónusban kezdett beszélni. Valami protektori gyöngédséget mutatott. Megveregette az arcomat és azt mondta: „Ne féljen, nem lesz semmi baj.” Ezt persze a betegségére is lehetett volna érteni. De az volt benne, hogy én ne féljek. Biztatott fölényes jóakarattal. És vidám volt. Sőt huncut és szeszélyesen nyügösködő.

Másnap egy levelet írt az ágyban (bár olyan láza volt, hogy káprázott a szeme). Egy barátnőjének írt.

- Vigye ezt a levelet a postára - mondja nekem. - De ne adja a cselédnek. Azt akarom, hogy maga vigye.

Mert ilyen tónusban beszélt most. Kedvesen mosolyogva mondta ezt, kényeskedő, kacér parancsolással... Jolán! Az alázatos, szomorú, bágyatag, bársonyos Jolán!

Kimentem a levéllel a kertajtóig és ott felbontottam és elolvastam. Hogy mért tettem? Mindjárt meghallják. A levélben sok mindenféle fecsegés volt. Arról, hogy beteg, egy szó sem. (Pedig az íráson is látszott, hogy ágyban íródott.) De aztán ez: Henrik Berlinbe akar utazni, mert fontos dolgai volnának ott, de mégse ment. Nehezen tudja magát rászánni, hogy csak rövid időre is elhagyjon. Úgy látszik „nem tud nélkülem meglenni.”

Ez volt a levélben!

Visszatettem a borítékba, betettem a belső zsebembe és elmentem...

Elmentem. Többé nem mentem vissza a pirostornácos házba.

Schneider egy percre elhallgatott és magasra felrúgott homlokkal, valami aggodalmasan várakozó kifejezéssel figyelte Klárát, szinte lélekzetét is visszafojtva. Reszketett a keze.

Klára szigorú fehér gyerekarca nem változott. Finom szőke szemöldökeit összehúzva nézett egyenesen Schneider szemébe, míg az beszélt. Most előrehajolt és rátette fehér glaciékezttyűs kezét a reszkető kézre.

- Azt maga tudja - szólalt meg Schneider egy idő múlva valami szégyenlős lágysággal a hangján, akadozva - azt maga tudja, hogy nem azért hagytam ott Jolánt, mert hazudott?

- Tudom.

- Mert nem is az ő hazugsága volt, ugy-e, hanem az enyém. Ezt a hazugságot én lehetővé tettem, provokáltam, okoztam. Mert hiszen Jolánnak mindig ez kellett. Hogy én ne tudjak nélküle meglenni. Ez az, amin ő csüngött, lógott egész életével. És én tartottam a kezem. Hiszen ugy-e ott maradhattam volna? Ő nem zavart volna engem soha. De neki nem az kellett, hogy ott maradjak... miatta. Neki az kellett, hogy *énnekem* legyen őrá szükségem, hogy ne őérette, hanem magamért maradjak ott.

- Mindenkinek ez kell - mondotta Klára - mert csak ez van igazán.

- Tehát hazugság lett volna, ha ott maradok. Becsapás.

- Igen.

- Maga azt mondja, hogy igen - folytatta Schneider nyugtalanul. - Csakhogy Jolán erre komolyan beteg lett és beteg maradt. Súlyosan beteg. Azért mégse kerestetett. Azt hazudta, hogy tanulmányutra utaztam. Hosszu tanulmányutra. Talán hiuságból mondta ezt, hogy ne tudják, hogy elhagytam? Csakhogy már másnap mondta, mikor még vissza jöhettem volna. Honnan tudta Jolán, hogy örökre mentem el? Hiszen én vissza akartam menni. Másnap vissza akartam menni. De a kertajtóban találkoztam Károlylyal, aki nagyon csodálkozott, mert az anyja azt mondta neki, hogy külföldre mentem. (Bár gyakran hazudott neki, mégis elhitte).

Mit jelent ez? Azt, ugye, hogy Jolán rögtön megértette cselekedetemet, ami csak úgy lehet, hogy igazat adott nekem. Tehát az ő lelkiismerete érzékenyebb volt, mint az enyém. Mert hiszen én másnap visszajöttem. De mikor Károlytól megtudtam, hogy nem vár... Voltaképp ő küldött el... Csakhogy nagyon beteg és egyre rosszabbul van.

- Honnan tudja?

Schneider elfordította az arcát és hallgatott.

- Nem lakom nagyon messzi - mondta később halkan. - Most nagyon beteg. Ha visszamennék, az talán valamit segítené rajta. Talán egyelőre meg is mentené.

- Nem ez a fontos - mondta Klára ráncolt szemöldökkel.

- De Klára! - ijedt fel János - Hogy mondhatasz ilyet?

- Nem az a fontos - folytatta Klára - hogy valakin fizikailag segítsék, hanem hogy minden igaz legyen.

- De elmenni az még nem minden - mondta Schneider hirtelen elfordulva. - Alice ne!

A sárga bricska megint elindult! Nem beszéltek többet. A kocsi zörgött, a szíjszerszám nyikorgott, az ülések szagos bőre forróvá melegedett a napon. Valahol a mezőn énekeltek.

Aztán felhajtottak egy dobogó fahidra, mely alatt mély árku kis patak csillogott. Szallagnyi keskeny tükrebe az óriási jegenyék tövig beleszurtak. Aztán balra elfordult a bricska egy homokos mezei útra.

- Hát nem megyünk be Pomázra? - kérdezte János.

- Mondom, hogy ott nincs szálloda - dörögte Schneider.

A mezei út homokján elnémult a futó kocsi. Kócos bodzasövények kinyuló ágai kapaszkodtak a küllőkbe és suolták az utasok karját és arcát.

Később valami nagy park öreg kőkerítése bukkant elő.

- Elmenni az még nem minden - szólalt meg akkor még egyszer Schneider Henrik.

A KOLOSTORBAN

Egy nagy park kőkerítése mellett hajtottak el. Savanyu hüvössége a nedves falnak lehelt az arcukba és öreg diófák keménylevelű göbös ágai hajoltak ki az útra, mélyen. Be kellett húzni fejüket. Lemállott vakolatdarabok nyiszorogtak a kerekek alatt. Alice nyerített és a kerítés mögül kutyaugatás felelt.

Akkor két óriási gesztenyefához értek. Két roppant feketezöld levélgula állt ott a nyitott kapu két oldalán, mint hüvös árnyéku boltozat a bejárat fölött. Azt a két gesztenyefát enyhe fehér és gyenge rózsaszín gyertyák borították tetőig. És az ezernyi virágon valamennyin izgatott éhes tavaszi méhek nyüzsgöttek és széttúrva a törékeny kelyheket, lassu szíromhavazást hullattak a kocsira, mikor a kapuba befordult. (János és Klára megfogták és megszorították egymás kezét.) A kapu két kőoszlopának tetején két kis barokk kőoroszlán lapult, melyeket az idő groteszk mopszlikká koptatott bár, most a tarkójukra hullott gesztenyevirágból nőtt vastag sörényük.

Aztán kiértek a világosra. Szép barokk kastély ragyogott velük szemben. Okkersárga széles frontjáról a nap sűrű meleg aranyesője fröcskölt álmos bágyadt szemükbe. Zöldkeretes karsu ablakok cikkáztak. Kék glycinea futott fel.

- Hol a grófnő, Pista? - kérdezte Schneider egy göndörszöke kis lovászyerektől, aki valahonnan előkerült és Alice zabláját fogta, míg ő lemászott a bakról. (Milyen szeliden tudott Schneider úr beszélni)

- Eteti az aprómarhát - felelte a fiú és különös símogató, édes szelídség volt az ő hangjában is, mely valahogy összetartozott a havazó gesztenyevirágok, a napos sárga fal, a glyciniák és az egész tavaszi reggel édességével.

- Hát megérkeztünk. Szálljanak ki - fordult Schneider dörmögő kedvességgel utasaihoz. - Csak szálljanak ki - ismételte. - Szálljanak ki - dörzsölte a kezét és még segített is Klárának.

És elindultak egy sárgakavicsos úton. Az körbe futott egy nagy tulipánágy körül. Szép sötétvörös kerek tulipán mező volt az. Meztelen zöld száruk között átfeketélt a frissen öntözött porhanyó föld. Az ovális terasse alatt pedig egy meztelenkarú pirosszoknyás parasztlány öntözte a glyciniákat és himbáló kannája csillogott csiklandó csillogással. Minden egyes vízszöglet külön látszott. Párhuzamos ezüst szálak hajoltak az öntöző rózsájából a földre és álltak rajta mozdulatlanul. Oly mozdulatlanság és csend volt mindenütt, mint valami száz év óta elhagyott helyen. Mintha néma, légüres térben lett volna az egész.

Mentek a sárgakavicsos csikorgó úton. Elöl ment Schneider Henrik lehajtott fejjel, görnyedt háttal. (Most látszik csak, milyen kicsi négyszögletes ember.) Utána Klára ment, szigorú könnyű katonás járásával. (Egy kis felkiáltójel.) Hátról János kullogott hosszú lábaival téován kaszálva és minduntalan kilépett a fűre. (Mint valami láthatatlan zsinóron himbáló marionett.)

Megkerülték a kastélyt. Ott egy fehérre meszelt alacsony, zsindelyes ház volt a diófák alatt. Nyitott ablakaiból zsír és füstszag és konyhaedények zörgése dült ki. A ház előtt, a homokon nagy aprómarha-tábor zsivajgott. Rengeteg csirke, kacsa, pulyka. Közöttük egy karcsú, magas hófehérhaju asszony állt, sudár oszlopként, testhez simuló feketeselyem pongyolában. Szitát tartott magasan feje fölé, antik szobor mozdulattal.

- Halló, Henrik, halló! - kiáltotta az öreg hölgy váratlanul, üde szép szopránhanggal, aztán a szitát a hóna alá kapta és a csipogva szétrepülő madársereg közepéből eléjük szaladt. Még csodálatosabb volt azonban, ahogy a fehérhaju öreg hölgy futott könnyen, grációzan, mint

egy táncosnő és pongyoláját elől megemelte, hogy finombokáju lába majdnem térdig kivilllogott.

- Halló, Henrik! Vendégeket hoztál? Bravó! - csengett a szoprán elébük és mosolyogva nyújtotta kezét már messziről és úgy futott kinyújtott kézzel, másikkal a szitát és a pongyoláját is fogva nagy ügyesen.

Feketekarimás nagy pápaszemet viselt, (olyat, mint Schneider) mely szemöldökének két óriási fekete ívét folytatta körökké. De hosszukás arca friss és sima volt és a pápaszem rajta kissé komikus, mintha játékból vette volna fel.

- Hozta Isten nálunk. Szentgyörgyiné vagyok. Hogy kerülnek ide, ahol a madár se jár? Pesti kirándulók? A Dobogókőre akarnak menni? Igazán nagyon örülök. Hátizsákjuk sincs? Csak úgy turistáskodnak? Nagyszerű! Vagy nem is kirándulók?

A fehérhaju pápaszemes hölgy szélesebben, idegesen, lelkenedezve beszélt és szenvedélyes hirtelenséggel. - Mikor akarnak a Dobogókőre érkezni? Nehéz az? Jaj de elmennék magukkal. Komolyan. Itt lakom a töviben, szinte már öt éve és még sohasem voltam ott. Ezek a férfimedvék olyan lusták. De én elmennék magukkal is. Ugye milyen szép ott? Komolyan Henrik, gyönyörű! Már a neve is Dobogó kő! Ez biztosan valami nagyon szépet jelent Dobogó! Mint a szív! Nem? Komolyan. Henrik, hogy van Jolán? - fordult hirtelen villámgyors mozdulattal Schneiderhez, karcsu testét derékban csavarva, hogy a fekete selyem meghúzó-dott rajta rugalmas szép mellék finom plasztikáját mutatva.

- Hogy van Jolán? - kérdezte egészen elváltozott félénk, fáradt hangon.

Schneider köhécselt. Sörtehaja leszaladt a homlokába.

- Nos?! - dörmögte lesütött szemmel. - Lélek zárandokai, rajta! Most már csak mondják el a grófnőnek is. Tehát pesti kirándulók és a Dobogókőre akarnak menni. Mi?

János felrezzent és vérvörös lett. Mert eddig úgy maguktól jöttek a dolgok. A virágos gesztenyefák a kapuban, a kedveshangu lovászgyerek, a tulipánok úgy jöttek... és most neki egyszerre beszélni kell. Erre nem volt elkészülve.

Klára pedig a grófnő arcát vizsgálta fürkésző, mozdulatlan figyelemmel. A szemeit nézte, nagy fekete, udvaros szemit a pápaszem mögött, melyek körül sűrű kis pókhálórácok rajzolódtak. Ideges, folyton mozgó szemek. Valami nyitott szomorúság, fizikai fájdalom égett bennük. Olyan volt, mint két seb. Csak a szemei voltak öregek és nem tartoztak üde arcához. Idegenek voltak rajta. És nem tartoztak szeleburdi friss csacsogásához.

- Nos? Lélek vándorai?! - biztatta Schneider a két elmerültet. - Ez a nyitva élés? Mi? Most miért nem merik elmondani, hogyan kerültek ide? -

A fehérhaju grófnő egyikről a másikra nézett, csodálkozva és huncut mosolylyal. - Csak nem?!

Aztán hangos, csengő kacagásra fakadt és Klára nyakába ugorva összevissza csókolta, meleg, friss szájjal.

- Nem kell semmit sem mondani! Nem vagyok kíváncsi. Henrik, ha szekirozol bennünket, megverlek! Nem vagyok kíváncsi! - És kacagott féktelenül. (Klárát nyugtalanította és szomorította ez a vad jókedv.) Gyertek, gyertek! Biztosan nem reggeliztetek még. Hiszen hátizsákotok sincs. Ne hazudjatok! Gyertek reggelizni. Aztán beszélhetünk. Mert az nem igaz, hogy nem vagyok kíváncsi. És annyit csak nekem is szabad tudni, mint ennek az utálatos Henriknek? Gyertek. Beszélünk reggeliért a mamához. Lángost kaptok. Ilyen szerencsések van.

Akkor a fehérhaju grófnő kézenfogta Klárát és kacagva húzta maga után a zsindelyes kis ház felé.

- Mama! Mama! - Kiáltotta. Egy nagy kövér, sötétnézésű tót szakácsné jelent meg a nyitott ajtóban némán, mint egy ős monumentum és széles szoknyaival eltömte az egész ajtónyílást.

- Lássátok ez a Szlavekné. Ez fog nektek lángost sütni. Ez az én mamám! Komolyan. Mama, kitűnő reggelit nekünk a terassera.

De Szlavekné akkor már hátat fordított gögös méltóságu mozdulattal és szó nélkül eltűnt a konyha sötétjében.

- Most gyertek a kegyelmes úrhoz. Valahol a kertben tetvezi a rózsákat. No hát ilyen fogást, - dalolt és táncolva indult előre. De hirtelen megállt és visszafordult. Egyszerre megroskadt, mintha elszakadt volna benne valami.

- Henrik! - fordult oda lassan Schneiderhez, aki a fának támaszkodott lesütött fejjel. - Hogy van Jolán?

Schneider haragos, türelmetlen mozdulatot tett, a grófnő ideges, szomoru szemei félénk aggodalommal kapaszkodtak belé.

- Találkoztál Károlylyal? - kérdezte még halkabban, gyáván.

- Gyerünk Szentgyörgyihez - mordult fel nyersen Schneider és hátat fordított.

- Gyerünk - ismételte a grófnő halkan, fáradtan, leverten. - Jöjjenek kérem. Bemutatom az uramnak. Ugye egyetlen, bolondos öregasszony vagyok? (Zavartan mosolygott.) De nem ilyen vagyok igazán. Ez csak olyan idegesség.

Akkor elindultak és megkerülték a nagy sárga kastélyt. Aztán egy szép öreg park nyírott ösvényein, árnyékos utain kanyarogtak. Elmentek egy szökőkút bassinje mellett, melynek párkányán két páva ült.

- Bizonyosan a rózsáknál van - mondta a grófnő. Aztán hirtelen Klára karjába fonta a karját. - De ne ijedjenek meg a kegyelmestől, azért, mert kissé szigorúnak látszik. Mondhatom, hogy sokkal kedvesebb, mint az az úr ott. - Mondta a hüvelykujjával Schneider felé bökve. - Igen, igen hiába pofázik! Beszélni nem kell a kegyelmessel. Ő se beszél. Ott van ni. Bója is ott van! -

Egy rózsafaliget bukkant elő a fordulónál. Faragott fehér karók tetején piros, kék, sárga üveggömbök lángoltak a napban. Két csizmás férfi állt ott köztük ingujjban. Az egyik hatalmas termetű, magas, széles vállu. Az arca csupasz volt. Száraz, kemény római arc. A jobb oldalán tele forradásokkal. Mellette a másik férfi alacsonyabb volt, kissé pocakos. Nagy harcsabajusz lógott a szájára.

- Ott van a két portici néma. Látják? Ezek így szoktak diskurálni. Egy szót se szólnak. Különben is figyelmeztettek, hogy itt egy karthauzi kolostorba kerülnétek. Itt csak én beszélek. Mert az az undok ott - mutatott Schneiderre a grófnő - az nem beszél, az csak kiabál.

- Velünk is kiabált - mosolygott rá Klára kedvesen.

- Ugye mondom. No, gyertek. - Hirtelen Klára füléhez hajolt. - Csitt! Majd én beszélek... súgta, azután a magas csupaszarcu kopasz felé fordult - Kegyelmes gróf úr, engedje meg, hogy bemutassam vendégeimet. Régi jó barátaim, távoli rokonom, Szokolczai János és a felesége - (János akaratlan tiltakozó mozdulatot tett, de a grófnő megfogta a kezét és leszorította) - ... Néhány napra meglátogattak bennünket.

- Szentgyörgyi vagyok - nyújtotta a gróf roppant csontos tenyerét. - Érezzék magukat otthon. - Gépiesen, közömbösen, szinte udvariatlanul mondta. - (Ijesztően mély basszusa, mintha a föld alól jött volna.) Aztán visszafordult a rózsatőhöz és nyesni kezdte.

- Ez pedig barátunk Bója állatorvos úr - mutatta be a grófnő a harcsabajúszu kissé pocakos férfit. Síma kerek arca volt, kicsi tokája is. Az a jellegtelen fajta, melyre nem lehet emlékezni. Parasztosan homlokba fésült síma, barna haj és hosszupillájú meleg dióbarna szemek.

- Isten hozta magukat - mondta Bója kezét nyújtva. Csendesen, lassan, szélesen mondta a szavakat és az „Istent” hangsúlyozta és nem a „hoztát”, ahogy különben szokás.

- Most pedig gyerünk mosakodni és reggelizni. Avanti! Viszontlátásra uraim.

A grófnő belekarolt Klárába és Jánosba és húzta őket magával a kastély felé, melynek sárga fala átszikkasztott a fák között.

- Ezt jól csináltam, mi? - súgta csintalan kacagással.

- De mért kellett hazudni, grófnő! - kérdezte Klára, nagy szürke szemeit felvetve.

- Mért kellett hazudni?!?... Hát mit mondtam volna. És először is ne nevezz grófnőnek - mondta gyerekesen duzzogva. - Van nekem rendes nevem. Ilonának hívnak. De nem Ilonkának, vagy pláne Ilinek, hanem Ilonának. Igen. És ne szekirozzatok ti is! Azt akartam, hogy itt maradjatok. Nekem most szükségem van rátok. Hiszen nem igaz, hogy a Dobogókőre mentek. Akkor maradhattok egy kicsit nálam is. Nem foglak elárulni.

- Ilonának hívnak? - kérdezte Klára.

- Igenis. Olyan nagy csuda az? Hiába nézel, ugyse ismeresz. Hazudni! Hát azt kellett volna mondanom, hogy a Dobogókőre mentek?

- Nem. Az igazat.

- Mit? Ott a bemutatkozásnál mindjárt az összes titkaitokat? Ott mindjárt az egész historiát?

- Igen.

A grófnő ijedten nézett Klára mosolygó nagy szürke szemeibe.

- Milyen szép hangod van - mondta zavartan és megint félénken lesütötte a szemét. - De mégis... hát hogy?... Mindjárt elsőre kitalálni mindent? Az komikus. Nem?

- Mért komikus? - kérdezte Klára csudálkozva.

- De hát... Hiszen én se tudom... Illetve hát mégis. - A grófnő elhallgatott. A feje előrecsuklott és megint az a nyugtalan, ideges félelem ült az arcára.

Hallgatva mentek tovább. De mikor az út befordult velük az árnyékba és a három férfi a napos rózsafák között eltűnt szem elől, akkor hirtelen megálltak. Mert Klára és János egyszerre megállt. Menetközben, hogy eljöttek a rózsáktól történt valami. „Isten hozta magukat” - mondta a pocakos tokás ember olyan egyszerűen, hogy akkor észre se vették. De azóta, hogy jöttek, ez valahogy bennük maradt, anélkül, hogy gondoltak volna rá. „Isten hozta magukat.” (Az Istent hangsúlyozta)... Ők másról beszéltek. De ez a köszöntés közben egész alólról nőtt és melegedett bennük. „Isten hozta magukat” meg az a barna tekintet. Lassan, észrevétlenül és most feldagadt a torkukba, forrón.

Egyszerre álltak meg mindaketten és egymásra néztek nedves szemekkel.

- Mi az? - kérdezte a grófnő.

- Mindjárt Ilona - mondta Klára, avval hirtelen megfordult és visszament.

- Mi az? - kérdezte a grófnő Jánost halkán nyugtalanul.

- Visszament Bójához - mosolygott János röstelkedve és elpirult - megmondani az igazat.

A grófnő nervózusan megrázkódott egész testében. - Borzasztó emberek - mondta nyafogó gyerekpanaszkodással.

Hallgattak és vártak.

- Hogy hívják magukat? - kérdezte hosszú idő múlva a grófnő lesütött szemmel, halkán, mintha félne.

- Őt Lorxné Almády Klárának. Engem Szegedi Jánosnak.

A grófnő behunyta a szemét. - Persze! - mondta aztán szórakozottan mosolyogva.

Klára visszajött. Jókedvűen, kedvesen mosolyogva jött vissza. Keskeny, fehér gyerekarca sugárzott. Átölelte a grófnőt és magához szorította.

- Klára? - kérdezte az óvatosan.

- Nos? - nevetett Klára. - Tudsz már mindent? -

- Félek tőled.

- Hát félj is Ilona! - (Klára boldogan nevetett.)

A grófnő riadt, gyanakvó pillantást vetett rá lopva a pápaszem mögül.

- Engem bántani fogsz?

- Nem foglak bántani Ilona - simogatta a fehérhaju grófnő kezét Klára.

Mentek a kastély felé. Fényes, fémragyogású tavaszi levelek alatt mentek és almavirágok puha szirmával volt teleszórva az út. Hallgatva mentek, egyforma lépésben lehajtott fejjel mind a hárman.

- Majd később kérdezek tőled valamit - szólalt meg a grófnő egész más hangon, mint eddig; nagyon komolyan.

Aztán elmentek megint a szökőkút mellett, melynek parkányán még ott ült a két szép páva.

Egy félóra múlva János még mindig a fürdőszobában volt, holott már régen elkészült. De ő most számolt össze. Most számolt össze, mert most ébredt fel. Boldog ijedelemmel; mint ahogy gyerekkorában vendégségben, idegen ágyban ébredt fel először és még a hálóing is más volt rajta, ismeretlen. Úgy nézett körül az elegáns fayence fürdőszobában, melybe mint illatos tuss zuhogott be a nap teje a fehér batisztfüggönyös ablakokon keresztül. És a hideg víz és a porcellán síkos fehérsége és a nikkelcsillogás és a jószagu szappan és az erős szájvíz felcsiklandozták kábulásából. Először valami édes dobogó boldogság, hogy van egy kincse. Először látatlanul szorította magához. Csak aztán kezdte óvatosan összeszámolni.

Mert azóta most volt először egyedül.

János ott állt a fehér fürdőszoba közepén, és összeszámolt. Leghátul egy elboruló tájkép, a lilaszín gőzben füstölgő város. Urangyalára harangoznak. Aztán a rozsdavörös nagy hold a Rákos felett... Az újpesti sziget ezüst fűzfái... suhogó orgonabokrok, Klára hajló arcának édes szilhuettje... Hajnali párák, vízszag, kaszapengés... a kis fehér vasárnapi hajó a Dunán... Schneider úr... Jolán... A kis kopott kőoroszlánok... A tulipánmező. Csend és édesség... A fehérhaju öreg grófnő magasratartott szitával a diófák alatt... Valami rejtett szomorúság árnyéka... A két néma férfi a rózsafák között... Bója... „Isten hozta magukat.”

Ez újra feldagadt a torkába, mintha ebben lett volna benne az egész.

János ott állt a fehér fürdőszoba közepén és összeszámolt. Aztán óvatosan, lábujjhegyen az ablakhoz ment és kissé félrehuzta batisztfüggönyt. Öreg, nagy bükkfák alatt látszott lent a terasse terített reggeli asztallal. Klára és a fehérhaju grófnő sétáltak fel és alá egymás derekát átölelve és beszélgettek. Klára kalap és felöltő nélkül, mint otthon! Lassu egyforma lépésben jártak fel és alá ablaka alatt komoly csendes arccal és Klára beszélt. És ő ezt nézte. Ez, ez az övé volt. Most lett az övé. Ezt a mély csendes boldogságot még soha sem érezte. Soha, mikor Klarával szemben állt. Most észrevétlen megleshette a saját boldogságát. Mert ez a legtöbb: hogy odalent sétálnak az ablaka alatt. Kalap és felöltő nélkül, otthon.

Könny csordult ki a szeméből. Valami fájt. Micsoda? Nem ez fájt az országút szélén, mikor a Schneider úr kocsija eltűnt? Hirtelen elfordult az ablaktól. Homályos, bizonytalan félelem lehelt rá, milyen jó, hogy ezt Klára nem látta.

Kavics csörrent az ablakon és a grófnő csengő kacagása hallatszott fel. Még egy kavics ütődött az ablakhoz.

- Halló, János! Siessen már! - zengett a grófnő szopránja. - Kihül a lángos!

Aztán reggeliztek. Topázsínű tea aranszegélyű csészékben. Hűvösfényű ezüstök és csiszolt kristályüvegek. És sonka és vaj és méz. A bükkfák zúgtak a gyenge szélben és imbolygó kicsi napfoltok mászkáltak a fehér abroszon.

- Ne egyetek sokat - mondta a grófnő, - mert korán ebédelünk, hogy lefekhessetek. Hiszen olyan kilugozott az arcotok már, hogy utálat rátok nézni.

Nagy fonott kertiszékben ültek és csendesen beszélgettek. Schneider is ott ült hegyesszakállu állat az abroszra eresztve hallgatott mogorva békességgel, mint valami komondor.

- Bója nem mehetne el Jolánhoz? - kérdezte Klára - ő talán tud rajta segíteni.

- Nem mehet - mordult meg Schneider a tányérjába meredve.

- Bója nem gyógyít embereket, csak állatokat - mondta rezignáltan a grófnő.

- Mért?

- Ő egyáltalában visszament a földre, mint ő mondja. Az apja földműves paraszt volt. Belőle orvost csinált, de ő aztán mindent otthagyt és visszament a földre.

- De mért nem gyógyít?

- Azt mondja, embernek nem szabad embert gyógyítani, mert csak felülről szabad gyógyítani. Krisztus gyógyíthatott embert, mert lelkét gyógyította. De hogy mi csak a testét gyógyítjuk és nem tudjuk, mibe avatkozunk bele. Rettenetes ez, nem? A múlt héten is hívták a szomszédba a majoroshoz. Azt mondták fuldokol, egész kék volt már. És nem ment, hiába sírtam neki. Pedig a legjobb ember a világon. És a Szlavek Mátyás is úgy halt meg a karjai között.

- Ez csak az egyenes út - horkant fel Schneider indulatosan. - Bója csak végigcsinálja, amit gondol. Ő végigcsinálja a legutolsóig.

- Jól van jól! Te csak hallgass! Még se szekirozza az embert mindig a konzekvenciákkal. Drága, édes Bója! Mégis ő az egyetlen ember, akitől sohase féltem. Mindenki mástól féltem.

- Miért - kérdezte Klára vékony szőke szemöldökeit ráncolva.

- Nem tudom, - felelte a grófnő halkán. - Hiszen majd még beszélünk.

Elhallgattak. Aztán nagyon sokáig ültek ott némán a reggeli asztal mellett. A bükkfák zúgtak a gyenge szélben és feketecsíkos sárga darazsak jöttek a mézre és zörögtek a virágos

tányérokon. A grófnő fényeskörmű hosszú ujjai idegesen gyurták a kenyérbelet. Az arcáról végkép eltűnt a gyermekes szeszélyesség, mintha egy maszkot vetett volna le. De ez a komolyság fiatalabb volt, mint sima bőre, meg a hangja. Elboruló szép alkonyi táj. (Andrea... suhant át János gondolatán.)

- Akartok kicsit a kertben sétálni? Vagy már eleget bódorogtatok? - szólalt meg, nagy pápaszemes fekete szemeit felvetve. (Olyan volt mint egy baba, aki nagymamát játszik.)

- Valamit meg kellene nézni - mosolygott János.

- Mit kellene megnézni? Mért mosolyog olyan huncutul?

- Semmi; bolondság - pirult el János.

- Én borzasztóan szeretem a bolondságokat - mondta a grófnő őszinte hévvel. - No mondja már!

- De semmi... Igazán... csak olyan tréfa... - János nagy zavarban volt.

- No a tréfát meg éppen szeretem. Rögtön kivele! Mit kellene megnézni?

- Hogy azok a gesztenyefák és a tulipánmező ott vannak-e még, ahol voltak, mikor jöttünk - mondta János lesütött szemmel, szégyenkezve.

- Miért?

- Mert olyan sokat jelentettek nekünk, mintha bennünket fogadni álltak volna oda. Mint egy szó, amit nekünk mondanak. Az se marad ott, ha az ember tovább megy.

A grófnő komikus aggodalmas grimaszt vágott.

- Láss, láss János! Pedig már azt hittem, hogy csak én vagyok ilyen bolond, hogy néha hirtelen megfordulok megnézni, hogy a dolgok nem változtak-e meg a hátam mögött; hogy rajtakapjam őket. Láss, láss ez súlyos!

János sápadt szeplős arca elkomolyodott.

- A dolgok nem lehetnek velem és nélkülem egyformán - mondta és nagy kerek kék szemei nyugtalanul néztek körül. Mert hiszen akkor én semmit se számítanék?!

- Nem is! - mordult bele Schneider.

- Az nem lehet - folytatta János idegesen - akkor nem kaphatnék tőlük olyan nagyon sokat.

- Talán nem is kapja, csak lopja! Erőszakot tesz rajtuk! Ezek a költők igazán azt hiszik, hogy a természet egyetlen értelme, hogy az ő hangulatgyárunk legyen!

- Nem, nem, nem! - kezdett el egyszerre idegesen hadarni János. - Hát lehet azt elhinni, hogy ezek a virágok itt nem *akarnak* szépek lenni? Hát lehet az, hogy ne legyen valami szándékuk vele? Mondja! Hát nem érzi, hogy csinálnak valamit, hogy akarnak valamit tőlünk? Nem érzi, hogy ez udvarlás, könyörgő kiáltás, belénk furakodás? Mert ez a megmutatkozás, ez az ő teljesedésük, ez az ő utolsó mozdulatuk. Ez hiányzik minden virágról és minden fáról, melyet nem látok. Nekik muszáj a mi lelkünkben is lenni, nekik muszáj a mi lelkünk vonatjára átszállni, mert csak az viszi őket feljebb. Az ő vágányuk csak eddig ér. Mi szállítjuk őket feljebb. Ezért olyan borzasztó, hogy nem láthatok mindent.

- Ezért kellene még a füvek és kövek számára is nyitva élni, mi? - vágott bele Schneider mérgesen.

- Igenis! Mert mi legyen velük? A sötétségben maradjanak?

- És ha maga meg van hatva, akkor ők meg vannak váltva, mi? Nagyszerűek ezek a költők!
- Ugyan hallgass már te Henrik! (A grófnő egy kenyérgalacsint vágott hozzá.) Neked is csak a szád jár. Hiszen te is mindig meg vagy hatva. Te is szereted a természetet. Mindenki szereti.
- Én nem. - Szólt meg csendesen Klára.

A grófnő megdöbbenve nézett a szigorú, fehér gyerekarcba.

- Ugyan Klára! Te nem szereted a természetet? Az nem is igaz.
- De igaz.

- Ilyen köszívü vagy te? Ugyan és mindig így képzeltelek. Azaz, hogy... - (A grófnő elpirult) - azt gondolom... Nem. Nem! Azért az mégse lehet.

- Lehet, hogy köszívűség - mosolygott Klára. - Hegyeket és fákat nézzek, mikor még az embereket se látom? Az még nagyon messze van. Én csak azt tudom csinálni, ami soron van.

Akkor János hirtelen felállt és hosszú karjaival tétován nyulkált maga körül, mintha meg akarna fogódzkodni valamiben.

- Klára! - mondta izgatottan remegő hangon. - Ha megérkeztünk, akkor az se lehet messze. Mert nem lehet kétszer megérkezni. Ha megérkeztünk, akkor a fák és a virágok is itt vannak és minden. Vagy megérkeztünk, vagy nem!

- János! - kiáltott fel Klára fájdalmasan és feléje nyújtotta a kezét.

- Mi baja van? - kérdezte ijedten a grófnő.

- Vagy megérkeztünk, vagy nem! - folytatta János hadonázva. - Ha megérkeztünk, akkor a végén vagyunk Klára, akkor otthon vagyunk. Akkor semmitől sem kell elfordulni. Akkor azt is tudnom kell, mi van a fikuszokkal. Akkor mindent tudnom kell. Mindent. Akkor nincs különbség, akkor nincs természet. Akkor rámegyünk a vízre és nem süllyedünk el, akkor a kezembe veszem ezt a tányért és kinyitom a kezem és a tányér nem esik le!! -

A tányér leesett és csörögve darabokra tört a kőkockákon.

- Lássá?! - dörmögte Schneider a nagy csendben. - Kár a szép meissenai tányérért!

- Fújj, Henrik! - ugrott fel a grófnő. Aztán odaszaladt Jánoshoz, aki lógó fejjel, behunyt szemmel egészen megroskadva állt mozdulatlanul és megölelte. - Jöjjön János üljön le. Ezek biztos mind bolondságok. Ugye Klára, hogy mind bolondságokat beszél.

- Ő sohase beszél bolondságokat - mondta Klára halkán, szomorúan, János arcát figyelve.

- De mekkorákat? És te is bolondokat beszélsz. Üljön le János. Így ni! - a grófnő megsimogatta János zilált vörös haját. - Borzasztó népek vagytok. Borzasztó népek! kész örültek háza.

- A grófnő visszaült helyére és aztán sokáig hallgattak. A bükkfák zúgtak a gyenge szélben a darazsak zörögtek a tányérokra. Sokáig hallgattak. Aztán Klára csendesen rátette kezét János nagy szeplős kezére.

- Nem baj az János - mondta és hangja olyan volt, mint a harang.

János szégyenkező mosolylyal és hálás, könnyes szemmel nézett vissza rá.

- Ne siessünk János - tette hozzá Klára János kezét simogatva. - Nem kell úgy sietni.

A grófnő fejcsóválva nézte őket. - Mondjátok gyerekek - szólt meg egy idő múlva - ti mindig ilyen komolyan szoktatok beszélni?

- Igen - felelte Klára a grófnőre mosolyogva. De aztán hirtelen mélyen elpirult és elhúzta kezét a János kezéről.

- Mindig, *mindig* ilyen komolyan? - Az baj - mondta a grófnő furcsa, komikus grimasszal. - Az nagy baj - ismételte a szemét behúnyva, mintha valami nagyon fájdalmas jutott volna eszébe.

Akkor Bója jött a kert felől. Messziről látszott már. Lassan jött a bokros úton, puha simogató mozdulatokkal hajlítva el útjából a benyuló ágakat. Klára és János nézték. A grófnő pedig az ő arcukat nézte. Az ő arcukon nézte azt a meghatott, csendes megnyugvást, ami most felszínre melegedett lassan, ahogy Bója közelebb, közelebb jött a bokros kerti úton.

- Jó itt ugye? - szólalt meg csendesen a grófnő. - Nektek is itt kéne maradni. Az volna a legokosabb. Ugye Henrik?

- Én is itt lógok már három hónap óta - dörmögte Schneider Henrik.

- Fugg, Henrik. De komolyan Klára. Jó kolostor ez. Aztán hova akartok ti menni? És minek? Ez olyan Noe bárkája. Már összegyülekeztünk itt néhányan - bolondok.

- Nem lehet, kedves, - mondta Klára. - Nem lehet. Talán, ha nem tört volna össze a meissenai tányér - mondta gyöngéden megsimogatva János kezét.

Akkor jött fel Bója a terassera.

- Bója, nem akarnak a kolostorban maradni! - fordult a grófnő gyerekesen nyafogva feléje.

Bója és Klára hosszan összenéztek.

- Bizonyára még sok dolguk van - mondta Bója csendesen. - De ma este még találkozunk. - Isten velük - és kezet nyujtott.

- Még már? - A grófnő felállt. - Ne felejtsd el, hogy ma este öltözködünk.

- Tudom - felelte Bója mosolyogva.

Schneider is felállt. Idegesen az órájára nézett és ő is elbúcsúzott.

- Ne légy nyugtalan, Henrik, - mondta szomorú aggodalommal a grófnő. - Ráérsz. Tizenkettő húszkor megy a vicinális. Találkozol ma Károlylyal?

- Igen - mormogta Schneider alig érthetően.

- De vissza jössz estére öltözködni? Ugye ma te is felöltözől? - Hízkelve belekarolt Schneider karjába és úgy kísérte a lépcsőig. - Ma neked is muszáj öltözni a vendégek tiszteletére.

Schneider nem felelt. Türelmetlenül, idegesen szaladt le a lépcsőn. A grófnő nehezen sóhajtva nézett utána.

Roppant sok szekrény és céhládák üveges almáriumok valami különös homályos elevenséggel mint ismeretlen, nagy alvó állatok, állottak sorjában a falak mellett. Ez volt az ebédlő. Ide mentek magas, oszlopos lépcsőházon ketesztül, hosszú tompafényű folyosókon végig.

És a vitrine-ekben furcsa dolgok voltak láthatók. Az egyikben cipők, XIX-ik századbeli hosszúcsőrűek és hasított Landsknehtcipők. Térdben visszatűrt Wallenstein-csizmák mellett csattos, szallagos rokokó cipők és félarasz magas, pirossarku atlasztopánkák.

Másik vitrinben csipkeholmi. Nagy merev spanyol tányérgallérok, szeszélyes à la Steenkerque mellkendők, Stuart gallérok. És jabot-k és fichu-k és habos csipkemanchettek.

Aztán volt kalap és főkötőgyűjtemény. Tollas barettek és széles Van Dyk kalapok, tricornéok és az első cilinderek. Volt egy üvegszekrény tele erdélyi pártával és kócsagos kucsmával.

Voltak keztyűk és legyezők. A csukott nagy barokk faszekrényeken pedig kosztümképek lógtak három sorban is egymás felett. Festmények, fametszetek, az első divatlapok festett illusztrációi.

- Ezekben a szekrényekben ruhák vannak - mondta a grófnő. - Ez a kegyelmes úr passziója. De most jertek ebédelni, ezt úgy sem lehet így megnézni. Rengeteg van. És ezeket nem is nézni kell. Mert ezek még nem halottak. Ezekbe részt kell venni az embernek. Majd meglátjátok. Most ebédeljünk, aztán feküdjünk le aludni.

A grófnő hangjában, modorába volt valami szórakozott türelmetlenség már azóta, hogy eljöttek a terasseről. Olyan szórakozottan elgondolkozva ment előttük mindenhova benyitva a nagy tölgyfa ajtókon, mintha nem ismerné a járást a kastélyban.

- Eh, nem ide! Erre gyertek. - Egy meredek, nagy bútorú komoly renaissance szobán mentek keresztül, aztán egy fraiseselyem tapétás rokokó termen, párnás rokokó szalonon és aztán az ebédlőbe értek, ahol a gróf várta őket.

Az ebédlő üvegfa télikertbe nyílt. A földig érő fehér csipkefüggönyökön keresztül szitáló nap fehér reflexe tükröződött a gróf kopasz fején, a grófnő ezüst frizuráján és a felszolgáló öreg inas rövidrenyírt ősz haján.

János szórakozottan és idegesen rakosgatta a kést meg a villát tányérja egyik oldaláról a másikra meg vissza.

- Nagyon furcsa! - mondta úgy magafelé.

- Bizony furcsa - felelt rá a grófnő automatikusan.

- Olyanok, mint egy állatkert ketrecai - folytatta János. Mintha kijöhetnének belőle.

- A ruha? - Kérdezte a grófnő. - Ki is jönnek. Még ma este kijönnek.

- És nem bántanak? - mosolygott János.

- Sőt, nagyon segítenek. - Sőt, nagyon segítenek - ismételte a grófnő szórakozottan. Aztán hirtelen az ajkába harapott és behunyta a szemét. Így ült mozdulatlanul egy percig. Aztán megszólalt csukott szemmel, halkán.

- Mondd Klára, ugye te nem vállalnád, hogy egész életedben maszkban, kosztümben élj.

- Nem Ilona, - felelte Klára.

Akkor a grófnő hirtelen megfordult és kiszaladt a szobából.

- Nem baj - mondta csendesen, mélyen a gróf. Egy idő múlva folytatta. - Majd vissza jön. - Megint egy idő múlva hozzátette. - Megtisztít az ilyen. - Aztán kis vártatva. - Jó volna itt maradni kicsit.

Néhány perc múlva egy fekete ruhás, fehérkötős szobalány jött be, egyenesen Klarához.

- A kegyelmes asszony üdvözlését küldi és bocsánatot kér, hogy nem jöhet vissza, de rosszul érzi magát. Ezt a könyvet és ezt a levelet küldi a méltóságos asszonynak.

- Ez még jobb - mondta a gróf.

A szobalány egy japán gyíkbőrbe kötött kis albumfélét adott át Klarának. Egy levél volt benne. Kusza, alig olvasható, ideges írás.

„Klárám, édes, ne haragudj. Nesze ez a füzet. Itt minden benne van. Én nem tudok most vissza menni, mert szégyelem magam. A Mariska majd megmutatja a szobádat. A szekrényben találsz fehérneműt és pongyolát. A piros biztosan jól áll neked. Én tudtam, hogy te ismerted őt. Ugye nem látszott meg rajtam. Szépen felborítottál engem! Most csak aztán nézd meg, mi lesz belőle. Én nem tudom. Este találkozunk. Ujra találkozunk! Mert nem igaz, hogy csak egyszer lehet először találkozni. Ilona.”

Mikor a gróf elbúcsúzott tőlük, sokáig tartotta Klára kezét a kezében.

- Köszönöm - mondta ki végre halkán, meghatottan.

EGY IDEÁL SZENVEDÉSEI

Klára körül se nézett új szobájában. Egy karosszéket húzott a nyitott ablak elé és hozzálátott a gyíkbőrös album olvasásához. De nem mindjárt nyitotta ki. (Kissé reszketett a keze.) Előbb leeresztette az ölébe, megforgatta és simogatta és csak aztán nyitotta ki nagyon lassan, óvatosan.

Belül olcsó, vonalozott irka volt, melyből finom szag csapott ki. Az első lapra legfelül az volt írva, hogy:

NAPLÓ

Alatta, a tinta színén láthatóan, sokkal későbbi írással:

Egy ideál szenvedései

(Kétszer aláhúzva, két felkiáltójellel.)

Egy sorral alább kezdődött:

Március 4-én

Naplót fogok írni. Muszáj naplót írni, mert borzasztó ideges vagyok és nincs senkim, akivel komolyan tudnék beszélni. Senkim! Nekem, aki mindig mindenkivel barátkoztam, még sohase volt komoly barátom. De most már nem bírom az idegességemet. Ha nincs más, hát saját magamnak fogok beszélni. Úgyis tisztára bolond vagyok már. Micsoda estém volt ma megint!!

1. Pofon vágtam a Salgót. Nyilvánosan, a színpadon. De ez semmi.

2. Mikor hazajövök, avval fogad az Erzsi, hogy egy ismeretlen úr keresett hét órákor. Egy úr! Aki azt se tudja, hogy ma Tannhäuser megy és én az Erzsébetet énekelem?! Nagyon idegen lehet. És nem mondta meg, hogy mit akar. Amúgy is olyan izgatott voltam, hogy reszketett a hajam. De nem törődtem vele többet, el is felejtettem. Hanem egy félóra múlva vacsoránál ülök. Egyszer csak kinyilik az ajtó, kopogás nélkül és belép a szobába. Láttam. Egy karcsú, elegáns szőke, angolos úr. Az az ismeretlen idegen. Hogy őszes volt-e a haja, vagy világoszőke, azt nem jól láttam. Ott állt vagy három percig a vitrin mellett, aztán eltűnt. Nem ijedtem meg különösen, hiszen én sajnós, szoktam mindenfélét látni. Hanem az volt a furcsa, hogy sajnáltam, hogy eltűnt. Mert *ebben* van a bolondság. Nem bántam volna, ha odaült volna hozzám. És akkor elkezdtem ezen gondolkodni. Ha csakugyan bejönne most egy egészen idegen és ismeretlen messziről jött ember és itt leülne és diskurálnánk és nekem magamról kellene beszélnem, mert nagyon fontos volna, hogy megismerjen és megtudja, hogy milyen vagyok, hát nem tudnám neki megmondani. Például elmondanám, hogy pofozkodom a színpadon. Hát ilyen vagyok én? És ez még jobban felizgatott. Eszembe jutott régi utazások melankóliája. Hányszor találkoztam szimpátikus emberekkel, akikhez egész szívvel akartam közeledni és mikor elváltunk, tudtam, hogy teljesen hamis képük van rólam, hogy csak hamis képük lehet rólam. Ettől aztán úgy megfájdult a szívem, hogy elkezdtem sírni. Vagy egy óráig sírtam. Aztán előszedtem a háztartási füzetemet és kitéptem azt a két lapot, ami bele volt írva (hiszen ugyse írok bele semmit) és kineveztem naplónak, hogy most naplót fogok írni.

De már is komikusnak érzem az egészet, majomságnak. Mit kultiváljak magamban ilyen ostoba szentimentalitásokat? És mi közöm nekem ahhoz az idegen szőke úrhoz? És mért gondolom, hogy szőke és angolos? És mért lehetne az szükséges és fontos, hogy megtudja, hogy én milyen vagyok tulajdonképpen? Hülyeség! És ez az egész naplóírás is!

Március 5

Elfelejtettem összetépni ezt az irkát, a szemtelen Erzsí elolvasta és jólelkűen megnyugtatót, hogy az az angol úr alighanem csak valami számlát hozott. De mért is képzelem én, hogy Ausztráliából jött valaki, aki sohse látott engem és este hét órakor egyenesen a pályaudvarról feljön hozzám?

Ezt a naplót most már mégis írni fogom. Cella m' amuse! Mintha nagyobb csend volna, mikor írom. Mintha csak ilyenkor volna csend. Úgyis az az én idegességem, hogy mintha a fülem mindig valami zavaros lármával volna tele. Azt hiszem azért vagyok mindig olyan hangos. Mintha valamit tul kellene kiabálnom. Néha az az érzésem, hogy csak valami kis gyeplőt kellene belül egy pillanatra elereszteni és elkezdenék hadonázni örült gyorsasággal, ugrálni, ordítani, tombolni... Jaj, leírni is rossz!!

Március 6

Bemegyek az intendánshoz! Ezt nem hagyom! A színházi törvényszék elé citálnak engem azért a pofonért, amit a Salgónak adtam a Tannhäuser után? Mintha a Salgó még soha senkitől nem kapott volna pofont! Nem, ezt nem tűröm tovább! Fogdossa, csipdesse a Lenkeit, meg a Hátszegi Rózsit. Azok nem bánják. Minek néznek engem ezek? Mert néha barátságos vagyok hozzájuk, mindjárt úgy kezelnek, mint egy utcai lányt? Azért, hogy a Salgó rendező? Ilyen piszokba kell keveredni, hogy az ember énekelhessen? Majd mondok én nekik valamit a törvényszéken!!

Tudtam, hogy annak a Tannhäusernek nem jó vége lesz. Már az előadás alatt izgatott, hogy az a szerencsétlen Pityu megint olyan részeg volt, hogy nem tudta mit csinál és az intendáns bent ült a páholyban. Aztán rosszul volt lecsúszva a kolostor lépcső, hogy úgy inogtam rajta, mint egy kötél-táncosnő. Meg fognak ezek egyszer engem ölni! És mikor kijövök, hát ott áll Salgó a második kulisszájánál valami alacsony, cigányképű fiatalemberrel. Mit is hoz be mindenféle idegen embereket a színpadra? Rájuk se néztem. Sohase akarják megérteni, hogy én játék után nem tudok mindjárt visszajönni a szerepből. Mikor elmegyek mellettük, az az alacsony fekete fiatalember udvariasan félre áll és meghajol, olyan komikus hódolattal, mint valami színházi királynő előtt. Rájuk se néztem. Tovább akartam menni. Akkor a Salgó elkapja a kezemet és megcsókolja. „Ezt jól csináltad Ilus” - mondja - „látod Ilus, ezt nagyon jól csináltad”. Aztán feltüri a ruhám újját és megcsókolja a karomat. „Ez a himlőoltás az én speciálisításom.” (Mindig ezt a marhaságot mondja.) Aztán beleharap a karomba. De ekkor még nem volt semmi. Csak ellöktem és rászóltam, hogy micsoda szemtelenség és hogy merészel ilyet? De akkor ez a ripők elkezd nevetni s „Hogyan merem? Jó vicc! Úgy merem, ahogy tegnap mertem, hiszen itt van még a nyoma. Mit affektálsz? Ennek az úrnak akarsz imponálni?” - Erre aztán pofon vágtam. De úgy pofon vágtam, hogy a tűzoltók beszaladtak a folyosóról. Aztán berohantam az öltözőbe, belekönyököltem a festékes téglákba és úgy bögttem. De aztán még jött a Pityu is! Az is mindig jókor jön! Hogy menjek, béküljek ki a Salgóval, mert én egy úrilány vagyok! Mindig evvel jön! Hát épen azért. Nem tűröm ezt tovább és itt hagyom az operát! De a Pityu simogatja a hajamat, hogy ne böggjek már és megcsókolja a nyakamat. Akkor felugrom és nekimegyek és lehordom pimasznak és részegesnek és, hogy hogy mer az öltözőmbe bejönni, hogy takarodjon ki rögtön. Erre aztán jön még az öltöztetőnő,

a Kerekesné! Hogy nagysága édes, hiszen ő máskor is itt szok lenni. No, épen ez kellett még nekem. Itt szok lenni? Itt szok lenni!!!! És hozzávágta a puderes skatulyát. Az arca közepibe! Itt szok lenni!! Hát majd nem szok itt lenni! Mert én ezt nem tűröm tovább. Nem tűröm? Inkább rögtön elmegyek az operától.

Március 7

Ma bekötött szemmel jött be a Kerekesné. Csupa véres és kék. Borzasztó! Majdnem megvakult! Az orvos mondta. Ő ugyan letagadja, hogy fáj, de tudom, hogy fáj neki szegénynek nagyon. Istenem, majdnem elvettem a szemevilágát. Három gyereke van. Mért? Mért? Hiszen csak az igazságot mondta? És a Salgó is igazat mondott. Mindenki! Igenis fogdostatom és csókoltatom magam és „itt szok lenni.” Hát nem borzasztó ez? Mért ordítok és pofozkodom akkor, mint egy házmesterlány? Mivel vagyok én külön náluk? Hiszen mindig én kezdem! Mit nagyképüsködöm? És mit mondjak a törvényszéken? Oh, Istenem, Istenem, milyen jó volna, ha most bejönne az a nyugodt, előkelő szőke angol úr? De mit mondanék neki? Hogy milyen vagyok? Ilyen vagyok én csakugyan? Mit mondanék neki? Mit, mit, mit?

Március 8

A Salgó igazán nagyon aranyos jó fiú. Mikor bocsánatot kértem tőle, kivett a zsebéből egy skatulya Gerbeaud bonbont, melyre rá volt írva „Ilonkának március 5-én”. Tehát másnap reggel vette, hogy majd ideadja, ha kibékülök vele. De hogy az a himlőhely az neki kell, anélkül ő nem tud élni. Rögtön? - kértem. „Rögtön” - mondja. Épen kigomboltam a bluzom és a Hátszegi Rózsi húzza le a félvállamról, amikor az ajtóban megjelenik a Pityu, akit a Tannhäuser óta nem láttam. Hosszu, sovány és tragikus. Egy szót se szól, odajön hozzám és a kezembe nyom husz koronát. Mi ez óh hercegem? - kértem én is tragikus arccal siri hangon. Én nem vagyok ilyen olcsó. A többiek jót nevettek ezen, de Pityu tragikus maradt és néma és elment. Később megfogtam a folyosón. Pityu, mit jelentsen az a husz korona? Talán koszorúmegváltás barátságunk halála alkalmából? De Pityu tragikus. Hogy ő ezt a mult héten kivette a táskából. De ha nem szeretem már, hát visszaadja - mondta hosszú orrát lelógatva. Hogy többet vett ki, de majd a többi is visszaadja. Csupa könny volt a szeme a számárnak. Megcsókoltam és becipeltem vissza a Salgóhoz. Ott aztán bolondoztunk délig. Veszett kedvem volt megint. Nem tudom, mi lelt. A Salgó nyakába ültem, a Pityu meg a Hátszegi Rózsi vette a nyakába és amazon lovascsatát játszottunk. Örület! Csak olyan borzasztó, borzasztó szomorú és fáradt leszek mindig az ilyen bolondságok után. Mi ez? Nem értem. Sírnunk megint. Már sírok is...

Még mindig sírok, de csak a szememből. Érdekes, hogy szeretek sírnunk. Jó sírnunk. Nem hinnék, akik engem az Operában bolondozni látnak, hogy nekem milyen jól esik a sírás. Mintha valahonnan hazajöttem volna, messziről. Jobban szeretem magam, ha sírok. Szegény kis Ilona.

Nincs már mit bejegyezni a naplóba és mégis szeretnék írni. Csak úgy... úgy együtt lenni magammal. Visszabujni magamhoz, a csendbe. De soh sincs elég közel, soh sincs elég csend.

Levetközni is szeretek a tükör előtt meztelenre és szeretem nézni magamat. Furcsa és izgató lassan leereszteni az inget. Most, most látni fogom, amit rajtam kívül senki sem lát. Pedig nem azt élvezem, hogy szép vagyok, valami más az, nem tudom mi. Azt, hogy így együtt vagyunk, olyan intimek vagyunk, az olyan jó meleg, mint a sírás. Szeretnék összebujni vele s lassan közelebb és közelebb megyek hozzá és a mellemet és az ajkamat rászorítom az üvegre. Az aztán rossz, fájdalmas és hideg érzés...

No ennek a papirosnak is olyan tükörize van. De még utálatosabb: tintás. Egész betintáztam a szájam. És az írást is elkentem. Pfujj!

Jó éjszakát Ilona! Jó éjszakát kedves Ilona... Milyen furcsa és izgató, hogy ezt így ideírhatom. Ilonka... Ilus... ezt kellemetlen írni... Jó éjszakát kedves Ilona! Menj feküdj le aludni, egy óra van. Holnap tizre vagy próbára kiírva a Radnóthy-nál. Még mindig sirok.

Március 9

No, máma megint bolond napom volt. Tizkor megyek le Radnóthyhoz. Megállok az ajtó előtt, mert beszélgetést hallok a szobában. És hallottam, hogy az a férfi, aki bent beszél, az az alacsony fekete cigányképű, aki Tannhäuser után hajlongott előttem. Tudtam, hogy ő az. Bemegyek és csakugyan. Hát hogy lehet ez? Sohse hallottam a hangját. Talán az arcból lehet következtetni a hangra? Vannak emberek, akik nem a saját hangjukon beszélnek. De úgy látszik, hogy az ő hangja nagyon az övé.

Barna Béla író. Hát barnának elég barna. Hogy milyen író, azt nem tudom. Komikus figura. Úgy beszél, ahogy hajlong. Ez még máma is az Erzsébetet látja és tiszteli bennem. Milyen gyerekek vannak. Szinte belekényszerít a pózolásba és én egész idő alatt olyan méltóságos voltam, mint egy alapítványi hölgy.

De nem ezt akartam megírni. Hanem, hogy Radnóthy azt mondta, hogy tanuljam meg a Kundryt. Talán esztendőre előadhatjuk a Parcivalt. Legrosszabb esetben megcsináljuk a filharmónikusokkal. Erről beszéltünk és ez borzasztóan izgatott. Szerettem volna, hogy az az író is mondjon valamit, ha már ott ült. De ő csak bámészkodott rám borzasztó komolyan és aztán azt kérdezte, hogy meglátogathat-e.

Együtt jöttünk ki. Mikor a társalgó mellett mentünk, ott valami ricsaj volt megint és nagy vihogás. Észrevettek és hívtak, de én úgylátszik még az alapítványi hölgy voltam és úgy tettem, mintha nem hallottam volna. Akkor valaki utánam szaladt. Ketten is. Erre én, mint a bolond elkezdtem futni. Ott hagytam az író búcsu nélkül és rohantam le a lépcsőn, ki az utcára. És az Andrássy-útig futottam. Már igazán egész bolond vagyok.

Ebéd után le se fekédttem, elkezdtem keresni a Parcivalt. Nem találtam. Pedig nincs egy hete, hogy a kezemben volt. Borzasztó izgatott lettem. Széthánytam az egész lakást. Pedig hiszen csak telefonálnom kellett volna Rózsavölgyinek, hogy küldjön fel egy zongorakivonatot. Telefonáltam is. És mikor a kagylóhoz jöttem, egy Carment kértem. Minek nekem a Carmen? Sohse fogom énekelni és utálok. Hát ki hallott ilyet! Végül leültem és elkezdtem sírni. Estig sírtam.

De még nincs vége a mai nap történetének. Este lementem az Operába a Rózsit meghallgatni a Sábában. Igazán kitűnő volt. Disznóság, hogy úgy félretolják. Hétszer tapsolták ki. De kijöhetett volna még többször is.

Aztán gyalog jöttem haza. Szép első tavaszi este volt. (Borzasztón szeretek először találkozni az évszakokkal, mikor tudom: most, most kezdődik. Még nincs itt semmi belőle. Se levelek, se virágok, se teraszeok a kávéházak előtt, se tavaszi kalapok. Csak ő maga. Egyedül, kíséret nélkül jön előre.)

Egyszer csak körülbelül a Rózsa-utcánál lépéseket hallok a hátam mögött. Illetve az általános lépegetésben feltűnik egy határozott rhythmusu lépés állandóan mögöttem. És épen úgy, ahogy délelőtt megismertem annak a cigányképű írónak a hangját, bár sohase hallottam, épen úgy rögtön megismertem ezeket a lépéseket. Az az ismeretlen idegen jött mögöttem, az a szőke magas, angol úr. (Furcsa pendantja a kis cigánynak!) Nem ijedtem meg. Sőt csak azért nem

fordultam hátra, mert attól féltem, hogy eltűnik. Lassabban mentem. Ő is lassított. A Bajza-utcánál megálltam, ő is megállt. Végtelen szomorúság fogott el. Valami örök elválasztottság érzése. Mintha ő holnap visszautaznék Bombay-be és mégse lehetne hátranézni és soha többé! Úgy fájt a szívem és a lépések elmaradtak és én hazajöttem.

Most itt ülök a háztartási könyvem előtt és naplót írok bele. És elnevezem azt az ismeretlen magas szőke urat mister Sidneynek. Mert ha létezik, hát legyen neve is. (Nem kár a te jó eszedért kedves Ilona?) Mister Sidney Bombayból! Neki adhatok nevet, mert hiszen tulajdonképpen nem létezik. De ki volt az a másik, két év előtt, talán éppen ilyenkor? Milyen régen nem gondoltam rá, pedig az valóságos valaki volt. Sőt ismerős. Azt mondta, hogy ismerős és bizonyosan igaz. Úgy jöttem haza az Operából, mint máma egy Sámson és Delila után. A Sziv-utcánál megszólal valaki a hátam mögött, egy férfi: „Mademoiselle, permettez moi de vous suivre et que je parle a vous.” - Elkezdtem sietni, de a francia a nyomomban maradt és beszélt. „Ne féljen” - mondta - „nem vagyok aszfaltbetyár, még csak nem is akarok önhöz csatlakozni. Sőt kérem, könyörgöm, hogy ne forduljon hátra, mert ismer. Azért beszélek franciául, hogy ne ismerjen rá a hangomra. (Pedig meg voltam róla győződve, hogy született francia.) Csak engedje meg, hogy néhány lépést így a háta mögött menjek és beszéljek és mondjam, ami éppen eszembe jut. Parceque j'ai aujourd'hui des frissons du coeur. És az olyan ritka nálam. Látta kisasszony, én önt szeretem, de ezt sohase fogom önnek szembe megmondani, mert ön engem nem szeret és nem is szerethet soha, ez biztos, hiszen ismerjük egymást. De nekem jól esik máma magamat kinozni és megalázni evvel, hogy ezt megmondjam láthatatlanul és ismeretlenül. A telefonkagylót már rég lecsapta volna, de most kénytelen engem végig hallgatni. Kérem, könyörgöm, ne szóljon, semmit se feleljen! Csak én hadd beszéljek. Talán azért nem mondom meg önnek mindezeket szembe, mert nem is igazán szeretem, mert én talán nem is tudok igazán szeretni. Csakhogy régebben nem is volt soha vágyam. Csak mióta önt ismerem, szeretnék nagyon szeretni tudni. És másnak nem fáj úgy a szerelem, mint nekem ez a vágy. És milyen borzasztó gyötrő gyönyörűség. (Azt mondta: quel délice féroce) látni azt, hogy ön most figyel rám és komolyan szívvel hallgat. Pedig sohasem fog rámismerni akárhányszor találkozunk majd. Nem ismerhet rám, mert én nem ilyen vagyok, mint ahogy most beszélek. És ön se olyan komoly hálistennek, mint amilyen komolyan most engem pillanatnyi meghatottságában hallgat. Én egy léha és cinikus fráter vagyok, akiről ha majd látja újra, egy percig se tételezheti fel, hogy így beszélt egy este, mikor kicsit részeg volt. Ce n' était rien qu'un jeu poétique. Isten vele!”

Elhallgatott. Aztán hallottam lépéseit elfordulni. Akkor néztem hátra, szinte üres volt az utca. Emlékszem milyen lilák voltak az ivlámpák. Mintha tizszer annyi lett volna, mint máskor. Nagy lila gömbökkel volt tele az Andrásy-út.

Ez két évvel ezelőtt volt. (Első esztendeje voltam az Operánál.) Hogy elfelejtettem. Pedig még sokáig kerestem ismerőseim hangjában azt az embert. De csakugyan nem találtam meg. Úgy látszik igaz, hogy egy hangra csak a megszokott nyelvben lehet ráismerni. Máma ez az emlék is visszajött, mint valami kísértet.

Biztos, hogy a tavasz a kísérteteknek évszaka. A kísérteteknek úgy látszik kell valami, amivel jöjjenek. Egyedül nem tudnak járni.

Nem tudom hányadika van.

Puff! Bent voltam máma Kohn és Vajdánál pongyolát venni és ott megtudtam, hogy mister Sidney, oh a kedves mister Sidney Bombayból, aki a multkor a Tannhäuser estéjén nálam járt, a Kohn és Vajda cég egyik alkalmazottja volt! Isten veled mister Sidney! Erzsi szinte sirt, mikor neki ezt elmondtam. Időközben ő már úgy beszélt mister Sidneyről, mint egy bizalmas

régi ismerősről és gyönyörű regényeket talált ki róla. Természetesen amerikai milliárdos volt. Good bye mister Sidney!

Délelőtt telefonált Barna Béla. Holnapra hívtam, feketekávéra.

Egy szép fehér moirée pongyolát vettem. Az én tarka nyitottujju geishakosztümöm kissé tulságosan lenge és kokett. Különben ajándékba kaptam. Magam sohase csináltattam volna ilyet.

Megtaláltam a Parcivalt. Illetve eszembejutott, hogy hol van. A rendes helyén a kis fehér szekrényben. Furcsa! Hát azt nem nyitottam ki? Még nem néztem meg.

Későn hozták a pongyolát, még sok igazítani való volt rajta. Egész este azon dolgoztunk Erzsivel. Borzasztó ügyetlen nőszemély. Nagyon összevesztünk. Sírva rohant ki és megint egyszer felmondott. Mit vegyek neki holnap?

Nagyon ideges vagyok. Olvasni szeretnék, de nincs semmim. Verseket szeretnék olvasni és kiderül, hogy egy kötet vers sincs a birtokomban. Hát nem szégyen gyalázat ez? Az Operában egészen elbutul az ember, nincs műveletlenebb nép a muzikusoknál.

Csütörtökön, március 18-án fél 6 órakor.

Mostanáig itt volt Barna Béla. Most ment el. Furcsa! Azt hiszem félttem tőle. Vagy nem? Érdekes volt, de mintha megkönnyebbültem volna, mikor kiment a szobából. Olyan teli lesz vele a szoba. Az embernek az a nervozus érzése van, hogy mindenütt beléje ütközik. Pedig ott ült egy helyen a divány sarkában és meg se mozdult. Ez úgy néz az emberre. Azt hiszem, úgy meg lehet botlani a nézésébe, hogy elesik az ember. Van valami kényelmetlen és kinos a tekintetében, mert olyan mintha beteg volna. Mintha lázas volna, úgy égnek a szemei és olyan merevek. És olyan csunya piros erek vannak a szemében és egész sárga az arca. Én minden betegről félek, mert valami szemrehányást érzek benne. Mintha valami rossz volna a lelki ismeretem az egészségemért. Csakugyan, az egész idő alatt, nem tudom mért, zseniroztam magam.

Furcsa ember. Olyan halkán beszél, hogy néha alig érteni és mégis olyan fanatikusan, hogy alig merek felelni rá. Azután hosszú pauzákat tart, de látszik, hogy mondani akar valamit és nem lehet közbeszólni. Ilyenkor felhajtja a fejét. Aztán később felnéz az emberre mereven, de még mindig nem szól, csak tudni lehet, most, most, mindjárt. Szinte számoltam a taktusokat. Munka együtt lenni vele és idegesítő kicsit. De nagyon érdekes. Még soha sem beszéltem ilyen okos és művelt emberrel. És végre, végre egy komoly ember! Végre valaki, akivel komoly és szép dolgokról komolyan lehet beszélni. Végre valaki, aki nem csak a csinos nőtényt látja bennem. Ez roppant jól esik. Mintha tisztább lettem volna ma délután, mint máskor. Olyan jó érzés, mint frissen vasalt fehérneműt húzni. És milyen érdekes dolgokat mondott irodalomról és muzsikáról. Kundryról is beszélt. Azt mondta, hogy máma nagyon sok a Kundry és nagyon kevés a Parcival. Milyen igaza van! De azt is mondta, hogy ha Parcival igazán meg volna váltva, Kundry nem zuhanhatna vissza a sötétségbe. Ezt nem értettem. Én azt hiszem, hogy egyszerűen az a baj, hogy Parcival nem szereti szegény Kundryt.

Mielőtt elment volna, visszafordult és ahogy szokta, mintha mondani akarna valamit, lehajtotta a fejét, azután felnézett és öt perc múlva vagy tíz perc múlva avval rukkolt ki, hogy őt nem Barna Bélának hívják. Hogy ez csak írói álnév. Az ő igazi neve Sternberg Béla. Furcsa! Hát nem mindegy az? - kérdem.

- Tulajdonképpen mindegy - mondja, mert zsidónak soha sincs olyan neve, amelyik csakugyan hozzátartoznék és szimbolikus lehetne.

Egy percre úgy éreztem, hogy nekem is meg kellene mondanom, hogy engem sem hívtak mindig Nyári Ilonának. De aztán mégse mondtam. Végre is az nem tartozik ide.

A keze olyan száraz és forró, mint a lázbetegeké. Még most is a tenyeremben érzem. Kicsit utálatos érzés. Általában mintha kicsit undorodtam volna tőle. Véres pattanások vannak az arcán.

Ma korán akarok lefeküdni, mert holnap Tristan megy. Még soha olyan Isoldét nem énekeltek, amilyet én holnap énekelni fogok! Meg kell örülni az egész háznak! Ezek még nem ismernek engem. Már most jön föl bennem s ki akar feszíteni, mint a gőz.

Ehez a moirée pongyolához egy másik frizurát kell csinálnom. Meguntam ezt a fitos subrettfrizurát. Vagy Isolde valaki, vagy nem.

Tudom, hogy holnap szépen fogok énekelni és boldog vagyok. Nagyon boldog vagyok!! Nagyon, nagyon boldog!

Gyönyörű Tristan volt! Tizenötször az első után. Tizenötször a második után. És a harmadik után is ötször. Burián olyan volt, mint egy Isten! Radnóthy a karmesteri székből tapsolt.

Barna Béla ott ült a földszinti négyes páholyban egy kopasz öregurral. Talán a papája volt? De nem tapsolt! Vajjon miért nem? Nem tetszettem neki? Vagy derogált neki tapsolni? Majd megkérdem tőle.

Ma megint majdnem összevesztem Salgóval. Mikor kijövök ott áll az első ajtóban. Akkor a hátsó vasajtó felé fordultam, nem akartam vele beszélni. De észre vette.

- Ilona - szól utánam. - De büszke lettél tegnap óta.

- Ugyan hagyj békiben - mondom. - Mi kell?

Akkor odajön hozzám és megfogja a kezemet és olyan haragos gyűlölettel nézett rám, hogy szinte megijedtem. Mintha ittas lett volna. Pedig sohse szokott inni.

- Hogy mi kell? - mondja - Ez kell Ilona. Érted? Ez kell, amit most csináltál. Énekelni kell tudni, meg játszani kell tudni. Érted? Nem pedig nagyképüsködni és fenséges vesztaszűzet pózolni!

- Szamár vagy - mondtam neki és ott hagytam.

Soká vetköztem. (Minek siessek, úgy se vár senki. Szegény Kerekesnének még mindig kék a szeme.) Mikor kijöttem már a tűzoltók oltogattak és az egész folyóson csak egy vészlámpa égett. Hátral egész sötét volt. Mindenféle felforgatott diszletek feküdtek ott. De valaki állt ott. Csak egy pillanatra néztem oda véletlenül, de rögtön észrevettem, hogy mister Sidney! Tisztán láttam a szilhuettjét az árnyékban. No ez még is sok, gondoltam. Mit keresnek itt Vajda és Kohn segédei? Lát maga ott valakit? - kérdelem sugva Kerekesnétől. - Talán egy tűzoltó - mondja. De hát mit csinál ott, miért nem mozdul? - Jaj nagysága édes, ne menjen oda - szepegi Kerekesné. De bizony megnézem. Meg akarok végre ismerkedni mister Sidneyvel. Néhány lépés után már láttam, hogy nem Sidney úr, mert az karcsu, magas, ez az árnyék pedig kövér pocakos és sisak van a fején. (Milyen tisztán láttam pedig mister Sidneyt.) Mégis tűzoltó, gondolom. De nincs uniformisa. Megnézem. Hát ki volt?! A Salgó!! A Salgó volt. Ott áll a sötétben egy eldöntött rózsalugasnak támaszkodva, fején a Marke kétszarvu sisakja és a kezében a nagy pallos. És hozzá a redingót és máslira kötött nyakkendő. Örült komikus volt, de mégse volt nevethetnékem, mert úgy nézett rám megint, mint valami gyilkos, csak részeg

lehetett. Soha se láttam még részegnek. Ott állt sisakban, a pallossal és egy szót se szólt, meg se mozdult.

- Te vagy az? - mondom. - Mit állsz itt ilyenkor? Megbolondultál? Mit csinálsz evvel a sisakkal?

- Pózolok! - mondja.

- Hát csak pózolj tovább. Szervusz! - és megyek kifelé.

- Te Ilona! - szólt akkor utánam. Megfordulok, hát még mindig ott áll mozdulatlan. - Mi kell? - kérdem.

- Az a Sternberg Tristan, az egy Niemand.

- Mit jelentsen ez? Mi közöm nekem ehez? Részeg vagy öregem, feküdj le!

- Te Ilona, az a Sternberg Tristan az egy tehetségtelen író. Az a Sternberg Móric egy poseur.

Erre aztán dühbe jöttem. - Mit bánom én? Mi közöm nekem hozzá? Mit törődöm én Sternberggel? Mit jössz nekem evvel? Ordinaré, részeges hülye állat vagy! - mondtam neki és elrohantam. - Majdnem összevesztem vele. Még sohase láttam ilyen részegnek. Komolyan féltem tőle. Undok! Mindig utáltam, de most már rosszul leszek, ha látom azt a zsiros vastag nyakát kibuggyanni a gallérjából. Fújj, de rondák mind valamennyien!

Hanem a mai Tristan szép volt! Tizenkettő, meg tizenöt meg öt kihívás. Összesen huszonnégy vagy mennyi! Mért nem tapsolt az a Barna Béla?

Nem tudom hanyadika van

Gyönyörű tavaszi napok. Sovány kis szűzek, ezüsthéjű hideg fehér menyasszonyok. Egész délután a diványon feküdtem a moiréepengyolában, kibontott hajjal és Baudelairet olvastam. Délelőtt megint hoztak egy kosár ibolyát. Odatettem a kis tabouretre magam elé és néha néha úgy bele-belemarkoltam. Olyan volt mint valami kócos göndör haj.

Sternberg is telefonált. Kértem, küldjön fel ő is egy pár jó könyvet. Milyen gyönyörűség olvasni és milyen régóta nem olvastam semmit.

Vajjon milyenek az ő versei? Nem merek érdeklődni, mert sajnálnám, ha rosszak volnának, Salgó azt mondja, hogy rosszak, pedig Salgó művelt ember és ért irodalomhoz, hiszen maga is író. Csak ne volna olyan léha, cinikus disznó.

Milyen gyönyörű Baudelaire à une Madone-ja!

„Enfin, pour compléter ton rôle de Marie,
Et pour mêler l'amour avec la barbarie,
Volupté noire! des sept Péchés capitaux,
Bourreau plein de remords, je ferai sept couteaux
Bien affilés, et, comme un jongleur insensible,
Prenant le plus profond de ton amour pour cible,
Je les planterai tous dans ton coeur pantelant,
Dans ton Coeur sanglotant, dans ton Coeur ruisselant!”

Ilyenek a férfiak. Ez igazi férfivers! Előbb az oltárra tenni, aztán beléverni a hét tőrt.

Április 1

Ma kibékültem Salgóval, de összevesztem a Hátszegi Rózsival. Meghívott áprilisi bolond-uzsonnára és azt mondtam, hogy nem megyek, Nem megyek, mert nincs kedvem bolondozni. Erre ő is avval jön, hogy mit affektálok? Én nem mondtam többet és nem is lett volna baj belőle, ha az a marha Pityu nem jön. Igazán ilyen ostoba embert még soha se láttam. Iszonyu boldog lett egyszerre és elkezdett szavalni, hogy jól teszem, nem is odavaló vagyok, mert én egy urilány vagyok. Persze, hogy több se kellett a Rózsinak. Szóra szó és végül csunyan összevesztünk.

Ez a szerencsétlen Pityu már egészen hülye. Agyonszekiroz avval, hogy én egy „urilány vagyok”. (Megjegyzem, sejtelve sincs róla, csak annyit tud, hogy nem szorultam rá az operai gázsira). De ő már azon is kesereg, hogy énekesnő lettem. Úgy sirat, mint egy királykisasszonyt, akiből pásztorlány lett és mindig avval biztat, hogy ne féljek, mert ő tudja, hogy én „egy urilány” vagyok és hogy akár mi van, ő azt sohase felejt el és nem fog engem elhagyni. Ha ivott, direkt veszedelmes. Tavalý felpofozta a portást, mert nem köszönt nekem. Ilyenekkel szekiroz, hogy mért járok gyalog, mért nem tartok fiakkert. Magánkívül van, hogy néha megcsókolom a Kerekesnét. Avval szekiroz, hogy nekem el kellene vállalnom valami jótékony egyesület védnökségét és államtitkárok családjaival kellene érintkeznem. (Pont államtitkárokkal). És hogy ő kitűnő vívó és ne féljek. Ha valaki tiszteletlen velem, itt van ő, ő kiáll értem és nekem kötelességem ezt igénybe venni. Ő kitűnő vivó! Szegény jó Pityum! Úgy jár mellettem, mint egy hosszú sovány morgó neufundlandi. De eddig még csupa kellemetlenséget csinált. Borzasztó ostoba.

Most hogy békítsem ki a Rózsit? Igazán nem akartam megsérteni. De hiába, ennek előbb-utóbb ki kellett sülni. Mikor az operához jöttem, nem akartam különködni, feltűnni, hiszen olyan jó gyerekek. „Ich habe den Schleier des Herzens auf das Gehirn geworfen um nicht peinlich aufzufallen” - írja Caroline. (Milyen hálás vagyok Barna Bélának ezért a csodás könyvért). De ez a fátyol már majdnem megfojtotta az agyvelőmet, mint a pókháló. Hát nem butulhatok el teljesen a kedvükért? Én vagyok a hibás. El se kellett volna kezdenem, akkor nem vennék most tőlem rossznéven. Most persze affektálok és nagyképüsködöm és meg vannak sértve. Enfin je m'en fiche! Legalább most majd olyan lehetek, amilyen szeretek lenni!

Megint kaptam egy kosár ibolyát. Hogyan gondolnak vajjon rám Ibolyaországban. Rossz a lelkiismeretem. Mert ha nem tudom magam velük megszerettetni, hogy szeressenek hozzám jönni, akkor úgy szerepelek ott, mint valami rettenetes Astartebálvány, melynek egész nemzedékek esnek áldozatul. Hogy szerettessem meg magam az ibolyákkal? Elég, ha kedves vagyok hozzájuk és ápolom őket? Ez a probléma! Kérdezzem meg Barna Bélát? Hm?

Április??

Ma itt volt megint Barna Béla. (Nem szeretem a Sternberg nevet). Igazán nem tudom, hányadán vagyok vele. Nagyon szeretek vele együtt lenni. Igazán olyan, mintha valahonnan hazajönnék. (Majdnem azt irtam, hogy „mintha templomba térnék be”. De hiszen én nem szoktam templomba járni). Ilyenkor érzem csak, hogy tudnám magam becsülni. És mégis, mintha félnék tőle. Nyugtalanít. És ez nemcsak furcsa, égő fekete szemei miatt van. Mintha attól félnék, hogy csalódni fog bennem. Néha, ha úgy hosszan, némán rám néz, úgy érzem magam, mint egy detektív előtt. Mintha valamit el kellene dugnom. Úgy beszél velem, hozzám, mint egy szenthez! Megkérdeztem, hogy mért nem tapsolt Tristanban. Azt felelte, hogy őt sérti a taps, mert olyan, mintha a papot megtapsolnák az istentisztelet után. Milyen igaza van. Hát akkor mért nyugtalanít ez engem? Vagy egyszerűen csak elszoktam az operánál

attól, hogy a művésznőt komolyan lehet venni és tisztelni lehet? Pedig valamikor, nem is oly régen, így, épen így álmodtam én a művészetéről, mint áhítatos, szent papnői hivatásról. Istenem!... Hát akkor mégis, mégis miért rossz a lelkiismeretem? Félek, hogy csalódnai fog? Hát ne csalódjon. Milyen hálás vagyok neki ezért! Nagy, nagy és komoly művésznő akarok lenni!

Furcsa, hogy mintha nem magamat, hanem *őt félténém* a csalódástól. Ma az ő lázas, fanatikus nézéséről eszembe jutott a kis Kerekes Duci. Tavaly egy jótékony tombolát rendeztünk az operában és a Kerekes Duci az én ölemben ült és örült izgalommal lyukasztotta a számokat a lapján. Biztos volt benne, hogy nyerni fog. Ő fog nyerni. Olyan rendíthetetlenül biztos volt benne, hogy egész idő alatt nevettem rajta. Még egy ambója sem jött ki, de ő tudta, hogy nyerni fog. Mikor aztán osztani kezdték a nyereményeket és ő ott állt a kis számlapjával égő, nagy fekete szemekkel, (egész olyanok, mint a Barna Béláé) és egyik ajándékot vitték el mellette a másik után és őt nem szólították és várt... akkor nagyon megijedtem. - Hát én mikor kapom meg a nyereményemet? - kérdezte és odament a számlapjával és úgy nézett, hogy senki sem merete neki megmondani, hogy nem nyert. Lehetetlen volt. Olyan feladat lett volna, mint egy anyának megmondani, hogy egyetlen fia meghalt. Valóságos rettegés fogott el, mikor a nyeremények már fogyni kezdtek és a Duci még mindig ott állt rendületlenül az állvány előtt. Nem tudtam elviselni. Gyorsan odaadtam az aranykarperecórám az ügyelőnek, hogy adja a Ducinak, mint nyereséget. Nem volt már idő vásárolni valamit és egyebem nem volt.

Barna Béla néha úgy néz rám, mint a Kerekes Duci. Hát neki mit adjak?

Ma megint meg akartam neki mondani azt, hogy az én igazi nevem Wertheim Ilona. De már féltem, hogy ez is csalódás lesz neki.

Másnap reggel

Mister Sidney, mister Sidney! Ez nem fair és nem gentlemanlike. Először is ön nem létezik és a legjobb esetben is pesti kereskedő segéd. És álmában megrohanni egy nőt, mikor nem védekezhetik és nem felelős azért amit csinál! Mister Sidney ön sokat engedett meg magának az éjszaka. (És én milyen sokat engedtem meg magamnak az éjszaka!

Voltakép utálatos és borzasztó, hogy az ember ilyesmit álmodhatik. Mit csináljon például egy tisztességes becsületes ember, aki minden éjszaka azt álmodja, hogy lop? Tiszta lehet annak a lelkiismerete? Teszem, ha szokott gyónni, akkor ezt is meg kell gyónnia? Voltakép félelmes, hogy az ember ki van szolgáltatva álmában. Idegen dolgoknak kiszolgáltatva lenni, amik *benne* vannak! Borzasztó!

Nagy izgalom az operában. Diszlet és kosztümpróbája volt a Beatrixnek. Holnapután főpróba. Nagyszerű lesz. Ez a Salgó igazán úgy dolgozik, mint egy Isten. Milyen pompás ötletei vannak, milyen rafinált izlése! És hogy *érzi* az egész színpadot. Mintha az idegei felfutnának a kuliszákra, láthatatlan folyondárként. Az ember, amint a színpadra lép, érzi, hogy az ő idegein járkal és hogy minden rossz lépéstől nyilalást kap szegény. Ez igazán az ő birodalma, az ember ott az ő hatalmában van. Rám még a Tristan óta haragszik. Egy szót se szól hozzám, kerül és olyan gyűlölő pillantásokat vet rám, hogy szinte félek. Mért? Nem értem. Sohase haragudott még, a nyilvános pofonért sem haragudott és most a Tristan esetért haragszik? Érthetetlen. Meg is kérdeztem tőle. Bocsánat kisasszony, most nem érek rá. Ezt felelte és hátat fordított. Talán csak a premiere izgatja?

Ez a Pityu igazán borzasztó ökör!! Ma odajön hozzám a Kerekesné olyan titokzatos arccal, mint egy detektívfilmbeli démon és a fülembe súgja, (senki se volt az öltözőben) hogy neki meg kell valamit mondani.

- Anyának érzi magát? - kérdem rémülten. Nem - mondja ő titokzatosan - hanem, hogy neki ez a kötelessége.

- Mi a kötelessége?

- Ezt megmondani.

- De hát mit? - ordítottam végre.

Erre azt feleli mártírarccal, hogy ő előre tudta, hogy én haragudni fogok, de hogy neki ez a kötelessége.

- Micsoda? - kérdem újra szelíden.

- Ezt megmondani.

Végre egy pár box és csipés után sikerült vele megértetnem, hogy még nem mondott meg semmit. Erre kiderül a következő: hogy ő látta, amint a Pityu úr bejött az öltözőbe, kinyitotta táskáját és kivett belőle harminc koronát.

Ez a barom! Mondtam neki ezerszer, hogy szóljon nekem, ha pénzre van szüksége. Sőt kérés nélkül is kínáltam neki akárhányszor. De ő büszke! Ő nem fogad el ajándékot! Azonban, ha valakit ő igazán szeret s az őt igazán szereti, akkor nincs enyém, tied, akkor mindegyiknek jussa van a máséra, akkor vehet magának a közös pénzből, amikor akar. Ezt igen. De ajándékot nem fogad el, mert az megalázó! Most itt a következménye ennek a hülyeségnek. Mondtam ugyan Kerekesnének, hogy én küldtem be Pityut a pénzért, de azért biztos, hogy holnap már az egész opera beszélni fogja. És micsoda kellemetlenségek lesznek még ebből. Borzasztó, hogy ez a szerencsétlen Pityu milyen barom.

Különben kitűnő kedvem van. Nagy sikere lesz a Beatrixnak. Hátszegi Rózsának. Évek óta az első, tisztességes, neki való szerep. Úgy örülök, mintha én énekelném.

Fujj! Fúj! Úgy undorodom, hogy szeretném magam úgy ahogy vagyok egy zsebkendővel letörölni és a szennybe dobni. Minek is firkálok itt? Minek okoskodni? úgy is hiába minden. És mit tetszelgek itt magamnak evvel a naplóval? Én vagyok a legutolsó, legrondább nőszemély a földön. Eltűzelni. Adieu! Elég volt.

Mégis ezt az egyet még be kell írni. Csakhogy el ne felejtsem. Mert már minden össze-zavarodott a fejemben. Pedig el akarom mondani Sternberg Bélának. Ezt muszáj neki elmondani. Talán ő jobban érti.

Úgy kezdődött, hogy megvolt a Beatrix főpróbája és óriási siker volt. Mindnyájan örültünk. Én is boldog voltam. Hiszen végre is összetartozik az ember a kollégáival. És igazán eleget megdolgoztunk érte. Próba után a színpadon mindenki egymás nyakába borult. Én is odamentem a Rózsihoz és megöleltem. Hiszen úgy ráfért ez a siker szegényre és igazán nagyszerű volt. Rózsi ettől úgy meghatódott, hogy elkezdett sírni. Hogy ő azt hitte, hogy én megvetem őt. Akkor körülfogták a Rózsit és elkezdtek vele ugrálni és táncolni. Rózsi megfogta az én kezemet. Hát hogy eresztettem volna el épen most a kezét, hogy megint azt higgye, hogy megvetem?! Muszájt velük táncolni. De a hangulat egyre bolondabb lett. Salgó olyan volt, mint az eszeveszett. (Velem nem törődött, csak néha gúnyosan s dühösen végignézett rajtam.) Akkor a Maróth, meg a Csányi lenn a zenekarban elkezdtek a nagybögőkön egy macsist játszani „Macsis, macsis,” - ordította mindenki és mint az örültek elkezdtek macsist táncolni. És akkor már benne voltam, nem mehettem. És már akkor melegem volt és

rám jött az az utálatos idegesség, az a kábult esztelen ugrálás és vihogás, mint egy vitustánc. És épen akkor szembe jön a Salgó. Úgy nézett rám, hogy egy percre elállt a szívem. Csupa vörös volt az arca, az erek kidagadtak a homlokán és a szemei mintha keresztül akartak volna szűrni. Megállt, rám nézett mereven, hunyorgatott szemmel, de aztán elkapta a derekam. Én megörültem neki, hogy kibékült. Hiszen én nem akartam őt megbántani. Jóba akarok vele lenni. Hát nem lökhettem épen most el újra magamtól, hát nem sérthettem meg újra!? És már akkor én is bolond voltam. Rajtam volt az az utálatos hőség, az a csiklandás az egész testemben.

- Macsis, macsis!! - ordítja a Salgó és elkezdünk táncolni. - Ez az, mi? - ordítja Salgó. - Ez az!! Ez az!! - és táncolunk, mint a bolondok. Már nem tudtam semmit sem, én is énekeltem. És a Salgó egyre vadabban ordít. - Izolde, ez az! Macsis! Erzsébet ez az! Macsis! Szent Erzsébet, szent királynő! Madonna! Sanctissima gloriosa. Méltóságos vesztaszűz! Ez az! Macsis! Mi ismerjük egymást. Macsis! Most jöjjön ide az a költőnc, most jöjjön ide az a Sternberg Tristan. Az a Sternbergi Szent Móric.

Akkor felébredtem. Rettenetes. A Salgó puffadt, izzadt arca az arcomon, a lába a lábam között. Pfujj, pfujj! Elkezdtem sikoltozni. Ökölrel az arcába vágtam és sikoltozva elrohantam. A Salgó utánam, mint a vadállat. - Itt maradsz - ordította - itt maradsz te lúd. Itt maradsz - és megfogta a karomat, hogy majd kitörte és visszarántott a lépcsőről. Akkor az Isten tudja honnan előugrik a Pityu, mint a tigris ráveti magát a Salgóra az a szegény beteg, sovány Pityu a nagy kövér Salgóra. A Salgó egy ütéssel odavágta Pityut és rárohan, mint egy dühöngő örült és ha le nem fogják, szétmarcangolja. Még az öltözőben is folyton sikoltoztam. Aztán egy idő múlva, talán egy óra múlva, bejön a Salgó az öltözőbe, kiküldi Kerekesnét és becsukja az ajtót. Halálsápadt volt, csak a balszeme felett látszott egy csúnya piros folt, az ütés helye.

- Beszélni akarok veled Ilona, - mondta kissé rekedten, de nagyon nyugodtan. - Most hagyd kissé abba a bőgést, aztán bőghetsz tovább. Komolyan akarok veled beszélni. Először - vagy talán nem is először - de biztosan utoljára. Hát idehallgass. Az, hogy te engem pofozol, az nekem mindegy. Te egy szép lány vagy s jó énekesnő és én nem vagyok kaszinótag. De hát tisztázzuk a helyzetet. Mit akarsz tulajdonképpen? Két évig nagyon jól megvoltunk egymással. Nem mi hívtunk az operához. De ha már ott is voltál, senki se kényszerített, hogy a mi társaságunkhoz csatlakozz és velünk mulass, ahogy mi szoktunk. Maradhattál volna magadnak, hordhattad volna fenn az orrod, mint a Becseiné méltóságos asszony, de nem tetted, mert tehetséges voltál és utáltad a pózolást. Én se voltam erőszakos soha, gondolom. Sohase történt meg semmi, amit te nem akartál. Macsisot táncolni se én hívtalak...

Nem hagytam végig beszélni, hanem megfogtam a két kezét: - Salgó, édes Salgókám! - mondtam neki, ahogy tudtam, mert még mindig csuklottam a sírástól. - Igaz, igaz minden igaz és még se igaz! Én vagyok az oka, mindennek én vagyok az oka, én kezdtem, én csinálom, de én ezt nem akarom csinálni! Ez engem csak elvisz, ez valami idegen, valami más, ami elvisz, mintha álmodnék. Én kezdem mindig, én kezdem. Tudom. Úgy viselkedem, mint az utolsó rima. De én mégse, mégse, mégse, mégse vagyok rima! Jaj Istenem, érts meg engem Salgókám, te olyan okos ember vagy, értsd ezt meg! Ez valami hisztéria rajtam, valami undok betegség. Részegségben is csinál az ember bolondot. De azt se való kihasználni. Ne használjátok ki. Ne! Én ezt nem akarom. És segítsetek nekem, ha egy kicsit szerettek! Hiszen én is szeretlek benneteket. Legalább te segíts nekem Salgó. Segíts, hogy olyan legyek amilyen szeretnék. Ne engedd, hogy visszaessem. Ne lökj te is mindig vissza a hisztériába. Én gyenge vagyok. De nem akarok ilyen lenni. Segíts!

Aztán elkezdtem megint jajgatni és sírni. Salgó sokáig ült ott ráncolt homlokkal, sápadtan és nem szólt egy szót se, csak ült mozdulatlanul talán egy fél óráig is. Aztán hirtelen felállt.

- Rendben van - mondta. - Nem tudtam, hogy te nem akarsz ilyen lenni. Mert ez csak néhány napos ujság. De úgy lesz, ahogy parancsolod. Csak figyelmeztetni akarlak valamire, mégpedig hivatalból, mint rendező. Először is arra, hogy nagyon jól értem az esetet. Sokkal jobban, mint te, mert te, egy liba vagy. De erről nem akarok beszélni. Ebbe nem akarok beavatkozni. Majd jössz te még hozzám. Én csak arra akarlak figyelmeztetni, hogy énekesnő vagy, akinek az a dolga, hogy jól énekeljen, nem pedig az, hogy vesztaszűz legyen. A művésznek pedig őszintének kell lennie és természetesnek, mert a művészet a vérből jön. Azok az érzések, amikről te itt dumálsz az a magasabbrendű, az másban is megvan, nyugodt lehetsz. Csakhogy azt a színpadon kell kiereszteni. Ha eléled akkor nem marad a színpadra. A színpadon játszani kell, érted, játszani! Nem hiába hívják azt játéknak. Aki nem játszik, az pózol és hazudik. Mert ezek buborékok, kedves. Magasabb rendű buborékok. A buborékoknak szállni kell magasra és szétpukkanni. Azokat nem lehet évi lakásnak berendezni központi fűtéssel és klotzettel. Azoknak szállni kell magasra, könnyen szállni, szépen csillogni és szétpukkanni. Minél inkább csak álom és vágy, annál magasabbra szállnak. És a buborékok mindig a mocsárból jönnek. Ha kiszáritod a talajt, száraz maradsz. Különben mit beszélek annyit, mi közöm hozzá? Én csak arra akartalak figyelmeztetni, hogy vesztaszűzek nincsenek, illetve hazudnak és pózolnak és hogy kivétel nélkül tehetségtelen rossz művésznők. Érted pedig kár volna. Nagy kár. Ezt csak mint rendező mondom, hivatalból. Többihez semmi közöm. Szervusz.

Mielőtt szólhattam volna, kiment és becsapta az ajtót. Később kerestem, de nem volt már az operában. Most telefonálni akartam Sternbergnek, hogy rögtön jöjjön fel hozzám, és amikor a telefonhoz jött, letettem a kagylót. Szégyelem magam! Szégyelem magam! Szégyelem magam!

Kedvem volt neki ezt a firkát úgy ahogy van levélben elküldeni, hogy levélben feleljen rá! Mister Sidneynek Bombayba biztosan elküldeném. De csak Bombayba. Amíg álmomban meglátogathat, addig nem. De hát akkor kinek? Kinek! Istenem mit csináljak magammal? Muszáj Sternberggel beszélni. De félek nem lesz csalódott? Meg fog utálni? De muszáj valakivel beszélni?

Itt volt Béla, pedig nem is hívtam. Talán mégis érezte, hogy szükségem van rá? Milyen jó volt, milyen megnyugtató. Most már nincs semmi baj. Milyen áldás, milyen ajándék az, ha egy komoly, jó barátja van az embernek. Megfogni a kezét, megfogni a keze kisujját mint gyermekkoromban az anyámét és úgy elaludni.

Nem mutattam meg Bélának a naplót és nem is mondtam el mindent. Szégyeltem. Neki biztosan nagyon rosszul esett volna. Azért mégis mindenről beszéltünk úgy általában. Pedig mindent el akartam mondani. El is kezdtem. Mondtam, hogy nagyon fontos beszélni valóm van. De mikor aztán rámnézett azokkal a nagy, lázas fekete Duci szemekkel, véres, beteg szemekkel, akkor féltem, féltem. Azt mondtam Kundryról kell vele beszélni. Gondolkodtam rajta. Azt kérdeztem tőle, hogy lehetséges-e az, hogy valakiben két egymásnak ellenmondó lélek legyen, akkor az másképp viselkednék akarata ellenére, másképp, mint amilyen ő tulajdonképpen szívében legbelül?

Azt felelte, hogy senki se tud egészen úgy élni, mint amilyen szívében legbelül. Hogy az embernek két karaktere van, egy belső, igazi és egy külső, felületes, mely azt eltakarja és hogy ő életében még csak két olyan emberrel találkozott, aki „átlátszó” volt, aki kívül is a belső karakterét hordta.

- Kik azok? - kérdeztem.

Az egyik egy barátja, dr. Bója nevű. Egyszer majd megismertet vele. A másik egy asszony - ismerőse.

De akkor gyorsan a szavába vágtam. Arra nem voltam kíváncsi.

- De lehet-e az, - kérdeztem tovább, - hogy az a külső karakter éppen az ellenkezője legyen a belsőnek? Lehet-e az frivol és léha, mikor belül komoly az ember, lehet-e vad, mikor belül csendes? Lehet-e piszkos, mikor belül tiszta?

Akkor nagyon sokáig nézett rám némán alulról felfelé, ahogy szokott. Azt hittem elárultam magam, mert nagyon izgatott voltam. Aztán mosolygott. Milyen szépen tud mosolyogni. Milyen jószágosan, milyen finoman, milyen komolyan tud mosolyogni!

- Az ember csak belül lehet tiszta vagy piszkos - felelte aztán komolyan, halkan. - Valakinek lehet a temperamentuma, az érzékisége, a modora teljesen idegen a lelkétől. Az ember élhet egy idegen temperamentumu testben. Az mégis csak maszk.

- De Kundryról akarok beszélni. Hát Kundry, - mondom. - És ha nem tudja letenni azt a maszkot? Ha rá van növe?! Ha nem tud, ha soha többé nem tud szabadulni tőle?

- Az is lehet - mondta. - És ez mindig nehéz harc. Az ember külső karaktere, modora, mint egy vesszőz zárja be a belsőt. Mint egy fájdalmas kízó vesszőz. És voltaképp csak kevés lélek szabadul belőle élve. Egyedül talán nem is lehet.

- De Kundryról, mondom Kundry... De ki látja azt, hogy a vesszőzben van valaki, aki szabadulni akar?

- Aki szeret, az lát - mondta halkan.

- Kundry nem tudott szabadulni!

- Parcival maga sem volt megváltva.

- Vagy nem szerette eléggé Kundryt?

Akkor felálltam és járkáltam a szobában. Nagyon izgatott voltam. Azt a kosár ibolyát, amit reggel hoztak, - az volt a kosárra írva „Az utolsó ibolyák” - azt vittem idegességemben egyik sarokból a másikba. Végre rászántam magam, hogy megkérdezzem, de nem mertem ránézni:

- Mondja, nem lehet, hogy ez csak buborék?

- Tessék? - kérdezte.

Hogy talán az a külső karakter, amit maga úgy nevez, hogy talán az, ami természetes igazi, valóságos lényünk és az a belső, az csak olyan buborék?

- Mit jelent az, hogy buborék? kérdezte.

- Hát azt, - mondom - hogy tisztább és fényesebb és magasra száll ugyan, de csak buborék. Csak nézni való, csak vágyni, álmodni való, csak kijátszani, énekelni való! Hogy magasra szálljon és nézzünk utána, aztán szétpukkan.

Erre megint mosolygott. Milyen hallatlan kedvesen tud mosolyogni.

- Nézze ezt a zongorát, - mondta - ez nagy, nehéz, megfogható. Mi valóságosabb? Ez a nagy nehéz zongora, vagy a melódia, melyet játszik? Ez a fából és ércből való zongora, tíz év előtt készült és tíz év múlva a szeméten lesz. Az a melódia pedig talán kétszáz éves és halhatatlan.

- Igen - mondtam neki - igen. De Kundry - mondom - Kundry, Kundry - és futkostam fel alá a szobában és cipeltem azt az ibolyakosarat. - Mondja, játszhatik valamit a színész ami... - csak ennyit mondtam, mert összezavarodtam és nem tudtam megmondani, hogy mit gondolok. Talán nem is tudtam, hogy mit gondolok.

De ő felelt. Azt mondta: - Meg vagyok győződve róla, hogy minden igaz színészt ez hajtja a pályájára, hogy azt a beléje zárt lelket, mely nem tud megvalósulni az életbeli karakterében, mert gyenge, mert szemérmes, mert a körülmények nem engedik, hogy ezt a beléje fojtott titkos, láthatatlan lelket megvalósítsa, megmutassa a színpadon, a szerep karakterében.

- De akkor egy olyan szerepet, mely egészen őt ábrázolná, a külső karakterét is, olyat nem is tudna jól megjátszani.

- Talán nem.

- Szóval mégis kell valami különbségnek lenni?!

- Talán. Bizonyára ez a feszültség, ez a fájdalmas kétségbeesett vágy ad szárnyat a művészetnek.

- Tehát ha valakinek sikerülne levenni a maszkot, a vasszűzet és az életben elérnie magát; „átlátszónak” lenni, az nem tudna többé játszani, ha nem kellene magát a vasszűzből ki-játszania?

- Játszani? Talán nem tudna. -

Akkor letettem a kosarat és odamentem hozzá és azt kérdeztem tőle. - Mondja nincsen az így minden művészettel? A költészettel is?

Nem tudom, hogy jutott ez az eszembe. Mért mondtam ezt? Nem tudom. Úgy jött belőlem, mintha más beszélne. Béla arca összrándult. Egy pillanatra egész eltorzult, aztán felugrott és az ablakhoz ment. Istenem! Egyszerre belevágott valami a szívembe! Hogy neki fáj! Hogy én bántottam. Hogy éreztem az ő fájdalmát, pedig nem értettem. És valami csodálatos boldogság, hogy nekem az fáj, ami neki fáj! Oda akartam szaladni hozzá, de nem mertem. Lábjegyen odamentem mögéje. Hogy keresztül süttött a hátán a szenvedés. Meg szerettem volna simogatni. Nem mertem. Szólni se.

- Bizonyára úgy van a költészettel is - mondotta végre. Olyan halkán, hogy alig értettem.

Akkor valami csodálatos boldog melegség jött rám. Mintha harangozást hallottam volna. Úgy éreztem, hogy az ő szíve fáj a mellemben és nagyon fájt és boldog voltam és a kezem a kezére tettem s azt mondtam:

- Béla... de ugye nem a művészet a legtöbb? -

Mért mondtam ezt? Hogy jut ilyesmi az ember eszébe? Honnan jött? Nem is tudom, mit jelent. Csak úgy kimondódott. Mert fájt, az ő szíve fájt. Onnan jött. És olyan boldog voltam. Onnan jött. Harangozást hallottam.

Béla felém fordult. Nagy égő fekete szeme csupa könny volt. Úgy nézett rám mintha imádkozna.

- Köszönöm, Ilona, - mondta - köszönöm. Aztán lehajolt és megcsókolta a kezemet sokáig. Aztán elment.

Aztán én kinyitottam az ablakot és elkezdtem énekelni. Csak úgy énekelni. Azt, hogy egy sötétbársony meleg viharfelhő volt az égen és előtte a fehér és rózsaszín virágos ágak, a virágzó cseresznyefák és barackfák világítottak és reszkettek az esőre és én is kinyújtottam a karjaimat és énekeltem. Mert fájt a szívem és mert olyan boldog, olyan boldog voltam, hogy úgy fáj a szívem. És a jó Isten biztos, hallgatta. Az édes, édes, jó Istenke.

Nem tudom. Minek is dátum? Tavasz van.

Furcsa! Olyan jóérzés nekem most ez elé a napló elé ülni, mintha Béla lépne be az ajtón. Nincs semmi írnivalóm. Kár, hogy nem lehet beleénekelni a naplóba. Egy fonográfnaplót kellene az én számomra kitalálni.

Ma mikor hazajöttem, ahova csak néztem, minden cégtáblán azt láttam, hogy Sternberg. Sohse tűnt fel, hogy annyi Sternberg bolt van. Az izgatott, hogy ezek neki rokonai lehetnek. Mindegyikbe benéztem. Pedig egész bizonyosan nem rokonai, csak olyan közönséges név. Mégis jobb szeretem mint azt a buta kitalált író nevet. Milyen mamája lehet neki?

Most végre csakugyan békében hagynak az operában és lehetek olyan, amilyen vagyok. Nem szorítják rám a vasszűzet. Salgó megcsinálta, amit megígért. Engem kihagynak a játékból, nem cibálnak bele abba a ronda, buta léhaságba. Milyen jó! Mennyivel szabadabban, tisztább lelkiismerettel nézhetek a Béla szemébe. Mintha újra születtem volna. Milyen nagy, milyen végtelen nagy jót tett ő velem! És milyen boldog vagyok, hogy én is segíthettem rajta. A jó Isten segített. A jó Isten adta számára, hogy azt mondjam neki akkor, hogy a művészet nem a legtöbb. Milyen nyugalom és milyen biztosság, hogy az embernek van egy igazi, komoly lelki jóbarátja.

Most már nincsen semmi baj az operában. De nem szeretném, ha haragudnának rám. Mert hiszen ezért szeretem őket, csak más vagyok. Kár volna, ha ezért haragudnának.

Ma kikérdeztem Bélát és mesélt a mamájáról és Ágotáról, a kis hugáról. Szeretném őket ismerni. És beszélt barátairól, a Szentgyörgyi grófról. (Az az öreg, kopasz, akivel a páholyban ült a Tristanban. Azt hittem a papája. De nincs papája.) Meg a Schneider Henrikről, meg a Bójáról. Azt mondta ezekkel meg kell ismerkednem. Nem tudom mért, de ehhez semmi kedvem nincs. Nem akarok ismerkedni senkivel. Nagyon jó így, ahogy van. Minek mindig valami új?

Furcsa, hogy még mindig nem mondtam meg neki az igazi nevemet. Ezt a borzasztó titkot, melyet az egész világ tud. Mért nem? Furcsa!

Ma Wolff-dalokat énekeltem neki. Wolff a kedves dalkomponistája. „Du bist Orplid mein Land.” Hogy szereti! És a „wandre Marie”-t „Es kraehen die Hähne und nah ist das Dorf.” - Milyen csodálatos! A tercek a balkézből! És a művészet mégse több? Mégse?

Meghozattam Wolff összes műveit.

Május 1

Kint voltunk az erdőben, a májusban. Vittünk ennivalót és kimentünk a Jánoshegyen túl. Egész délelőtt nem találkoztunk egyetlenegy emberrel sem. Milyen jó volt. Nem tudom, engem nyugtalanít más ember közelléte, mikor vele vagyok. Mint valami veszedelem lehetősége. Mintha csak akkor volnék biztosságban vele, ha senkit sem látok és senki sem lát.

Milyen aranyos volt! Olyan volt, mintha először láttam volna világosságban. Odakint a zöldben még sokkal feketébb. Borzasztó, hogy milyen fekete! És olyan furcsa kint az erdőben. Tulajdonképpen olyan a nem odavaló, olyan esetlen, komikus. A mozdulatai olyan erdőmozdulatok, olyan eltévedtek. Mint egy pölyhös kis verébfiók, aki kiesett a fészekből, mint egy kis baba, aki elvesztette a dadáját. Olyan megható. Az ember szeretné az ölébe venni

és betakarni és megsímogatni! És nagy fekete szemeivel úgy is csodálkozik mindenben, mint egy idegen. Azért olyan nagyszerű, mulatságos vele sétálni.

Kint ebédeltünk az erdőben. Kentem neki vajaskenyeret és vágtam rá hideg húst. Milyen jó volt! Hogy szeretek így gazdasszonykodni! És milyen mulatságos volt nézni, hogy eszik! Még sohse láttam enni. Nagyszerű volt!!

Azt mondta, hogy ki nem állhatja a letépett és szobába cipelt virágokat!!! (És az ibolyás kosarak?!!)????????!!! Borzasztóan érzi a brutalitását, a gyilkosságát ennek. És értelmetlen is. Mindent a maga helyén. Milyen igaza van! Tulajdonképen én se szeretem a vázavirágokat. Minden virágkereskedés olyan, mint egy mézárszék. És a kertek olyanok, mint az istállók, az üvegházak.

Ma nagy mulatságot rendeztek a gyerekek a Salgó szobájában. Salgó ételt és pezsgőt hozatott és mulattak. Engem nem hívtak. Hiszen úgy se mentem volna. És tulajdonképen nagyon tisztességes Salgótól, hogy így megtartja a szavát. És mégis fájt a szívem. Ott álltam a csukott ajtó előtt és hallgatództam és nagyon fájt a szívem. Ez még a régi gyengeség? Nem is azért fájt, mintha be szerettem volna menni. Nem! Nem vagyok odavaló. Nekem az nem kell. De mégis, hogy így elidegenedtek tőlem! Hogy ezt nem lehetett valahogyan megegyeztetni. Hiszen én nem akartam azért elszakadni tőlük, hiszen én azért szeretem őket. Ott álltam hallgatództam és elkezdtem sírni. Akkor arra jött a Pityu. (Aki most nagyon meg van velem elégedve. Csak még az államtitkárok hiányzanak neki meg a Becseyné.) - Elszaladtam.

Nem baj. Azért így van ez jól. Nagyon, nagyon jól van ez így!

Ma délben láttam őket hármukat együtt. A körúton mentek és befordultak a Király-utcába. Középen ment a mama, jobbra a kislány, balra a kisfiu. Egész, egész olyan volt a mamája mellett, mint egy kisfiú. Nemcsak azért mert a mamája olyan roppant nagy. De úgy is lépked. Milyen aranyos volt! És a mamájának milyen jókedvűen-jóságos szép arca van. (A legtöbb embernek szomorú az arca.) Hogy szerettem volna odamenni és kezecskékolni neki. Hogy szerettem volna! Ott a körúton, délben, mindenki előtt!! - Mért nem lehet az ilyesmit megcsinálni? - De még el is kerültem őket, mert nem akartam Bélát zavarba hozni. Biztos, elpirult volna és zsenírozta volna magát a mamája előtt. Minden kisfiú szégyenli a barátnőit a mamája előtt.

A gyerekek ma kint uzsonnáznak a Wippernél a Hűvösvölgyben. Három vagy négy hét múlva becsukják az operát. Búcsúzkodnak. Azt hiszem, ha engem öt napig nem látnának a házban, azt is elfelejtenék, hogy a világon vagyok.

Kértem Bélát, hozza el a mamáját meg a kis Ágotát holnap a Lohengrinbe. Szépen akarok nekik énekelni, szépen, szépen! Sternberg mama meg legyen velem elégedve. Megjegyzem, hogy trémám van!! Nem furcsa?

Ma megint kint voltunk a Jánoshegyen. Ő akart ugyanoda menni, ahol már voltunk. Azt mondja, a természet nem panoráma, ahol mindig valami más kell. Emberek között se megyünk minduntalan másokhoz. Milyen furcsán nézi ő a természetet! Haragszik, ha azt mondom, hogy „szép”. Itt a borzasztó fontos munka folyik, mondja, ezek élnek, ezek úgy el vannak evvel foglalva, mint a munkások egy gyár forró dübörgő gépházában, hogy ő szinte zsenírozza magát köztük, mint dologtalan, sétáló „Müssiggänger”. Milyen izgatottan, komolyan nézi a természetet! Milyen furcsa dolgokat lát! -

Én is örültem neki, hogy ugyanazon az úton mentünk. Én az ismétlésnek örültem. Még mindenütt ott volt a multkori sétánk és azt felszedtem.

Megint leültünk azon a kis réten, ahol a multkor ebédeltünk és én emlékeztem rá, hogy milyen kedvesen evett és olyan jó kedvem támadt, hogy táncolni szerettem volna. El is hajítottam a kalapomat és el is kezdtem és aztán mégse! Szégyeltem magam előtte. Bélával nem lehet ugrálni és bolondozni. Ő úgy néz az emberre, hogy nem lehet. Nem is kell, nem is való! Felszedtem a kalapom és odaültem hozzá. De isten tudja, mi lelt. Borzasztó szomorú lettem egyszerre. Béla kérdezte is. Nem tudtam megmondani. Sírni szerettem volna. Nem tudom, mi lelt. Valami ostoba idegesség. Sokáig hallgattunk. Egyszer csak kijött belőlem minden ok nélkül. - Engem nem is hívnak igazán Nyári Ilonának.

- Tudom - felelte mosolyogva - Wertheim Ilonának hívják.

- Tudta!? - ugrottam fel csodálkozva. És elkezdtem borzasztóan nevetni és attól a perctől fogva megint nagyon jó kedvem lett. A fene érti ezt. Bolond vagyok.

Béla, Béla, Bélabélabéla - Alébbélaaléb.

Húsz nap múlva becsukják az Operát. Nekem még csak egy Tannhäuserem van. Istenem Tannhäuser!

Ma kaptam az öregemtől sok pénzt, hogy utazhassak a nyáron, ha akarok. Az azt jelenti, hogy ne jöjjek haza. Szegény öreg! Fél, hogy elcsábítom tőle Andreát és egyedül marad Tiszavásárhelyen a malmaival. Hiszen, ha Andrea bírja. De hiszen, nem gondolnám, hogy sokáig. Furcsa vad fruska az. Egyszer még valami nagy bolondot fog csinálni. Szegény?

Tegnap délelőtt hallom bent, hogy a gyerekek lampionos vacsorát terveznek estére a Jánoshegyen. Előadás nem volt. Azt mondom Salgónak: Salgókám, igaz, hogy nem hívtatok, de én is elmegyek veletek.

Azt mondja: Nem lehet fiam. Nem vállalhatok érte felelősséget, hogy mint vesztaszűz jól fogod magad érezni. És a pofonokból erre a szezonra elég volt.

Fájt, hogy ezt is olyan hidegen mondta. Sohse beszélt még velem ilyen utálatos hangon.

- Ugyan ne szekirozz avval a vesztaszűzzel - mondom. - Akárhogy is van, hát most hosszú időre szétmegyünk, hát egyszer még együtt akarok lenni veletek. Elbúcsúzni. Hisz nincs okotok haragudni rám. Juszt is elmegyek. Azért nem muszáj mindjárt disznólkodni. Majd én csak úgy csendesen ülök köztetek.

A könny is kicsordult a szememből. Mindjárt olyan szentimentális leszek.

Salgó furcsán nézett rám. - Van kimenőd? - kérdezte. - Én nem vagyok olyan lovag, mint a Pityu. Én nem akarok párbajozni.

- Ne légy utálatos! - mondom. - Semmi közöm senkihez! Én veletek akarok ma menni.

El is mentem. És olyan szép volt! Mulattak és táncoltak és énekeltek, aztán botokra tüztük a lampionokat és úgy jöttünk éjszaka haza a sötét erdőn keresztül. Gyönyörű volt. De én szomorú voltam. Fájt a szívem. A jó Isten tudja miért! Odamentem Salgóhoz és belékapaszkodtam és a vállára hajítottam a fejem, mert egy kicsit szédültem a bortól. Salgó egy szót se szólt, úgy mentünk csendesen. A gyerekek énekeltek a sötét erdőben és a lampionok ingottak a fák között, mint valami óriás, piros és sárga szentjánosbogarak. És én sírtam a Salgó vállán.

Talán részeg voltam. Ő egy szót se szólt egész úton, csak néha megsímogatta az arcom. Én meg csak sírtam.

És itthon még folytatódott. Egy órára érkeztem haza. Még kinyitottam az ablakot és kibáméskodtam a kertbe. Egész fekete volt. Csak ami fény az én ablakomból esett a fákra, az húzott ki belőle néhány ágat, azok olyan levágva, olyan kétségbeesetten meredtek fel, mint láthatatlan fuldoklók karjai a víz alól. Borzasztó volt. És egyszerre csak lent a sötétben ott látom állni mister Sidneyt. Sápadtan és szomorúan nézett rám.

Elutazik?

Igen. Örökre! Vissza Bombaybe. „Adieu, pour toujours Ce n'était qu'un jeu poetique.”

Franciául beszélt mister Sidney. És én búcsut intettem neki, aztán leborultam az ablakfára és keservesen zokogtam.

Hat hétig minden rendben volt és most újra megbolondulok.

Ma hajnalban express sürgöny jött Tiszavásárhelyről. Andreától. Okvetlen menjek el a budai zenede évrő vizsgájára! Mi ez? Megbolondult? Mi lesz ott? Nem értem. Van neki ott valakije? El fogok menni. Furcsa teremés az én húgom. Nálamnál is bolondabb. Másfél év óta nem írt, egy sort se és most ez a sürgöny. A budai zenede! Azt se tudom, hol van. Nagy bajok lesznek még odalent Tiszavásárhelyen.

Nagy búcsúzkodások az Operában. Hiába! Lehet elmenni és máshol más stilusban kezdeni életet, de ha az ember négy évig élt együtt kedves, jó emberekkel és egy bizonyos módon érintkezett velük, akkor azt nem lehet máról holnapra megváltoztatni. Hiába, nem lehet! Az ember csak bántja őket és saját magát és hiába. Ez is vasszűz! Az a tónus, melyet az ember valakivel egyszer felvett, az köztünk marad. Azon többé nem lehet segíteni. Akár jó, akár rossz. Nincs is értelme, hogy forszirozzam. Csak az fontos, hogy a különbséget mindig tisztán érezzem. Csak azt érzem mindig, hogy ez egy külső, lelkektől idegen modor, melyet felveszek, mint egy utazó annak a népnek szokásait, melyet meglátogat. Csak ez a fontos! És hogy az öntudatom mindig éber legyen, hogy sohasem ereszem bele magam abba a léha kábulatba egészen. De hiszen ettől nem is kell félni. Most már van horgonyom. Jó biztos horgonyom van.

Nem mondtam meg Bélának a lampionos kirándulást. Pedig kérdezte, hogy mit csináltam az este. És én hazudtam! Mért hazudtam? Milyen utálatos! Igazán megmondhattam volna neki, hiszen én nem csináltam semmit. Megint úgy félek tőle! Nem tudom, miért, de úgy félek! Félek!

Már csak tiz nap van. Hova utazzam? Valahova, ahova Béla is eljöhetne? Most mindennap együtt vagyunk. Meg szokott várni az Opera előtt. Ma megmondtam neki, hogy azt nem szeretem. Az egész más valami, az maradjon egész külön. Nyugtalanít, ha őt ott látom. Nem tudom, miért. És pláne, ha néha bejön a Radnóthyhoz, az borzasztó. Mintha segítségért kellene kiabálni. Kértem, hogy többet ne jöjjön be.

Tegnap láttam őt a Salgóval. Mi ez? Barátkoznak? Mit beszélhet egymásnak ez a két ember? Nem akarom, nem akarom, hogy avval az utálatos cinikus disznóval érintkezzen. De nem merek beszélni róla. Félek! Mindennap jobban félek!

Ma fel akartam venni a régi geishakosztümömet. Hadd lásson egyszer így is. De mégse lehet. Térdig hasított.

Dr. Lorx Kálmánné. Úgy hívják azt az ő nagyszerű barátnőjét. Azt mondja, beszélt neki rólam. Ezért nagyon megharagudtam és utálatos voltam Bélával. De igaz is! Kicsoda az, micsoda az, hogy engem az ő magas ítélőszéke elé visz? Hát mi vagyok én? És mit tud az a nő? Becsületes!! Hát akkor majd nem fogják becsukni. Már ez is valami? Klárának hívják. Utálatos név.

Borzasztó izgatott vagyok. Még öt nap. Tarpatakra fogok talán menni. Ott nagyon sokat voltunk gyermekkoromban és szeretném azt Bélának megmutatni. Régi fényképeket is szeretek neki mutatni. - Vagy inkább a Wörthi tóhoz? Az volt legfontosabb nyaram. Ott dőlt el, hogy énekesnő leszek.

Borzasztó izgatott vagyok.

Hát csakugyan megtörtént! Az a szerencsétlen, nyomorult Pityu! Hát csakugyan kisült valami botrány. Nem is tudom, hogy mi. Nem merem kérdezni. Csak úgy suddognak róla, hogy el kell mennie az Operától. Borzasztó! És én már hetek óta nem törődöm vele. Talán ez volt mindennek az oka. Milyen rossz és szívtelen vagyok! Azt is elfelejtettem, hogy a világon van. Ő meg bujt előlem. Ki tudja, hogy megbánthattam és azt se tudom, hogy mikor, mivel? Milyen ronda nő vagyok! Szegény Pityu!

Sürgönyöztem Mária-Wörthbe szobáért.

Ma nem jött el Béla. Mért? Mi történt? Tegnap bent volt az Operában. De nem láthatott semmit! Nem volt semmi, ami bántotta volna!

Nem mertem neki telefonálni, mert már késő volt és féltem, hogy a mamája jön a telefonhoz. De mért félek én úgy? Mi ez?

Holnap Tannhäuser és Béla egész nap nem jött, nem is telefonált! Talán beteg? Nem, nem beteg. Azt én érezném. Borzasztó gondolat, hogy beteg lehetne és én nem mehetnék hozzá! De elmennék!

Most már éjfél elmúlt és én még mindig várok. Borzasztó izgatott vagyok. Nem tudom, nem akarom így befejezni a napot. Mintha vacsora nélkül kellene lefeküdni. Ha elébe lehetne állni az órának és feltartóztatni. De fellökik az embert. Átgázolnak az emberen az órák!

Már három óra! Nem jött. Holnap a Tannhäuser! Az a mi ünnepünk! A mamája is ott lesz.

A mai nap! A mai nap! A mai nap!! Délelőtt nem jelentkezett Béla. Nem mentem be a próbára, mert vártam. Nem jelentkezett délután se. Majdnem lekéstem az előadást. Mert mikor megyek az operába, hát az Oktogonon két embert látok a tömegben háttal. Egy nagy kövéret, meg egy kicsit, karonfogva menni a Nyugati felé. A Salgó, meg a Béla! - nyilalt belém. Karonfogva sétálnak, utánuk rohantom. Majdnem a Nyugatinál voltak, mikor annyira közel jutottam, hogy megláttam, hogy nem igaz. Micsoda ostoba rémlátások! Az operában már mindenki ordított az idegességtől. Egy félórát késett az előadás. Kerekesné sírt, mert Salgó keresett és dühös volt és goromba. Nem értem rá sem rendesen felöltözni sem rendesen kifesteni magam. Borzasztó izgatott voltam és így nem lehet, persze rendesen énekelni se.

Azért tapsoltak. De mikor a végén kijövök, hát ott áll Salgó a második kulisszánál, épen úgy, mint a multkori Tannhäusernél Bélával. Mikor meglát, hátat fordít. Odamegyek hozzá. „Salgókám” - mondom - „Isten veled. Most már nem látjuk egymást őszi, hát búcsuzzunk el.”

- Szervusz - mondja és meg se fordul.

- Salgó, mi bajod? - kérdelem - Haragszol? Miért? Hiszen most nem vágtalak pofon?

Akkor megfordul, megint avval a borzasztó gyűlölő vad nézéssel. - Az nem volna baj, kedves vesztaszűz. Pofozkodj, ha úgy tetszik. Nagyobb baj van.

- Micsoda? -

- Az, hogy nagyon rossz voltál. Egy másodrangú dilettáns.

Mintha átszúrták volna a szívemet.

- Igazán? - kérdelem.

- Igazán, kedves vesztaszűz.

Nem tudtam semmit se mondani. Egy ideig még álltam ott, aztán kimentem. De a folyosón megálltam, visszafordultam és odamentem a Salgóhoz. Nem tudom micsoda örület volt. Rettenetesen el voltam keseredve.

Salgó - mondom. - Búcsuzóul nem kell a himlőoltás? És feltűröm a ruhám ujját.

A Salgó csak áll, néz, hallgat. Aztán végignézi rajtam. - Azt már nem, kedves vesztaszűz! - avval sarkon fordul és elmegy.

Vagy egy fél óráig sirtam az öltözőben. Nem is zsíroztam magam le rendesen, úgy jöttem ki. Odalent Béla várt. Mikor megláttam, úgy megijedtem, hogy térdeim elzsibbadtak. Talán nem ismertem mindjárt meg? Egy oszlop mellett állt az árnyékban. De hiszen mindjárt megismertem. Azonkívül biztosan tudtam, hogy várni fog??!

Egész úton nem beszélünk egy szót se. Már a Bajza-utcánál azt mondom:

- El fogok menni az operától. -

- Miért? - kérdi csodálkozva.

- Nem tetszik nekem a társaság. Nem nekem való. Inkább koncerténekesnő leszek.

Aztán vacsoráztunk. Béla nagyon hallgatag volt és azt hiszem, kerülte a tekintetemet. Azt hiszem, mert én sem néztem rá. Borzasztó izgatottak voltunk mind a ketten.

Vacsora után kiment az előszobába. Én bent álltam a szoba közepén és tudtam, hogy most lesz valami! - Mintha egy évig maradt volna kint. Végre bejött. Egy fehér selyembe kötött könyv volt a kezében. Olyan furcsán tartotta. Olyan megható, finom, esetlen félszeggel. (Eszembe jutott a Jánoshegyi séta.) Lesütött szemmel jött be és nem szólt semmit. Én se szóltam. Tudtam, hogy mi van a könyvben. Nem mertem szólani. - Vegye kezébe, Ilona - mondta végre nagyon halkán. - Vegye kezébe - mondta még egyszer, mert én nem mozdultam.

A kezembe vettem. Mintha száz mázsa lett volna. Nem birtam sokáig. Visszatettem.

- Kérem, hogy ne nyissa ki ezt a könyvet, csak majd ha Maria-Wörthben lesz.

Olyan nehéz volt a szívem, hogy majd leszakadt. - Béla - nyögtem ki végre. - Béla, megérdelem én ezt?

Akkor rám nézett. Hogy nézett rám! Vörös tüzet láttam a szemében. Sohasem fogom elfelejteni!

- Én tudom hogy nem érdemlem meg - mondta - hogy ezt magának odaadhatom. És tegnap egész nap azon gondolkoztam, hogy odaadjam-e? De nem lehet máskép.

Akkor valami furcsa örület történt. Valami megfoghatatlan, érthetetlen örület. Hirtelen kirohantam a szobából, letéptem magamról a ruhát. Előkotortam a geishakosztümömet, frizurát csináltam hozzá, kipirosítottam az ajkam és úgy jöttem vissza. Megálltam az ajtóban.

Csudálkozva és mosolyogva nézett rám. Óh, hogy mosolyog! - Mi ez? - kérdi és mosolygott.

Ha nem mosolygott volna úgy. De az olyan meleg volt, olyan jó, úgy lesimított a szívemről minden keserűséget. Úgy mosolygott, mint egy hat éves gyerek.

- Kosztüm a Pillangó kisasszonyhoz - mondom ott az ajtóban állva. - Csak úgy meg akartam mutatni.

Aztán visszamentem és felhúztam a fehér moirée pongyolát.

Két óráig itt volt. De nem beszéltünk tiz szót. Én sírtam. Már ő rég el akart menni.

- Isten vele Ilona - mondta. - Maga holnapután utazik Maria-Wörthbe. Én most már nem jövök fel többet. Most búcsuzzunk el, a Tannhäuser estéjén. Várni fogom hogy mit ír.

Én belekapaszkodtam a karjába és sírtam. Ne, ne, ne menjen még! Félek! Félek egyedül!

Fogtam a karját és ő várt még és én éreztem a fekete forró nézését lehajtott fejemen. Aztán mégis elment.

Istenem, hiszen talán csak egy hónap. El fog jönni Maria-Wörthbe. Mért fáj úgy a szívem? Olyan rettenetesen, olyan halálosan? Mintha soha, soha, soha, soha se látnám többet. Mintha meghalna! És ez a fehér könyv!! Félek, félek.

Maria-Wörth június 12

Már itt vagyok egy hete, de nem akartam elővenni a naplót. Általában nem akartam. Ez volt az alapérzésem: semmit sem akartam. Nem akartam írni. (Bélának csak egy levelezőlapot írtam) nem akartam olvasni. Nem akartam gondolkodni, nem akartam beszélni. Csak a szememet behunyni és feküdni. Evezőt behúzni és lefeküdni a csónak fenekén, hogy ne láthasson senki. Nagy fehér felhőket nézni a kék égen, semmit se gondolni. Kevesebbet, mint mikor alszik az ember, mert olyankor álmodik... De itt csak vízszag van, korhadt nádszag, a csónak forró fája, harangozás, messzi a wörthi templomban, a vonat a krumpendorfi parton, a vizirózsák szára síkos a meleg vízben és a hinár csöpög és a nagy fehér felhő.

A vonat a krumpendorfi parton, az furcsa. Mert az elvihetne. Mikor megállt velem Krumpendorfbán, nem akartam kiszállni. Nem akartam. Hogy csak hadd vigyen egészen, vigyen el egészen! Néztam az ablakból a tavat, mint valami szép emlékviótiót és nem mozdultam. Ha a kalauz nem jön az utolsó percben, bent maradok a kocsiban és utazom tovább, ki tudja hová?

Ki tudja hová?

Pedig én idáig is éreztem a távolságot nőni, mint ahogy a pók érzi talán, ha egy galyról leereszkedik és a szál a testéből hosszabbodik. A testemből hosszabbodott a távolság, minden méter.

Ma levelet kaptam. Csak annyit ír, hogy egy leveletem várja, addig nem írhat. Tudom, milyen leveletem várja. De még nem nyitottam ki a fehér selyem könyvet. Mért nem? Minden nap a kezemben volt. Aztán visszazártam és elmentem mégegyszer kifelé a csónakba az ég alá. Mért mégegyszer?

Ha nem szálltam volna ki Krumpendorfból, hanem tovább utaztam volna, akkor sohase nyitottam volna ki a fehér selyem könyvet. Vagy talán valamikor, mikor már egészen öreg leszek?

Milyen jó volna öregnek lenni. Egész öregnek. Ha a Mühlbergen állok este és nézem, hogy hajtják haza lent a völgyben a teheneket, olyankor jut ilyesmi az eszembe. Milyen jó volna csendesen öregnek lenni egy ilyen mozdulatlan nagy alkonyi vidék felett. De mi köze van ennek a tehenekhez.

Különben nagyon furcsa tehenek vannak itt. Már nem is háziállatok, hanem valami elnyomorodott családtagok. Azért olyan utálatosak és borzasztó szomorúak. Mért kell mindig valamit csinálni? Ma sem nyitottam ki a fehér könyvet. Majd holnap.

Ez volt az első levél amit Bélától kaptam. Milyen csodálatos írása van. Mintha törékeny nagyon vékony száron állának a betűk, akár valami karcsu velencei kelyhek. Az ember visszatartja lélekzetét, mert feldülhetnek és összetörhetnek. A postás (a krumpendorfi) bélyegzőt ráverte a Fräuleinre. Hogy fáj az ilyen brutalitás. Az „e” és „n” betűt egyáltalán nem tudom tisztán kivenni.

A fehér selyem könyv. Csupa ilyen betűvel van tele. Az egész könyv! Nem fognak éjszaka kimászni, mint a hangyák?

Ma sem olvastam el a fehér könyvet!

Ma sem.

Azt hiszem a föld alatt vagyok, vagy a víz alatt, valami alatt vagyok, egy eltemetett rejtett országban. Nem szoktam hallani, hogy az emberek mit beszélnek, de ha néha megértem, mindig megijedek, hogy németül beszélnek. Olyan természetellenes nekem, hogy értem a szavukat...

Nem olvastam el a könyvet. Úgy lakom vele együtt a szobába mint valami szelid párduccal. Vagy csak alszik? A fehér selyem párduc. Lábujjhegyen járok. Nem szeretek a szobámban lenni. Későn jövök fel és mindjárt lefekszem. De egyszer felfogok ébredni éjjel és látni fogom két sárga szemét.

Odaát a tizórai gyors megy Pragerhof felé. Hosszú tüzes kigyó tükröződik a tóban. Istenem, Istenem. Segíts!

Béla! Neked írom ezt. Mert különben minek írnám? Csak előtted nem szégyenlem magam. Önmagam előtt igen. És mindent el fogok neked mondani most.

Reggel négy óra. Most jöttem haza az erdőből. Tegnap délután ötkor mentem el sétálni a Wetterstuhlra. Nem gondoltam semmit, csak bámészkodtam. Görbe fenyők voltak és páfrányos hűvös, nedves utak sülyedtek bele az erdő feketeségébe. Rád nem gondoltam. Napok óta nem gondoltam rád Béla. Gondolattal nem. Egy régi nyár járt az eszemben. Tizenhétéves koromban sétáltam egyszer ezen az úton. És emlékeztem arra a tájra, melyet akkor itt láttam. Tisztán láttam minden részletét annak a vidéknek. És az a kép fáj. Fáj, mint egy távoli, elérhetetlen álomvidék. De mért fáj, gondoltam, hiszen itt sétálok benne? És akkor rémülten néztem körül, mintha villámlás világította volna meg a tájat. És egyszerre megláttam, hogy ez itt más vidék, mint amelyikbe akkor jártam. Ugyanazok a hegyek és erdők. Egy új majorság sem épült itt azóta Béla. És mégis más. Nem is hasonlít a régihez. És akkor rádismertem

Béla. Nem tudom hogyan. Csak rád ismertem. Abban, hogy mindent másképp látok, mint akkor. Hogy ezt a vidéket te látod most belőlem.

Érted te ezt Béla? Ugye csodálatos? Mert nem az volt, hogy tudtam, hogy te hogyan szoktad nézni a dolgokat. Ezt a vidéket te láttad. És azt is megmondom neked Béla, hogy az első érzés rémület volt. Hogy ki lehet-e ezt valaha törölni a szememből? És hogy most hiába ülnék már a krumpendorfi vonatra is. Késő! Valami megrázott belül. A bőrömon belül. De boldog rémület volt. Mint mikor először éreztem, hogy bennem fáj a te fájdalmaid. Mégis elkezdtem futni. Béla. Futottam, futottam. De a tenyeremben a te száraz forró kezedet éreztem. És minden új fa, minden új kő, minden új napfolt, újra te voltál. Egyre több, mindig több. Köröskörül mindenütt! Futottam, futottam. Már a malmoknál voltam. És mindig több lett. Már felért a dolomitok tetejéig, már egész az égig! És akkor szembe csapott a szél és az te voltál. Az arcomon a hűvösséget te érezted. És akkor már a földet is érezte a talpam száraznak és forrónak, mint a tenyerem a kezedet... Futottam, futottam és felértem a Wetterstuhl tetejére és itt hirtelen elébem nyílt a nagy klagenfurti völgy. Mint egy nagy langyos végtelen tenger és én egyszerre megláttam, hogy ez is. Az egész végtelen tenger, minden, minden, minden!

És akkor térdre buktam és azt mondtam: igen, igen, igen! Mindig csak ezt a fejemmel bólogatva: igen, igen. Sírva és hangosan mindig ezt: igen, igen, igen. Aztán elnyultam a földön és úgy maradtam.

Édes Bélám én csak egy buta nő vagyok. Ne haragudj, hogy nem tudom értelmesebben elmondani neked. De én mindent, mindent el akarok mondani, ahogy tudom.

Már kint voltak a csillagok és jött fel a hold, mikor felkeltem. Köröskörül nagy fekete hegyek voltak, egész feketék és az erdő nagyon zúgott. De már nem féltem, összetettem a kezem és imádkoztam. „Édes jó istenem, nézd, itt vagyok. Nesze! Ha akarsz, most vedd el. Most kész. Itt vagyok”... És álltam és vártam sokáig. Tudom, hogy ott volt velem szemben a sötétben és nézett engem. És én vártam, egy óriási fekete tenyeret az égről, hogy leereszkedik rám és levesz engem a Wetterstuhlról.

De nem jött Béla. Pedig én igazán mondtam.

És akkor visszafordultam az erdő felé. Olyan fekete volt, hogy a fák nem látszóttak külön és zúgott. Erős meleg volt. De nem féltem. Pedig mindig félek egyedül a sötétben. Még a szobámban is. De most nem féltem, mert te nem féltél. Mert ez mind te voltál. Mert akkor hozzád mentem be az erdőbe, mint egy fekete bársonysátorba és azt gondoltam: Ez az esküvő és nászéjszaka. És sokáig, sokáig mentem az erdőben. Teljes sötétség volt. A kezemmel tapogattam a fákat. Mintha nem előre, hanem mindig mélyebbre mentem volna, lejjebb, lejjebb valahová a feketeségbe. A te feketeségedbe Béla. Aztán egyszer csak kiértem egy kis tisztásra. Egész fehér volt a holdtól. Mintha hó lett volna rajta. Egy kis kakukkfűves rét. Ott megálltunk. Mert te voltál ott köröskörül, elül és alul, mindenütt. És én ott lassan kibontottam a hajam és levetkőztem. Lassan vetettem le a ruháimat és mindig jobb volt. Mintha valami súlyos, sötét terheket vetnék le. És éreztem, hogy egyre közelebb vagy. És aztán leeresztettem az inget és kitártam a karomat. És te voltál a szél a testemen és te voltál a hold a testemen Béla. Ott álltam meztelenül benned.

Reggel lett mire megtaláltam az utat. Most itthon vagyok. Ma fogom elolvasni Béla fehér könyvét. De most álmos vagyok, előbb alszom. Most már nem kell sietni, ugye? És úgy örülök ennek az olvasásnak, mint még soha. Még sohasem aludtam el ilyen nyugodtan, ily biztosságban. Mert én nem emlékszem az anyámra. De a kisgyerekeknek az anyja ölében elaludni ilyen lehet. A fehér könyvet a párnámra teszem. A selyem párduc velem fog aludni. Édes, édes Bélám!

Vége! Most vége mindennek. A fehér párduc rá mugrott és átharapta a torkomat. Mikor letettem a könyvet nevetőgörcsöt kaptam. Ugy hánykolódtam, hogy feldöntöttem az éjjeli-szekrényen a poharakat. Bejött két szobalány, bejött a háziszolga, bejött a tulajdonos és tulajdonosné, néhány vendég és sok gyerek. Orvos nem volt. Három óra hosszat szakadatlanul nevettem. Aztán elaludtam a fáradtságtól. Mikor felébredtem, lerohantam és felfeszítettem a levél szekrényt és kivettem belőle a levelet, amit reggel írtam Bélának. Azt írtam: Szeretlek, gyere, várlak.

Isten; megint vigyáztál rám! Tíz perccel késtem le a postahajót, azért volt még a szekrényben. Tíz perc! Most bevezethetnék szép lassan a Wörthi-tó közepébe és lemehetnek, egész le, ahová már nem látni.

Most talán már századszor olvasom el. Kivülről tudom mind a huszonöt verset. Szép versek. Biztosan gyönyörű versek. Fel fogom íratni a szobám falára. Felvételtem fonográfba és fülembe mondatom éjjel-nappal, mindig amíg le nem karmoltam a bőrt pofámról és el nem rágtam mind a tíz ujjamat. És én magam szavalni fogom, hogy a szemöldökeim a szentek szentjének örök boltívei, mely előtt az ima is visszafordul bátoratlanul; hogy hazátlan vándorra lesz mindenki, aki lát, mert azt a szent birodalmat keresi, melynek a királynője én vagyok „márványfenségben”; hogy istentisztelet minden mozdulatom, mert kiválasztott az, amire nézek és a semmibe elsüllyed, amitől elfordulok, hogy kiskoromban mindig megverték, ha nem volt a fejem körül glória és nem álltam márványfenségben és ha a tisztaságom nem volt örök néma gleccserek sugárzása és ha nem voltam papnő és vesztaszűz!!!!

Hát ezt csináltam én. Mert ezt én csináltam. Becsaptam Bélát. Az orránál fogva veztettem. Póztoltam és affektáltam és eltitkoltam és hazudtam és elhitettem vele, hogy ilyen vagyok! És most már mindent értek, olyan világos, hogy bele fogok vakulni. Hiszen én ezt raffináltan, számítóan csináltam, mint egy kokott! Igaza volt Salgónak. Azért ütöttem őt pofon Tannhäuserben. Imponálni akartam Bélának, mikor először láttam. Ezért nem akartam, hogy értem jöjjön az operába, ezért vásároltam egy márványfenséges pongyolát, csináltam más frizurát. Ezért nem táncoltam előtte, ezért titkoltam el a Jánoshegyi kirándulást! Hazudtam és csaltam, hogy ilyen márványfenségesnek lásson. És most?! Most nem mondhatom meg neki, hogy szeretem, mert hiszen ő nem engem szeret! Ezt a papnőt, ezt a glóriás királynőt szereti, aki nem én vagyok! Nem engem, Ilonát, szegény Ilonát, aki a legkomiszabb vagyok az operában. Hiszen, hogy még lány vagyok, az is tiszta véletlen. Óh, nem a glóriámon mulott. Kizárólag a finnyásságomon mulott, talán csak az idegességemen, talán csak az orromon!

Béla nem szeret! Béla nem engem szeret! Béla nem is tudja ki vagyok, mi vagyok. Belezártam saját magamat egy márványfenséges vasszűzbe! Béla biztosan utálni fog, ha megtudja az igazat! Nem, nem, nem! Az lehetetlen. De rögtön meg kell neki írni mindent. Nem akarom tovább csalni! Most rögtön megírok mindent.

Nem írtam. Nem írtam. Nem merek írni. Félek a Duciszemektől. És szabad egy költőt az illúziójától megfosztani? Hát mi vagyok én? Nem fontosabbak a versek?

De a művészet nem a legtöbb. Én magam mondtam ezt neki. Hiszen evvel segítetttem rajta!

És ne tudja meg soha, hogy szeretem. Sohase tudja meg, hogy milyen nagyon nagyon szeretem. Istenem, segíts!

Nem írtam. A Salgónak írtam egy levelezőlapot!!

Ezt úgy se lehet megírni. Majd ha eljön, megmondok mindent. Beszélni inkább lehet erről. Nemsokára itt lesz. Érzem.

Mi volt ez? Ma délben fent álltam az alsó malomnál, az enciános réten és nézek le a Klinger villa felé, a fészületre a kis almafa mellett. És egyszer csak ott látom Bélát a fészület mellett állni. Ott állt és nézett fel hozzám. Tudtam, hogy ez nem kísértet, mint mister Sidney. Tudtam, hogy ez csakugyan ő. Ott állt és nézett fel hozzám és én úgy tettem, mintha nem láttam volna! Mi volt ez? Behunytam a szemem és az egész testem elzsibbadt és úgy álltam ott dermedten mozdulatlanul, mint azok a bogarak, melyek halottnak tettetik magukat a veszedelemben. Úgy álltam és vártam és a lélekzetemet is visszafojtottam. Talán száz esztendeig!

Végre felnyitottam a szemem és Béla nem volt a fészületnél... Pedig biztosan látott! Nem volt száz méternyire épen szemben. És rám nézett. Hiszen láttam, hiszen éreztem, hiszen keresztülsütött a szemhéjamon. Mi volt ez? Lerohantam. A vendéglő előtt a tulajdonos fogad. Egy alacsony fekete fiatalember érkezett a kilencórás hajóval és engem keresett. Megmondták, hogy a malmok felé sétálni mentem. Utánam jött. Nem talált meg? - Nem - mondom. - Kár, mert a tizenkettős hajóval elutazott. Mi volt ez? Mi volt ez? Mi volt ez?

Ez a levél jött Klagenfurtból. Ide ragasztom:

Kedves Ilona! Délelőtt Maria-Wörthben voltam, magát kerestem. Meg is találtam. Egy virágos dombtetőn állt, talpig kék égben, behunyt szemmel, mozdulatlanul, mint egy napmáglyán. Imája és áldozata a földnek. Soha még semmit olyan magasan, olyan elérhetetlenül magasan állni nem láttam. Nem szólítottam meg. Talán azt éreztem, hogy úgy se érne magáig a hangom. Talán azt, hogy szentségtörés volna? Talán azt, hogy ennél többet úgy se kaphat az ember, hogy ennél minden szó csak kevesebb lehet. És elsompolyogtam evvel a látással, mint egy tolvaj. Maga evvel bizonyára többet adott nekem, mint amennyit nekem szánt. Visszaadni már nem tudom. De nem akarom többé meglepni és meglesni, nem akarok lopni. Azért jelentem, hogy holnap délelőtt tizenegykor Maria-Wörthbe érkezem.

Béla

Tehát megint pózoltam! Oh, a vasszűz! Hát hogy mondjam meg neki? Hogy mondjam meg ennek az embernek, hogy én egy közönséges léha nőcske vagyok?!? Hogy mondjam meg? Béla, Béla, Béla!!! Ordítani! Feltartani a fejem, mint a kutyák az ég felé, vonítani!

Holnap délelőtt itt lesz!!!

Rimini

Nem is tudom, hogy kerültem ide. Egyszer csak vonaton ültem, a krümpendorfi vonalon és utaztam, utaztam, amíg ki nem dobtak a kocsiból. Most Reginiben vagyok. Béla tegnap délelőtt 11-kor kikötött a Maria-Wörthi hajóhidnál. Elment az úszoda előtt, elment a platánok alatt, a vendéglőbe ment, találkozott a Fräulein Marie-val vagy a tulajdonossal és kérdezte, hogy én hol vagyok és azt mondták: das Fräulein ist gestern Abend verreist!! Az arca! Az arca!

Nem, nem lehetett! Elárultam volna magam. Pedig még nem szabad. Hiszen nem engem szeret. Talán nem is szeret? Oh Istenem. És a magyarázás semmit sem ér. Majd ősszel Pesten, ha a rendes életemben fog látni, de póz nélkül fog látni, olyannak, amilyen vagyok, egészen.

Ha akkor is kellek neki, akkor, akkor!... Még csak július 27-ike van. Ha beáshatnám magam a homokba addig! Ha lefekhetnék most aludni és csak szeptember elsején ébrednék fel!

Itt olyan vízszintesek a napok. Maria-Wörthben merőlegesek voltak, mint a karcsu, égis erő tornyok. Itt vízszintesek, mint a sivatag.

El fogom zárni a naplót. Olyan ezt a naplót írni, mint az órán a percmutatót nézni, mikor még ezer évig kell várni.

Ma kezembe veszem azt a Schleiermacher könyvet, melyet Bélától kaptam és magától kinyitott a harminckettedik lapon. Ezt olvasom benne: „Zehn Gebote für Frauen”. És mindjárt legfelül:

„Du sollst dir kein Ideal machen weder eines Engels im Himmel, noch eines Helden aus einem Gedichte oder Roman, noch eines selbstgeträumten oder phantasierten, sondern du sollst einen Mann lieben, wie er ist. Denn die Natur deine Herrin ist eine strenge Gottheit”.

Először vettem itt könyvet a kezembe és itt ütöttem fel. Küldjem ezt el Bélának? Kérdezzem meg, hogy a férfiak tízparancsolata másképp szól-e? Vagy a természet nekik nem istenük?

De hiszen nem ő magának, hanem én hazudtam neki azt az ideált. Ő csak becsületes és gyanutlan és jó és elhitte nekem. Fújj.

Kék tenger, kék ég, kék nap, kék homok. Talán a feledésnek kék a színe? Talán, ha még egy kicsind kékebb volna, talán ha minden kék volna, akkor elmerülne az élet?

Béla azt se tudja hol vagyok.

Nyitott ablak, sós vízszag, zúgó feketeség, melyben fehér habfodrok villannak. Valami halászegény énekel. Micsoda hang! Hogy fekszik bele a saját hangjába! Hogy úsztatja fel magát rajta feljebb és feljebb, mint egy arany szerpentin! Micsoda hang! Vissza lehet ebből jönni? Nem viszi el az embert az ilyen hang, mint egy ballon? Mért van ezeknek a gazembereknek ilyen hangjuk? Milyen jogon? Minek kell nekik ez a hang? Mit éreznek ők? Fáj nekik az, ami nekem fáj? Oh énekelni, énekelni, énekelni!!!

Holnap írok Salgónak.

Ma ez a levél jött:

„Ilona, mért fél tőlem? Mért menekül? Fél fájdalmat okozni nekem? Ne Ilona, ne féljen. Emlékszik arra a Spinoza mondásra, melyről egyszer beszélünk? „Aki istent igazán szereti, nem kívánja, hogy őt viszont szeresse”. Ilona, nem csak az istent lehet így szeretni. Ilona, ne féljen tőlem!”

Azt hiszi, hogy nem szeretem!! Oh Istenem! És szenved. Idáig érzem a szenvedését. Béla, várj, várj! Minden jó lesz. Meglásd minden jó lesz. De így nem lehet. Igazságnak kell lenni. Nem akarok neked hazudni, mert szeretlek, szeretlek, szeretlek! Sürgönyöztem neki: „Béla várjon. Ne haragudjon rám és várjon. Mindennel várjon”.

Három hét múlva Pesten leszek.

Holnap utazom vissza Pestre. Már egy héttel ezelőtt kellett volna. A próbák rég megkezdődtek. Sürgönyöztek értem. Egy hét óta be van pakkolva a kofferem. És nem tudtam magam rászánni. Nem mertem. De holnap utazom.

Ma egész nap fel alá járkáltam a szobámban és gondolkodtam. Még az ablakokat is becsuktam, hogy ne zúgjon be a tenger.

Mintha végrendeletet kellene csinálni. Mert akárhogy lesz, ennek vége. Akárhogy lesz új más élet lesz és ez a Nyári Ilona, aki 24 évig élte ezt az életet ifjúkora virágjában, meghal. El is lehetne síratni? Még ha minden jól végződik is.

Mindent meggondoltam. Én félrevezettem Bélát és Béla beleszeretett egy ideálba, aki talán szeretnék lenni, de nem vagyok. Ha elárulom neki, hogy szeretem és összekerülünk, néhány nap múlva kisül a csalás, Béla kiábrándul, otthagy és még meg is vet aljas hazugságomért. Tehát mindent meg kell mondani, meg kell mutatni, lásson engem tisztán, egészen és úgy szeressen, ha tud. Akkor, akkor, oh istenem, akkor még úgy tudnék az az ideál is lenni! De ez csak új kísértés új hazugságra. Vége a pózolásnak.

Isten veled tenger, isten veled homok, isten veled zúgó csend, isten veletek aranyvörös vitorlák, isten veletek szép olasz fiuk és lányok, fehér lepedőben, kibontott hajjal, meztelen bronzszínű karokkal. Isten veled Nyári Ilona.

Budapest, szeptember 1

Tegnap éjjel tizenegy után érkeztem. Meg se mosakodtam, az utiköpenyemet se tettem le, rohantam az operába és körüljárkáltam a nagy, fekete házat. Nagy fekete jó öreg ház! Reggel kilenckor már megint ott voltam. Persze egy lélek se volt még bent. Felmentem a színpadra, ott munkások dolgoztak. Kötelek, lécek, drótok, lámpák, és az a jó, az a jó színpadszag! Nagyot, mélyet lélekzettem belőle. Kérdeztem a portást, hogy hol vannak a gyerekek. „Hát még alszanak”. Persze. De olyan türelmetlen voltam és olyan ideges, hogy majd kibujtam a bőromból. A kapuban vártam. Salgó jött be először negyed tizenegykor. Az dolgozik! Elébe szaladtam a Sphynxig. Megörült nekem. Láttam az arcán. Mi lesz? Hogy lesz? - kértem. Három új operában főszerep. És Donna Anna és Dinorah és Senta és még valami nagyszerű, ami még titok... Oh, énekelni, énekelni!

Furcsa volt a Salgó! Láttam, hogy örül nekem. Kedves és barátságos volt, de olyan finom lett egyszerre, mint egy marquis. Mi leli? Talán valami tánc és illemhelyre járt a nyáron?

És egyáltalában olyan csend volt a házban, mint valami temetőben, pedig mindenki bent volt. Szaladtam magamnak korrepetitort lefoglalni. Hogy kezdjük el rögtön a munkát. Dolgozni, dolgozni!

Aztán akartam, hogy beszéljünk meg valamit délutánra, de nem sikerült. Milyen unalmasak lettek ezek! Azt akartam, hogy legalább maradjunk még egy kicsit együtt. De mind ellógott. Két órakor már ott álltam egyedül az üres folyosón és nem volt semmi dolgom és mégis olyan nehezen mentem el!

Hát szegény Pityunak csakugyan kitették a szűrét! És sejtelmem sincs hogy miért?! Ugyan, ha egy kicsit firtatnám, megtudhatnám. De fáj és röstelem és úgy is könnyű kitalálni. Az orfeumba szerződött és kuplékat énekel minden este. Második szám! Szegény nyomorult. Második szám lett. Holnap meghallgatom és felkeresem. Tapsolni fogok neki.

Bélának még nem telefonáltam.

Ma végre megfogtam Radnóthy! Mi lesz a Kundryval? Nekem muszáj a Kundryt énekelni. Muszáj, muszáj, mert meghalok. Komolyan. Ha a Parcival nem megy. De talán a filharmonikusokkal, talán novemberre, talán decemberre, talán, talán! Jaj!! Milyen nyavalyás mindenki! Mintha aludna az egész város! Szeretném megfogni valami nyelénél, a Mátyás-templom tornyánál fogva és rázni, rázni, rázni. Uh! Mindjárt elkezdek magam rázkódni!

Nem telefonáltam.

Milyen marha, milyen örült voltam, hogy nem kértem fényképet! Most mit csináljak? Próbáljam most itt lerajzolni a profilját. Hiszen úgy ismerem! De nem tudok rajzolni. Ha most egy nagyot ordítanék meghallaná? Tudnék akkorát ordítani!

Ma meghallgattam Pityut az orfeumban. Szegény! Egy rossz cylinderben jön be, egy kopott frakkban, monoklival és egy nagy krizantémmal a gomblyukában! Könnyed és léha eleganciát ábrázol!! Soha még kevésbbé könnyed, kevésbbé elegáns és kevésbbé léha embert nem láttam! Nem akartam felmenni hozzá az öltözőbe, mert úgy utálok az orfeumbandát, hogy rosszul leszek. Inkább bementem előadás után az Ámor-kávéházba, azt mondták, ott találom. Szerdahelyi urat keresem, mondom a pincérnek. A Pityut? - kérdi mosolyogva. Szerdahelyi urat, mondom aláhúzva a szót. „Pityu az kérem” - legyintett a pimasz a kezével. - „Ott van kedves naccsám, hátul a sarokban.”

Odamegyek. Egy boros üveg van előtte és valami karikásra festett szemű kis nőcske ül mellette. Pityu az öklire hajtja a fejét, mint mikor búsul. A vállára teszem a kezem. Úgy néz fel rám, mintha kísértetet látna. Aztán felugrik és ráordít a kis nőre: „Menj innen, mars!” Az nem érti mindjárt, mosolyogni próbál.

- Takarodj! Takarodj innen! ordítja Pityu.

- De Pityu - mondom - mért küldöd el? Maradjon, ha kedve van - mondom szegény kis nőnek és megfogom a kezét. Erre Pityu egészen kijön a sodrából, kirántja a kezemből a kezét és ha a kis nő el nem menekül, hát talán meg is veri.

- Ilona! Hogy jöhettél erre a piszok helyre - kérdi olyan kétségbeesetten, hogy nevetnem kellett.

- Hát beszélni akartam veled, látni akartalak. Nem rossz hely ez. Ülünk le diskuráljunk.

- Fizető, fizető - ordítja. - Itt neked nem szabad leülni. Te egy úrilány vagy.

Még mindig itt tart. Kimentünk. Kicsit szitált az eső. Ez már őszi hüvösség volt.

- Azért gyерünk gyalog - mondom. - Aztán bandukoltunk az üres, vizes utcán és alig beszélünk.

- Mi történt veled az operában? Mondd el nekem Pityu. Tudod, hogy én szeretlek téged.

- Nem mondom.

- Miért?

- Mert azt csak egyformának lehet - felelte mindig. - Nem vagy egyforma.

És hiába kértem. Aztán kérdeztem, milyen élet van az orfeumban. Ronda, mondja, de mindegy. Aztán hallgattunk. Egyszer azt mondja: Tudod, két kérdés van. Az egyik kérdés: Mi nagyobb szeretet, odaadni az utolsó falatot, vagy elfogadni tudni az utolsó falatot? Mert én azt mondom Ilona, hogy nagyobb szeretet elfogadni az utolsó falatot. A másik kérdés: Jól van-e

az, ha egy gazember tiszteségesen viselkedik? Mert én azt mondom Ilona, hogy az nincs jól. Ha egy gazember tisztességesen viselkedik, akkor hazudik és az igazság.

Aztán lelógatta hosszú orrát és többet egy szót nem lehetett kivenni belőle. Kimentünk a ligetbe, végig az Aréna-úton egész a víztoronyig s vissza. Esett az eső és őszt volt. Vizesek voltunk és szomorúak.

Nem telefonáltam. De attól félek, hogy ma meglátogat. Ma nyolc előtt mentem oda és a kirakatok lámpái még égtek. Tul világos volt. És az ablaka nyitva volt. Egész hátrahúzódtam a kapualjba, de azt hiszem, mégis meglátott.

Holnap délelőtt megcsináltatom magamnak a Rózsi frizuráját. Nekem jobban fog állni, mint neki. Vörösre szeretném a hajam festetni. Nem tudom, nem túl sötét-e hozzá? Valaki egyszer ajánlta már ezt nekem. Fekete szemekhez vörös haj „és tűzoltóknak kell majd a nyomában járni” - mondta. Ronda állat volt. De éppen ehhez értett.

Itt volt Béla!! Csakugyan meglátott. Már reggel óta vártam. Biztosan tudtam, hogy eljön, mégis mikor belépett, majdnem összeestem és ijedten gomboltam össze a pongyolámat, pedig expressz nyitottam ki. Oh a vasszűz!

Olyan sárga volt, mint a hulla és szemei úgy égtek, hogy úgy éreztem, mintha égési sebeket kapnék tőlük a bőrömről. Bár kaptam volna! Bár égetné le a bőrömet!

Csak kezet csókolt és nem szólt. Leült a diván sarkába a rendes helyére. Hogy szerettem volna odarohanni hozzá és elébe vetni magam és mondani: Ne, ne fájjon! Hiszen én szeretlek, a tied vagyok, te vagy az én uram. Nem az a baj. Csak az, hogy te nem engem szeretsz igazán. És én nem akarom elrontani ezt. Csak azt akarom, hogy minden igazán legyen.

Leült a diván sarkába és lehajtottá fejét, aztán úgy lehajtott fejjel felnézett rám lassan. Istenem, milyen gyönyörűség, hogy olyan kívülről tudom minden mozdulatát! Aztán még sokáig nem szólt. Végre azt mondja egész halkán, lassan:

- Ilona, maga már elseje óta itt van. Azóta látok világosságot az ablakában. Nem jöttem, mert nem hívtam. Tegnap láttam az utcánkban. Mégis fél tőlem? Nem hiszi el, amit írtam? Látta Ilona, én nem akarok magától többet, mint hogy létezzen. És számomra is létezzen. Vagy ennyit sem akar nekem adni?

Úgy reszkettem, hogy vacogott a fogam. Oritottam belül. És nem tudtam felelni, mert mindig csak göndör fekete haját néztem és nem volt más gondolat a fejemben, mint simogatni, simogatni. Még beszélt valamit. Nem is hallottam.

Végre megmozdultam, behoztam a fehér selyem párdutot és odatettem az asztalra és azt mondtam: - Béla, vegye vissza ezeket a verseket, mert ezek nem nekem szólnak. Én nem vagyok se fenséges, se glóriás. Istenem, én csak egy közönséges, bolondos, léha, jókedvű kis nő vagyok - mondtam és a könnyek csurogtak le a torkomon, mint a forró olaj.

Erre mosolygott. Mosolygott!!!

- De higgye el Béla! Higgye el! Én becsaptam magát, én pózoltam magának, én másokkal egész más vagyok, én az operában egész más vagyok!

- Tudom - felelte, - de az nem igazán maga.

- De az is van! - mondom. - Van! Az is én vagyok. De igen, hiába!

És végül egész összezavarodtam és már én is azt mondtam, hogy az nem igazán én vagyok!

Nem, nem, nem! Rettenetes ez a vasszűz. Most kezdődjön el megint a hazugság?!

Mikor az utcán volt, az ablakból utána kiáltottam, hogy jöjjön el holnap délben értem az operába. A Salgó szobájában leszek.

Ha egy gazember tisztességesen viselkedik, akkor hazudik.

Nohát ma láthatott valamit, ha akart! De nem akar! Örült, örült!

Már tizkor bementem az operába. Olyan ideges voltam, hogy nem volt nyugtom otthon. Jó uzsonnát vittem fel a Salgóhoz és egy üveg pezsgőt. Félegyig próbáltam Radnóthyval Donna Annát. Lejövet megfogom a Rózsit. Abból is marquisnő lett? Vagy csak velem beszélnek ezek úgy, mint egy gyászoló özvegygel? Meg is kérdeztem, hogy mi bajuk? Azt mondja a Rózsi, hogy úgy megváltoztam! Én? Már mint én? Talán lesültem a nyáron? Nem az, mondja, hanem úgy megkomolyodott az arcom!! Majdnem pofonvágtam, olyan dühbe jöttem. Hát csak gyere most be Salgóhoz, hogy megmutassam, hogy megkomolyodtam. Hogy épen most nem ér rá. De muszáj, hát muszáj, ha mondom és bevitem erőszakkal. Voltak vagy tízen. Én magam megittam majdnem egy üveggel. Olyan melegem lett, hogy félig meztelenre vetkőztem. A platoon még kevesebb van rajtam. A többiek is belemelegedtek. Csak a Salgó ült ott, mint a sóbálvány! Mi bajod? - kiáltok rá. - Mit bámulsz rám, mint a borjú az új kapura? Én macsisot akarok táncolni! Macsisot!

- De velem nem, - mondja az utálatos és meg se mozdul, csak folyton néz rám.

- Hát akaszd fel magad!

És táncoltunk a Dezsővel. Akkor kopognak. A Dezső elereszt. Mit hagyod abba a legjavában, mondom és énekelek és akkor jön be Béla. Épen jókor! Ingvállban és rövid alsószoknyában jártam a macsisot a Dezsővel. Úgy tettem, mintha nem vettem volna észre. De a Dezső eleresztett. És egyáltalában olyan csend lett egyszerre mint a templomban. Mi bajotok? - ordítom dühösen. - Csak nem zsenirozzátok magatokat Barna Béla előtt? Íróember ez, bohém ember, közénk való. Adjatok egy poharat neki.

Béla rám néz és mosolyog. Mosolyog! Jóságosan szelíden, részvétellel.

Fejembe tódult a vér, megörültem.

- Mit mosolyog olyan maflán?

Akkor hirtelen feláll Salgó és rám kiált durván, mint valami cselédre.

- Ilona, öltözz fel!

Aztán odamegy Bélához és karonfogva és kedvesen szinte gyöngéden kivezeti a folyosóra. - Jöjjön. Majd odakint megvárjuk.

Meg tudtam volna ölni! Akkor meg tudtam volna ölni azért, hogy karonfogta, hogy neki szabad ilyen kedves lenni hozzá.

„Az nem nagy dolog, ha a hó tiszta de minden, a megváltás, ha a tűz tiszta.”

Ez a Béla véleménye a dologról!! Mindenre tud valamit mondani, hiába! Az nem nagy dolog, ha a hó tiszta, de minden, ha a tűz tiszta! És még két vers! Én a földnek minden bőszenvedélyét lelkem kertjébe gyűjtöm, hogy ott megtisztuljanak! Ezt csinálom! Pont ezt!

Vak! Örült! Van egy ideálja és abból nem enged. Belezárt a glóriás vasszűzbe és nem enged ki, ha benne döglök is! Mért éppen engem? Ezt az ideált „aus einem Gedichte oder aus einem Roman” ráruházhatta volna akárkire, még a Benedek Sárira is, ha nem törődik vele, hogy

igazán milyen? Ne hazudná legalább, hogy engem szeret! Mit csináljak? Talán azt hiszi, hogy ez a mai csak olyan véletlen, kivételes megbolondulás volt?

Baj lesz! Nagy baj lesz!!

Levél Andreától!! Talán az első levél, mióta eljöttem hazulról. És az első őszinte komoly szó, mióta csak beszélünk egymással. Már gyerekkorában is zárkózott, riadt, vad és gőgös volt. Nem emlékszem, hogy valaha barátnője lett volna. Azt írja, hogy nagyon várt haza a nyáron. Nagy szüksége lett volna rá, hogy velem beszélhessen. Ez hasonlít rá! Hát miért nem írta meg? Hazamentem volna. De most hogyan? Nem is az opera miatt. De hát most nem mehetek el innen. Tudjam meg, hogy egy Szegedi János nevű zongoratanár, aki tavaly a budai zenedénél volt, most hol van és mit csinál? Aha! De hogy tudjam én azt meg. És ez az egy mondat utóiratnak. Meg lehet-e arról bizonyosodni, hogy valaki igazán szeret-e engem, vagy csak képzelődik? Hát te is? Te is szegény nyavalyás?! Nem lehet. Nem.

Holnap nagy ricsaj nálam. Majd mutatunk a költőnek valamit. Vagy kellek neki, vagy nem! Ha nem, hát úgy is jó! Adieu!

Borzasztó fejförcsöm volt egész nap. Tul sokat ittam. Azt hiszem egész részeg voltam. Mit csináltam? Mit mondjak? Édes jó Istenem, ne hagyj el!

Kirugtam az Erzsit. Majd még ez is morálprédikációkat fog nekem tartani?! Szonetteket nem ír? - kérdeztem tőle és kirugtam. No hiszen!!

Béla minden nap itt van. Beteglátogatás. Részvétlátogatás!!

Már kitűnően tudok vele is komiszkodni. De hogy! Ki bujtam a vasszüzből, akár az ingemből. Csak ő nem veszi tudomásul. Ha disznó viccet mondok, ő komolyan és szomorúan megfogja a kezem és simogatja. Úgy bánik velem, mint valami bolonddal, akivel nem szabad vitatkozni, akit meg kell nyugtatni. Sajnál? Mit sajnál?! Hogy olyan vagyok, amilyen vagyok?! Hogy nem vagyok olyan, mint az ő glóriás ideálja? Úgy veszi, mint egy súlyos betegséget! Hát nem betegség, kedves költő és nem súlyos! Mért nem keres magának egy türelmesebb modellt, aki jobban tud pózolni az ő költeményei számára?! Ma majdnem megmondtam neki. De meghalok, ha nem jön többet.

Baj lesz! „Die Natur, deine Herrin ist eine strenge Gottheit”.

Ma megint láttam őt Salgóval! Mi ez? Hiszen Salgó nagyon utálta?

Harmincadikán Tannhäuser!!! Nem gondolják már az operában, hogy megkomolyodtam. Sőt!! Hát nem addig van az kedves költő úr! Magának szép ideáljai vannak, de én is vagyok valaki! Érti?! És, aki engem szeret, engem szeressen. Vagyok, amilyen vagyok! Nem fogom a természetemet szégyelni és titkolni mint valami szegény rokonaimat. Mannequinnek pedig engem senki se használjon! Érti? Rámaggatni a glóriaruhákat és tulajdonképpen megvetni engem? Azt már nem költő úr, ahoz keressen magának más valakit. Vagyok, amilyen vagyok. És glóriaruhákat leszaggatom magamról, ha rám szögezi is! Leszaggatom és leköpöm!!

Reszketnek a térdeim, olyan fáradt vagyok. Egész nap a szoba közepén állva vártam. Azt gondoltam, hogy ha leülök, azt az Isten úgy veszi, hogy belenyugszom, hogy nem jön.

Ma délben hárman vártak. Elhozta két barátját is. Gróf Szentgyörgyi és doktor Schneider Henrik. No ezek nem fognak vesztaszűznek nézni. Azt hittem, ott hagynak az utca közepin.

Mindenki utánunk fordult. Annyi baj legyen! A gróf úr öméltósága a száját se nyitotta ki, úgy ment mellettünk, mintha nem is hozzánk tartoznék. Úgy kell neki! Mért jött? Ki hította? Balzsamoztassa be magát, ha olyan méltóságos!

No, ezek majd kinyitják a szemét. Ezek majd elmondják neki, hogy milyen ronda nőszemély vagyok! Ezek majd megmentik tőlem!

Jaj, de utálatosak voltak! És rosszak, gonosz emberek! Látszik az arcukon. Biztosan nem szeretik Bélát!

Azt hiszik, hogy én nem tudom magamnak őt visszahódítani, ha akarom? Egy nap alatt?!

Az éjszaka felriadtam álmomból. Nem tudom mit álmodtam, de olyan rémület volt rajtam, mintha segítségért kellene kiabálni. Kiugrottam az ágyamból, magamra kaptam valami ruhát és kirohantam az utcára. Béla ablaka alá. Rásütött a hold az ablakra, olyan ezüsten csillogott, olyan nyugodtan, csendesen. Olyan jó volt. Simogatta a kezemet. Simogasd Béla, simogasd! Béla el ne hagyj!! Én vagyok a te Ilonád! A te szegény Ilonád!

Tannhäuser!!! Olyan sikerem volt, mint még soha! Kerekesné azt mondta, hogy mióta ő emlékszik nem volt ilyen siker az operában. Tomboltak. Béla meg a két barátja egy páholyban ültek.

Mikor a végén kijöttem, Salgó várt.

- Hol voltál? - kérdem - egész este nem láttalak. Rendezőnek pedig itt a helye.

Akkor mondja. - Előbb meg akartam nézni, hogy állunk.

- Nos? -

- Rendben van.

- Szépen énekeltem? - kérdem.

- Gyönyörűen. -

- Szépen játszottam? -

- Gyönyörűen, hallatlanul!

- Igazán? -

- Mondom, hogy hallatlan nagyszerűen. Rendben van Ilonkám, nincs semmi baj!

- Nincs semmi baj? - kérdem. - Jól játszottam. És semmi baj? - és avval elkezdtem sírni, keservesen, hangosan sírni. A Salgó nyakába borultam, úgy bögtém. Ő csak tartott és veregette, a hátam.

Az a Sternberg Móric - mondja egy idő múlva csendesen. - Az egy nehéz ember, mi? Fekete ember, konok ember. Az egy olyan próféta ember, mi?

- Hát keressen magának egy apácát!!! - mondom.

- Te buta kis szűzecske. Te buta kis szűzecske - felelt Salgó. - No nézzük csak azt a himlőoltást. - És úgy beleharapott a karomba, hogy kiserkedt a vér.

Mind a hárman hazakisértek. Mi lesz itt? Most már sohase leszek egyedül Bélával? Most már mindig hárman lesznek? Különben, ha neki jó, nekem is jó. Egy márványfenséges nővel nem szükség négy szemközt lenni. No de ha még most is fenséges vagyok neki! -

- Talán minden a Tannhäuser miatt van? Mert Erzsébet szerepében látott meg először? Talán minden az opera miatt van? Mert ott kosztümben, fényben, muzsikában lát? Ha nem volnék

énekesnő, ha valami egyszerű házilány volnék, talán észre sem vett volna? És ha most otthagynám az operát? A királyfi is kocsis ruhába öltözik, hogy ne a királyságáért, hanem magáért szeressék. Ha azt gondolnám, hogy a pénzemért szeret, azt is kidobnám az ablakon! Magamért, magamért, szegény magamért! Ha a hajamért szeretne, levágnám a hajam! Ha a kezemért szeretne, levágnám a kezem. Magamért!! Aki igazán én vagyok!! Talán a szépség is olyan kosztüm, mint a színházi kosztüm. Ha a szépségemért szeretne, elcsúfítanám magam! De hiszen semmiért nem szeret! Semmimért, ami az enyém! Festett magának egy ideált és azt imádja. Nem szeret engem!

Én tudom, nagyon jól tudom, hogy most már rosszabb vagyok, mint amilyen igazán vagyok, hogy most már truccból és dühömben csinálok mindent! Tudom! Baj lesz! Nagy baj lesz!

Te vagy az én barátom, Hoffmann pajtás. Komisz kutya férfi vagy te is, de legalább nem hazudsz, mint más költők. „Was hab ich mit der Kriminalrätin Mathesius zu schaffen?”

Már nem tudok vele rendesen beszélni. Valami dac vagy düh vagy micsoda fog el. Hiszen ő engem megvet tulajdonképpen? A Kriminal Mathesiust ő megveti és utálja és aztán még ő is szenved!! Sápadt és véresszemű, elgyötört azért, mert én nem szeretem őt? Nevetni muszáj, nevetni! Nevetni!!!

Ma csunyán összeveszttem a Becseyné öméltóságával. Hogy én elfelejtettem, hogy a magyar királyi operaházban vagyunk. No, mondom, a folyosón még megjárja, de maga lelkem a színpadon szokta elfelejteni. Ezt mondtam neki.

Ma megint hozott egy verset. Összetéptem kicsi darabokra és rátapostam. A szeme láttára.

Hogy én egy elvarázsolt királykisasszony vagyok, de hogy ő kívárja, míg le hull a varázs, míg visszajövök kőből, fából, állatból, amibe varázsoltam vagyok.

- Köszönöm a kedves bókot! - mondom. - Tehát én állat vagyok!

Láttam a kést a szívében mikor ezt mondtam. De akkor már feljött bennem a dac. Vizes lett a szeme és egészen elfakult. De nem szólt. Odajött hozzám és megfogta a kezem. Nem vagyok beteg, mondom és nem vagyok elvarázsoltam és nekem ne hozzon több verset, nekem ne mutogassa többé ezeket a vasszúzeket. Ne üssön vele mindig pofon, hogy engemet semmibe vesz. És belebeszéltem magam az izgatottságba és végül összeszaggattam a verset és rátapostam és toporzékoltam rajta.

Béla csak állt és nézett rám. Tágra kinyitotta a szemeit. Ordított velük. Két fekete véres ordítás volt.

- Tépjem szét a verset és tépjem szét őt is. Ő hisz és vár!

- De én nem akarok ilyen lenni. Nem akarok! Nem akarok! - mondom. - Én meg vagyok elégedve magammal. Én jó vagyok magamnak így is. Akinek nem tetszem, alászolgája. És ezek ostoba versek, rossz versek! Azt mondtam ostoba és rossz versek!!! Azt mondtam!

Hogy csak engedjem meg, hogy mellettem maradjon és várjon csendesesen. Hogy hiszen én is azt sürgönyöztem Riminiből, hogy várjon.

- Hát várjon otthon - kiabáltam. - Ne üljön itt és nézzen az arcomba és várja, hogy kibujok a bőromból és belebujok egy másik bőrbe. Ne jöjjön többet! Menjen haza és ne jöjjön többet. Megbolondulok!

- Érezze, hogy a közelében vagyok. Csak hívnia kell. És elment. Elment!!

Jaj nekem!

Mit firkálom ezt a naplót? Úgyse tudok már semmit. Minden össze-vissza megy. Erre-arra, így-úgy, ide-oda ákom-bákom, krix krax. Bánja a fene. Úgy is végem van.

Borzasztó ez a férfibarátság! Mintha három férje volna az embernek, holott egy sincs. Ketten is jönnek számonkérni, felelősségre vonni, parancsolgatni, szekirozni!? Szentgyörgyi nem szól. De ez a Schneider! Mit akarnak tőlem? Ők mondják nekem, hogy szeressem Bélát? Ők?! - Már várom, hogy ez a Lorxné is jöjjön, az a Klára! Csak azt nem tudom, hogy mért nem ahhoz ír verseket. Az úgy látszik elég fenséges.

Már négy napja nem láttam. Hát hogy éljen így az ember? Ha inni lehetne egész nap, vagy énekelni, vagy ugrálni. Neki megyek a falnak, hogy ledörzsöljem magamról a glóriát, mint a lovak a legyeket!

Egyszerűen arról van szó, hogy nem szeret. De akkor mit akar tőlem?

Már félnek tőlem egy kicsit az operában. Tudom, hogy elvesztettem az eszem. De minek ész?

Ma veszett napom volt. Őrjöngtem, részeg is voltam egy kicsit. Egyszer csak odajön a Salgó, lefog, felemel és bevisz a karjában a szobájába, a térdére ültet, megsimogatja az arcomat és azt mondja.

- Te lúd, te szegény kis hiszterikus lúd, te. Hiszen te nagyon szereted azt a Sternberg Móricot. Hát mit ugrálsz? Menj a lakására és feküdj fel az ágyára! Mit komédiáztok?

Ezt mondta!!! Salgó tudja és Béla nem tudja!

Van egy tervem!

Ma reggelig itt voltak Szentgyörgyi meg Henrik. Milyen jó volt. Mintha mégis Béla közelében volnék, ha velük vagyok. És milyen szelid és csendes és jó tudok lenni övelük és milyen vad vagyok és eszeveszett, ha Béla van itt. Mintha minden jót nekik kellene adni, hogy gyűjtsék és spórolják fel, amíg Bélának lehet adni.

Henrik is azt mondja, hogy igazam van. De hogy mégis meg kellene mondani Bélának, hogy szeretem. De hiszen ez az egyetlen védelmem, hogy nem tudja! Ha tudná, egy mozdulattal magához rántathatna. És Béla engem úgy csókoljon, hogy más valakit gondol? Béla engem úgy öleljen, hogy tőlem elfordul, hogy engem nem akar látni? Hát nem prostitúció ez? Inkább a Dunának megyek! Nem, nem hiúság ez! Önvédelem, egyetlen, utolsó, borzasztó önvédelem.

De van egy kitűnő tervem! Le fogja ő venni rólam ez a glóriát, le, le, le bizony! Gyönyörű tervem van. Gyönyörű!

Hiszen Béla az én uram már. Az én édes uram! Itt ugyis hiába minden. Megesküdünk a Wetterstuhlon. És a wetterstuhli erdőben odaadtam magam az én uramnak. Néha azt gondolom, hogy ő ezt tudja, csak valamiért még hallgatni kell és szenvedni.

Uram! Milyen édes ez a szó! Az én uram! Milyen meleg, édes nehéz. Mint a szagos szőlő. Meg lehet részegedni tőle. Uram! Én uram!

Holnaputánra hívom. De nem merek telefonálni. Inkább írok neki.

Mister Sidney!! Az éjszaka megint itt volt: Azt álmodtam, hogy az operában voltam fent a kötélpadlason és mister Sidney ott lógott egy kötélen felakasztva! És himbált, mint egy inga óriási ivekben az egész nézőtér felett. És mindig oda akart csapódni hozzám és én nem tudtam mozdulni. És mindig mellettem odavágódott a falhoz és aztán vissza a tulsó falhoz. Zúgva jött megint vissza és csattant a falon. És csupa vér volt már. Aztán futottam le a lépcsőn. És akkor egy kis tolókcson feküdt lógó nyelvvel és kidülledt szemekkel és a kis tolókcson gurult utánam a lépcsőn. Kopogott és ropogott és ugrált! És rettentő sok lépcső volt. Már húsz emeleten lejttem. Már szálltam lefelé. De a tolókcson a halott mister Sidneyvel utánam. Aztán végig szálltunk az Andrássy-úton. Aztán fel hozzám. És a tolókcson mister Sidneyvel kopogott fel a lépcsőn. Akkor rémületemben felébredtem. Csupa víz voltam. Felkeltem, kendőt vettem magamra és kinyitottam az ablakot. A kertre rásütött a hold. A kerítés mögött valami fekete alak állt. Tudtam, hogy Béla és hogy ő lát engem onnan. Ez jól esett. Sokáig álltunk ott. Nézz, nézz, nézz engem, édes uram!

Még egyszer írok a naplómbe. Voltaképp csak azért vettem elő, hogy megnyugtasson ez a firkálás, mert attól félek, hogy megbolondulok izgatottságomban és türelmetlenségemben, míg Béla jön. Hiszen mindegy, hogy mit írok. Ma október negyedike van, délután öt óra. Szép idő van gyönyörű meleg ősz. Már három napja nem voltam az operában. Don Juan próba lett volna. Bánom is én! Hideg vacsorát csináltattam és a cselédet elküldtem hazulról. Én akarom kiszolgálni. Sok pezsgő van. Sok gyümölcs van. Sok virág van. Béla nem szereti szobában a virágot. Mára szeressen valamit, amit nem szokott szeretni!! Minden tele van virággal, még a föld is! Sok pezsgő van. Azt már írtam. Erős parfümös fürdőt vettem. A hajam csak egy szalagon van. És a pongyolám is csak egy szalagon van. Mára szeretni fog valamit, amit nem szokott szeretni és akkor nem lesz több márványfenséges glória! Csak ne volnának olyan gyengék a térdeim. Pedig táncolni akarok neki máma, mint Sába királynő Salamon királynak. Félek? Nem, nem félek. Boldog vagyok. Óh uram, édes uram.

Milyen sokat szenvedtünk. Nem bánom, hogy szenvedtünk.

Nem mulik az idő. Mit írjak még? Béla, Béla, Ilona, Béla, Béla. Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar. Bölcsőd ez s majdan...

Vége!

Ez kellett neked Ilona. Ezt megérdemelted! Most még ezt szépen finoman megírni. Lehetőleg költőien. Aztán kész a történet. Egész kész. Schluss! Tehát a költő fél nyolckor jött. Vidáman jött, sugárzik az arca és nekem egyszerre úgy megdagadt ettől a szívem, hogy könnyes lett a szemem. De nem, nem máma nem sírni akarunk. Megfogtam a kezét és úgy vezettem az asztalhoz. Jőjj királyom, trónusodat elkészítettem. És a költő mosolygott. Mosolygott a virágokon és a sok pezsgőn és rajtam és én ujjongtam és nevettem. És már akkor részeg voltam. És aztán vacsoráztunk. Nem sokat beszélünk. Mosolyogtunk egymásra. Óh, milyen régen, régen, régen nem mosolyogtunk egymásra. Mintha úsztunk volna. Mintha valami színes, sűrű folyó lett volna a szoba levegője. Usztunk, usztunk. És mintha régi, mintha már tízéves csendes házasság volnánk... De nem, nem, nem ez a csendesség kell máma. Mára más kell! És pezsgőt töltök a költőnek és magamnak és azt mondom, máma brudert iszunk. Jó mondja a költő és mosolyog. De aztán csók jár! Elpirult!! Mint egy tízéves kisfiú. Milyen édes, milyen édes volt. És odamentem hozzá és megcsókoltam. Beleszédültem. Mintha az ajka lemerült volna a testembe a talpamig. És ott maradtam mellette és hozzá támaszkodtam. És töltöttem és kocintottam és nevettem és énekeltem. Ma kidobjuk a glóriát az ablakon ugye?

Nézd, így szeress bolond, meleg asszonynak! Minden glóriát, minden glecsert kidobunk, minden fenségest és komolyat! Mára legyünk léhák, mára legyünk rosszak. Te is, te is legyél rossz. Igyál, igyál, legyél részeg. Nézd én már részeg vagyok. Nézd. Táncolok neked. És ledobtam a cipőm és harisnyám, az ölibe dobtam és fogtam a mandolint és énekeltem és táncoltam neki, hogy a hajam kibomlott és a pongyolám repült és alatta nem volt semmi! És ő ott ült a diványon és nagy fekete szemei rám sütöttek, lángoltak, olyan sápadt volt mint a halál és reszketett mintha a hideg rázná! És én közelebb és közelebb táncoltam hozzá. Nézd, így nem tetszem, így nem szeretsz, így nem kellek? Így, így! Most gyere hozzám, így fogsz szeretni, így fogok neked kelleni, mert már részeg vagy te is és égsz te is. És odaborultam az ölébe és a pongyola lehullott rólam és ott feküdtem az ölében behunyt szemmel, meztelenül.

És semmi!!! Ott feküdtem behunyt szemmel meztelenül és semmi, semmi, semmi! Meg se mozdult! Lecsusztam a térdéről a szőnyegre és összekuporodtam és leborítottam magam a hajammal.

És akkor beszélni kezdett! Beszélni, beszélni kezdett. Beszélni!!

Hogy könyörüljek meg rajta, hiszen tudom, hogy szeret engem és hogy ő férfi. Ne feszítsem keresztre. De ha én őt nem szeretem, akkor ez megalázó. Mert hiszen én őt nem szeretem. És én nem így kellek neki - és könyörüljek rajta. - És beszélt és beszélt.

Bebújtam az asztal alá, az asztalterítő alá, ott ültem a sötétben és néztem a lábát, meg egy ezüst gyümölcskést. És ő beszélt, és beszélt és még mindig beszélt. Akkor megfogtam az ezüst gyümölcskést és belevágtam a lábába, hogy beletörött. Aztán felugrottam, hogy felborult az asztal és kirohantam és lezártam az ajtót.

Így történt. Ez történt meg Nyári Ilona operaénekesnővel, Wertheim Ilonával, aki Tiszavásárhelyről került Pestre. Ez történt. És most kész. Elvégeztetett. És ez a napló is be van fejezve és minden be van fejezve. Adieu, adieu, adieu.

†

A FÁJDALOMFA, A FEHÉR PARÓKÁK ÉS KLÁRA VÁLASZTÁSA

Jánost a fehérhaju öreg inas vezette egy kis jószagu szobába.

- Hogy hívják magát? - kérdezte meg tőle az ajtóban.

- János - felelte az öreg inas udvariasan.

- Engem is Jánosnak hívnak - mondta és kezet nyújtott az öregnek, aki röstelkedés nélkül, természetesen fogadta el. - Édesanyáink, úgy látszik, ugyanazt a nevet szerették - folytatta mosolyogva és nem eresztette el az inas kezét. - Talán valami hasonlóság lehetett közöttük? Nem?

- Én Olajbafőtt Szent János napján születtem, mert többféle János van - vélte az öreg.

- Hát igaz, nekem Keresztelő Szent János a nevem napja. De azért ez mégis valami. Viszontlátásra.

A nyitott ablakban fehér csipkefüggönyt lobogtatott a kerti szellő. Az ablakkal szemközt volt a fehér flaneltakarós vetett ágy. János elébb kinézett az ablakon, hogy hol van. Épen a törött kávéju öreg szökőkút medencéjére látott. A pávák már nem ültek ott. Vajjon Klára hol van - gondolta. - Milyen a szobája? Legalább azt szerette volna tudni, hogy milyen irányban van: jobbra-e vagy balra? Hogy szétvezették őket!

János mosolygott. Valami kedves és csintalan bujósdi játéknak érezte ezt. Hogy fogja majd megtalálni?... Mosolyogva jött vissza az ablakból. Az asztal közepén egy papírlap feküdt még nedves írással. „Csak tessék rendesen levetközni és belefeküdni az ágyba!! Nekem ne merjen estére olyan sápadtan visszajönni.”

János mosolyogva húzta magára a puha fehér flaneltakarót és kissé megborzongva nagyot nyújtózott a hűvös lepedőn. És nyújtózott és nyult egyre hosszabbra. És egy pillanatig még arra gondolt, hogy nem fog beférni majd az ágyba és mi lesz, ha majd nemsokára kinyulik a kastélyból? De olyan jól esett így nyulni, nyulni. És nemsokára egy roppant hosszú hídnak az íve volt és alatta mélyen sok ember nyüzsgött, kis fekete pontok. „Mért nem jönnek erre? - gondolta még mindig nyújtózva, nyulva, - „Erre kellene nekik jönni.” - De senki sem jött a hídra. Kiáltani akart, hogy: „Ide jöjjenek a hídra” mert olyan üres volt és olyan meztelen magában és fázott. - „Ide jertek a hídra.” De nem hallotta senki. Nagyon szomorú lett. Most már nem szabad tovább nyulni, mert nagyon nagy lesz a hómező” - mondta. Egy nagy hómezőnek a közepén állt. Füstösbarna volt az égája és hideg szél fújt szűrő hóport az arcába. És a füstösbarna sötétségből hallotta az üvöltést. „Már jön Schneider a késsel” - mondta és elkezdett futni. De a lába süppedt a hóban, mintha ólom lógott volna rajta. Megint hallatszott az üvöltés. „Már mind a farkas!... Schneider megmondta a farkasoknak”. És futott, futott. Akkor egy lovat látott a hóban feküdni. Alice volt, a szép pej. Meg volt halva. Erre borzasztó rémület fogta el. „Ezt Klárának nem szabad megtudni, mert hiszen nem igaz. Ezt gyorsan meg kell mondani Gács Imre asztalosmesternek. Ő még tud segíteni.” És akkor arrafelé szaladt. Ott látta messzi ülni egy kövön. De nem lehetett átmenni a vonalon. Mert a nagy hómező be volt osztva vonalakkal és a vonalak forogtak. Akkor kiabált Gács Imrének, mert Schneider már jött mögötte a késsel. János el akarta dugni a kését a hóba. De a kés mindig kiugrott belőle. „Gács úr, Gács úr” - kiabálta és futott a vonal mellett. Akkor Gács Imre felállt. Fehérhajú roppant nagy öregember volt és arcáról csurogtak a könnyek. Sírt. Meg akarta a nagy öreg embernek mondani. De a félelem elszorította a torkát és nem jött ki hang rajta. Végre roppant erőfeszítéssel kimondta: „Össze kell szedni a tüket”. Akkor Gács Imre

lehajolt és a tenyerével kezdte összesöpörni a tűket a földről. Mert az nem hó volt, hanem csupa csillogó, kemény varrótű. És egy nagy gömböt csinált a tűkből és ő azt tartotta a két kezében. És a tűkből való gömb egyre nagyobb lett. De egy még hiányzott. Irtózatos félelem fogta el. Mert egy még hiányzott, csak addig ne jöjjön Klára! A gömb már akkora volt, mint egy hegy. De egy tű még hiányzott. És a gömb egyre nőtt. Nem volt nehéz tartani. Inkább olyan volt, mint valami ballon és minden erejével belefogódzkodott, hogy el ne repüljön és már érezte a talpát elválni a földről. Csiklandó hűvösséggel fújt be a szél a talpa alá. Mert elfelejtette a gyökeret. Csak Klára ne jöjjön addig! Akkor ott volt Schneider egy nagy késsel és nevetett. Borzasztóan nevetett. A feketekarimás pápaszem táncolt az orrán néha úgy, hogy felugrott a levegőbe és ott megállt. „Ugye elfelejtette a gyökeret?” - rikácsolta Schneider, nevetve aztán a késsel kettéhasította a nagy tűgömböt. És akkor mind kijöttek a tűgömbből. A Gera, meg a Dorn Lujza. Fehér tógákban, egymás derekát átfogva, a fejüket összehajtva, végtelen, szelíd gyöngédséggel, úgy jöttek ki lassan, boldogan, álmatag lebegő járással és elmentek mellette.

Aztán Bója jött a Marival. Fehér tógákban fejüket összehajtva, összekarolva. Aztán Gács úr kis inasa jött a grófnővel, aztán Czukker Ágotával, aztán az öreg Wertheim Jolánnal, Szentgyörgyi gróf Sternbergnével, aztán Lorx jött az édesanyjával, aztán az indus herceg Andreával, aztán ismeretlen párok és köztük volt Schneider Henrik Klarával. Egymás derekát átfogva boldog, szelíd gyöngédséggel hajtották össze fejüket ők is. Az egész végtelen páros processzió valami végső boldogság édes csendjében vonult el előtte. Mindenki, mindenki, mindenki! Csak ő állt ott egyedül a fal mellett és rá se néztek, észre se vették. Úgy vonultak el lassan mellette. Még sohasem fájt így a szíve, türhetetlenül. Valami mást kell álmodni, gondolta. Kláráról álmodják. „Hát Klára is Schneider Henrikkel megy?” - gondolta és utána nyújtotta a karját és akkor vette észre, hogy nem a szíve fáj, hanem a karja. Mert lógnak rajta. Az egész fehér processzió egymás kezét fogva, végtelen emberlánc lóg le a mélységbe és legfelül Schneider az ő kezét fogja görcsösen, a körmeit belevájva. És már recseg és ropog a karja. Csakhogy nem a vállához van növe, hanem belenyulik a melle közepébe és a szívéhez van növe és mindjárt ki fogja szakítani a szívét. De ebben valami csodálatos, sohse érzett gyönyörűség volt. „Ugye, hogy fáj a szívem” - mondta boldogan sírva. - „Lássátok, ugye igazán fáj a szívem. „Mindenki jöjjön a fára!” - kiáltotta. - „Mindenki jöjjön a fára!” És akkor a mélységbe lógó, hosszú fehér emberlánc megmerevedett és bámulni kezdett és egy roppant barna fatörzs lett belőle, melyből nagy fikuszlevelek nőttek ki, de ágak nélkül, közvetlenül a barna oszlopból. És ő is egy fikuszlevél volt rajta. És nagyon fájt odanőve lenni ehez a törzshöz. Minden fájdalomnál jobban fájt. A többi levélnek is fájt. Égő fájdalom volt a nedve ennek a roppant fának, mely levéltől levélhez áramlott benne. De ez a fájdalom mérhetetlen gyönyörűség volt, minden valaha érzett boldogságnál nagyobb boldogság. „Mindenki jöjjön a fára!! - kiáltotta. De akkor egy szép karcsu fikuszlevél leszakadt és a szélben forogva zuhant le a fekete mélységbe. „Andrea!” - jajdult fel János. És akkor úgy érezte, hogy most megértette a legmélyebbet, valami szent nagy megrendüléssel világosodott meg valami a szívében. „Ezt kell megtartanom” - gondolta. - „Csak ne felejtsem el, majd ha felébredek... De most Kláráról kell álmodnom.” Nyugtalan volt a lelkiismerete, hogy nem álmodott Kláráról. „Utána kell menni” - gondolta és elindult. És egy csodálatos boldog kékségű folyóban úszott. Ruhástól úszott, de nem lett vizes. A folyó olyan híg volt, mint a levegő és ez a kékség ez volt az igazi. Igen ez volt az igazi kékség. És boldogan és könnyen úszott a folyóban és két gyönyörű gyermek úszott mellette, két mosolygó szőkefürtű gyönyörű gyermek. Gátak voltak a folyóban, sövénykerítések szeltek keresztbe a folyót, de ők hárman boldog könnyűséggel repültek át és úgy úszott a kék levegőfolyóban édes vággyal szívében Klára felé. És Klára ott állt az orgonabokor mellett a parton. „Hol vannak a szép gyermekek?” - kérdezte tőle! Mert a gyerekek eltűntek. Klára mosolygott. Aztán lehajolt, megfogta a kék folyó szélét és felemelte mint egy könnyű, kék selyemtakarót és alatta ott feküdt a két gyönyörű szőke fiú, össze-

ölelkezve, mosolyogva, halva. És akkor az volt a teljes boldogság, az élet édessége. És nézték a két mosolygó szép fiút. Azok mindig kisebbek lettek és egyre fényesebbek. Végre csak egy sugárzó pont látszott. Egy fényes rézkrajcár, melyre rásütött a nap. De a fény olyan erősen tűzött a szemébe, hogy átszúrta a szemhéjain. El akart fordulni. Ki kell nyitni a szememet - gondolta, - meg kell nézni és akkor kinyitotta a szemét és látta, hogy nem krajcár, hanem gyertya lángja. Egy fehérparókás térdnadrágos lakáj tartja kezében az ezüst gyertyatartót és mosolyogva néz rá. A jószagu kis szobában volt a fehér csipkefüggönyét lobogtatta a szél. János csodálkozva és mosolyogva nézett a fehérparókás, rokokó inasra, aki jobbkezeiben magasra emelte az ezüst gyertyatartót, balkarján pedig valami ruhákat tartott. Milyen furcsa és jó ez, gondolta, hogy most nem tudom biztosan ébren vagyok-e?

- János? kérdezte óvatosan.

- János - felelte a fehérparókás ezüstgombos inas és mélyen, ceremóniásan meghajolt a gyertyatartóval is nagy ívet lóbált. - A kegyelmes asszony kéreti, hogy méltóztassék felöltözni, mert már nyolc óra elmúlt és kezdődik a bál.

- A bál? - kérdezte János, még mindig gyanakodva.

- Igen, parancsára - bókolt újra a szolga, a lobogó gyertyát lóbálva. - Elhoztam a maskarát. Méltóztassék felöltözni, aztán majd eljövök a nagyságos úrért. - Avval letette az asztalra a gyertyát, lerakta a holmit egy szekre. Először egy puderes göndör parókát akasztott óvatosan a szék támlájára, aztán egy hosszú kékselyem kabátot és valami himzett mellényt rakott le. Aztán egy rövid nadrágot, harisnyákat, csattos félcipőt és mindenféle csipkeholmit. Aztán még egy keskeny kardot támasztott a székhez és egy aranygombos spanyolnádat.

- A kegyelmes gróf úr és a grófnő várják a nagyságos urat - mondotta aztán a szolga, újra mélyen meghajolt és elment.

János mosolyogva nézett utána. Felkeljek? - gondolta. - De ha álmodom, akkor nem kell felkelnem? Azonban éber frissesség áramlott idegeiben és teste türelmetlenül érezte a meleg lepedőt és a párna gyűrődését. Akkor a székhez nyilván rosszul odatámasztott kard lecsúszott és csörrenve csattant a padlóra. Ettől ijedten riadt fel. Valami félelmesen kemény valóság volt ebben a csattanásban. Abban, hogy a kard váratlanul, magától elesett. Mért nem lehet ez is álom? - gondolkodott még az ágy szélén ülve nyugtalanul, aztán felkelt és ingben az ablakhoz ment. Egy nagy bükkfa koronája terjedt épen szemben és mögötte a fekete ágak közé fonva a felkelő vörös hold. És vastag fekete vonalak vad szövevényében egy páva fekete sziluettjét látta. Az egyik kiugró ágon ült és fekete hosszú farka lezuhogott és belemosódott a sötétségbe. A János szívébe nyilalt ez a kép. Valamit elfelejtettem - gondolta szomorúan. És mintha most, abban a pillanatban a fekete ágak, a fekete páva és a vörös hold mögött tünt volna el valami, amit nem szabadott volna elfelejtetni, mert ez volt a megoldás, a felelet mindenre. - Talán álmodtam - gondolta, végigsimitva a homlokán és kereste. Mert mintha még valahol a közelben lett volna, a fekete ágak, a fekete páva és a vörös hold mögött. Még maga körül érezte láthatatlanul az álmot. Talán itt van a szobában? - gondolta, csak nem látom, mert kinyitottam a szemem és valami figyelmes óvatos csendességet őrzött magában, hogy el ne riassza. Úgy jött vissza lábújjhegyen a ruhákhoz és lassan, óvatosan öltözködni kezdett.

Csak mikor már a parókát is feltette, lépett a nagy falitükör elé. Egy XV. Lajos korabeli csipkés francia marquis nézett rá a tükörmögötti szobából a gyertya lobogó vörhenyessárga fényében. Nem ismert rögtön magára és valami boldog borzongással döbbsentette meg ennek a lehetősége: annak a lehetősége, hogy ilyen messziről látja önmagát, hogy ime ennyire kimehet a testi mivoltából, személyéből és hogy ez mégis ő. Valami borzongó boldog felszabadulást, könnyüséget érzett. Nem volt súlyosabb, mint a tükörbeli kép, mintha átmehetett volna annak a szobájába. Igen - mondta félhangosan - most így újra körül lehet nézni, mindent előlről

megnézni - és közelebb lépett a tükörhöz. És akkor elpirult és elmosolyodott. Azt látta, hogy szép. Először látta, hogy szép. Valami hirtelen meghatott forróság juttatta eszébe Klárát, hogy ezt ő is látni fogja. Szégyenkezően hálás öröm, hogy ezt neki adhatja ajándékba, mint egy virág csokrot. És valami újnak, valami másnak remegő előérzete... Kihúzta magát a tükör előtt és féloldalt fordult a mozdulatait vizsgálva.

Akkor a tükörbeli ajtó kinyílt és a tükörben megjelent a fehérparókás szolga. János mosolyogva fordult vissza.

- Nos, kedves Jean, hogy tetszem? Az inas komoly és szigorú szakértelemmel mérte végig.

- Az epét méltóztassék hátrább kötni, mert elbotlik benne.

- Micsodát?

- Az epét - ismételte az inas komolyan és maga ment oda Jánoshoz és hátrább igazította a ciframarkolatú, aranyozott kardot. - Épen jó passzent - folytatta aztán nyilvánvaló megelégedéssel. - A kegyelmes asszony nézte ki, hogy ez épen jó lesz. Ha parancsolja nagyságos úr, most átvezetem a bálba.

- Gyerünk, gyerünk, - sürgette János csillogó szemmel, türelmetlenül és a fehérparókás feketeruhás rokokóinas előre indult, magasra tartva a kétágu ezüst gyertyatartót.

János elmenet felvette az asztalról azt a papírlapot, melyen ágybafekvés parancsoltatott neki, összehajtotta és a zsebébe tette. Hogy valami bizonyítéka legyen. Mert hátha mégis álmodik?

- Miféle bál lesz itt mondja, - kérdezte újra gyanakodva.

- Maskarabál kérem - felelte az inas, anélkül, hogy hátrafordult volna. (A gyertya homályos, sárga lobogó fényében ingott a hosszú folyosó és tántorogtak a zömök faragott szekrények). Sokszor van ilyen nálunk. Ötször-hatszor egy esztendőben. Néha még többször is.

- És kik jönnek erre a bálra?

- Csak a szomszédság. Meg némely szentendreiek és pomáziak. Mára épen húszan vannak. Mindig egyformán ugyanazok az uraságok.

- És táncolnak is?

- Nem igen táncolnak kérem. Csak maskara van. De már azis volt, hogy eljártak egy lassút.

A gyertyaláng megcsillogtatta a nagy üvegszekrényeket és a lobogó homályban megmozdult bennük a sok régi holmi. A cipők, gólyacsőrű renaissance cipők. Wallenstein csizmák, csokros atlasztopánkák mintha egyet léptek volna feléje. A kalapok, tricorneok, kucsmák, barettek, Van Dyk kalapok mintha halkán köszöntötték volna Jánost: hozott isten, minálunk. És a szekrények üvegjén elsuhanó fehérharisnyás kék selyem karcsu árnyék, mintha közülük, a szekrényekből lépett volna ki. És az ő volt! Valami emlékezés édes meghatottsága borította el. Mintha hazafelé menne és az a csodálatos borzongó, boldog könnyűség szinte felemelte a földről.

Egy Rameau-menuette szivárgott ki valahonnan.

- Méltóztassék belépni - szólalt meg akkor az inas egy nagy faragott ajtót kinyitva és mély bókkal előre eresztette Jánost.

János mosolyogva állt meg a küszöbön. Édes és gyöngéd emlékezés meghatottsága borította el. A fraiseselyem szalon mint valami óriási virág illatosmeleg belseje nyílt elébe. Fali gyertyatartók lobogtak köröskörül sűrű és hullámló aranyfényt árasztva, hogy úszott és lebegett minden, mint az aranyvíz alatt. Fehér alapon aranyozott stucco vékonyszálú ideges girlandjai fonódtak fel szellemes ornamentumokká a falakon és sok nagy szikrázó tükröt

folytak körül lángoló cartoucheokba sűrűsödve a sarkain. És az aranyfolyondár felnőtt a mennyezet fraise freskói köré, ahol egy gáláns Olympus istenei andalogtak idylli grottákban és pikáns kerti kéjlakokban, kékselyemszalagos báránkákat legeltetve, kecses égi pásztorok. És ennek a karcsú aranyfolyondárnak bűvös bozótjába volt befogózva a teremben minden: a fehérparókás hölgyek és urak a sűrű arany atmoszférában Watteau és Boucher fétes galantes-jainak népe, mely hiába sürgött a gyöngyházzal berakott hegyeslább lakirozott asztalkák körül, mégis mintha mozdulatlan lett volna: mozdulatlan figurája az arany ornamentumnak. És János boldogan érezte az aranygírlandok delejes áramának köréje fonódását, boldogan érezte beledermédését ebbe a világba, ahol ez a sok ismeretlen ember intim ismerőse volt. Mintha valahova hazatért volna. És dobogó szívvel keresett közöttük valakit. Valakit, aki itt régóta várja. Hazavárja.

- Nos, monsieur, hogy érzi magát? - riasztotta fel egy mély basszushang.

Bordóval és arannyal himzett fehérselyem ruhás hatalmas férfi állt előtte. Mellén velencei csipkejabot viharos roppant bokra lobogott. Egy hajporos sörényű oroszlán. XV. Lajosnak valami hadvezére. Csak a hangjáról ismerte meg a grófot és még a mozdulataiban volt valami, ami emlékeztette arra a finom gyöngédségre, mellyel a felesége kezét símogatta az ebéd alatt. Mert egyébként a modora is teljesen elváltozott. A merev legionárius arcból a csigás paróka alatt mozgékony, szellemes szalonarc lett és már az első szava barátságos, beszélgetést kínáló volt.

- Nos, monsieur, hogy érzi magát?

- Mintha utaznék, gróf úr, - felelte mosolyogva János. - Mintha utaznék a lélekvándorlás útján.

- Bizonyára ez az egyetlen, igazi utazás - mosolygott a gróf - mikor a lélek a csigaházából is kijő.

- És ha egyszer a csigaházából így ki tudott jönni, akkor semmiféle héját nem érzi többé kényszerítőnek és kötelezőnek. Valami nagyszerű szabadságérzés van ebben gróf úr!

- És mennyi mindent vet le a ruhával az ember, az agyáról, az idegeiről, még a lelkéről is! El se hinné Szegedi úr mennyire érzi ezt a felszabadulást a legprimitív ember is. Nézze csak, monsieur, ezt a társaságot.

- Csupa empirikus valóságától megszabadult lélek - mosolygott János elrévedve a terem tarka figuráin.

- Igen. Azt hihetné az ember, ha így elnézi őket, hogy művelt széplelkek, akiknek ez a karnevál valami raffinált esztétikai játék. De nézze például azt a gyönyörű nőt, a magas á la Figaro frizurában, rózsaszínű krinolinban a széles volantos fehér aljjal, aki kissé úgy játszik a legyezőjével, mint a tollseprűvel? Otthon inkább azt szokta meg. A körorvos felesége. Igen egyszerű asszony. Otthon Szentendrén nagyon szomorú és feldúlt a lelke szegénynek. Mert nagyon érzelmes nő és teszem egyszer honvágyos megindultságában megcsalta az urát egy falubelijével, az én tisztartómmal, tisztán lírikus szentimentalizmusból. De mivel mélyen vallásos kedély, kízó lelkiismerete ezt úgy expiálta, hogy gyónás után a pap barátnője lett. De igazán csak bűnbánatból, vallásos meghatottságában. Persze mindez nagyon feldulta és megzavarta egyszerű becsületes lelkét. Ezért ő csak itt boldog, szegény. Itt a kartonruhájával, levetette az ispánt és a papot és újra szabadnak és tisztának érzi magát. Szentendrei élete innen olyan távol van, hogy eszébe se jut. A férje pedig, aki ballépése miatt otthon agyonkínózza és veri, itt udvarias és kedves vele. Nézze csak, ott van most is mellette. Az a hajlongó gólyatáncmester. Hogy udvarol neki! Minden alkalommal újra beleszeret.

- Mert most mindnyájan utazunk, ugy-e? - szólt közbe János, akinek táguló szemei nyugtalanul követték minden krinolinós hölgy minden mozdulatát. - Közös kiránduláson vagyunk, ugy-e, melyre mindenki csak azt hozza magával, ami igazán legbelül van. És ha tudná, hogy teszem az az a la cirkassienne robeos hölgy az a Szeniceiné! És ma már három cuchet ragasztott az arcára. (Nemsokára a la négresse fog megjelenni.) Mondom nem hinné, hogy milyen nehezen lehetett őket rávenni arra, hogy résztvegyenek ezeken az öltözködéseken, hogy szégyelték, nevették, utálták. De akit sikerült többször is meghívni nézőnek, azt nemsokára valami szédülés féle fogta el. Azt nem kellett többet bízni, azt lassan magával sodorta a karnevál, mint valami magnetikus ár. Nézze csak azt a vidám lapdát. Azt a pocakos, copfos kis urat a rózsaszínszalagos hosszú pásztorbottal, melybe mindjárt bele fog botlani, hogy gurul egyik csoporttól a másikhoz. Földbirtokos szomszédom. A leggögösebb, legkonokabb gentry, akit valaha magyar korlátoltság termelt. Egy magányos, sebzett bölény. Tudja, kinek csókol épen kezét? Óh nem a jegyző leányának, az nem sokat jelentene, hanem másik szomszédomnak Szluha bárónőnek, akinek a nagyapja még örmény hajcsár volt. Nézze ezt a mély menuette-bókot, ajkával alig érinti a körme hegyét. Ez a stilus a közösség lelki demokráciája.

- Bon Soir messieurs! - szólalt meg a hátunk mögött egy ismerős, zengő ezüst szoprán.

János odafordult. Valami fiatal nő, egy ragyogó versaillesi kisasszony állt előtte. Ezüsttel szegett haloványrózsaszín robe merev draperiája borult fehér, merev krinolin fölé, mely ezüst virágokkal volt beszőrva. (Szikrát hánytak minden mozdulatánál.) Feszés fűzött derekának mély kivágásából kemény mellek síkos alabastroma feszült ki. Tömött fehér frizurája két hosszú és mozdulatlan csigas fűrtben hullott jobb vállára. És ezen a friss, színes kemény kristályokból vésett testen az arc egy forró exaltált leányarc. Nagy ideges, fekete szemei szinte lepörkölték körül a festéket és pudert. Óriás szemöldökeinek szénnel meghúzott két vonala, roppant ében boltívekként összeértek, klasszikus görög orra fölött. Olyan nagy volt minden azon a kis leányarcon, mint valami alkonyi fényben kigyúlt vidék.

János álmélkodva nézte. Mintha nem is eleven alak állna vele szemközt, hanem egyedül volna és kinézne messze az alkonyi tájba. Valami fájdalmas távoli édesség közeledett.

- Nem ismer meg monsieur? - kacagott a kisasszony. - Látja-e János, hogy lehet újra először találkozni? Legyen mindenre elkészülve!

Akkor a gróf mosolyogva fogta meg az ujj hegyét az ifju hölgynek, aki a másik kezével krinolinját kissé megemelve lassu mély bókkal meghajolt János előtt. (Az ezüstvirágok szikrát hánytak.)

- Szentgyörgyi grófnő - mutatta be a gróf.

- Grófnő! - kiáltott fel János.

- Most ne merjen fiatalságomon csodálkozni, mert megverem - csattogott a szoprán.

- Nem grófnő - mosolygott János szórakozottan. (Valami távoli édesség közeledett). - Én az öregségen jobban csodálkoztam. Bár megvallom, most se tudom bizonyosan melyik a függöny és melyik a valóság mögötte?

- Óh ha én azt tudnám János akkor... akkor... nos hát akkor tudnám. De nem akar inkább egy másik függönyön kotorászni? Hanem várjunk csak! - A grófnő aranykeretű lorgnont emelt a szeméhez és tetőtől talpig végigmérte Jánost. - All right. Mindig mondom, hogy a legslamposabb embereken fest legjobban a kosztüm. Monsieur le marquis ön hódító. Jó lesz, ha visszavonulok öregségem bástyái mögé. De hol az ajka? Hiszen magának nincs is ajka?! Marquis! Ön fegyver nélkül indul a csatába? Nyálazza meg az ajkát. (A grófnő pirosító krétát szedett elő valahonnan). Hallja! Rögtön nyálazza meg az ajkát. Mert különben én mindjárt...

Óh pardon a kegyelmes úr itt hallgat bennünket... De hiszen ez csak egy kis segítség a maszkirozásban. -

A grófnő hirtelen átfogta János nyakát és forró-friss nedves szájjal megcsókolta. -

- Így! Most majd fog a pirosító - és a krétával dörzsölni kezdte János ajkait; olyan közel hajolva hozzá, hogy lehelete az arcába tüzelt.

- Nos? - sugta olyan közlőrl, hogy haja János homlokát csiklandozta. - Nos? - lehelte arcába huncut kacsintással. - Öreg vagyok-e vagy fiatal? -

De János nem tudott felelni. Ettől a csóktól valami csudálatos emléktelen emlékezés rázta meg egész testében. Valahonnan messziről, nagyon messziről jött ez a csók és idegeit a régi kamaszkori borzongások borzongatták. Valami fájdalmas távoli édesség kábulata borította el.

- Marquis, ön elmafláskodott - mosolygott rá furcsán a grófnő. - Ön el fogja nekem mondani, hogy most mire gondol. De nem itt. Kérem, nyújtsa a karját. Nekünk némely függönyök körül nagyon fontos dolgunk van. Au revoir gróf úr!

És elindultak a beszédől zivajos, selymektől suhogó terem ingó, tarka legyezőhullámmzásában. János kábultan, lesütött szemmel vezettette magát. A síkos, sárga parkettet nézte, melyről a gyertyák sűrű aranyfénye felpárázott és melyben tipegő atlaszcipők piros sarkai tükrözödtek, mint valami víz alatt úszó homályos virágok. És a karján a grófnő ruganyoshúsu forró karját tartotta remegve, mint a tüzet. De ez valami rejtelmes távoli tűz volt. Ez nem most volt és nem itt, hanem nagyon messze. Tiszavásárhelyi sötét akácos füledt éjszakák hősége jött fel régi szagokkal és a majsai bornak íze a szájába... Egyszer Andrea kocsiba szállt és mikor fellépett, a szél meglebbentette rövid szoknyáját. Akkor meglátta karcsu lábikráját térdig és nadrágjának csipkéje kivillámlott egy pillanatra. Azt a zibbadást érezte most hátgerincében. Azt az ijedelmet.

- Nos, kedves és deli marquis-m, - mi ejtette oly nagyon gondolkodóba, hogy hozzám se szól?

- Bocsásson meg grófné... régi emlékek... Ön valakihez nagyon hasonlít és azért volt olyan különös hogy...

- Hogy? - firtatta a grófnő.

- Hogy megcsókolt. Akkor sohse mertem arra gondolni, hogy az az illető megcsókolhatna engem.

- Az volt a baj, kedves marquis. A földologra sohse gondol. Pedig talán Andreán is segített volna.

János megállt és riadtan nézett a grófnő arcába, akinek óriási fekete szemeiben valami meghatott lelkesedés csillogott és vérpirosra festett szép erős ajkain melankolikus mosoly rángott, mintha sírásba akarna fordulni.

- Csodálkozik, szép marquis? Hát ha maga Andrea jött el kosztümben, álarcban ide magáért? Akkor mit csinálna szép marquis? Mért ijedt úgy meg? Csitt! Egy szót se kérdezzen! Én kísértet vagyok most. Hát csakugyan annyira hasonlítok Wertheim Andreához, mondja? Hiszen neki kék a szeme. És őt soha még gondolatban se csókolt meg? Csókoljam hát meg én még egyszer?... helyette? Fizessem az ő tartozását? (A grófnő nagy strucc toll legyezőjével takarva az arcát közelebb hajolt Jánoshoz) - Hátha most mégis én vagyok Andrea? - lehelte az arcába. - Csókoljam meg?... Szegény kis rövidnadrágos János akkor sokat szenvedett, tudom... Adjam meg azt a csókot?

János kábultan hunyta be a szemét. Egy fehér kasmirkendő világított fekete fák között és remegő íriszek kék vihara borította el, puha nedves szirmu íriszek... az ajkán s végigremegtek a testén, a talpáig.

- Monsieur le marquis, el ne aludjék. Azért, hogy álmodik, nem muszáj aludni. Nem parancsol egy kis pezsgőt - szólalt meg a grófnő lágy fátyolos hangon.

Az öreg inas állt meg előttük egy nagy ezüst tálcával.

- Igyék, János! - A grófnő koccintásra nyújtotta a poharát. - Valami szomorú vad tűz lobogott a szemében. - Igyék, János, igyék. Aztán gyerünk és keressünk meg valakit. Még egy pohárral János. Úgy. És most jöjjön, keressünk. Andrea, szegény, nem akarja magát visszahívni. Maga már nagyon messze van. Wertheimék mindig lemaradnak. Csitt, csitt, csitt. Ne nyissa ki a száját, ne kérdezzen. Én egy kísértet vagyok. Kísértetekkel nem lehet beszélni. Jöjjön.

És elindultak az aranypárás teremben. Mosolygó, fehércepfos rokokó urak bókoltak jobbra és balra előttük, aranyozott szalonkardjaikkal csörögve, fehér selyem bokák felett széles krinolinok ringtak. (Nagy virágharangok.) Egy nem hallható tulfinom harangjátékkal töltve meg a termet.

- Jöjjön csak, János. Itt nem kell bemutatkozni. Itt általános az intimitás, mert mindnyájan tudjuk egymásról, hogy nem azok vagyunk, akiknek látszunk. Ez a kosztüm ösztönösége János. Azért óvakodjon a meztelenségtől. Mert mit vessen le az ember, ha annak sem hisznek. Pedig nem hisznek, János. Nem hisznek, nem hisznek! Ezt egy kísértet mondja magának. Jó a kosztüm, jó a függöny. Az utolsó lépés előtt a legjobb. Mert közel ereszt. Nem ünnepélyes, nem márványfenséges, nem tiszteletet és distanciát parancsoló, mint a meztelenség. Jó a kosztüm, jó a függöny, János. - A grófnő hangja remegett. - Ezt Andrea adja magának az útra most... most, amikor bemutatja magát barátnőjének, egyetlen igazi barátnőjének. Odanézzon! Most jön be az ajtón!

Jánosnak elállt a szívverése. Még nem látta, hogy mit lát. Az első forró édes ijedelem dermedése volt. Aztán az, hogy feküdt egyszer nyáron a fűben, mikor egy könnyű kis fehér hajnali felhő eloszlott az első napsugárban és lassan átkéklített rajta az ég és látta még legutolsó finom, fehér árnyékát.

Egy gyermek áll ott az ajtóban. Egy felnőttnek öltöztetett keskeny ezüstfehér homlokú finom gyermekleány fehérben és kékben, mint ő és ugyanaz az aranyhímzés is volt rajta. Mint ahogy kis testvérek öltöznek egyformán. Valami ismeretlen kis huga állt az ajtóban, nagy nedves fátyol mögött elsötétült szürke szemekkel, melyek fölött vékony szőke szemöldökök figyelmes íja feszült, fehér-kék átlátszó hajnali felhő. Az első ébredő érzése az volt, óvatosan, gyengéden a kezére venni, mint egy kis fiatal pillét.

- Voila. Mutakozzék be kedves marquis - mondotta a grófnő halkán, megindultan. Barátnőm Claire. La marquise de mon coeur. Ne felejtse a függönyt.

Azután mély bókkal meghajolt, (az ezüst virágok szikrát hánytak) és egyedül hagyta őket. A zongorához ment és játszani kezdett.

Valami melankolikus érzékiség fülledt édességétől vibráló régi menuette-et. A grófnő játszott és karikás nagy fekete szemei beleizzottak a selymek és legyezőtollaktól gomolygó terem gyertyafényes aranykódébe. Egy pontra tapadtak szemei. A terem tulsó sarkában egy férfi és egy nő állt. Kék és fehérben testvérekként egyformára öltöztetett két alak állt ott mozdulatlanul, egymás kezét fogva, mint kettős szobor. A grófnő játszott és nézte, hogy mozdulnak meg hirtelen, tétova mozdulatokkal, mint az álomjárók. A férfi közelhajlik. A nő legyezője mögé búvik menekül. Néhány lépés után megáll és mosolyogva visszanez. A férfi utána. És a

holdkóros mozdulatok táncos kergetődzése folytatódik a menuettere. A nő az ajtóhoz menekül. A vállán keresztül (mint egy rövid villámlás) visszanéz, aztán eltűnik. A férfi utána.

Akkor elhallgatott a menuette. A grófnő zokogva a zongorára borult.

A kastély hosszú sötét folyósójába besütött a hold. Az ablakok négyszögein keresztül kemény, négyszögletes ezüst holdsziklákat fektetett a fekete alagútba. De nagyon messzire voltak egymástól. A krinolinok, parókás vízió mindig újra eltűnt a tárna sötétjében, mintha örökre oszlott volna el. Aztán hirtelen jelent meg az egyik ablak hold-négyszögében. Egy ezüst kristályba ezer év óta beledermedt lény. Elérhetetlenül messze a holdban. Aztán megint a sötétben láthatatlan selymek suhogása egész közel, láthatatlan könnyű lábak futása kopogott közel, egész közel.

A kastély holdas parkjában sohse látott, idegen fekete fák. Éjszakára idetévedt félelmes csordája özönvízelőtti százkaru hullószörnyetegeknek. Fekete kígyóágak görbülnek vonagló vad karolásokkal, valaki után, aki eltűnt közöttük és a roppant fekete törzsek ránganak, meg bősziült vak polipok egy kis puha meleg kéz érintésétől. És valahol a vonagló fekete karok dühödt sűrűjében egy asszony liheg, egy kis, forró meztelen asszonyi test.

Fuldokló suttogás:

- Klára! Itt vagy!

Halk, lihegő kacagás: - Nem tudom... Talán...

- Klára, meg vagy. Ez te vagy.

- Csak a legyezőm. Nem én vagyok.

- De ez te vagy.

- Nem én vagyok. Egy idegen kosztüm.

- Most! Ez te vagy.

- Paróka. Nem én vagyok.

- Klára -

- Festék, puder. Nem én vagyok.

- Nem én vagyok. Mégse. Még ez se.

Zilált csipkék fehér lobbanása a bokor mögött, mint egy felcsapó fehér láng és egy elfuló sóhajlás.

- Oh... János!...

Akkor a kastély balkonjáról megszólalt a grófnő éneke. Forró arany sugarban szökött magasra a hang, mint egy rakéta útja az éjszakába és zokogó édessége lecsurgott a holdas parkra, mint az angyalok vére. Nyári Ilona még sohase énekelt ilyen szépen.

Egy órával később azon a balkonon két asszony beszélgetett. Az egyik nagy fonott nádszékben ült, arcát a holdnak fordítva csukott szemmel és mosolygott. Mint egy boldog álmu gyermek. Édes extázis szelid ringató mámora sugárzott a finom homloku keskeny arcról, mely fehérebb volt, mint a hold. A kezével a másik asszony arcát simogatta lassu álmatag mozdulatokkal. A másik asszony egy zsámolyon ült lábainál és az ölébe hajtotta fejét, két karjával pedig átkarolta széles krinolinját mint egy szepegő gyerek, aki anyjába fogószik.

- Ugye, hogy én öltem meg, Klára - beszélt a zsámolyon ülő. - Mondjad! Ne sajnálj, hiszen úgy is tudom. Mondjad. Akarom, hogy te kimondjad. Mert én öltem meg.

A másik asszony csukott szemmel mosolygott és simogatta az arcát.

- Nem tudod, hogy aztán még mi történt. Mindennek én vagyok az oka. Mert aztán ő elutazott. Másnap elutazott Olaszországba. Ha nem utazott volna el, talán minden másképp lett volna. Talán szégyeltem volna magam előtte. Hiszen én titokban igazat adtam neki. Hiszen én tudtam, hogy a léhaságom volt az idegen, a vasszűz rajtam. Csak azt nem akartam, hogy... nem tudom, mit akartam. De úgy nem lehetett. Talán olyan voltam, amilyennek ő gondolt. De ő mégis csak kigondolt, mint egy verset. Véletlenül találta el. Nem nézett engem, nem látott engem. Sohse éreztem szemének azt a jó, jó közelségtől néző melegét, amivel minden éjjel álmodtam. Aztán itthagytam magamra. Elment Firenzébe, meg Rómába, meg Páduába, meg Nápolyba, meg Siciliába. Elment múzeumokba és engem itthagytam az operában és leveleket írt. Leveleket. Minden héten. Gyönyörű leveleket. Nem akarta rólam való képét megzavartatni, azért ment el. Nem akarta, hogy az ő ideálját beszennyezzem. De hogy én közben milyen piszkosba mászom itthon, az neki mindegy volt... Nem, nem, nem! Rossz vagyok, alávaló vagyok, hogy így beszélek róla! Üss meg Klára, üss meg! Azért öltem meg, mert ilyen rossz vagyok és most megölöm mindig újra és újra. Jaj!

A grófnő felzokogott és Klára ölébe temette az arcát. Klára csukott szemmel mosolygott, csendes, mámoros mosolylyal és álmatag kezekkel simogatta a grófnő haját.

- Leveleket írt. Gyönyörű leveleket - sirdogált a grófnő Klára térdibe. - Kegyetlen leveleket. Az én rejtett szent, tiszta komolyságomról. Jobb lett volna nem olvasni őket. Nem is akartam, de nem bírtam ellenállni. Végül egészen megvadultam tőlük. Kidobtak az operából. Kidobtak a szó szoros értelmében. Nyilvános, borzasztó botrány volt. Az ujságok is megírták. Nekem mindegy volt. Nekem akkor már minden mindegy volt. Ittam. Igenis ittam. És a legtöbb dologra nem is emlékezem már pontosan, hogy történt. Arra az egész esztendőre alig emlékszem. Mintha álmodtam volna. Egy-egy jelenet van előttem. A többi ködben. És ha néha gondolni akarok rá, megfájdul a fejem. Itt hátul valami borzasztó nyomást érzek. De nem jut eszembe. Egész hónapok olyanok, mint a fekete lyukak. Nem tudom, hogy akkor mi történt. Az egy este volt, mikor kidobtak az operából. Úgy mentem el onnan, ahogy voltam, kosztűmben. És egyenesen a Pityuhoz mentem az orfeumba. Ott ültünk a piszkos kis öltözőben. Nagy varietéplakátokkal volt teleragasztva a fal. Azt mondtam, hogy most már én vele akarok maradni. Az orfeumhoz akarok szegődni. Nem kérdezte, hogy mi történt. Ő beszélt egész éjjel. Elmondta, hogy őt mért dobták ki az operából. Lopott. De azt nem mondta el, mért lopott. És az egész életét. „Mert most már egyformák vagyunk.” Borzalmas történet volt.

Másnap leszerződtem az orfeumhoz. Az igazgató boldog volt. Óriási gázsit kaptam. Disznóságokat énekeltem és táncoltam. Többre nem emlékszem. Előadások után nagy pezsgőzések voltak. Mindenféle ronda alakokkal. Azt se tudom kicsodák voltak. Nem is érdekelt. Mindegy volt. Szentgyörgyi és Henrik akkor Berlinbe voltak, azt hiszem. Aztán egy levél az apámtól, hogy nem vagyok többé az ő lánya és kitagad. Mikor elolvastam azt a levelet, gondolkodnom kellett egy ideig, hogy ki írhatta, mi ez? Nem mindjárt jutott az eszembe. Később egyszer egy délután, még az ágyban voltam, megjelent nálam Andrea. Délutántól estig tartott átölelve. El nem eresztett. Felfeküdt hozzám az ágyra és átölelt. Azt mondta, gyerekkorában is odabújt néha hozzám az ágyba, emlékszem-e? Este nyolcig nem vette le a karját a nyakamról. Azt hiszem beszélni akart Jánosról valamit, mert el is kezdte. De aztán nem mondott semmit. Ezután megint egy darab idő, sötétség. Egyszer egy földszinti páholynak a fenekén megláttam Szentgyörgyit. Az első érzés, mintha édesapámat láttam volna meg. Aztán valami eszeveszett dac. Azon az éjszakán hajnal felé huszártisztek támogattak le a lépcsőn olyan részeg voltam. Még valahova el akartak vinni. De a kapu előtt ott állt Szentgyörgyi kocsija. Ő nem volt ott,

csak a kocsi. És a János inas állt ott egy bundával és rám adta és én beültem a kocsiba és a kocsi hazavitt. Ez úgy egészen magától történt. Attól fogva minden este ott ült Szentgyörgyi ugyanabban a páholyban. Vagy ötvenszer nézte végig ugyanazt az előadást. Egyszer már majdnem lerohantam a színpadról, hogy nekimegyek. Ha találkoztam volna vele, nekimentem volna. De sohse találkoztam vele. Előadás után nyomtalanul eltűnt. Csak a kocsija várt rám minden hajnalban és János inas a bundával. És én minden hajnalban nem akartam beülni. El akartam menni a huszártisztekkel. És én minden hajnalba beültem a kocsiba és hazavittem magam. Szép pneumatikos egyfogatu volt. Alicenak hívták a lovat.

És egyszer, tavasz felé volt, valamikor megszűntek a levelek. Volt egy utolsó Ravennából és aztán nem jött több. Erre aztán egész rossz lett minden. Fekete. Csak Szentgyörgyi kopasz fejére emlékszem a páholy homályába. Sok pezsgőre, huszáratlák arany sujtásaira és János inasra, aki a prémes bundát tartja némán, parancsolóan, mereven és muszáj belebujni. És egyszer aztán, egy vasárnap éjszaka volt. (Velem minden vasárnap történik. Vasárnap találkoztam először Bélával, vasárnap volt az, mikor belevágtam gyümölcskést. Ma is vasárnap van.) Éjfél után egy óra lehetett. Fent a kaszinóban ültem egy páholyban a huszártisztekkel. Négyen voltak. Nem tudom mit akartam, valakit hívni, a pincért, vagy a cigányt, vagy valamelyik kolléganőmet? Nem tudom csak felálltam és félrerántottam a függönyt és akkor ott láttam négy lépésnyire Bélát, halálsápadtan, mereven állt ott így, mert a függöny mögül a hangomat hallotta. Egy pillanatig néztem csak rá, aztán csináltam valamit. Nem tudom, hogy mit. Nem emlékszem. Ha emlékezni akarok rá, itt hátul elkezd fájni a fejem. Valami borzasztó ocsmányság lehetett. Csak Béla arcára emlékszem. Pedig arra nem akarok emlékezni. Megfordult és kiment.

Klára aki eddig csukott szemmel mosolyogva feküdt hátra a karosszékekben, mint valami ringató bárkában, hirtelen kinyitotta a szemét és előrehajolt.

- Ezt nem tudtam - mondta ráncolt homlokkal. - Ezt nem tudtam.

- Igen. Ott volt és kiment. És én láttam, most utált meg. Láttam, soha többé nem fog visszajönni. Kiugrottam a páholyból és utánarohantam. A lépcső fordulójánál volt egy tükör, abban még láttam a hátát, ahogy lefelé ment. Ha kiáltottam volna, visszajött volna. Biztosan tudtam, hogy visszajönne ha kiáltanék. De lefeküdtem a földre, összeszorítottam a fogam és nem kiáltottam. Azért se! Ha így elmegy, hát menjen. Ha azt hiszi, hát higgye! Visszamentem a terembe. Szembejött Salgó. Nem láttam szinte egy esztendeje. Ott állt az ajtóban és várt rám. Talán Bélával jött. Megálltunk egymással szemközt. Elment? - kérdezte.

- Elment.

- Bánod? - kérdezte.

- Nem bánom, - mondtam.

De ekkor már elhatároztam, hogy megölöm magam. Salgó nagyon furcsán nézett rám. Nagyon sápadt volt.

- Te Ilona - mondja - mi sok szép dolgot csináltunk már együtt.

- Igen - mondom - sok szép dolgot.

- Kár, hogy a Kundryt is meg nem csináltuk még.

- Kár - mondom.

- De ugyis minden mindegy, mi? - mondta furcsa vad szemmel.

- Mindegy - mondom.

- Nem csudálkoztál rajta, hogy feléd se néztem mostanig.

- Nem - mondom.

- Jössz-e velem mulatni?

- Megyek - mondom. És beültünk egy páholyba, lehúztuk a függönyt és ittunk és énekeltünk és fogdosott és csókolt és én hagytam magam. Úgyis levetem, úgyis szennyesbe dobom Ilonát, Ilonát a drágát a szennyesbe dobjuk. Aztán emlékszem, hogy cipelt le a lépcsőn. Most eljössz hozzám - mondta. Hogyne mennék - mondom. - Ha Béla azt hiszi, hát legyen neki igaza. Úgyis a szennyesbe dobjuk. Holnap reggel jó friss hideg lesz a Duna. És örültem, hogy nem egy gusztusos csinos huszártiszt, hanem egy ilyen kövér zsíros disznó. Így kell, ez kell! A szennyesbe vele! De ne menjünk ki ezen a kapun. Félttem, hogy a János inas a bundával mégis erősebb lesz. Kiszöktünk a János elől egy mellékkapun.

Aztán fönn voltam a Salgó lakásán. Már a divánon feküdtem félig meztelenül. Akkor Salgó megállt a divány előtt és letérdelt és elkezdett franciául beszélni, gyönyörű tökéletes franciasággal, zagyva, részeg dolgokat. Hogy ne féljek, ő tudja, hogy nem szeretem, de az nem baj, az úgy is csak álom, az egész élet csak álom, ce n'est qu'un jeu poetique! És a könnyek csurogtak le sapadt, puffadt, tésztás arcán. Felültem a diványon.

- Salgó - mondom, - te voltál az, aki négy évvel ezelőtt egyszer utánam jöttél az Andrássy-úton?

Salgó nem felelt, csak sírt.

- Salgó, - mondom, - te engem szeretsz?

Nem felelt csak sírt. Akkor már én is sírtam és felkeltem és felöltöztem. Aztán odamentem hozzá, mert még mindig ott térdepelt.

- Ne haragudj Salgó - mondtam. - Nem lehet. Én piszkot akartam. De te nem vagy piszok.

Lehajoltam és megcsókoltam a haját. Emlékszem a pomádészagra. Ő csak térdepelt és sírt. Isten veled - mondtam és elmentem.

Mikor a lépcsőn lejtöttem, azt számítottam, hogy merre kell mennem a Dunához. Revolver vagy méreg jobb lett volna, de hát nem volt. Jó lesz a Duna is. Csak mi van közelebb, a Margithíd vagy a Lánchíd? Mert körülbelül egyforma messze voltak. Mikor kiléptem az utcára, már reggel volt. Csunya vizes reggel. Esett az eső. Az ajtó előtt ott állt a Szentgyörgyi kocsija Aliceval és János tartotta a bundát. És én beszálltam a kocsiba. Ha nem esett volna az eső, nem szálltam volna be. De ernyő nélkül, estélyi ruhában gyalog olyan messzire menni, arra nem volt energiám. Beszálltam. Pedig éreztem, hogy most nem haza fog vinni a kocsí. János felült a kocsis mellé a bakra és vágatva hajtottunk el. Délben itt a kastélyban szedtek le a kocsiról Szentgyörgyi és Szlavekné. Aludtam.

És harmadnapra Béla főbelötte magát. Nem élte tul, amit látott.

Csak emlékeznék rá, hogy mit csináltam. És ha akkor visszahívtam volna, még minden jóra fordult volna. Dacból öltem meg. De ne gondold, hogy én gyávaságból élek még. De Bója akkor itt volt a kastélyban és sokat beszélünk. Azt mondta, hogy ők mind elfogják felejtetni a Bélát, mert csak én bennem él igazán elevenen (és megmagyarázta, hogy ez is élet.) Ha megölöm magamat, mondta, akkor fog Béla igazán megszűnni. Nem akarom-e inkább őrizni őt, amíg lehet. Igent mondtam, de élni mégsem akarok. Öreg akarok lenni. Itt maradok a kolostorban Szentgyörgyivel és öreg leszek. És levágtam a hajam és fehér parókát vettem és pápaszemet. És így élek itt, mert nem akarom még egyszer megölni, ha egyszer már megöltem. És én tudom őt. De ő avval halt meg, hogy én egy ocsmány rima vagyok!...

A grófnő csendesesen felzokogott. Klára fölébe hajolt, mintha mondani akarna neki valamit, de nem szólt. Keskeny magas homloka világított a holdfényben és az éles ránc a szemöldökei

között olyan volt, mint egy hajszáltrepedés tejfehér porcellánon. A szemeit és halántékának finom horpadását puha kék árnyék mélyítette.

- Nem te ölted meg - szólalt meg végre csendes, erős hangon. - Ha okozta valaki Béla halálát, én okoztam.

- Te, Klára - rémült fel a grófnő. - Nem igaz.

- De igen. Majd elmondom. És Béla mikor meghalt, tudta, hogy te ki vagy és mindent értett.

A grófnő felugrott: - Mért... hogy... honnan tudod te ezt?

- Mert beszéltem vele.

- Klára! - kiáltott a grófnő elszorult torokból összekulcsolt kezekkel.

- Másnap az ujságok tele voltak a te eltűnésseddel - kezdett Klára csendesen beszélni. - Egy elzúllott énekesnő öngyilkosságáról írtak. Egészen biztosra vették. Úgy látszik Salgónak mondtál valamit a szándékodról, mert a rendőrségen azt vallotta. Mikor az ujságot olvastam, rögtön felmentem Bélához. Az anyjával volt együtt. Sternbergné az ölében tartotta, mint egy pólyást és beszélt neki: Hogy ne gondoljon többet rád, hogy te beteg és teljesen zúllott rossz nőszemély voltál, aki csak játszott vele. Erre megmondtam, hogy ezt nem hiszem. Lehet, hogy beteg voltál, de nem rossz és nem igazán zúllott, csak nagyon szerencsétlen és hogy mégis olyan, amilyennek Béla lát. (A kaszinóbeli esetről nem tudtam. Nem tudtam, hogy akkor már másképp látott.) Mikor ezt mondtam, Béla szó nélkül kiment a szobából. Aztán borzasztó jelenetem volt Sternbergnével, aki magánkívül volt és elmondott szívtelennek, kegyetlennek, komisznak, örültnek. Én meg azt feleltem neki, hogy nagyobb kegyetlenség és bűn Béla hitét elvenni, csak azért, hogy ne búsuljon. Hogy többet veszítene vele, mint amennyit Nyári Ilona eleven személyével veszített. (Mondom, nem tudtam, hogy akkor már elvesztette ezt a hitet. A kaszinói jelenetről nem tudtam.) Délután feljött hozzám Béla és sokáig beszélünk. Elmondott mindent. Egész szerelmét kezdettől fogva. De az utolsó találkozásról a kaszinóban egy szót sem szólt. Avval ment el, hogy most jobban tudja, mint valaha, hogy te mégis az ő álmainak tiszta asszonya voltál. Nagyon komor volt, és szórakozott, de nyugodt. Nekem másnap el kellett utaznom.

Így volt Ilona. Ha valaki okozta a halálát, hát én voltam. Mert akaratlanul azt mondtam meg neki, hogy idő előtt elejtett téged, mert kishitű volt. És elutaznom sem szabadott volna. De Kálmánhoz, a férjemhez kellett mennem, akinek szintén az életéről volt szó akkor. Mindig választani kell. És azóta beláttam, hogy Sternbergnének igaza volt. Mert ha nem maradtam Bélával végig és nem tudtam belőle kiszedni mindent, elkezdenem se szabadott volna talán. Különben ezt még nem tudom.

Klára végigsimitott a homlokán és a balkon faragott kőkorlátjához lépett. Odalenn a kerek tulipánmező derengett és a két roppant gesztenyefa a kapu két oldalán, tömött nagy koronáit mint két obeliszk nyújtotta fel a holdvilág végtelen ezüst sivatagában. A kerítésen túl látszott a Budapest felé vezető út.

A grófnő sokáig állt Klára háta mögött ziháló mellel, az arcát két tenyerébe rejtve. Aztán odalépett hozzá és homlokát a vállára hajtotta. - Most megint fiatal leszek - mondta. - És az leszek, akinek Béla látott.

Még sokáig beszélgetett a két krinolinos, puderes frizurájú asszony a holdas balkonon.

- Gyerünk Jánoshoz - mondotta azután a grófnő lágyan és kisírt és megbékélt gyerekhangján.

És a két asszony egymást kézenfogva bement.

A nagy fraise rokokóterem már üres volt. Néhány gyertyacsonk égett még az egyik sarokban, ahol egy-egy nagyot lobbanva felriasztotta a mennyezet sötétjében alvó olympusi pásztorokat. A két krinolin asszony egymást kezét fogva lassan némán ment keresztül az elhagyott termen. A szomszéd szobából szenvedélyes, vad férfibeszéd lármája hallatszott be.

Mikor kinyitották az ajtót, mintha sűrű, fullasztó fehér felhőbe léptek volna, olyan vastagon állt a kis szobában a dohányfüst. A fehér felhőben félig elmosódva, ott látták a megmaradt társaságot egy nagy fekete asztal körül állni. Ott volt a körorvos a feleségével. Szluha bárónő és a kis pocakos copfos szomszéd földbirtokos. Néma, mozdulatlan figyelemmel álltak az asztal körül, mint izgatott gibicei egy játéknak, mely halálosan nagy tétekben megy. A nagy kerek asztal körül ültek a játékosok négyen. A fényes fekete asztallapon karjuk könyökkel összeért a tükröződő karokkal. Négyen voltak. Két beretváltarcu allongeparókákban. A gróf és János. És két vastagbajuszu, szalagos copfokkal, akár valami porosz-rokokókorbeli katonái a nagy Kurfürstnek. Bója és Schneider Henrik. Ők négyen ültek az asztal körül nagy tajtékpipákkal a kezükben és az asztalon bor volt.

Mikor a két asszony észrevétlenül a fehér füstfelhőbe lépett, épen Schneider Henrik rekedt, nyers hangja hallatszott. Ököllel verte a nagy fekete asztalt (alulról a tükröző ököl ütött mindig vissza). A homloka körül merev csigákban süttött fehér paróka a feketekarimás nagy pápaszem és a remegő hegyes kecskeszakáll borzasztó figurát csinált belőle.

- Vagy lélek vagy munka! Vagy lélek vagy munka - ordította, minden mondat után nagyot csapva az asztalra, hogy a korsók és a poharak csörögtek és kemény felfelé görbülő copfja billegett. - Vagy lélek vagy munka! Gustave Flaubert hét évig dolgozott egy regényen, mely egy életérzés kifejezése volt, lelke egy stádiumának kifejezése, lelke egy pillanatának kifejezése. Azt hiszi édes jó, drága fiatalember, hogy Flaubert lelke magától állt meg azon az egy ponton? Nem, drága fiatalember. Flaubert torkon fogta a saját lelkét és azt mondta stopp! Itt maradsz, nem fejlődsz tovább, itt maradsz hét évig egy helyben, amíg ezt a munkát el nem végezzük. Ez öngyilkosság, igenis öngyilkosság. A lélek beleöli magát a munkájába. Mert vagy lélek vagy munka. Mert vagy a regényünket csináljuk, vagy a lelkünket csináljuk! Vagy kifelé dolgozunk, vagy befelé. A szentek azok befelé dolgoztak. A szentek azok kimentek a sivatagba és ott is egy cellába bujtak, annak is bezárták az ajtaját és befele dolgoztak a lelkükön. De egyik sem élt! Érti? Mind a kettő kizárta az életét. Az egyik a dolgozószobájából, a másik a cellájából nem élt. Mert élni nem lehet. Érti!? Csak az állatok élnek, csak a léha disznók élnek, akik mindenhez hozzányulnak és semmit meg nem fognak, mindenbe belemásznak és semmit se csinálnak végig! És akik élnek, azok voltaképp nem élnek, mert soha sem élik a teljesedést, az abszolút reálitást!

- De ez a teljesedés nem lehet igaz teljesedés - csengett bele János izgatott remegő hangja. - Ez mindig csak részletteljesedés lehet. Hiszen nincs az a nagy dolgozószoba és nincs az a nagy cella, amibe minden beleférjen. Valami mindig kimarad, mint pedig szinte hozzám tartozik. Lehet teljesedni öncsonkítás árán? Meg a cellában is csak az egyik lelkemet fejleszthetem végig. És a többivel mi lesz? Van istennek valami nagy szemétdombja ahová összesöpri a lélekhulladékokat? Teljesedése csak az egésznek lehet. Ez az egész mégis csak az élet. Az egyes munkák, dolgok, emberek, mögött valahol van az ő közös egészük az életben. Azt nem lehet kidolgozni, avval csak találkozni lehet egyszer egy órában. Ki kell menni az életbe és várni, hogy valahol találkozzunk vele.

- Hehehehe - nevetett Schneider epésen. - Hehehe. Jó ez az Isten szemétdombja! Vigyázzon fiatalember, hogy mindenestől rá ne kerüljön, maga aranyos lélekhulladék! Keresni az egészséget! Jó! De merre? Jobbra vagy balra? Mert egy kis technikai nehézség van itt. Mert az életben egyelőre csak az egyes dolgok láthatók és ha az egyik felé fordul, ha igazán feléje fordul, a többi a háta mögé kerül; mintha csak a cellából zárta volna ki, és ha forgolódik, mint

a kutya, mikor csunyítani akar, akkor minden a háta mögött lesz és minden a szemétdombra kerül magával együtt.

- De amihez egyszer odafordultam, attól nem fordulhatok többet el! Az belém költözik és azt minden új fordulásommal magammal viszem.

- Hop - csapott az asztalra Schneider. - Megállni! mit nevez maga odafordulásnak?

- Hogy teljesen és fenntartás nélkül átengedem magam.

- Mit nevez maga teljes és fenntartás nélkül átengedésnek?

- Hát - hát az benne van a szóban.

- Nincs benne a szóban. A szóban soha sincs benne semmi. Majd én megmondom mit jelent magamat átadni. Kettőt jelenthet: meghalni vagy megölni. Csak annak adtam át magamat, akinek az életemet adtam. De nem költői hasonlatban, hanem a valóságos fizikai életemet. Sajnos ez az egyetlen kritérium. A többi csak fecsegés, kedves fiatalember. A többi csak szó, amiben semmi sincs. És lássa aranyos szép fiatalember ez a technikai akadály annak, hogy az életben találkozassunk az egésszel. Mert csak egy életünk van, tehát csak egy dologért, csak egy kis részletdologért adhatjuk oda. Ezért üres beszéd a jóság és szeretet. Mert amiért nem halok meg, avval csak kokettáltam. És egy dolgot szeretni még nem szeretet, az nem jóság. Gautama Buddha odaadta magát a tigriseknek a nyul helyett, de evvel cserbenhagyta volna a többi nyulat, ha nem lett volna halhatatlan és ezt a viccet nem ismételhette volna meg többször. Mert viszont egy halhatatlannak az önfeláldozása ugye az csak vicc. Tehát meghalni! Magamat átengedni az annyi, mint meghalni. Vagy pedig gyilkolni. Ez talán még teljesebb magátátadás. Köműves Kelemen átadta magát a munkájának, mikor a feleségét befalazta Déva várába. Szolimán szultán átadta magát a munkájának, mikor a feleségét leszurta, hogy a szerelem otthon ne tartsa. Mert a munkája kedvéért az életét kizárni csak annak van joga, aki a végső bünt vállalja. Megértette ezt? Ez így van. Igenis, ez így van! - ordított fel hirtelen Schneider vadul - Megölni! Megölni! Mert aki munkájáért nem tudja vállalni a végső bünt, annak nincs joga a kényelmes kis komisszágokhoz! Aki nem vállalja érte a gyilkosságot, az nem érzi, hogy ez az ő küldetése, törvénye, ha pedig nem az, akkor nincs joga miatta kellemetlenségeket, fájdalmakat okozni. Mert amiért nem vállalom a végső bünt, abban nem is hiszek igazán, avval csak kokettálok! Mi az elmenni világgá és otthon egy kis ijedelmet okozni? Mi az elmenni? Az nem kunszt! Azt én is tudom. Tessék megölni! Tessék a végső bünt vállalni. Amíg nem teszi, addig játszik és hazudik. Szentgyörgyi! - fordult oda Schneider hirtelen a grófhhoz, aki mozdulatlan kemény kőarccal hallgatta a vitát. Szentgyörgyi, mondd el Szlavek Mátyás történetét. Most rögtön: Ennek a lélek hulladéknak rögtön mondja el. Mert Szentgyörgyi is azt hitte, tíz évig, hogy átadta magát valaminek hogy meggyőződése, hite, missziója van. Meg is élt belőle miniszter is lett. Hallgassa csak meg Szlavek Mátyás történetét.

Az egész társaság, tíz parókás fej, fordult egyszerre Szentgyörgyi felé, aki lassan kivette barna faragott tajtékpipáját a szájából, felpattantotta ezüst kupakját, megpiszkálta, megnyomkodta, egyet-kettőt szippantott, megint nyomkodta, azután a szája szélire tolta a pipát és elkezdett lassan beszélni, de nem könnyedén csevegve, mint este a teremben, hanem úgy mint délben; mondatok nélkül, külön-külön letört nehéz szavakban, nagy pauzákat tartva.

A Kelecsényi választás előtt volt. Szlavek Mátyás volt a főkortesem. De nem pénzért. Én jó szónok voltam. Kitűnő szónok. Önálló vámterület, szociális reformok miegyéb. Ez volt a program. Aki nincs velünk - szónokoltam - az a nép ellensége. Mert az ország bele fog pusztulni. A nép gyilkosai. Kitűnően szónokoltam. Mert hittem. Azt hittem, hogy hiszek. Az életem missziója volt. Szlavek Mátyás tanító volt. Hosszu, sovány és éhes és a szeme lángolt. Ő is hitte. Mert nekem elhitte. Erős klérikális-konzervatív párt állt szemben. Bigott tótok.

Utolsó este. És a Dravecieken mulott. Mátyás feljött a kastélyba. Rosszul állunk mondja. A draveciek a haza ellenségei, a nép gyilkosai. Igen - mondom és szónokolok. Mátyás sápadtan hallgat, égő szemekkel. A kezét a szívére szorítja. - Szabad ezt megengedni? - kérdi. - Nem szabad - felelém. - A haza gyilkosai, meg kell menteni a hazát - mondja. Elrohan. Lefekszem, de nem tudok aludni. Felkelek, felöltözöm. Ez a Mátyás nem egészen épeszü - mondom. De épen azt hiszi, amit én hiszek, mért ne volna épeszü? Mégis valami bolondot fog csinálni, mondom. De ha tudtam, hogy nem épeszü, mért használtam a hitét és a lelkesedését. De honnan tudhattam volna, hogy nem épeszü. Csak azt ismételte, amit én mondtam. Mégis talán valami bolondot fog csinálni. Lemegyek az istállóba. Kihozom a Sólymot a legjobb hátsólovamat. Aztán sötét, lucskos országúton Dravec felé. Nagy szél kerekedik. Ha egy ház kigyullad - gondolom - leég az egész falu. Hajtom a lovat. De hát mért hagytam rá? - gondolom. De mit hagytam rá? Azt mondta, amit én mindig szónokolok.

Hogy nem szabad engedni. Hát az is igaz, vagy a nép ellenségei vagy nem, vagy hazudtam vagy nem. Mátyás hitt nekem. De talán nem épeszü? Ami igaz, igaz, akárki mondja... Hajtom a lovat, ahogy bírom. Dravec felől a sötétben fölcsap a vörös láng. Száraz nádfedelek a levegőbe robbannak. Tűzpor. Nagy szél. Vörös fény csúszik elébem az országúton, vörösre karimázza a jegenyét. Félrevert harang, láрма, tehénbögés. Hajtom a Sólymot. Akkor egy vágató lucskolt a mezőn mellettem a sötétben. Egy ismeretlen lovas fordul be az országútra és nyargal mellettem. Ki lehet - gondolom - kinek van ilyen jó ló? De nem szólok. Az csak mindig mellettem szótlanul. Meleg szél csap meg. A Sólym orra és füle piros a tűzfénytől. Az ismeretlen néma lovas mellettem. És akkor én elkezdek hozzá beszélni, mintha ismerném.

- Nem tehetek róla - mondom - Szlavek örült. Mindenki tudta már azelőtt is. Nem kell azt bizonyítani. Már ebből is látszik. Ezt én mondtam neki. Megrontják az országot, azt igen. Meg, hogy nem szabad engedni. De nem így erőszakkal, azt nem mondtam. Igaz, hogy mondtam, hogy a hazáért mindent. Meghalni is, ölni is, igaz, hogy egyszer szónokoltam. De nem egy választáson? Szlavek mániákus. Egy politikai véleményért ezt még sem lehet...

Így beszéltem az ismeretlen lovasnak. Nem felelt egy szót se. Elértük a falu szélit. Füst, bűz. A fákról a levélpernye mint tűzeső. Megvakult libák röpködnek égve neki a falnak. Sólym megbokrosodik. Leszálok. Az az ismeretlen is. Futva jön mellettem végig az utcán. Megvadult állatok, jajgató emberek, hőség. A templom előtt sok nép. Fekete alakok a tűzfényben. Kakastollak. Csendőrszurony csillan. Ott áll Mátyás hajadonfőn kitárt karokkal, mint egy fekete kereszt a vörösfényben. Balta van a kezében. Futok, talán még elérem. Akkor az idegen mellettem megszólal: „Ne ölje meg a hitét”. - Ezt mondta: Ne ölje meg a hitét. És megfogta a kezemet. Megálltam és szembenéztünk a vöröses tűzfénynél. - Hogy hívják magát? Ki maga? - kérdelem. - Bója vagyok - mondja - orvos. Akkor látom, hogy Mátyás neki megy a csendőrnök a baltával. Kitépem magam, de késő. Látom a szuronyhegyét kijönni a hátán. Aztán a csendőrmester szalutál nekem (a véresszuronyu puskával). A draveci bíró, az ellenséges főkortes alázatosan köszön. Az ellenségek mind köszönnek nekem. És én kezet fogok a haza ellenségeivel és barátságosan beszélgetek a haza ellenségeivel. Akkor egy ordítás: - „Gróf úr!!!”

Szlavek Mátyás még élt és látott engem parolázni a nemzet gyilkosaival és az ő gyilkosaival. Ezt látta Mátyás. És még láttam az ő arcát. A megölt hitet, a megölt lelket láttam. Láttam az arcán.

Aztán szürke vizes hajnalon lovagoltunk visszafelé. Bója, az orvos, megint csak szó nélkül mellettem. Egy szót se szólt. De én beszéltem. Örült volt - mondom. - Egészen biztosan örült volt. Egyszer régen megfigyelés alatt is volt. De akkor én őt megöltem, halálba uszítottam. De akkor se én öltem meg. Az önálló vámterületért és a szociális reformokért halt meg. Végre én is annak szentelem az életemet. A hazáról van szó. Ő csak egyszer adta oda, a mit én lassan

adok oda. Én is megtudnék az eszméimért halni... Dehát Szlavek Mátyás halt meg, nem te haltál meg. Ezt is én mondtam, nem Bója mondta. - Csakugyan meghalnál érte szívesen, akkor igen természetesnek találnád, hogy Mátyás meghalt érte. Természetesnek találod? Nos? Természetesnek találod - (ezt mind én mondtam!) - Mért nevetsz? Komikus? Mi? Az önálló vámterület és Mátyás halála. De lehet-e valamiért élni, amiért nem lehet meghalni, szabad-e?

- Nem - szólalt meg akkor Bója. Ez volt az egyetlen szó, amit mondott. Másnap külföldre utaztam. Azóta nem politizálok.

- Hallotta fiatalember? - rikácsolta Schneider János felé. - Értette fiatalember? - verte az asztalt végső izgatottsággal. - Megértette? Maga vállalná a Szlavek Mátyást? Pedig ezt még könnyű vállalni, mert hiszen az ő ügye is. De mit csinálna maga, ha most megtudná, hogy otthon meghaltak az emberek, mert maguk világgá mentek? Mit csinálna? Schneider magán-kivül verte az asztalt. - Ha egy beteg felesége feküdne otthon és ebbe belehalna? Mit csinálna? Erre feleljen! Rögtön feleljen.

Hirtelen csend lett. Tíz parókás fej fordult némán János felé. János egész testében reszketett és nem felelt. Végre lehajtotta fejét az asztallapra.

- Nem tudom.

Akkor Klára hirtelen előlépett. Az asztalhoz lépett és rátette mind a két kezét. (Két kis tükröző kéz nyult fel hozzá a fekete asztallap mélyéből.) Keskeny gyerekarcáról egy végső elszántság, fehérfényű nyugalma sugárzott. Csak kissé horpadt halántékain a finom, kék erek lüktettek vadul és a szája szélén a kis szépségflastrom remegett alig láthatóan.

- Hölgyeim és uraim - mondta nyugodtan, egyszerűen és a hangja olyan volt, mint a harang. A tiz kosztömös alakot mintha villamosítés rázta volna meg és azután megdermedtek volna. Hölgyeim és uraim. El kell valamit mondanom, itt nyilvánosan, hogy önök is tudják és ne legyen csak titkos képzelődés, amit el lehet hessegetni. (Úgy mondta ezt mint valami tósztot. Vékony, figyelmes szemöldökeit felhúzva, nagy szürke szemeit János arcába szúrva.) El kell valamit mondanom, ami tegnap este történt. Én tegnap délután elhagytam a férjemet, akiről tudtam, hogy nem tud nélkülem élni. Tudtam. Mert egyszer meg akart ezért ölni. A tükör előtt álltam és a hajam igazítottam és láttam a tükörből, hogy az ágy szélén ül, engemet néz, aztán kiveszi az éjjeli szekrény fiókjából a revolvért. És én nem fordultam meg. Talán ő tudta, hogy én látom a tükörben? Talán akarta, hogy lássam és megforduljak és beszéljünk erről, és mondjam, hogy erre nincs oka. De nem fordultam meg. Nem akartam hazudni. Szerettem volna odamenni hozzá. Borzasztóan sajnáltam. És mégis kimentem a szobából szó nélkül. Tegnap pedig egészen elhagytam. Tegnap este hét órakor édesanyám be akart menni a fürdőszobába. Be volt zárva. Egy félóra múlva megint megpróbálja, de be volt zárva. Felhívja a házmestert. Kinyitják az ajtót, férjem ott lóg az ablakvason felakasztva.

- Klára! - sikoltott fel János. - Ez nem igaz!

- De igaz! - Nézett rá Klára lángoló fekete szemekkel és a keze reszketni és kopogni kezdett a fekete asztalon. - Igaz. Az ablakvason a száradó lepedők között. A szemüvege leesett. Ott feküdt összetörve a padlón. Az anyám elájult. Elesett. A házmester nem tudta idejekorán megfogni. Az anyám nekiesett a fürdőkádnak. Bezuzta a fejét. Vér, csupa vér...

Klára fogai összeverődtek. Elhallgatott. De égő nagy szürke szemei János arcába kapaszkodtak. János a rémülettől és részvéttől eltorzult arccal nyújtotta ki a reszkető karját Klára felé. A szája mozgott, de hang nem jött ki rajta. Halotti csönd. Hosszu csönd. Senki sem mozdul a szobában. Akkor Schneider Henrik hirtelen artikulálatlan hördüléssel felugrik. (A nagy karosszék nagy robajjal esik hátra.) Aztán lekapja fejéről a copfos parókát és földhöz vágja s elrohan. Dördülve vágódik be mögötte az ajtó.

Senki se néz utána. János még mindig kinyújtva tartja két karját az asztal fölött. Mint egy meztelen gyermek néma segélykiáltása.

De Klára némán, mozdulatlanul visszatartott lélekzettel, nagyra, kerekre tárgult szemekkel nézi. Halántékain remegnek a feszülő erek.

- János... bánod? - szólal meg halkán, mélyen fájdalmas forrón.

János megvonaglik, az arca elé csapja kezét és az asztalra borul.

- János... bánod? - kérdi újra Klára még halkabban és könnybe lábadt szemei elsötétülnek.

Jánosnak csak a vállai rázkódnak. Nem felel. Csönd.

Akkor Klára lassan, az asztal körül odamegy Jánoshoz és megáll mellette. Egy ideig ott áll némán és nézi. Nagy könnyek csurognak végig az arcán. Aztán János vállára teszi a kezét és halkán gyengéden simogatja a vállát, békít, csitító, remegő simogatással.

- Akkor nekünk most el kell válnunk - mondja lágy könnyekbe ázott hangon. - Így nem szabad együtt maradni. Ugye?

Jánosnak csak a vállai rázkódnak. Nem felel.

- Isten veled János... Ne félj, János... Majd később egyszer találkozni fogunk. - Isten veled János.

Klára fölébe hajol és megcsókolja a csigás fehér parókát. (Nagy forró könnycseppek hullanak János vállára és leszaladnak a síma selymen.) Aztán lassan kimegy a szobából. A társaság egy ideig némán, dermedt mozdulatlanul áll még. Akkor a grófnő felsikolt - Klára! - és utána szalad.

Néhány perc múlva egy egyfogatu bricska fordult ki a kastély kapuján a két sötét gesztenyefa között és vágóban száguldott Óbuda felé. Schneider Henrik állt a kocsiban rokokó kosztümben, hajadonfőtt. Állva verte a lovat. Úgy ment vissza Jolánhoz.